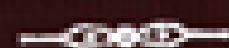

ദിവാൻ

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ.

ദിവാൻ
ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ.

ശ്രീമാൻ സാഹിത്യകുശലൻ

സി. അച്യുതമേനോൻ ബി. എ.

ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷയിൽ എഴുതീട്ടുള്ള ജീവചരിത്രത്തിന്റെ

ഏകദേശതർജ്ജമ.

ശ്രീമതി സാഹിത്യസഖി

സി. കല്യാണിഅമ്മ, എം. ആർ. എ. എസ്സ്,

ശ്രീമാൻ ടി. രാമൻകുട്ടിമേനോൻ, ബി. എ.

ശ്രീമതി ടി. സി. ജാനകിഅമ്മ,

പ്രസാധകൻ ഇവർകൂടി

പരിഭാഷപ്പെടുത്തിയത്.

പ്രസാധകൻ

ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോൻ.

തൃശ്ശിവപേരൂർ 'രാമാനുജമുദ്രാലയം പ്രിസ്സ്'ിൽ

അച്ചടിച്ചത്.

1098.

സമർപ്പണം.

പരർപകയൊട്ടുനോക്കിക്കുററ-

മേററം ചുമത്തി-

പ്പോകിലതിലുമുണ്ടാമാത്മ

സംസ്കാരബീജം

പരമിതുവിധമോർത്തിന്നപ്പുരോ-

ഭാഗികൾക്കായ്

വിനയമൊടിതഞാനിഗ്രന്ഥ-

മർപ്പിച്ചിടുന്നു.

അനുക്രമണിക.

—— :0: ——

—— o ——

മുഖവുര.

നമ്മുടെ നാട്ടിന് ഒട്ടാകെയും ഞങ്ങളുടെ തറവാട്ടിന്നു പ്രത്യേകിച്ചും ശ്രേയസ്സിന്നും കീർത്തിക്കും കാരണഭൂതന്മാരിൽ ഒരാളാണ് ദിവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ. 'ഇൻഡ്യയിലെ മഹാന്മാർ' എന്ന ബുക്കിൽ ചേർക്കുന്നതിന്നു അതിന്റെ കർത്താവായ ശ്രീമാൻ ജി. പരമേശ്വരൻപിള്ള ശങ്കുണ്ണിമേന്റെ ജീവചരിത്രം കിട്ടിയാൽ കൊള്ളാമെന്ന്, ഞാനൊരു വിദ്യാർത്ഥിയായി മദിരാശിയിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്ത്, എന്നോട് ആവശ്യപ്പെടുകയുണ്ടായി. അതെഴുതുന്നതിന്നു വേണ്ട സഹായം, അതു തരുവാൻ തരമുള്ളവരും കടപ്പെട്ടവരും ആയിരുന്ന ചിലരോടു ചോദിച്ചതിൽ, കിട്ടായ്കയാൽ, എന്റെ സ്നേഹിതന്റെയും എന്റെയും മോഹം ഫലിച്ചില്ല. ഭഗ്നാശയനാകാതെ, ശങ്കുണ്ണിമേന്റെ ഒരു ചരിത്രം എഴുതുന്നതിന്നു, ഈ അഞ്ചാറു വർഷങ്ങളിലായി, സൗകര്യം കിട്ടുമ്പോഴെല്ലാം, പലതും ഞാൻ ശേഖരിച്ചുവന്നിരുന്നു. അതുകാരണം, ശ്രീമാൻ സി. അച്യുതമേനോൻ അദ്ദേഹം ഇംഗ്ലീഷ് ഭാഷയിൽ എഴുതിവന്നിരുന്ന ശങ്കുണ്ണിമേന്റെ ജീവചരിത്രത്തിലെ ഒരദ്ധ്യായം അടുത്തൊരവസരത്തിൽ എന്റെ അഭിപ്രായത്തിന്നയച്ച് എന്നെ മാനിച്ചതിൽ എനിക്ക് അനിർവ്വാച്യമായ സന്തോഷമുണ്ടായി. ഇതിന്നും, ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഞാൻ ചെയ്ത എന്റെ അപേക്ഷയെ അനുസരിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൃതിയെ ഭാഷാന്തരണം ചെയ്യുന്നതിന്നു അനുവദിച്ചതിന്നും എനിക്ക് അദ്ദേഹത്തോടുള്ള നിർവ്യാജമായ കൃതജ്ഞതയെ ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

൧൦൮൯ മേടം ൨൫-ാംനു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ജനിച്ചിട്ട് ഒരു നൂറു സംവത്സരം തികയുന്ന ദിവസമാണ്. അന്നേയ്ക്കു മൂലവും ഭാഷയും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തണമെന്നുള്ള ഞങ്ങളുടെ ആഗ്രഹംനിമിത്തം, തർജ്ജമ സാമാന്യത്തിലധികം തിടുക്കത്തിൽ ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതായി വന്നു. ഇതുകൂടി ആലോചിച്ച് ഈ പുസ്തകത്തിലെ തെറ്റുകളെ എനിക്കു കാണിച്ചുതരേണമെന്നു ഞാൻ ഇതു വായിക്കുന്നവരോട് അപേക്ഷിക്കുന്നു.

ഇതരകൃത്യങ്ങളാൽ പരതന്ത്രനായിരുന്നിട്ടും, ഭാഷാന്തരത്തെയും പ്രൂഫിനെയും പരിശോധിച്ച് ചികിത്സയിലിരുന്ന എന്നെ സഹായിച്ചതിനു, ഞാൻ എന്റെ സ്നേഹിതൻ ശ്രീമാൻ പി. ശങ്കരൻനമ്പ്യാരോട് ഏതുവിധമാണ് എന്റെ അഭിനന്ദനത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കേണ്ടതെന്നറിയുന്നില്ല. അദ്ദേഹം എന്റെ മനോഗതിക്ക് അപരിചിതനല്ലായ്കയാൽ, വാങ്മൂലമുള്ള ആരാധനം ആവശ്യമില്ലെന്നുള്ള സമാധാനത്തിന് എനിക്ക് അവകാശമുണ്ട്.

ഞാൻ രാമാനുജമുദ്രാലയത്തിലെ ഒരു ഓഹരിക്കാരനാകയാൽ, അതിൽ ജോലിയെടുക്കുന്നവരുടെ ജാഗ്രതയേയും കൃത്യനിഷ്ഠയേയും കുറിച്ച് പ്രശംസിക്കുന്നതു വിഹിതമല്ലെന്നുകരുതി മൌനംദീക്ഷിക്കുന്നു.

കുമാരാലയം,
എറണാകുളം;
൧൦൮൯ മേടം ൧. } പ്രസാധകൻ

—o—

ദിവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ.

R. P. H. LTD., TRICHUR

ദിവാൻ
ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ.

൧. പ്രാരംഭം.

ഇൻഡ്യയിൽ ഉത്തമമായി ഗണിക്കപ്പെടുന്ന നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിൽ ഒന്നാണ കൊച്ചി എന്നുള്ള പ്രസിദ്ധി അതിന്നുള്ളത് പ്രധാനമായി ഇടക്കുന്നി ശങ്കരവാരിയരും അദ്ദേഹത്തിന്റെ പുത്രൻ തോട്ടക്കാട്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോനും മൂലം ആകുന്നു. ഈ രാജ്യത്തെ ദിവാനുദ്യോഗം എടക്കുന്നി ശങ്കരവാരിയർ ൧൮൪൦-ാമാണ്ട് മുതൽ ൧൮൫൬-ാമാണ്ട് വരെയും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ൧൮൬൦-ാമാണ്ട് മുതൽ ൧൮൭൯-ാമാണ്ട് വരെയും ഭരിച്ചിരുന്നു. സംസ്ഥാനത്ത് ഇപ്പോഴുള്ള ഭരണരീതിയുടെ അസ്ഥിവാരം നിർമ്മിച്ച് അടിസ്ഥാനമുറപ്പിച്ചത് ശങ്കരവാരിയരും, അതിന്നുപരി കെട്ടിപ്പടുത്തത് ശങ്കുണ്ണിമേനവനും ആണ്. യോഗ്യരായിരുന്ന അവരുടെ പിൻഗാമികൾക്ക മിക്കവർക്കും ഏറെക്കുറെ തേച്ചു മിനുക്കുക, വെള്ളവീശുക, മോടിപിടിപ്പിക്കുക— എന്നിത്യാദി ചില ചില്ലറ ജോലി മാത്രമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഭരണാധികാരിയുടെ നിലയിൽ ശങ്കരവാരിയർ, സർ. സാലർ ജങ്ങ്, സർ. ഡിങ്കർ റാവു എന്നിവരെപ്പോലെയുള്ള ഒരാളായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമകാലീനന്മാരും സ്നേഹിതന്മാരും ആയിരുന്ന സർ. മാധവ റാവു, സർ. ശേഷയ്യാശാസ്ത്രി എന്നിവരോടു തുല്യനായിരുന്നു. തങ്ങളുടെ മഹിമയേറിയ പ്രവൃത്തിക്ക് അവരിരുവ

രേയും അവരുടെ കാലത്തുതന്നെ, ബോർഡ് ഓഫ് ഡയറക്റ്റർസും സിക്രട്ടറി ഓഫ് സ്റ്റേററും ധാരാളമായി പുകഴ്ത്തിയിരുന്നു. നാട്ടുകാരുടെ ഹൃദയംഗമമായ കൃതജ്ഞതയും, ഭക്തിബഹുമാനങ്ങളും അവൎക്കു സിദ്ധിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. അവരുടെ കീൎത്തി അതു അൎഹിച്ചിരുന്നതിൽ അധികമാകുകയൊ പരക്കുകയോ ചെയ്തിരുന്നില്ല. അതിനുള്ള കാരണം അവരുടെ സ്വഭാവഗുണങ്ങളായ വിനയവും ആത്മസംയമനവും, അവർ പ്രവൃത്തിചെയ്തു ഫലം നേടിയ രാജ്യത്തിന്റെ ചെറുപ്പവും ആണ്. എന്നാൽ, പത്തൊമ്പതാം നൂററാണ്ടിൽ ഇൻഡ്യയെ ഭരിച്ചിരുന്ന മിക്ക മഹാന്മാരോടും അവർ തുല്യന്മാരായിരുന്നു എന്നതു വാസ്തവമാണ്.

പത്തൊമ്പതാം നൂററാണ്ടിന്റെ പൂൎവ്വാൎദ്ധത്തിൽ നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിലുണ്ടായിരുന്ന ഭരണസമ്പ്രദായം ദുൎയ്യശസ്സോടുകൂടിയതായിരുന്നു. എല്ലായിടത്തും അന്യായവും, ഉപദ്രവവും, കലക്കവും അതിരററു വൎദ്ധിച്ചിരുന്നു. ഇക്കാലത്ത് ഏകവ്യത്യാസമായി നിന്നിരുന്നത് ശങ്കരവാരിയരുടെ കൊച്ചിരാജ്യഭരണമായിരുന്നു. കോർട്ട് ഓഫ് ഡയറക്ടർസും, പ്രവിശ്യകളിലെ ഭരണകൎത്താക്കന്മാരും, അവരുടെ സക്കാർ കാൎയ്യസ്ഥന്മാരും ഇടവിടാതെ മററു നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിലെ നാട്ടുവാഴികളെ ഉപദേശിക്കുകയും, ശകാരിക്കുകയും, ഭയപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തിരുന്ന അവസരത്തിൽ, പ്രാപ്തിയോടും, ഉണൎച്ചയോടും, കാൎയ്യബോധത്തോടും, ന്യായമായും, സഫലമായും കൊച്ചിരാജ്യം ഭരിച്ചിരുന്ന സത്യവാനും, ഉത്സാഹശാലിയും, വിശിഷ്ടനും ആയ ദിവാൻ ശങ്കരവാരിയരെ അവൎക്കു പ്രശംസിക്കുവാനല്ലാതെ മറെറാന്നിനും തരമുണ്ടായിരുന്നില്ല. സാമാന്യം എല്ലാ നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിലും ശൂന്യഭണ്ഡാരവും, ക്ഷാമവും, ജനക്ഷോഭവും ഉണ്ടായിരുന്ന അക്കാലത്തു കൊച്ചിരാജ്യത്തുമാത്രം ധാരാളം ധനസമൃദ്ധിയും, ക്ഷേമവും,

ജനങ്ങൾക്കു സമാധാനവും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഈ ഭാഗ്യാവസ്ഥ പ്രധാനമായി ദിവാൻ ശങ്കരവാരിയരുടെ ദീൎഘകാലഭരണംകൊണ്ടുണ്ടായിത്തീൎന്നതാണ്.

ശങ്കരവാരിയരുടെ ഗുണകരമായ പ്രവൃത്തി, തത്തുല്യമായ ഫലത്തോടും ബലത്തോടുംകൂടി മാത്രമല്ല സൽഭരണത്തെപ്പററിയുള്ള അൎവ്വാചീനാഭിപ്രായങ്ങൾക്ക് അനുയോജിപ്പായവിധത്തിലും അദ്ദേഹത്തിൻെറ പുത്രൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെക്കാലം തുടൎന്നു നടത്തിപ്പോന്നു. ശങ്കരവാരിയർ കൊച്ചിരാജ്യഭരണം ശരിയായ മാൎഗ്ഗത്തിലേക്ക് തിരിച്ചുവിട്ടു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതു വേണ്ടവിധം നടത്തിമേൽക്കുമേൽ ക്രമമായും വേഗത്തിലും അഭ്യുദയം സിദ്ധിക്കത്തക്കവണ്ണം അതിനു കരുത്തുണ്ടാക്കി. രാജ്യഭരണത്തിലെ സകലവകുപ്പുകളും പ്രത്യേകിച്ചു നീതിന്യായഭരണവും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പുതുക്കി. അവയിൽ സുസ്ഥിരവും യഥാക്രമവും ആയ പരിഷ്കാരങ്ങൾ വരുത്തി. സകല പഴയ ഏൎപ്പാടുകളും സമ്പ്രദായങ്ങളും ഇല്ലായ്മചെയ്തോ, മാമൂൽതെററിച്ചോ, പുതിയരീതികൾ എളുപ്പത്തിൽ പിടിക്കുവാൻ ഉണ്ടായിരുന്നത് ചികിപ്പറിച്ച് നാനാവിധം കാണിച്ചോ അല്ല അദ്ദേഹം അങ്ങനെ ചെയ്തത്. എന്നാൽ, പഴയ അടിസ്ഥാനത്തിന്മേൽതന്നെ പണിചെയ്തു മുമ്പുണ്ടായിരുന്നവയുടെ സമ്പ്രദായങ്ങൾ മാററി രൂപവൽകരിക്കുകയാണ് അദ്ദേഹം ചെയ്തത്. ജനങ്ങളുടെ ബഹുമാനവും കൃതജ്ഞതയും മേൽക്കോയ്മയുടെ തൃപ്തിയും അഭിനന്ദനവും അദ്ദേഹത്തിൻെറ പ്രയത്നങ്ങൾക്കു പ്രതിഫലമായി അദ്ദേഹത്തിനു ലഭിച്ചിരുന്നു.

സ്വന്തപ്രയത്നംകൊണ്ട് ഉയൎന്നസ്ഥിതിയിൽ എത്തിയ ഒരാളായിരുന്നു ശങ്കരവാരിയർ. അദ്ദേഹത്തിൻെറ കാലത്തിനനുസരണമായി ഒരുമാതിരി നല്ല വിദ്യാഭ്യാസം

അദ്ദേഹത്തിന്നുണ്ടായതും സ്വന്ത അദ്ധ്വാനംകൊണ്ടുതന്നെയാണ്. സർ. സാലർജങ്ങ്, സർ. ഡിങ്കർറാവു എന്നിവർ ഉന്നതപ്രഭുകുഡുംബങ്ങളിൽ ജനിച്ചവരും ഉയൎന്നഉദ്യോഗസ്ഥാനങ്ങൾക്കു പാരമ്പൎയ്യാവകാശമുള്ളവരും ആയിരുന്നു. ശങ്കരവാരിയൎക്കു അതുപോലെകുലമഹിമയോ കുഡുംബപ്രാബല്യമോ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. നൈസൎഗ്ഗികബുദ്ധിവിശേഷംകൊണ്ടും, സ്വഭാവഗുണംകൊണ്ടും, വൈഭവംകൊണ്ടും, സത്യസന്ധതകൊണ്ടും ആണ് അദ്ദേഹം സ്വസമാനകാലീനന്മാരിൽനിന്നും മുന്നോട്ടു കയറി, ഒരുചില്ലറ ഗുമസ്ഥന്റെ തൊഴിലിൽനിന്നു, നാല്പത്തിരണ്ടു വയസ്സു മാത്രമായപ്പോഴേക്കു, കൊച്ചി ദിവാൻജിയുടെ ഉദ്യോഗത്തിലേക്കു എത്തിയത്. താൻ സേവിച്ചിരുന്ന സ്വാമി, തന്റെ ഉദ്യോഗകാലത്തിൽ പകുതിയോളം, തനിക്കു തീരെ വിപരീതമായ നിലയിൽ ഇരുന്നിരുന്നിട്ടുകൂടി, ഉൽപതിഷ്ണുവായ ഒരു ഭരണാധികാരിയായി അദ്ദേഹം സവിശേഷം ശോഭിച്ചു. തങ്ങളുടെ രാജ്യഭരണത്തിൽ വരുത്തിയ പരിഷ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും, അതുപോലെതന്നെ, അല്ലെങ്കിൽ അതിലധികമായി, ഇൻഡ്യൻ പട്ടാളലഹളക്കാലത്തു ബ്രിട്ടീഷ് ഗവൎമ്മേണ്ടിനെ കാൎയ്യമായി സഹായിക്കകൊണ്ടും ആണ് സാലർജങ്ങ്, ഡിങ്കർറാവു എന്നിവർ വലിയ കീൎത്തിനേടിയിട്ടുള്ളത്. എന്നാൽ, സ്വന്തരാജ്യത്തിന്റെ ഉൽക്കൎഷത്തിനുവേണ്ടി പ്രയത്നിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടുമാത്രമാണ് ശങ്കരവാരിയർ പേർ കേട്ടിട്ടുള്ളത്. ഈ കാരണംകൊണ്ടുതന്നെയാണ് സാലർജങ്ങിന്റെ പേർ ഇൻഡ്യ ഒട്ടുക്കു പരന്നിരിക്കുന്നതും, ശങ്കരവാരിയരുടെ പേർ ഈ രാജ്യം കവിഞ്ഞുപോകാതിരിക്കുന്നതും. ഇങ്ങിനെയിരിക്കിലും, അക്കാലത്തു ഹൈദരബാദും കൊച്ചിയും തമ്മിൽ വലിയ അന്തരമുണ്ടായിരുന്നുവെന്നു, ഈ രണ്ടു മന്ത്രിമാരുടേയും മരണസമയം അ

താളു രാജ്യങ്ങളിലുണ്ടായിരുന്ന സ്ഥിതികൾ അല്പമൊന്നു നോക്കുന്ന വിശേഷബുദ്ധികൾക്കുള്ള ഏതൊരുവന്നും ബോദ്ധ്യമാകുന്നതാണ്.

അച്ഛന്റെ ബുദ്ധിവിശേഷം സ്വഭാവഗുണം എന്നിവ പുത്രനും ഉണ്ടായിരുന്നു. ശങ്കരവാരിയർ വളൎത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു എന്നുള്ള ഗുണാധിക്യംകൂടി ശങ്കുണ്ണിമേനവന്നുണ്ടായിരുന്നു. സ്വപ്രയത്നംകൊണ്ടു രാജ്യത്തേക്കു ചെയ്തിരിക്കുന്നതിൽ അധികം ഒരുനന്മ ശങ്കരവാരിയർ ചെയ്തിട്ടുള്ളത്, പിന്നീടു യഥാകാലം ദിവാനുദ്യോഗംതന്നെ ലഭിച്ച് തന്നെ അനുകരിച്ച് താൻ ചെയ്തുവെച്ചതു പൂൎത്തിയാക്കിയ തന്റെ ഗുണങ്ങളെയും ആ നിലക്കു വരത്തക്കവണ്ണം വളൎത്തിക്കൊണ്ടുവന്നു എന്നുള്ളതാണ്. ശങ്കുണ്ണിമേനവനെ നല്ലവണ്ണം ഇംഗ്ലീഷുവിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്യിപ്പിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹം സദാ പുസ്തകപ്രിയനായിരുന്നതുകൊണ്ട്, ധാരാളം വ്യുൽപത്തിയും നാനാമുഖമായ അറിവും സമ്പാദിച്ചിരുന്നു. ആദ്ദേഹത്തിന്നു ഉത്തമമായി എഴുതാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം സാമൎത്ഥ്യമേറിയ രാജ്യതന്ത്രജ്ഞനും തികഞ്ഞ കുലീനനും ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം ദിവാനുദ്യോഗം ലഭിച്ചിരുന്ന അധികഭാഗത്തോളംകാലം സർ. ടി. മാധവറാവു അയൽ സംസ്ഥാനമായ തിരുവിതാംകൂർരാജ്യത്തു ദിവാനായിരുന്നു. ഇവർ രണ്ടുപേൎക്കും അന്യോന്യം വലിയ സ്നേഹബഹുമാനങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. അവരെ ഭരമേല്പിച്ചിരുന്ന രാജ്യങ്ങളുടെ അഭ്യുദയത്തിന്നായി അവർ യോജിച്ചു പ്രവൎത്തിച്ചുകൊണ്ടുമിരുന്നു. "ഈ സംഗതിയിലും, മററനേകസംഗതികളിലെന്നപോലെ, ഈ രണ്ടു രാജ്യവും യോജിച്ചു പ്രവൃത്തിക്കുന്നതാണ്" എന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരിക്കൽ തന്റെ സ്നേഹിതന്നു എഴുതി അയക്കുകയുണ്ടായി. അവരുടെ ഭരണത്തെപ്പററി സ്തുതിക്കുന്നതിലും ബ്രിട്ടീഷുഗവൎമ്മെ

ണ്ടു ഈ രണ്ടുപേരെയും ഒരുമിച്ചാണ് പറയാറ്. തിരുവിതാംകൂർ മാധവരാവുവും കൊച്ചി ശങ്കുണ്ണിമേനവനും ഒരിക്കംപോലെ എല്ലാനാട്ടുരാജ്യങ്ങളും ഭരിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ "ബ്രിട്ടീഷുഗവർമ്മെണ്ടിലേക്കു അവരുടെ ബഹുമാനപദവി അന്വേഷിക്കേണ്ടിവന്നേനെ" എന്നു, തരമറിയാതെ സ്തുതിക്കുക ശീലമില്ലാത്ത ഇൻഡ്യാസാമ്രാജ്യസിക്രട്ടേരിയായിരുന്ന സാലിസ്ബറിപ്രഭു ഇൻഡ്യാഗവമ്മെണ്ടിലേക്കു ഒരിക്കൽ എഴുതി അയച്ചു. അക്കാലങ്ങളിലെ ഒരു റസിഡണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനവനെപ്പററി ശരിയായി അഭിപ്രായം പറകയുണ്ടായി. ൧൮൭൯-ൽ മദിരാശി ഗവമ്മെണ്ടിലേക്കു അയച്ച ഒരു എഴുത്തിൽ മിസ്റ്റർ ജെ. ഐ. മിഞ്ചിൻ താഴെ പറയുംപ്രകാരം എഴുതിയിരുന്നു: "ഈ രാജ്യങ്ങളിൽ ഒരു കൊല്ലത്തിൽപരം ഇരുന്നതിന്നശേഷം, ശങ്കുണ്ണിമേനവൻെറ ശ്രേഷ്ഠമായ സ്വഭാവത്തേയും ഭരണനൈപുണ്യത്തേയും പററി എനിക്കുള്ള ബഹുമാനം ഈ അവസരത്തിൽ ഉറപ്പിച്ചു പറയുന്നതു യുക്തമായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പേർ അത്ര അറിക്കുന്നിടത്തോളം പൊങ്ങിയിട്ടില്ല. എന്നാൽ, തിരുവിതാംകൂറിലേക്കു സർ. ടി. മാധവരാവു എത്രത്തോളം കാൎയ്യമായിരിക്കുന്നൊ അത്രത്തോളം തന്നെ കൊച്ചിരാജ്യത്തേക്കു ഈ ഉദ്യോഗസ്ഥനും കാൎയ്യമായിട്ടുള്ളതാണ്."

ചരിത്രം പൂൎത്തിയാകേണ്ടതിലേക്കു, ശങ്കുണ്ണിമേനവൻെറ സഹോദരനായിരുന്ന ഗോവിന്ദമേനവൻെറ ഭരണത്തെപ്പററി ഒരു ചുരുക്കവിവരംകൂടി അവസാനമായി ചേൎത്തിട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്നു തൻെറ പിതാവിൻെറയൊ സഹോദരൻെറയൊ ബുദ്ധിസാമൎത്ഥ്യമൊ സ്വഭാവവിശിഷ്ടതയൊ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്നു തികഞ്ഞ യുക്തികൌശലവും, പരിഷ്കൃതസൽസ്വഭാവവും

അസാമാന്യമായ ബുദ്ധിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. തന്റെ സഹോദരൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന രീതികളിൽതന്നെ അദ്ദേഹം പത്തു കൊല്ലത്തോളം സഫലമായി രാജ്യഭാരം നടത്തി. എന്നാൽ പ്രത്യേകിച്ചും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗകാലാവസാനമായപ്പോഴെയ്ക്കു, അനുസരണക്കുറവും ബലഹീനതയും രാജ്യഭരണത്തിൽ കടന്നുകൂടുവാൻ തുടങ്ങിയെന്നു സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല.

പൂൎവ്വികന്മാരെയും പൂൎവ്വകാലകാൎയ്യങ്ങളെയുംപറ്റി പറയുമ്പോൾ നമ്മുടെ കാലത്തെ സ്ഥിതിഗതികളനുസരിച്ചു പറയുന്നത് ദോഷതരമായിരിക്കാം. പക്ഷെ, അതു വാസ്തവമായിട്ടുള്ളതാണ്. അവരുടെസമകാലീനന്മാരിൽനിന്നും മുൻഗാമികളിൽനിന്നും ഏതുനിലയിലും ഉയൎന്നവരെ അവർ അൎഹിക്കുംപോലെ നാം സ്തുതിക്കേണ്ടതും, അവൎക്കു പിന്നീടുണ്ടായിട്ടുള്ളവരുടെ നിലയിൽ അവർ എത്താത്തതിനു അവരെ നാം കുറ്റം പറഞ്ഞുകൂടാത്തതും ആകുന്നു. നമ്മുടെ നില ഉപരിയായിട്ടുള്ളതാണെങ്കിൽ, അതു നമ്മുടേതിനേക്കാൾ അധികം അവരുടെ ശ്രമംകൊണ്ടുണ്ടായിട്ടുള്ളതാണ്. ഉച്ചസ്ഥിതിയിലെത്തുവാൻ നമുക്കു സാധിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതിനു വേണ്ട മാൎഗ്ഗം നിൎമ്മിച്ചിട്ടുള്ളത് അവരാണ്. ആകയാൽ നമ്മുടെ, പൂൎവ്വികന്മാരെപ്പറ്റി പറയുമ്പോൾ അവരേക്കാൾ ശ്രേഷ്ഠരാണ് നാം എന്നു നടിക്കുന്നതായാൽ അതു സ്വപിതാവിന്റെ ചുമലിലിരിക്കുന്ന ശിശു "അപ്പനേക്കാൾപൊക്കമുണ്ട് എനിക്കു" എന്നു പറയുന്നതുപോലെ ആയിരിക്കും.

---

൧. ആദിചരിത്രം.

ശങ്കരവാരിയരുടെ രണ്ടുമക്കളിൽ മൂത്താളം ആയിരു
ന്ന തോട്ടയ്ക്കാട്ടുശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ൯൯൨ മേടം ൨-ാംനു-ശ
നിയാഴ്ച ജനിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചെറുപ്പകാലത്തെക്കു
റിച്ചൊന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ. പതിവനുസരിച്ച്, അഞ്ചാമ
ത്തെ വയസ്സിൽ അദ്ദേഹത്തെ എഴുത്തിനിരുത്തുകയും, എ
ഴുത്തുപള്ളിയിലെ പാഠക്രമങ്ങളെ അനുസരിച്ച് അദ്ദേഹം
പഠിക്കുകയുംചെയ്തു. സംസ്കൃതംഇംഗ്ലീഷ് എന്നിവയുടെ ആ
ദിപാഠങ്ങളെയും അദ്ദേഹം അഭ്യസിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിനുപ
തിനൊന്നുവയസ്സായപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛന്
റസിഡണ്ടാപ്പീസിൽ ജോലിയായി; അതുകാരണം, പിന്ന
ത്തെ ആറുവൎഷത്തിൽ മിക്കതും ശങ്കരവാരിയർ തിരുവന
ന്തപുരത്തു കഴിച്ചുകൂട്ടി. ൧൦൦൯-ൽ അവിടെഒരു സൎക്കാർ
ഇംഗ്ലീഷ്സ്കൂൾ സ്ഥാപിച്ചു. അപ്പോൾ, ശങ്കരവാരിയർത
ന്റെ രണ്ടുമക്കളെയും തിരുവനന്തപുരത്തു കൊണ്ടുപോ
യി, ആസ്കൂളിൽ ചേൎത്തു. മിസ്റ്റർ ജെ. റോബർട്ട്സ് എ
ന്നൊരാളായിരുന്നുഅതിലെ ഹെഡ്മാസ്റ്റർ. അദ്ദേഹം ഒരു
നല്ല പണ്ഡിതനും, സമൎത്ഥനായ ഉപദേഷ്ടാവും ശിക്ഷാര
ക്ഷണങ്ങളിൽ കണിശക്കാരനും ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ അടുക്കൽ പഠിക്കുവാൻ സാധിച്ചിട്ടുള്ള പല കുട്ടിക
ളും പിന്നീടു വലിയ സ്ഥിതിയിൽ വന്നിട്ടുണ്ട്. തിരുവിതാം
കൂർ ദിവാനായിവന്ന നാണുപിള്ള, ദിവാൻപേഷ്കാരായി
വന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ, ഹൈക്കോടതി ജഡ്ജിയുംമാധവ
രായരു ദിവാൻജിക്ക് ഒരു ശല്യവുമായിവന്ന വേദാദ്രിമുദ
ലിയാർ, എന്നിവർ ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അക്കാലത്തെ സ്നേ
ഹിതന്മാരായിരുന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മിസ്റ്റർ റോബർട്ട്സിന്റെ കുട്ടി

കളിൽ പ്രഥമഗണനീയനായിരുന്നു. സ്കൂളിലായിരുന്ന
ആറു സംവത്സരകാലത്തും അദ്ദേഹം ക്ലാസ്സിൽ ഒന്നാമനാ
യിരുന്നു. പിൻകാലങ്ങളിലെന്നപോലെ, അദ്ദേഹം അന്നും
വ്യവസായശീലനും, ഗംഭീരസ്വഭാവിയും ആയിരുന്നു: അ
ദ്ദേഹത്തിനു കളികളിൽ കൌതുകമുണ്ടായിരുന്നു എങ്കി
ലും, മററു വിദ്യാൎത്ഥികളുടെ മാതിരി കോലാഹലത്തോടുകൂടി
യ ക്രീഡകളിൽ രുചി ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. എല്ലാവിഷയങ്ങളി
ലും അദ്ദേഹത്തിനു ഒരുമുഖമുണ്ടായിരുന്നു; വിശേഷിച്ച്, ഗ
ണിതശാസ്ത്രത്തിൽ അദ്ദേഹം ഒരു നിപുണനായിരുന്നു. ഗ
ണിതശാസ്ത്രത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്ന അഭിരുചി
ജീവാവസാനംവരെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഗുരുതരങ്ങളായ രാജ്യ
ഭരണകാൎയ്യങ്ങളിൽ പ്രവേശിച്ചിരിക്കുമ്പോഴുംകൂടി, വല്ല ക
ണക്കും ചെയ്യാൻ അദ്ദേഹത്തോടാവശ്യപ്പെടുന്നതിൽ പര
മായ സന്തോഷം മറെറാന്നുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഗണിതശാ
സ്ത്രപടുക്കളായിരുന്ന കാണിപ്പയ്യൂർ, വെളുനഗി എന്നീ ന
മ്പൂരിമാർ വരുന്നനാൾ അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു ഉത്സവദിവ
സമായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനന് ഇംഗ്ലീഷ് സാഹിത്യത്തിലും ന
ല്ല ജ്ഞാനമുണ്ടായിരുന്നു; മിസ്റ്റർ റാബർട്ട്സ് വഴി പുസ്ത
കവായനയിൽ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിത്തീൎന്ന രസം കാല
ക്രമേണ നിതാന്തമായ പാരായണത്തിൽ പ്രിയം ജനിപ്പി
ച്ചു. ആറാംവൎഷത്തിന്റെ അവസാനത്തിൽ, പുതിയതാ
യൊരു ക്ലാസ്സ് ആരംഭിക്കുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോളം പ്രാ
പ്തിയുള്ള വേറെ കുട്ടികൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല അതിനാൽ,
മിസ്റ്റർ റാബർട്ട്സ് ശങ്കരവാരിയൎക്ക് ഇപ്രകാരം എഴു
തി അയച്ചു: 'നിങ്ങൾ ശങ്കുണ്ണിയെ ഇവിടെനിന്നു കൊ
ണ്ടുപോകാത്തപക്ഷം, സ്വകാൎയ്യനിലയിൽ, ഏതെല്ലാം സ
ഹായങ്ങൾ എനിക്കുകൊടുക്കാൻ കഴിയുമോ അവയുടെ ഫ
ലമെല്ലാം ശങ്കുണ്ണിക്കുണ്ടാകുമെന്നു ഞാൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്'.

എന്തെന്നാൽ, സ്കൂളിൽ അയാൾ നിരുപമനായിനില്ക്കുന്നു; ശങ്കുണ്ണിയോടൊപ്പം പഠിപ്പുള്ള കുട്ടികളെവെച്ച് തല്ക്കാലം ഒരു ക്ലാസ്സുണ്ടാക്കുന്നകാൎയ്യം സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല'.

ഇക്കാരണങ്ങളാൽ തന്റെ മകൻ ഇനി തിരുവനന്തപുരത്തു താമസിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഗുണമില്ലെന്നു ശങ്കരവാരിയർ തീൎച്ചയാക്കി. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എറണാകുളത്തേക്കു പോന്നു. മകന്റെ സ്വഭാവവും സാമൎത്ഥ്യവുംകണ്ട് അച്ഛൻ വളരെ അഭിമാനിച്ചു; ബ്രിട്ടീഷിൽ പണിയിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കണമെന്നാഗ്രഹിച്ചു; ജനറൽകല്ലൻസായ്പ് അവിടെ ഒരു ഉദ്യോഗം വാങ്ങിക്കൊടുപ്പാൻ സഹായിക്കാമെന്നു വാഗ്ദാനം ചെയ്തിരുന്നു. അതുവരെ, ആപ്പീസ്സുജോലിയിൽ പരിചയം സമ്പാദിക്കുന്നതിന്നു ഹജൂർ കച്ചേരിയിൽ പതിവായി ചെല്ലേണമെന്നു അച്ഛൻ മകനോടു ആവശ്യപ്പെട്ടു; അപ്രകാരം രണ്ടു സംവത്സരം പോകുകയുംചെയ്തു. പണിയിൽ ആവശ്യമായ അറിവു മകനു കിട്ടി എന്നു തൃപ്തിപ്പെട്ടസമയം, റസിഡണ്ടിന്റെ സമ്മതത്തോടുകൂടി ശങ്കരവാരിയർ ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ പോലീസ്ഹെഡ്ഗുമസ്തനായി നിയമിച്ചു. "ഒടുവിലത്തെ ആളുടെ സ്ഥാനത്ത്, നിങ്ങളുടെ സമ്മതത്തോടുകൂടി, (൨൨ വയസ്സായ) എന്റെ മൂത്തമകൻ ശങ്കുണ്ണിയെ തല്ക്കാലത്തേക്കു വെക്കുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. ശങ്കുണ്ണി ഈ രണ്ടുകൊല്ലം കാലം, അതായത് തിരുവിതാംകൂർരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ സ്കൂൾ വിട്ടതിൽ പിന്നെ, അയാളുടെ ഒഴിവുസമയവും സൎക്കാർജോലി പരിശീലിക്കുന്നതിൽ ഉപയോഗിച്ചുവരുന്നു. അയാളുടെ ഗുണങ്ങളെയും യോഗ്യതകളെയും കുറിച്ച് ഞാൻ വിസ്തരിക്കുന്നതു ഭംഗിയായിരിക്കയില്ല. അതിനാൽ, ആ സ്കൂൾ ഹെഡ്മാസ്റ്റർ മിസ്റ്റർ റാബർട്ട്സിന്റെ എഴുത്തിൽനിന്നു ഒരു ഭാ

ഗം നിങ്ങൾക്കു കാണുമാറായി ഞാൻ ആവശ്യകമാത്രം ചെ-
യ്യുന്നു" എന്ന് ശങ്കരവാരിയർ റസിഡണ്ടിനു ഈ അവസ-
രത്തിൽ എഴുതി അയച്ചു.

ഇരുപത്തൊന്നുവയസ്സായ ഒരു ചെറുപ്പക്കാരനെ ദി-
വാൻജിയുടെ ആപ്പീസിൽ ഒരു വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഗുമസ്ത-
നായി നിയമിക്കുന്നത് അക്കാലത്ത് ഒരു സാഹസമായ നൂ-
തനമാർഗ്ഗമായിട്ടാണ് കരുതിയിരുന്നത്; എന്നല്ല, അത്
വ്യവസ്ഥിതങ്ങളായ അവകാശങ്ങളെ ലംഘിച്ചതായിട്ടുംകൂടി
ആളുകൾ വിചാരിച്ചു. സർക്കാർ പണിയിൽ വളരെ തഴക്ക-
വും പഴക്കവും ഉള്ള പ്രായംചെന്നവരാലല്ലാതെ മററാ-
രവനാൽ ആവക പണികൾ ശരിയായും തൃപ്തികരമായും
നടത്തപ്പെടുമെന്നു വിചാരിച്ചുകൂട; കുട്ടികളെപ്പിടിച്ച് അ-
വയിൽ വെച്ചതുകൊണ്ട് ഒരു ഗുണവും കിട്ടുകയില്ല എ-
ന്നൊക്കെ പഴമക്കാർ പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. എന്നാൽ ഈ ചെ-
റുപ്പക്കാരൻ അവരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളെ എല്ലാം മിഥ്യ-
കളാക്കിത്തീർത്തു. ശങ്കുണ്ണിമേനോന് കാര്യങ്ങളിൽ വ്യഗ്രതയും
ഉത്സാഹശക്തിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു ചെറുപ്പ-
മായിരുന്നു എങ്കിലും, പ്രായംചെന്നവരുടെ പ്രാപ്തിയും പ-
രിപാകതയും സ്വഭാവത്തിലും നടപടിയിലും ഗൌരവവും
അദ്ദേഹം പ്രദർശിപ്പിച്ചു. അതുകാരണം, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ
കാലതാമസംകൂടാതെ പണിയുടെയും കീഴിലുള്ളവരുടെയും
നാഥനായിത്തീർന്നു എന്നുമാത്രമല്ല, വയോവൃദ്ധന്മാർ അച്ഛ-
ന്റെ മകനല്ല, അച്ഛൻതന്നെയെന്ന് സന്തോഷസമേതം
അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചു പറഞ്ഞുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹം ഈ നില-
യിൽ മൂന്നു സംവത്സരകാലം കഴിച്ചുകൂട്ടി. അതിനെല്ലാം ബ്രി-
ട്ടീഷിൽ ഒരു ജോലികിട്ടുവാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു; പ-
ക്ഷെ ഫലിച്ചില്ല.

എന്നാൽ ൧൮൬൭-ൽ, കോഴിക്കോട്ട് സദരമീൻകോ-

തിയിലെ ട്രാൻസ്ലേറ്ററുടെ പണിക്ക് ഒഴിവുവന്നു. അതിനുള്ള അപേക്ഷകന്മാരിൽനിന്ന് അതിലേക്ക് ഒരാളെ തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനു ഒരു പരീക്ഷ നടത്തേണമെന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആ പരീക്ഷക്കു ചേർന്നു; അദ്ദേഹം എല്ലാവരിൽ ഒന്നാമനായിരുന്നു; അതുകൊണ്ട്, ആ വർഷാവസാനത്തോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിനെ ആ പണിക്കായി നിയമിക്കയും ചെയ്തു. കല്ലൻസായ്പിന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ സാമാന്യത്തിലധികം ഇഷ്ടമായിരുന്നു; തന്റെ ചെറിയ സ്നേഹിതന്റെ ജയത്തിൽ അദ്ദേഹം വളരെ സന്തോഷിച്ച്, കൊച്ചിയിലെ ൧൮൪൧-൪൨-എന്നീ കാലത്തെ ആയവ്യയക്കണക്ക് മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ടിലേക്ക് അയയ്ക്കുന്നതോടുകൂടി എഴുതിയ എഴുത്തിൽ ഇപ്രകാരം പ്രസ്താപിച്ചു:— "ശങ്കരവാരിയർ തന്റെ രണ്ടു പുത്രന്മാരെയും സുനിയമനിഷ്ഠയോടെ വളർത്തിക്കൊണ്ടുവരികയും, രണ്ടുപേരും വിശിഷ്ടന്മാരായ ചെറുപ്പക്കാരായിത്തീരുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. അവരെ രണ്ടാളെയും തിരുവനന്തപുരത്ത് ഇംഗ്ലീഷ്സ്കൂളിലാണ് പഠിപ്പിച്ചത്. മൂത്തമകൻ കുറച്ചുകാലം അച്ഛനൊരുമിച്ചു കച്ചേരിയിലായിരുന്നു. പിന്നീട് തന്റെ ഭാവിയിലെ അഭ്യുദയത്തിനുവേണ്ടി കോഴിക്കോട്ടു ജില്ലാക്കോടതിയിലെ പരിഭാഷകന്റെ പണിക്ക് ഒരു അഭ്യർത്ഥിയായിത്തീരുകയും, ഇതരന്മാരിൽനിന്നുള്ള പ്രാപ്തിവിശേഷത്താൽ അതിലേക്കു തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു." ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ൧൮൪൨ ഒടുവോടുകൂടി കോഴിക്കോട്ടു ജോലിയിൽ പ്രവേശിച്ചു.

എറണാകുളത്തു താമസിച്ച് ഈ അഞ്ചു സംവത്സരകാലത്ത്, ഇടയുള്ള അവസരങ്ങളിലെല്ലാം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സംസ്കൃതം പഠിക്കയും ഇംഗ്ലീഷ്സാഹിത്യത്തിൽ ഉള്ള പല വിശിഷ്ടകൃതികളെ വായിക്കുകയും ചെയ്തു. സം

സ്കൃതം പഠിപ്പിക്കുന്നതിന്നു സമൎത്ഥനെന്നു കേളികേട്ട പട്ടു
ണ്ണൂ കൃഷ്ണൻനമ്പ്യാരുടെ അടുക്കൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു സംസ്കൃതം
പഠിക്കുവാൻ സാധിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴിൽ ശങ്കുണ്ണി
മേനോൻ സംസ്കൃതത്തിൽ സാമാന്യം വ്യുല്പത്തി സമ്പാദി
ച്ചു പിന്നീടുള്ള കാലത്തും സംസ്കൃതത്തിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനനുണ്ടാ
യിരുന്ന അഭിരുചിയെ നിലനിൎത്തിവന്നു; എപ്പോഴെങ്കിലും
ഏടയോ സമാനശീലന്മാരായ സ്നേഹിതന്മാരെയോ കിട്ടു
ന്നതായാൽ അപ്പോഴെല്ലാം അതു തീക്ഷ്ണതയോടെ പ്ര
കാശിക്കുകയും ചെയ്തു. പിന്നെ [illegible] എന്നീ
കാലത്ത് മഹാരാജാവൊരുമിച്ചു തീൎത്ഥാടനത്തിന്നു പോ
യപ്പോൾ ഒരുമിച്ചുണ്ടായിരുന്ന വിദ്വാനും വൈദ്യനുമായി
രുന്ന പാച്ചുമൂത്തതിന്റെ അടുക്കൽ വ്യാകരണവും പഠി
ക്കയുണ്ടായി.

ഇക്കാലത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിനോദമാൎഗ്ഗങ്ങൾ
കുതിരസ്സവാരി, വഞ്ചികളി, ശീട്ടുകളി ചതുരംഗം എന്നിവ
യായിരുന്നു. കുതിരയെ നല്ലപോലെ ഓടിക്കുവാൻ അദ്ദേ
ഹത്തിന്നു ശീലമുണ്ടായിരുന്നു; ആ വ്യായാമത്തിൽ അദ്ദേ
ഹത്തിന്നു അത്യാസക്തിയുമുണ്ടായിരുന്നു. പിന്നീട്, ഒരി
ക്കൽ അശ്വാരോഹണകൗശലക്കാരനായ വീരകേരളവ
ൎമ്മതമ്പുരാൻതിരുമനസ്സായി മത്സരിച്ച് ഓടിക്കുന്നസമയം,
ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നെഞ്ഞടിച്ചുവീണു. അതുനിമിത്തം കു
റച്ചുദിവസം കിടക്കുകയും വൈദ്യന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം
കുതിരസ്സവാരി തീരെ നിൎത്തുകയും ചെയ്തു. ജീവാവസാനം
വരെ വഞ്ചികളിയിൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു വലിയ അഭിനിവേ
ശമുണ്ടായിരുന്നു. കൊച്ചിദിവാനായി അല്പം പ്രായംചെ
ന്നകാലത്തും, കൊച്ചിക്കായലിലും ചൊവ്വരെ പുഴയിലും ഒരു
ചെറുപ്പക്കാരന്റെ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി വഞ്ചിവലിക്കുന്ന
തും അതിന്നമരംപിടിക്കുന്നതും പലപ്പോഴും കാണാമായി

ന്നു. ഇക്കാലത്ത് അദ്ദേഹം നല്ലൊരു ചതുരംഗക്കളിക്കാരനായിരുന്നു; എന്നാൽ അതുനിമിത്തം ഉറക്കമില്ലായ്മയും തലവേദനയും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നതുകൊണ്ട്, ആ കളിയിൽനിന്നു പിൻമാറേണ്ടിവന്നു. എല്ലാക്കാലത്തും പ്രധാനവിനോദമാർഗ്ഗം ശീട്ടായിരുന്നു; മരിക്കുന്നതിന്നു രണ്ടുദിവസം മുമ്പുവരെ അതു കളിച്ചിരുന്നു. എല്ലാ ഞായറാഴ്ചകളിലും മററു ദിവസങ്ങളിൽ വൈകുന്നേരവും ശീട്ടുകളിയുടെ യോഗം ഉണ്ടായിരുന്നു.

പൊല്ലീസ് ഹെഡ്ഡുമസ്തനായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നിയമിച്ചു് ഒരു കൊല്ലമൊ മറെറാ കഴിഞ്ഞതോടുകൂടി, അദ്ദേഹം തെക്കെക്കുറുപ്പത്തു നാരായണിഅമ്മയെ സംബന്ധം ചെയ്തു. അവരൊരു സുഗാത്രിയും, സൽസ്വഭാവിയും ആയിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനന് അവരെ വളരെ ഇഷ്ടമായിരുന്നു; അവർ മരിച്ചകാലത്ത് അദ്ദേഹത്തിന്നു മുപ്പത്തെട്ടു വയസ്സു മാത്രമെ ആയിരുന്നുള്ളു. എന്നിട്ടും അദ്ദേഹം വീണ്ടും ഒരു സ്ത്രീയെ വരിക്കയുണ്ടായില്ല. അദ്ദേഹം ജീവാവസാനംവരെ അവരുടെ സ്മരണയെ നവമായി നിർത്തിവന്നു; പലപ്പോഴും, പ്രത്യേകിച്ച് ശ്രാദ്ധദിവസങ്ങളിലും, അദ്ദേഹം തന്റെ ദിനപത്രികയിൽ, അവർക്കായി സ്നേഹബഹുമാനപുരസ്സരം ഒരു ഉപഹാരം സമർപ്പിക്കുന്നപോലെ ചില കുറിപ്പുകൾ എഴുതിവെച്ചിരിക്കുന്നതുകാണാം. അദ്ദേഹത്തിന് അവരിൽ രണ്ടാണും ഒരു പെണ്ണും സന്താനങ്ങളായി ഉണ്ടായി. ആൺകുട്ടികൾ രണ്ടുപേർക്കും നല്ല വിദ്യാഭ്യാസം ലഭിക്കുകയും, ൧൮൯൬-ൽ രണ്ടുപേരും ബി. എ. ബിരുദ സമ്പാദിക്കയും ചെയ്തു. കൊച്ചിക്കാരിൽ ആദ്യം ബി. എ പരീക്ഷ ജയിച്ചവർ ഇവരായിരുന്നു. തന്റെ പേരോടുകൂടിയ മൂത്ത മകനെക്കുറിച്ചു ശങ്കുണ്ണിമേനന്നു പല പ്രത്യാശകളുമുണ്ടായിരുന്നു. മലബാർ കളക്ടരുടെ അ

ഫ്രീസിൽ നല്ലൊരു ജോലിയും വാങ്ങിക്കൊടുത്തു. എന്നാൽ മകൻ ബുദ്ധിമാനും സുശിക്ഷിതനും ആയിരുന്നു എങ്കിലും, അല്പം അലസനും ഉല്പാദവാസന തീരെ ഇല്ലാത്താളും ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു സബ്ബ്രജിസ്ട്രാരായി ജോലിയിൽനിന്നു പിരിയുകയും കുറേകാലം ഇരുന്നു മരിക്കുകയും ചെയ്തു. രണ്ടാമത്തെ മകൻ കൃഷ്ണമേനോൻ, ബി. എൽ. പരീക്ഷ ജയിച്ചു മദിരാശി ഹൈക്കോടതിക്ക സന്നതുവാങ്ങി. ശങ്കുണ്ണിമേനവനിൽ വളരെ പ്രീതി ഉണ്ടായിരുന്ന ആയില്യം മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ൧൦൪൪-ൽ കൃഷ്ണമേനവനു തിരുവിതാംകൂറിൽ ഒരു ഡിസ്ട്രിക്ട് ജഡ്ജിയുടെ ഉദ്യോഗം കൊടുത്തു. ൧൦൫൫-ൽ ആല്യം അദ്ദേഹത്തെ കൊച്ചി ചീഫ്കോടതിയിൽ ഒരു ജഡ്ജിയായി നിയമിച്ചു. ൧൦൬൫-ൽ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിയുകയും ചെയ്തു. കൃഷ്ണമേനവനും സഹോദരി കുഞ്ഞിക്കാവമ്മയും ഇപ്പോഴും ഉണ്ട്.

---

൩. ബ്രിട്ടീഷിൽ ഉദ്യോഗം.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അധികകാലം കോഴിക്കോട്ട് ഇരുന്നില്ല. സിവിൽകോടതിയിലെ ദ്വിഭാഷിയായി ഒന്നിൽ ചില്വാനം സംവത്സരം ഇരുന്നശേഷം, അദ്ദേഹം ബ്രിട്ടീഷ്കൊച്ചിയിലെ പ്രധാനപ്പെട്ട സദർ അമീൻകോടതിയിലേക്ക ശിരസ്തദാരായി മാററപ്പെട്ടു. ഈ രണ്ടു കോടതികളിലേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജോലിയെപ്പററിയോ ജീവിതത്തെപ്പററിയോ ഇപ്പോൾ ഒന്നും അറിയുന്നില്ല. എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്ന് ഉടനെ സിദ്ധിച്ച സ്ഥാനക്കയററം അന്നത്തെ ജോലി തൃപ്തികരമായിരുന്നു എന്നു തെളിയിക്കുന്നു

ണ്ട്. ൧൮൫൩-ൽ അദ്ദേഹം വകുപ്പുകളിലേക്ക് ആവശ്യമുള്ള പരീക്ഷകൾ ജയിച്ചു. അടുത്ത വർഷത്തിൽ അദ്ദേഹത്തെ കൊച്ചി അതിർത്തിക്കടുത്തുള്ള വെളിയങ്കോട്ടെ മുൻസിപ്പായി നിയമിച്ചു. അവിടെ അദ്ദേഹം ഏകദേശം ഏഴുസംവത്സരം സുഖമായും അസ്വാസ്ഥ്യങ്ങൾ കൂടാതെയും ജോലി നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ഒരു മുൻസിപ്പിന്റെ നിലയിൽ, അദ്ദേഹത്തിന് അസാധാരണമായ കീർത്തി സമ്പാദിപ്പാൻ സംഗതിവന്നു. അക്കാലത്ത് മലബാറിൽ ഉൽകൃഷ്ടവിദ്യാഭ്യാസം സമ്പാദിച്ച മുൻസിപ്പ് അദ്ദേഹം മാത്രമായിരുന്നു; എന്നുമാത്രമല്ല, സത്യസന്ധനായ ഒരാളും അദ്ദേഹം മാത്രമായിരുന്നു. അന്നാളിൽ അദ്ദേഹം ഒഴിവുള്ള മിക്ക സമയവും നിയമം പഠിക്കുവാനായി ഉപയോഗിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിദ്വത്വം, സത്യസന്ധത, ഉദാരശീലത, വിനയം, മര്യാദ, പൌരുഷമായ പെരുമാററം മുതലായ സൽഗുണങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തെ തെക്കെ മലബാറിൽ അത്യന്തം ബഹുമാനിക്കപ്പെട്ട ഒരാളാക്കിത്തീർത്തു. അന്നത്തെ സിവിൽ ജഡ്ജിയായിരുന്ന മിസ്റ്റർ മോറിസിനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഗാമിയായ മിസ്റ്റർ കൊള്ളിനും അദ്ദേഹത്തോടു വളരെ ബഹുമാനമായിരുന്നു; ആ ബഹുമാനത്തെ അവർ പരസ്യമായി കാണിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. ൧൮൬൦-ൽ മിസ്റ്റർ മോറിസ് ശങ്കുണ്ണിമേനവനെ ഒരു സദരമീന്റെ സ്ഥാനത്തേക്ക് ശിപാർശു ചെയ്കയും, വരുന്ന ഒഴിവിൽതന്നെ ആ സ്ഥാനം കിട്ടുമെന്ന് അദ്ദേഹത്തോടു സംശയംകൂടാതെ പറയുകയും ചെയ്തു. അക്കാലത്ത് മലബാറിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന വിശ്രുതനായ മിസ്റ്റർ ഹാളൊവെ ശങ്കുണ്ണിമേനോനെപ്പററി വളരെ പുകഴ്ത്തുകയും, മലബാറിലെ ആചാരങ്ങളെയും അവകാശങ്ങളെയും പററി എഴുതീട്ടുള്ള തന്റെ ഉപന്യാസങ്ങളെ ഏ

ല്ലാം ശങ്കുണ്ണിമേനൻെറ ഗുണദോഷനിരൂപണത്തിന്നായി അ യച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. മദിരാശി ഗവൎമ്മേണ്ടുംകൂടി അ വർ നടപ്പാക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്ന നിയമങ്ങളെപ്പററി ശ ങ്കുണ്ണിമേനവൻെറ അഭിപ്രായത്തെ അറിയുക പതിവായി രുന്നു.

അദ്ദേഹത്തിൻെറ ദിനപത്രികകളിൽനിന്ന്,–അവ അപൂൎണ്ണങ്ങളും ശരിയായി എഴുതീട്ടുള്ളവയും അല്ലെങ്കിലും,– ശങ്കുണ്ണിമേനൻെറ ജീവകാലത്തിലെ ഏററവും സന്തോഷമാ യ കാലം അതായിരുന്നു എന്ന് എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാ ക്കാവുന്നതാണ്. അന്ന് അദ്ദേഹത്തിൻെറ അച്ഛൻെറ കീൎത്തി ഉച്ചത്തിൽ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു; താനും ലോ കഗതിയിൽ ക്രമത്തിൽ കയറിവന്നിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു ഹിതമായ ജോലികൾ വേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു; എങ്കിലും അവ തനിക്കിഷ്ടമായ പുസ്തകങ്ങൾ വായിക്കുന്നതിനും വി നോദങ്ങളിൽ ഏൎപ്പെടുന്നതിനും പ്രതിബന്ധങ്ങളായിരുന്നു മില്ല. അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്നേഹഭാജനമായിരുന്ന ഒരു ഭാൎയ്യ യും പിൻകാലങ്ങളിൽ ദുല്ലഭമായിരുന്ന ദേഹസുഖവും ആ രോഗ്യവും അന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്ന് ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേ ഹത്തിൻെറ സ്നേഹിതന്മാരുടെ തുക ദിനംപ്രതി വൎദ്ധിച്ചു വരികയും അവരുടെ സ്നേഹബഹുമാനങ്ങൾകൊണ്ട് അ ദ്ദേഹം സന്തോഷിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ വൎണ്ണനീയമായ ഉപചാരത്തെ സ്വീകരിക്കാനുള്ള അതിഥി കൾ ഇല്ലാത്തദിവസമുണ്ടായിട്ടില്ല.

൧൮൭൫-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനവൻെറ സാധാരണദിനസ രിക്ക് ഒരു മാററം വന്നു. അടുത്ത സംവത്സരത്തിൽ വീ രകേരളവൎമ്മരാജാവ് കൊച്ചിരാജ്യാധിപതിയായി. ബു ദ്ധിമാനും വിദ്യാസമ്പന്നനും യൌവനയുക്തനുമായിരുന്ന ആ രാജാവ് തൻെറ ജോലിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതിനു മു

ന് ദേശസഞ്ചാരം ചെയ്തുകൂടി തന്റെ അറിവിനെ ഉറപ്പിച്ചു വളൎത്തണമെന്നു നിശ്ചയിച്ച്, ൧൮൭൨-ൽ ദീക്ഷ കഴിഞ്ഞ ഉടനെ ദേശാടനം ചെയ്വാനാരംഭിച്ചു. മഹാരാജാവ്, ശങ്കുണ്ണിമേനവനെ അസാമാന്യമായി സ്നേഹിക്കയും അത്യന്തം ബഹുമാനിക്കയും ചെയ്തിരുന്നതിനാൽ, മഹാരാജാവൊന്നിച്ചു യാത്രചെയ്വാൻ മാത്രമല്ല യാത്രക്കാരുടെ സകല ചുമതലകളും വഹിക്കുവാൻകൂടി ശങ്കുണ്ണിമേനവനോടാവശ്യപ്പെട്ടു. കൊച്ചിസൎക്കാരിന്റെ അപേക്ഷ അനുസരിച്ച് മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ട് ആ ആവശ്യത്തിന്നായി ഒരു സംവത്സരത്തെ അവധി ശങ്കുണ്ണിമേന്നു കൊടുത്തു. യാതൊരു പ്രതാപവും രാജചിഹ്നവും കൂടാതെ കുറച്ചാളുകളോടുകൂടി യാത്രപുറപ്പെട്ടു. ഇറങ്ങി താമസിക്കേണ്ടിവരുന്ന സ്ഥലങ്ങളിലെല്ലാം രാജോപചാരങ്ങളൊന്നുംതന്നെ കൂടാതെ കഴിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുകൂടി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഗവൎമ്മെണ്ടിനോടു പ്രത്യേകം ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. നാട്ടിലെ പ്രമാണിയായ പാലിയത്തു വലിയച്ചനവർകളും, വൈദ്യസംബന്ധമായ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് ബ്രിട്ടീഷ്കൊച്ചിയിലെ ആസ്പത്രിയിലെ പ്രധാന ഉദ്യോഗസ്ഥനായ ഡാക്ടർ പ്രിങ്കിൾ എന്ന സായ്പും എഴുന്നള്ളത്തൊന്നിച്ചുണ്ടായിരുന്നു. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും, ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും മററു പ്രമാണികളും കുതിരപ്പുറത്തോ പല്ലക്കുകളിലോ മററു വാഹനങ്ങളിലോ കയറീട്ടും മററുള്ളവർ നടന്നുമാണ് യാത്ര ചെയ്തിരുന്നത്. അവർ ഒരു ദിവസത്തിൽ പത്തിൽ കുറയാതെയും ഇരുപത്തനാഴികയിൽ കൂടാതെയും ദൂരമെ യാത്ര ചെയ്തിരുന്നുള്ളു; വഴിക്കു താമസത്തിന്നു സാധാരണമായി കൂടാരങ്ങളുമായിരുന്നു. അവർ സൌകൎയ്യമായി കോയമ്പത്തൂർ, ബാങ്ക്ളൂർ, പൂന, ഇൻഡൂർ, ബോപ്പാൽ മുതലായ രാജ്യങ്ങളിൽകൂടി സഞ്ചരിച്ച് ൧൮൭൩ ഫെബ്രുവരിമാസത്തിൽ

കാശിയിൽ ചെന്നുചേൎന്നു. അവിടെനിന്നു്, തിരുമനസ്സിലേക്കു്, കല്ക്കത്ത, ജഗന്നാഥം, മസ്സൂലിപട്ടണം, മദിരാശി മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിൽക്കൂടി സഞ്ചരിച്ചു്, ദക്ഷിണതീരത്തു രാമേശ്വരം മുതലായ പുണ്യസ്ഥലങ്ങളേയും ദൎശിച്ചുകൊണ്ടു് കൊച്ചിക്കു മടങ്ങണമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, തിരുമനസ്സിലെ ഈ മോഹം സാധിക്കാനിടയായില്ല. കാശിയിൽവെച്ചു തിരുമനസ്സിലേക്കു വസൂരിരോഗം തുടങ്ങുകയും ഫെബ്രുവരി ൨൧-ാംനു- തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീപ്പെട്ടുകയും ചെയ്തു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആ വ്യസനവൎത്തമാനം അന്നത്തെ ദിവാനെ അറിയിച്ചതു് ഈവിധമായിരുന്നു:

"ബഹുമാനപ്പെട്ട അച്ഛ്,

ഇന്നുരാവിലെ ഏകദേശം പതിനൊന്നുമണിക്കു് കൊച്ചിമഹാരാജാവു തീപ്പെട്ടുപോയിരിക്കുന്നു എന്നു് എനിക്കു വ്യസനത്തോടുകൂടി അറിയിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. എന്റെ ഇതിനുമുമ്പിലത്തെ എഴുത്തയച്ചശേഷം, തിരുമനസ്സിലേക്കു് വയററിൽ കുറച്ചു സുഖക്കേടു തുടങ്ങി. ഇന്നലെ രാവിലെമുതൽ തിരുമനസ്സിലെ വയററിൽനിന്നു രക്തംപോയിത്തുടങ്ങി, ഉടനെ തിരുമനസ്സിലേക്കു വസൂരിദീനം പുറപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതായും കണ്ടു. രാത്രിമുഴുവനും രാവിലെയുമായി വളരെ ചോരപോവുകയാൽ ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു മോഹാലസ്യവും ക്ഷീണവും അധികമായതോടുകൂടി തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീപ്പെട്ടുകയും ചെയ്തു. ദീനം കുറെ അപായസ്ഥിതിയിലാണെന്നറിഞ്ഞിരുന്നു എങ്കിലും, ഇത്രവേഗം കാൎയ്യം അവസാനിക്കുമെന്നു് ഒരുത്തനും വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. ഇനി ഞാൻ പറയേണ്ടതെന്താ? എന്നു നിങ്ങളുടെ അനുസരണത്തോടുകൂടിയ മകൻ."

അന്നു് ആ യാത്രക്കാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ വളരെ ആളുകളെ വസൂരിദീനം പിടിപെട്ടു. അവരിൽ പലരും മരിച്ചു;

ദീനക്കാരുടെ കൂട്ടത്തിൽ പാലിയത്തച്ചനും പെട്ടതിനാൽ, ബാക്കിയുള്ളവർ ഉടനെ കൊച്ചിയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കല്ലൂത്താവഴിക്കു പുറപ്പെട്ട് മഴിരാശിയിൽ കൂടെ പോന്ന് കൊച്ചിയിൽ തിരിച്ചെത്തി. തമ്പുരാൻെറ മരണത്താൽ അദ്ദേഹത്തിനു വളരെ അസമാധാനത്തിന്നിടവന്നു: ആ തമ്പുരാനിൽനിന്നു തനിക്കും തൻെറ രാജ്യത്തിനും വളരെ നന്മകൾ ഉണ്ടാകുമെന്നു വിചാരിക്കാൻ അദ്ദേഹത്തിനു പല കാരണങ്ങളും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ആ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കുറച്ചുകാലംകൂടി ജീവിച്ചിരുന്നു എങ്കിൽ, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നിശ്ചയമായും ദിവാൻപദത്തിൽ തൻെറ അച്ഛൻെറ പിൻഗാമിയാകുമായിരുന്നു. ആ ദേശസഞ്ചാരംകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന് ഒരു വലിയ ഗുണമുണ്ടായി. അതിൻെറ അവസാനം ദുഃഖകരമായിരുന്നു എങ്കിലും, അത് അദ്ദേഹത്തിൻെറ കീർത്തിയെ നല്ലപോലെ പ്രകാശിപ്പിച്ചു.

ഈ ചുമതലയേറിയ കാര്യത്തെ നിർവ്വഹിച്ചകാലത്ത് അദ്ദേഹം കാണിച്ച ശാന്തതയും, ധൈര്യവും ചിത്തസാമർത്ഥ്യവും യാത്രക്കാരുടെ ഇടയിൽ നല്ലൊരു അഭിപ്രായത്തെ ജനിപ്പിക്കയും അവർവഴി ശങ്കുണ്ണിമേനെൻെറ യശസ്സിന് ഒരു നല്ല പ്രചാരം സിദ്ധിക്കയും ചെയ്തു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വെള്ളിയങ്കോടിൽ ജോലിനോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്ന കാലത്താണ് അദ്ദേഹത്തിൻെറ അച്ഛൻ മരിച്ചതും, ആ സ്ഥാനത്തേക്ക്, അന്നത്തെ ദിവാൻപേഷ്കാരും മിസ്റ്റർ കല്ലൻസായ്പിൻെറ ആശ്രിതനും സേവനുമായിരുന്ന വെങ്കിട്ടരായരെ നിയമിച്ചതും. ശങ്കരവാരിയക്ക് തൻെറ സ്ഥാനത്തു മകനെ നിയമിച്ചുകണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ ആഗ്രഹസിദ്ധി വരുന്നതുവരെ ജീവിച്ചിരിക്കാൻ സാധിക്കാഞ്ഞതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിനു

വളരെ ആശാഭംഗമുണ്ടായി. കൊച്ചിരാജ്യകാൎയ്യങ്ങളെപ്പ
ററി ശങ്കുണ്ണിമേനനെ പരിചയിപ്പിക്കുവാനായി, അച്ഛനും
മകനും തമ്മിൽ കാണുന്നസമയത്ത് ആ രാജ്യഭരണകാൎയ്യ
ങ്ങളെക്കുറിച്ചു സംസാരിക്കുകയും മററുസമയങ്ങളിൽ അവ
യെപ്പററി എഴുത്തുകുത്തുകൾ നടത്തുകയും ചെയ്ക പതിവാ
യിരുന്നു. ആ വക എഴുത്തുകളിൽ രണ്ടെണ്ണം മാത്രമെ ക
ണ്ടുകിട്ടീട്ടുള്ളു.

വേലന്താവളം,

൧൮൭൯ നവമ്പർ, ൧൨-ാംനു-

“എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ടമകനെ,

ഞാൻ ഏകദേശം പതിനെട്ടുദിവസമായി നോക്കി
ക്കൊണ്ടിരുന്ന നിലത്തീൎവ്വകളെല്ലാം ഇന്നു പൂൎത്തിയായി എ
ന്നു സന്തോഷത്തോടെ അറിയിക്കുന്നു. വസ്തുക്കളിൽനിന്ന്
ഇപ്പോൾ നോക്കിയളന്നപ്രകാരം (൧൬,൦൦൦ പറ) കൊല്ല
ത്തിൽ 4,000-കയോളം കരം ഉണ്ടാകുന്നതാണ്. ഞാൻ ഇ
ന്നുവൈകുന്നേരം കൊഴിഞ്ഞാമ്പാറയ്ക്കു പോകും; അവിടെ
നിന്ന് രണ്ടാമത്തെ ദിവസത്തിനകം തത്തമംഗലത്തെ
ക്കു പോകുന്നതാണ്. അവിടെനിന്ന് ഡിസമ്പർ ആറാം
തിയ്യതിയൊ ഏഴാംതിയ്യതിയൊ ഞാൻ തൃശ്ശിവപേരൂൎക്കു
മടങ്ങിപ്പോകും എന്ന്

സ്വന്തം സ്നേഹിതൻ.”

പലകാരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും, പ്രത്യേകിച്ചുവെള്ളക്കാരായവരുടെ
കീഴിൽ ജോലിയെടുപ്പാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനനു മനസ്സില്ലായിരു
ന്നതുകൊണ്ടും, ദിവാൻ പേഷ്കാരുദ്യോഗം തനിക്കുവേണമെ
ന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനന് മോഹമില്ലായിരുന്നു എങ്കിലും, ശങ്കര
വാരിയരുടെ മരണത്തോടുകൂടി അതുവേണമൊ എന്നതി
ന്നോടാവശ്യപ്പെട്ടമെന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വിചാരിച്ചിരു
ന്നു. അച്ഛന്റെ അടിയന്തരം കഴിഞ്ഞ്, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ

വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിനെയും വലിയമ്മതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിനെയും മററും കാണ്മാൻ ചെന്നസമയം, അവർ അദ്ദേഹത്തിൻെറ അച്ഛൻെറ ഗുണങ്ങളെപ്പററി വളരെ പുകഴ്ത്തിപ്പറഞ്ഞു. റസിഡണ്ടസായ്പും, "അദ്ദേഹം നമ്മുടെ രാജ്യത്തെ ധനസമൃദ്ധിയും ഐശ്വൎയ്യവുമുള്ളതാക്കിത്തീൎത്തുവെച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ, അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആ പ്രശസ്തനാമം മേലാലും നമുക്ക നന്മയെ ചെയ്യാതിരിക്കയില്ല" എന്നഭിപ്രായപ്പെട്ടു. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടാകട്ടെ റസിഡണ്ടാകട്ടെ അദ്ദേഹത്തിന് കൊച്ചിയിൽ ഉദ്യോഗയോഗം ഉള്ളതായി പറയാഞ്ഞുകാരണം അദ്ദേഹത്തിന്ന കുറച്ചു സുഖക്കേടുണ്ടായി. അന്നത്തെ ഗവൎണ്ണരായിരുന്ന ഹാരിസ് പ്രഭുവിന് ശങ്കരവാരിയരെക്കുറിച്ചു നല്ല അഭിപ്രായമായിരുന്നു. ഈ സംഭവങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച് അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഫെബ്രുവരി ൧൮-൨൩-ലെ ഡയറിയിൽ ഇപ്രകാരം എഴുതിയിട്ടുണ്ട്:—എനിക്ക കയററം കിട്ടുവാൻ ഞാൻ ശ്രമിക്കേണം, എൻെറ അച്ഛൻെറ സ്വഭാവഗുണവും പ്രവൃത്തിവിശേഷവും എനിക്ക ഉദ്യോഗക്കയററത്തിന്ന കാരണങ്ങളായേക്കാവുന്നതുകൊണ്ട്, ആ വക സംഗതികൾ മറക്കുന്നതിന്നമുമ്പുതന്നെ ഞാൻ അപേക്ഷിക്കയാണ് നല്ലത്. പെഷ്കാരുദ്യോഗത്തിന്ന ആരെനിയമിക്കുന്നു എന്നതിൽ എൻെറ സ്വന്തം തമ്പുരാൻ അല്പമെങ്കിലും ശ്രദ്ധവെച്ചിട്ടുള്ളതായി എനിക്കതോന്നുന്നില്ല; അതുകിട്ടുവാൻ മല്ലിടത്തക്കതല്ല. എൻെറ അവകാശങ്ങളെ തിരെ ഗണിച്ചുകാണാത്തതിൽ എനിക്ക ക്ലേശമുണ്ട്. ഞാൻ കൊച്ചിസൎക്കാരിനെ മൂന്ന സംവത്സരം സേവിച്ചിട്ടുണ്ട്, മഹാരാജാവൊരുമിച്ചുയാത്രചെയ്കതിൽ എൻെറ കയ്യിൽനിന്ന ചിലവായിട്ടുള്ള ആറായിരത്തോളം ഉറുപ്പികക്ക് സൎക്കാരിൽനിന്ന് എനിക്കനുവദിച്ചുതന്നിട്ടുള്ളത് മുവ്വായിരം ഉറുപ്പികമാത്രമാണ്. ഈ

രാജ്യത്തെ അഭിവൃദ്ധിസ്ഥിതിയിൽകൊണ്ടുവന്നതു് എന്റെ അച്ഛനാണ്. ഒഴിവു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മരണം നിമിത്തമാണ് ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതു്. ആ സ്ഥാനത്തേക്കു് അർഹതയുള്ളതായി നാട്ടിൽ മററാരും ഇല്ലതാനും.".

ശങ്കുണ്ണിമേനവനെ ൧൮൩൫ലെ സെപ്തംബർമാസത്തിൽ വെളിയങ്കോട്ടുനിന്നു പൊന്നാനിക്കു. അവിടെ നിന്നു് ൧൮൩൬ൽ ജനവരിയിൽ ഏറ്നാട്ടിലേക്കു മാററി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രിയതമയും ഐശ്വൎയ്യനായികയുമായിരുന്ന ഭാൎയ്യയും, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെ സ്നേഹിച്ചിരുന്ന അവരുടെ ഏകസഹോദരനും അദ്ദേഹം പൊന്നാനിയിലിരുന്ന കാലത്തു മരിച്ചു. ഇതുകൾക്കുപുറമെ, പൊന്നാനിയിലെയും മഞ്ചേരിയിലെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവിതത്തിൽ വിശേഷവിധിയായി ഒന്നും ഉണ്ടായിട്ടില്ല.

അനന്തരം ഒരു സദരമീൻ സ്ഥാനത്തെ ആഗ്രഹിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കെയായിരുന്നു് അദ്ദേഹത്തെ ഒരു ഡെപ്യൂട്ടികലക്ടരായി നിയമിച്ചിരിക്കുന്നതായി ഗസററിൽകണ്ടു് അത്ഭുതപ്പെടുവാനിടയായതു്. "മാർച്ച ൧൮-ാംനു- അനേവധി ഡെപ്യൂട്ടി കലക്ടർമാരെയും മജിസ്ട്രേട്ടുമാരെയും നിയമിച്ചിട്ടുള്ള കൂട്ടത്തിൽ ഒരു ശങ്കുണ്ണിമേനവനെ (അതു ഞാൻതന്നെ ആയിരിക്കേണം) തിരുനൽവേലി ഡെപ്യൂട്ടികലക്ടരായി നിയമിച്ചു കാണുന്നു" ഡെപ്യൂട്ടികലക്ടർ എന്ന സ്ഥാനം ഒരു പുതിയ സൃഷ്ടിയായിരുന്നു; ആദ്യമായി ൧൪ ജോലിക്കു തിരഞ്ഞെടുത്ത കൂട്ടത്തിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ, ശേഷയ്യാശാസ്ത്രി, രാമയ്യങ്കാർ എന്നിവർ പെട്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു കിട്ടിയതു് ഹാരിസ് പ്രഭു നിമിത്തമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തെ ഒരു ഡെപ്യൂട്ടികലക്ടർ സ്ഥാനത്തേക്കു നിയമിച്ചതു് അദ്ദേഹത്തിനും കൊച്ചിരാജ്യത്തിനും ഒരുപോലെ ഗുണമുള്ളതായിരുന്നു. അതിൽനിന്നുണ്ടായിട്ടുള്ള പരിചയം ദിവാനായകാലത്തു്

ഉപകരിക്കാതിരുന്നിട്ടില്ല.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ താമസിയാതെ തിരുനൽവേലിയിൽ പോയി ൧൮൫൬ ഏപ്രിൽമാസത്തിൽ പുതിയ ഉദ്യോഗം ഏറ്റുവാങ്ങി. പോകുന്നതിനു മുമ്പ് അദ്ദേഹം എറണാകുളത്തുവന്ന്, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗക്കയററത്തിൽ വളരെ സന്തോഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേയും രാജകുടുംബത്തിലെ മററു ചില അംഗങ്ങളേയും കണ്ടു. സ്വന്തം സ്ഥാനം സംശയത്തിലിരുന്ന വെങ്കിട്ടരായർക്കും ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ ഉദ്യോഗക്കയററം സന്തോഷപ്രദമല്ലായിരുന്നു എങ്കിലും അദ്ദേഹത്തെയും ചെന്നുകണ്ടു. "എന്റെ ഉദ്യോഗക്കയററത്തിൽ ദിവാനത്ര സന്തോഷമുള്ളതായി തോന്നുന്നില്ല. അതൊരു സാമ്മില്ലാത്ത ഉദ്യോഗമാണെന്നും എന്റെ തസ്തിക മൂന്നോ നാലൊ മേലധികാരികളുടെ ചുവട്ടിലാണെന്നും മററും പറഞ്ഞു" ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ ഒരു സംവത്സരം മാത്രമെ തിരുനൽവേലിയിൽ ഇരുന്നുള്ളു. എങ്കിലും ആ കാലം മുഴുവൻ കഠിനമായ ജോലികൊണ്ടും ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു വന്നുകൊണ്ടിരുന്ന പനികൊണ്ടും വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടി. ആ ജില്ല കലഹങ്ങൾകൊണ്ടു സ്വസ്ഥാനത്തെത്തിയിരുന്നില്ല; വേണ്ട ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിന് അടുത്ത പത്തു താലൂക്കുകളിലെ പോലീസുകാൎയ്യങ്ങളും ചിലപ്പോൾ നോക്കേണ്ടിവന്നതിനാൽ, ആ കാലത്ത് അടുത്തടുത്തു വേണ്ടിവന്നിരുന്ന യാത്രാക്ലേശവും വളരെ അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നു. "കൊയന, കൊയന, കൊയന, ഇന്നു ഇരുപത്തിനാലു ഗ്രെയിൻ ആയിട്ടുണ്ട്." എന്ന സംഗതി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പല ദിവസങ്ങളിലെ ഡയറിയിലും കാണുന്നുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കലക്ടർ ജെ. സിൽവർ എന്ന സായ്പായിരുന്നു; അദ്ദേഹം കാൎയ്യപ്രാപ്തനും മനസ്സാക്ഷി

യെ ബഹുമാനിച്ചിരുന്ന ആളുമായിരുന്നു; എങ്കിലും, അദ്ദേ
ഹത്തെ സന്തോഷിപ്പിക്ക എന്നതു ശ്രമസാദ്ധ്യമായിരുന്നി
ല്ല. അദ്ദേഹം ഒരു കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്റെ നിലയിൽ, പ്രത്യേ
കിച്ച് ഒരു മജിസ്ട്രേട്ടിന്റെ നിലയിൽ, ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രവൃ
ത്തികളെ അഭിനന്ദിച്ചു സായ്പവർകൾ പലതവണയും പ
റഞ്ഞിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സായ്പവർകളെ
നല്ലവണ്ണം സന്തോഷിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നറിയാവുന്നതാണ്.
തിരുനൽവേലി അക്കാലത്തു രാമേശ്വരം മുതലായ പുണ്യ
സ്ഥലങ്ങളിലേക്കു പോകുന്നവരുടെ താവളസ്ഥലമായിരുന്ന
തുകൊണ്ടു, തീർത്ഥവാസികളെക്കൊണ്ടുള്ള ഉപദ്രവം അ
ന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു വളരെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്. "രാമേശ്വര
ത്തു നിന്നു തിരിച്ചുവരുന്ന വളരെ മലയാളികൾ വന്നുചേ
ന്നു. അവരിൽ ചിലർക്കു ഭക്ഷണവും ചിലർക്കു യാത്രച്ചില
വുംകൂടി എനിക്കു കൊടുക്കേണ്ടിവന്നു." ഇങ്ങനെ ഡയറി
യിൽ കൂടക്കൂടെ കാണുന്നുണ്ട്.

ഇതിനിടയ്ക്കു കൊച്ചിയിലെ കാര്യങ്ങൾ ദുർഘടഘട്ട
ത്തിലേക്കു വന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ശങ്കരവാര്യരെപ്പോലെ ത
ന്നെ ദിവാൻപദത്തിലേക്കു കയറിച്ചെന്ന വെങ്കിട്ടരായരും
ഉദ്യോഗവിഷയങ്ങളിൽ നല്ല പരിചയവും ഇംഗ്ലീഷ്ഭാഷാ
പരിജ്ഞാനവുമുള്ള ആളായിരുന്നു. ജനറൽ കല്ലൻസാ
യ്പ്, തന്റെ മുൻഗാമിയുടെ നിശ്ചയങ്ങൾക്കു മാററം വരു
ത്താതെതന്നെ രാജ്യകാര്യങ്ങൾ നടത്തിയാൽ മതിയെന്നു
വെങ്കട്ടരാവുവിനെ ഭദ്രമായി ഏല്പിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഈ
ഉപദേശത്തെ പിന്തുടന്ന് ആദ്യം രാജ്യം ഭംഗിയായി ഭരി
ച്ചു. എങ്കിലും, ഒരു സംവത്സരം കഴിഞ്ഞപ്പോഴെക്കും ബു
ദ്ധിമുട്ടുകൾ നേരിട്ടുതുടങ്ങി. അദ്ദേഹവും സർവ്വാധികാര്യക്കാ
രായിരുന്ന നെമ്മാറക്കാരൻ പരമേശ്വരയ്യരും തമ്മിൽ പ
ഴയ സ്നേഹിതന്മാരായിരുന്നു; അവർ ഇരുവരുടെയും കാര്യ

ലാഭത്തിന്നവേണ്ടി, വെങ്കട്ടറാവു റസിഡണ്ടിന്റെ ആജ്ഞക്ക ലും പരമേശ്വരയ്യർ മഹാരാജാവിന്റെ ആജ്ഞകളെയും ചെവി ക്കാരാമെന്നായിരുന്നു നിശ്ചയം. എങ്കിലും വെങ്കട്ടറാവു ദി വാനുദ്യോഗത്തിൽ പ്രവേശിച്ച് അധികകാലം കഴിയുന്ന തിന മുമ്പുതന്നെ, അവർ തമ്മിൽ ചില തെററിദ്ധാരണ കൾ കിടയ്ക്കുകയും; അതു ക്രമേണ മൂത്തു ബദ്ധവൈര മായി പരിണമിക്കയും ചെയ്തു. അവരിരുവരും ഒന്നുപോ ലെ അധികാരപ്രമത്തന്മാരും എന്തുചെയ്വാൻ മടിയില്ലാ ത്തവരും അധികാരത്തിന്നും സമ്പത്തിന്നും അത്യാഗ്രഹമു ള്ളവരും ആയിരുന്നു. ദിവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പഴയ സ്നേഹിതന്റെ പേരിൽ ഒരു കൊലക്കുററം ആരോപിച്ചു; അതിന്നു പ്രതികാരമായിട്ടെന്നപോലെ, മറെറ ആളും അ തുമാതിരി കള്ളവായി കൊലയ്ക്കുസഹായിച്ചു എന്ന കുററത്തെ ദിവാന്റെ പേരിലും ചുമത്തി. ഈ സംഗതികൊണ്ടുത ന്നെ അവരുടെ പ്രകൃതിയുടെ നീചതയെ അനുമാനിക്കാ വുന്നതാണ്. പരമേശ്വരയ്യരുടെ ആജ്ഞാശക്തി കൊ വിലകത്തു പരമപദത്തെ പ്രാപിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ട്, മഹാ രാജാവു കലഹം തന്റേതായി പിടിച്ചു ദിവാനെ ഉദ്യോഗ ത്തിൽനിന്നു പിരിക്കേണമെന്നാവശ്യപ്പെട്ടു. ഇതിലും ഇ വിടെ പറഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ലാത്ത പല കലഹങ്ങളിലും, ജന റൽ കല്ലൻ ശങ്കരവാരിയരെ സഹായിച്ചിരുന്നതുപോ ലെതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഈ ആശ്രിതനെ ബലമായും നിരന്തരമായും സഹായിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു; പക്ഷെ ഈ കാ ര്യങ്ങൾ മുഖ്യമായ ഒരു സംഗതിനിമിത്തം അദ്ദേഹത്തി ന്റെ രക്ഷയ്ക്കു ബലമില്ലാതായി. കൊച്ചിക്കാരുടെ വള രെ ഗാഢമായുള്ള അനുകമ്പയും അനുസരണയോടുകൂടിയ സ്നേഹത്തിന്നും ശങ്കരവാരിയർ പാത്രമായിരുന്നു. വെങ്ക ടരായരാകട്ടെ, പ്രത്യേകിച്ചു കോവിലകത്തുനിന്നു തെററിയ ശേഷം, സാഹസമായ ഔദ്ധത്യംകൊണ്ടും അപചാരങ്ങ

കൊണ്ടും ജനതതിയുടെ നീരസത്തെ സമ്പാദിച്ചു. അദ്ദേഹം കോവിലകത്തെ സഹായികളെന്നു ശങ്കിച്ചിരുന്ന മാന്യന്മാരായ പല ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെയും നിസ്സാരകാരണങ്ങിന്മേൽ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിക്കുകയും, ആ സ്ഥാനങ്ങളിൽ അന്യായമായി തങ്ങളുടെ സ്വാമിയേയും തങ്ങളേയും സന്തുഷ്ടന്മാരാക്കിവന്ന സ്വന്തം ആളുകളെ നിയമിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനും പുറമെ, അദ്ദേഹം, അന്നു പ്രധാന രാജ്യകാൎയ്യമായി വിചാരിച്ചുവന്നിരുന്ന മതസംബന്ധമായും ധൎമ്മവിഷയമായുമുള്ള സ്ഥാപനങ്ങളിലും ഉപേക്ഷ കാണിച്ചു. ഈവിധമായ അനീതിനിമിത്തം സങ്കടനിവൃത്തിക്കായി ജനങ്ങൾ ഹൎജികളുംകൊണ്ടു ഗവൎണ്ണർസായ്പിന്റെ അടുക്കൽ ഇടതുടരെ ചെന്നുതുടങ്ങി. ൧൮൫൯-ൽ ഗവൎണ്ണർസായ്പവർകൾ കൊച്ചിയിൽ വന്ന സമയം, ആ പ്രജാപീഡകനെ പിരിച്ചയയ്ക്കുവാൻ നിലവിളിച്ചപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു പതിനായിരത്തിൽപരം ജനങ്ങൾ പോണത്തി ബംഗ്ലാവിനെ വളഞ്ഞുകൂടി.

നിതിക്കം മൺറോസായ്പും രാജാവിനേയും പ്രജകളേയും വിട്ടു റസിഡണ്ടിനേയും ദിവാനെയും പിന്നെയും സഹായിച്ചുകൂടെന്നു മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ടു കണ്ടു. കൊച്ചിഗവൎമ്മെണ്ടു തന്റെ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിക്കാതായ സമയം, ജനറൽ കള്ളൻ കാൎയ്യങ്ങളിലെല്ലാം അപാസ്ഥ കാണിച്ചുതുടങ്ങി. ഇതുഹേതുവാലും കൊച്ചി തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാക്കന്മാരുടെ ഇടതുടരെ ഉണ്ടായിരുന്ന ആക്ഷേപങ്ങൾകൊണ്ടും റസിഡണ്ടിനെ സസ്പെണ്ടുചെയ്യാനും ആയാളുടെ ആക്ഷേപപ്രവൃത്തികളെക്കുറിച്ച് അന്വേഷണം നടത്തുവാനും ഇൻഡ്യാഗവൎമ്മെണ്ടു മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ടിനു കല്പനകൊടുത്തു. കാൎയ്യങ്ങൾ ഈ സ്ഥിതിയിൽ എത്തിയസമയം, ഉദ്യോഗം രാജികൊടുത്തു കള്ളൻസായ്പ് ആപ

കടത്തിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞു. ൧൮൬൦ ജനവരിമാസത്തിൽ മിസ്റ്റർ മാൾട്ട്ബി ആ സ്ഥാനത്തെ കയ്യേററു. മിസ്റ്റർ മാൾട്ട്ബിയെപ്പററി തിരുവിതാംകൂറിലെ അന്നത്തെ മഹാരാജാവ് ഇങ്ങനെ അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. "നാട്ടുരാജ്യത്തിൽ ബ്രിട്ടീഷ് ഗവൎമ്മെണ്ടിന്റെ പ്രതിനിധിസ്ഥാനത്തെ വഹിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം സൎവ്വവിധത്തിലും അൎഹിക്കുന്നുണ്ട്. സാധാരണ കാണപ്പെടാത്തതായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അപാരമായ ഉദ്യോഗപരിജ്ഞാനം, മഹത്തായ ബുദ്ധിഗുണം, പ്രശംസനീയമായ സാഹിത്യപരിജ്ഞാനം, ധൎമ്മവത്തായ ഉദാരശീലം, സമസൃഷ്ടിസ്നേഹം, വാക്‌സാമൎത്ഥ്യം, സത്യധൎമ്മപരായണത്വം, നീചമായ വക്രഗതിയിലുള്ള വെറുപ്പ്, നിൎമ്മലഹൃദയഗാംഭീൎയ്യമായ സ്വഭാവഗുണം ഈ വക ഗുണങ്ങൾ യോജിച്ച് ഇപ്രകാരം മററൊരാളിൽ കാണുന്നതു വളരെ അപൂൎവ്വമാകുന്നു" മിസ്റ്റർ മാൾട്ട്ബി വന്ന് അധികം ആണ്ടുകൾ കഴിയുന്നതിനുമുമ്പ്, വെങ്കട്ടരായു പെൻഷ്യൻവാങ്ങി പിരിഞ്ഞു. യാതൊരു ബഹുമാനമൊ സന്തോഷസൂചനയൊ കൂടാതെ നാടുവിട്ടുപോയി.

വെങ്കട്ടരായുവിന്റെ പിൻഗാമിയെ തിരഞ്ഞെടുക്കുവാൻ ആയാസം വേണ്ടിവന്നില്ല. ആ സ്ഥാനത്തേക്കു തക്കതായ ആൾ ശങ്കുണ്ണിമേനോനായിരുന്നു എന്നുള്ളത് ലോകസമ്മതമായിരുന്നു. മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സിലേക്കും റസിഡണ്ടവൎകൾക്കും ആ കാൎയ്യത്തിൽ സംശയമുണ്ടായിരുന്നില്ല; എങ്കിലും അതിൽ സന്തോഷമില്ലാത്ത ചിലരുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നില്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനോനെപ്പോലെ കാൎയ്യപ്രാപ്തിയും, സ്വഭാവഗുണവും ധീരതയും ഉള്ള ഒരാൾ രാജ്യഭരണത്തിലേൎപ്പെട്ടാൽ തന്റെ സ്ഥിതിക്ക് അപായമായ ഇടിച്ചിൽ തട്ടി ശങ്കരവാരിയരുടെ കാലത്തെന്നവണ്ണം നിസ്സാരമായ നിലയിൽ ജീവിതം കഴിപ്പാൻ ഇടയാകുമെന്ന് പരമേശ്വരയ്യർ വളരെ ഭയപ്പെട്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹം അതുകൊണ്ട്,

അപ്പീൽകോടതിയിലെ ഒന്നാം ജഡ്ജിയെ ദിവാനായും ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അനുജനെ ദിവാൻ പേഷ്കാരായും നിയമിക്കുവാൻ തിരുമനസ്സിലെ അടുക്കൽ ശുപാർശചെയ്തു. ഇതുകൊണ്ടു തന്റെ അവസ്ഥയ്ക്കു കുറവു വരാതെ ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ വശംവദന്മാരെ തൃപ്തിപ്പെടുത്താമെന്നു പരമേശ്വരപട്ടർ വിചാരിച്ചു.

എന്നാൽ മിസ്റ്റർ മാൾട്ട്ബി ഈ ആലോചനകളൊന്നും വകവെക്കാതെ, ആ സ്ഥാനം ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ ഏല്പിക്കുകയും അദ്ദേഹം അതിനെ സ്വീകരിക്കുകയും ചെയ്തു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബ്രിട്ടീഷിൽതന്നെ ഇരുന്നിരുന്നാൽ നാട്ടുകാർക്ക് അക്കാലത്തു ലഭിക്കാവുന്ന ഏറ്റവും വലിയൊരു ഉദ്യോഗം അദ്ദേഹത്തിനു നിശ്ചയമായും കിട്ടുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോനു തന്റെ നാട്ടിലെ ദിവാൻപണി കിട്ടുന്നതിൽ സന്തോഷപ്രദമായി മറ്റൊന്നുമില്ലായിരുന്നു.

൪ മന്ത്രിപദം

൧൮൬൦ മാർച്ച് ൧൪-ാംനു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കൊച്ചിരാജ്യത്തിന്റെ ഭരണത്തെ ഏറ്റു. മന്ത്രിപദത്തിൽ അസാധാരണ ദീർഘകാലമായ പത്തൊമ്പതു സംവത്സരവും നാലുമാസവും അദ്ദേഹം ഇരിക്കയും ചെയ്തു. കാലക്രമത്തെ അനുസരിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഭരണചരിത്രം ഇവിടെ വിവരമായി കൊടുക്കുവാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. അതനാവശ്യവും വായനക്കാർക്കു നീരസവുമാവാൻ ഇടയുണ്ട്. അദ്ദേഹം ഭരണാധികാരം സ്വീകരിച്ചകാലത്ത് ഭരണയന്ത്രത്തി

ന്റെ എല്ലാഭാഗങ്ങളും ഏതുതരത്തിലായിരുന്നു എന്നും, അവയെ പരിഷ്കരിക്കുന്നതിന്നു അദ്ദേഹം എന്തെല്ലാം പ്രവൎത്തിച്ചു എന്നും അദ്ദേഹം ഒഴിയുന്നകാലത്ത് അവ ഏതു സ്ഥിതിയിലായിരുന്നു എന്നും ചുരുക്കപ്പാടെ പുസ്തകത്തിൽ പ്രസ്താവിക്കുവാനെ ഇവിടെ ശ്രമിക്കുന്നുള്ളു. ഈ കഥനത്തിന്നാരംഭിക്കുന്നതിന്നു മുമ്പ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ നയം, ജോലിചെയ്യുന്ന രീതി, അദ്ദേഹത്തിന്നു നേരിട്ട ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ ഇല്ലായ്മചെയ്യാൻ ചെയ്ത യത്നങ്ങൾ എന്നിവയെക്കുറിച്ചു ചിലതെല്ലാം കാണിക്കുന്നത് അപ്രകൃതമായിരിക്കയില്ലല്ലൊ.

ഇരുപത്തിരണ്ടു കൊല്ലത്തിന്നശേഷം, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്നെ പറഞ്ഞപ്രകാരം, മന്ത്രിപദം അദ്ദേഹം ഒരു സുഖാസനമായിട്ടല്ല കണ്ടത്. "ഒരു ദിവാന്റെ മാററവും സമൎത്ഥനായിരുന്ന രസിഡണ്ട് മിസ്റ്റർ മാൾട്ബിയുടെ ആഭിമുഖ്യത്തിലുണ്ടായ ഒരു പുതിയപരിഷ്കാരത്തിന്റെ പ്രതിഷ്ഠാപനവും ആയ അവസരാന്തരകാലത്താണ് അദ്ദേഹം പണിയിൽ പ്രവേശിച്ചത്. ആ പദ്ധതിയിൽ കൂടിയുള്ള സഞ്ചാരത്തിൽ വൈഷമ്യങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുവാനും പക്ഷപാതങ്ങളുമായി മല്ലിടുവാനും സ്വാൎത്ഥമതികളായ കക്ഷികളെ സംഘടിപ്പിപ്പാനും പല പഴയ സരണികളെ നന്നാക്കുകയോ കളകയോ ചെയ്യാനും ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം പുതിയപരിഷ്കാരങ്ങളെ ഏൎപ്പെടുത്തുന്നതിൽ ഉത്സാഹിയായിരുന്നു. എന്നാൽ അവയെ ക്രമത്തിലും നല്ലപോലെ ആലോചിച്ചിട്ടും മാത്രമെ ഏൎപ്പെടുത്തിക്കൂടു എന്നുള്ള പക്ഷക്കാരനുമായിരുന്നു. രാജ്യഭരണരീതിയിൽ ബ്രിട്ടീഷുസമ്പ്രദായത്തിന്നു കണ്ണടച്ചു ഇവിടെക്കു പ്രവേശനം കൊടുക്കുന്നതിലൊ, മാററത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു മാത്രമായുള്ള മാററങ്ങളിലൊ, ഉദ്വേഗത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന നൂതനമാൎഗ്ഗപ്രവൎത്തനങ്ങ

ളിലൊ അദ്ദേഹത്തിന വലിയ വിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നില്ല. കോവിലകത്തിന്റെയും റസിഡൺസിയുടെയും ഇടയ്ക്കുള്ള വിഷമമാൎഗ്ഗത്തിൽ കൂടിയായിരുന്ന അദ്ദേഹത്തിന ചാരക ണരിയിരുന്നത്. ബ്രിട്ടീഷ് ഇൻഡ്യയിലെ നവീനരാജ്യഭരണക്രമത്തെ അനുകമാനം കൊച്ചിയിൽ നടപ്പാക്കണമെന്നുള്ള റസിഡണ്ടന്മാരുടെയും, യഥാസ്ഥിതന്മാരും പൂൎവ്വന്മാരുടെ കാലത്തുണ്ടായിരുന്ന അധിരാജത്വത്തെ വീണ്ടും പ്രതിഷ്ഠിച്ചു നിലനിൎത്തുന്നതിൽ ഉത്സുകന്മാരും ആയ രാജാക്കന്മാരുടെയും അഭിപ്രായങ്ങളെ കലഹം വരാതെ യോജിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുപോകേണ്ട ഭാരം ശങ്കുണ്ണിമേനനിലുണ്ടായിരുന്നു. കോവിലകത്തെ മനോഗതിയെ മാററുന്നതിനു ബ്രിട്ടീഷ് പ്രതിനിധിയുടെ അഭിപ്രായത്തെ ഒരു ചാട്ടവാറായും ഈ സ്ഥാനിയുടെ ശീഘ്രഗതിയെ ലഘൂകരിക്കുന്നതിനു കോവിലകത്തെ ഹിതത്തെ ഒരു കടിഞ്ഞാണായും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉപയോഗിച്ചുവന്നു. ഈ നയംകൊണ്ട് രാജ്യത്തെ യശസ്സുമായി ഭരിക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന സാധിച്ചു.

ചില ഉദാഹരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് മേൽപറഞ്ഞതിന്റെ അൎത്ഥം വെളിപ്പെടുന്നതാകുന്നു. ഈ രാജ്യത്ത് പുരാതനകാലംമുതല്ക്കുള്ള നടപ്പനുസരിച്ച്, ഒസ്യത്തിന രാജാവിന്റെ സമ്മതം ആവശ്യമാണ്; ഒസ്യത്തിനാൽ അവകാശം കിട്ടുന്ന സ്വത്തിന ഒരൊടുക്കപ്പെടുന്നതും സൎക്കാരിലേക്ക ഒരു കരവുംകൊടുക്കണം. കൊങ്കണികൾ ഈ രാജ്യത്തുകാരല്ലെന്നും, അതുകാരണം, ഈ കരത്തിൽനിന്നും അവരെ ഒഴിവാക്കേണമെന്നും അവരിൽചിലർ റസിഡണ്ടിന്റെ അടുക്കൽ സങ്കടംബോധിപ്പിച്ചു. റസിഡണ്ട് ഹജൂരാക്കിനക്രമമായി ഈവിധം എഴുതിഅയച്ചു: "ഈ ബാധനം സ്വത്തുക്കളിന്മേലുള്ള അവകാശങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള ഉൽകൃഷ്ടവിചാരങ്ങൾക്ക വിരോധമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ഇങ്ങനെ ഒരു കരം

ബ്രിട്ടീഷ് ഇൻഡ്യയിൽ ഇല്ലെന്നും തിരുവിതാംകൂറിൽ ഇതു മററാരും കരവും കൊടുക്കേണ്ടാത്ത മലയാളികൾക്കു മാത്രമെ ബാധിക്കു എന്നും ഉള്ള കാരണത്താൽ അയൽ നാട്ടരാജ്യങ്ങളുള്ള പ്രകാരമെങ്കിലും ഇവരെ അതിൽ നിന്നു ഒഴിവാക്കേണ്ട ആവശ്യത്തെ ഞാൻ രാജാവിൻെറ ആലോചനയിൽ കൊണ്ടുവരുന്നു." അതിനു ദിവാൻ ഇപ്രകാരം മറുപടി അയച്ചു: "കരം ചുമത്തുന്ന രീതി ഓരോ രാജ്യത്ത് ഓരോ വിധമായിരിക്കും. ഒരു രാജ്യത്ത് ഒരു തരം കരമില്ലെന്നുള്ള സംഗതി മററായ രാജ്യത്ത് ആയതു പിരിക്കുന്നതിനു ഒരു ന്യായമായ തടസ്സമെന്നു വിചാരിപ്പാൻ പാടില്ല. കൊച്ചിതിരുവിതാംകൂർ രാജ്യങ്ങളിൽ നടപ്പില്ലാത്ത പല കരങ്ങളും ബ്രിട്ടീഷ് ഇൻഡ്യയിൽ പിരിച്ചുവരുന്നുണ്ടെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലൊ. രാജാവിൻെറ സമ്മതത്തോടുകൂടി മാത്രം നടത്താവുന്ന ഒത്തിനാൽ അവകാശം കിട്ടുന്ന സ്വത്തിന്മേൽ ഒരു കരം ചുമത്തുന്നതിൽ വലിയ വിരോധമുള്ളതായി തിരുമനസ്സിലേക്കു തോന്നുന്നില്ല. കരം കൊടുക്കുന്ന ബാദ്ധ്യതയിൽനിന്നു ചില വർഗ്ഗക്കാരെ മാററിനിറുത്തു ഒരിക്കലും ഭംഗിയായിരിക്കയില്ല; നിങ്ങൾ അഭിപ്രായപ്പെട്ടപ്രകാരം, മലയാളികളെ ഒഴിച്ചുള്ളവരെയും ഇതിൽനിന്നു ഒഴിവാക്കുന്നതിനു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തക്ക കാരണമൊന്നും കാണുന്നില്ല. ശേഷംപേരെപ്പോലെ മലയാളികളും മററു കരങ്ങൾ കൊടുക്കുന്നവരാകുന്നു".

നമ്മുടെ റസിഡണ്ടന്മാരിലൊരാൾ, അദ്ദേഹം പണിയെടുത്തിട്ടുള്ള ഏതോ ഒരു ഡിസ്ത്രിക്കിൽ, കെട്ടിടങ്ങൾക്കു സിംഗപ്പൂരിലെ തേക്കാണ് ഉപയോഗിച്ചുകണ്ടതത്രെ. അദ്ദേഹം കൊച്ചിയിൽ വന്ന മാത്രയിൽ, അപ്പോൾ പണിതുവന്നിരുന്ന ചെറുതുരുത്തിപ്പാലത്തിനു തേക്ക് ആ ദിക്കിൽ നിന്നു വരുത്തേണമെന്നു സർക്കാരിനെ നിർബ്ബന്ധിച്ചു. മററു

പ്രകാരത്തിൽ, ആരായത്തിൽ, വിററുകളയാൻ പ്രയാസ
മായുള്ള ഒന്നാന്തരം തേക്ക് ഇവിടെയുള്ളപ്പോൾ, ചെറു
തുരുത്തിപ്പാലത്തിന്ന സിംഗപ്പൂരിൽനിന്ന തേക്ക വരുത്തുന്ന
ത് കയ്യെത്തിയായിട്ടാണ് തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കരുതുന്നത്,
എന്ന് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എഴുതി അയച്ചു. ഈ വക ദൃഷ്ടാ
ന്തങ്ങൾ അനന്തരാദ്ധ്യായങ്ങളിൽ കാണുന്നതാണ്.

സർക്കാർ സ്വത്ത് രാജാവിന്റെ സ്വകാര്യസ്വത്താ
ണെന്നുള്ള പ്രാചീനാഭിപ്രായം അത്ര എളുപ്പത്തിൽ ദൂര
ഗതമായില്ല. ൧൦൩൯ ൽ മഹാരാജാക്കന്മാർക്ക ചിലവിന്ന
വേണ്ട സംഖ്യ ഇന്നതെന്ന വ്യവസ്ഥചെയ്യുകയുണ്ടായി. എ
ന്നാൽ ഓരോ കാരണങ്ങൾ കാണിച്ച് കൂടുതൽ സംഖ്യ എ
ടുക്കുന്നതിന്ന പല അവസരങ്ങളിലും അതാതുകാലത്തെ മ
ഹാരാജാക്കന്മാർ കൂടക്കൂടെ ശ്രമങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. എ
ല്ലാകൊല്ലത്തിലും ഖജനാവിൽ ബാക്കിയിരിപ്പുസംഖ്യയിൽ
ഒരു ഭാഗം മഹാരാജാവിന്റെ ഹിതമനുസരിച്ചു ചിലവിടു
ന്നതിന്ന നീക്കിവെക്കുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്ന ശങ്കുണ്ണിമേ
നോൻ വന്നിട്ട് അധികംകാലം കഴിയുന്നതിനുമുമ്പ് മഹാ
രാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ഈ അഭി
പ്രായത്തെ കൈക്കൊള്ളാത്തപക്ഷം നേരിട്ടേയ്ക്കാവുന്ന
നീരസത്തെ ഓർത്ത് റസിഡണ്ടിന്ന ഇതിനെ അംഗീകരിച്ചു
കളയാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ആ വിധം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിൽ
ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബലമായി വിരോധിച്ചു; "നീക്കിവെക്കു
ന്ന സംഖ്യ മുഴുവനും ചിലവിട്ടതിന്നശേഷം, കൂടുതൽ തുക
നിശ്ചയമായും ആവശ്യപ്പെടുന്നതാണ്. ആ അവസര
ത്തിൽ റസിഡണ്ടിന്ന പ്രത്യാഖ്യാനം ചെയ്യാതെ തരമില്ല
ല്ലൊ" എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹം എഴുതിയത്. മദിരാശി
ഗവർമ്മെണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി യോ
ജിച്ചു.

൧൮൬൨ ജൂണിൽ ദിവാൻ റസിഡണ്ടിന്ന എഴുതിയ ഒരു എഴുത്തിലെ താഴെ കാണുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കുന്നത് സന്ദർഭോചിതമായിരിക്കും:—

"ഏതോ ചില വർണ്ണാശ്രമധർമ്മങ്ങളെ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ടതിനായി ഖജനാവിൽനിന്ന് ഉദ്ദേശം ഇരുപതിനായിരം രൂപ ചിലവെഴുതി. അയപ്പാൻ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിൽനിന്നു എനിക്കു കിട്ടിയ കല്പനയെ നിങ്ങളുടെ അറിവിനായി അയച്ചിരിക്കുന്നു. ഇത് അസാധാരണമായ ഒരു പ്രാർത്ഥനയാണ്; കൊടുത്താൽ, വീണ്ടും ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടു ഇരിക്കും. ക്രിയ സൽക്കാരാവശ്യത്തിനല്ലായ്കയാൽ, ഇതു കൈച്ചിലവായി നടത്തേണ്ടതാണ്. ദാനത്തിനും ദക്ഷിണയ്ക്കും സമ്മാനത്തിനും കാര്യാദികൾക്കും ആയി പണ്ട് രാജാക്കന്മാർ ഖജനാവിനെ വാരിയെടുക്കുക പതിവായിരുന്നു. അതുകാരണം, രാജ്യം നിർദ്ധനത്വത്തിന്റെ വക്കത്തെത്തി. അപ്പോഴാണ് അന്നത്തെ റസിഡണ്ടായിരുന്ന മിസ്റ്റർ കാസമേജർ ൧൮൩൫-ൽ, ഇക്കൈച്ചിലവിലേക്കും സർക്കാർവകയായി നടത്തേണ്ടുന്ന ക്രിയാദികൾക്കും മററും സംഖ്യകൾ ക്ലിപ്തപ്പെടുത്തിയത്. അന്നുമുതൽ ഞങ്ങളുടെ കാര്യങ്ങൾ അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചു. *** ഈ വക നിശ്ചയങ്ങളുടെ ഗുണപ്രദങ്ങളായ ഫലങ്ങളെ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കാണുകയില്ല. അവയെ തീരെ മാററിക്കളകയോ അവയാൽ അനുവദിക്കപ്പെട്ട സംഖ്യയിൽ അധികം വാങ്ങി അവയെ വ്യർത്ഥമാക്കുകയോ ചെയ്യാൻ സാധിക്കുമെങ്കിൽ! അവിടയ്ക്കു സാധിക്കുമായിരിക്കും. ഈവിധം ഒരു തീട്ടൂരം അയയ്ക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ച് എന്നോടു കല്പിച്ചു പറഞ്ഞസമയം, ഞാൻ അതിന്റെ നിവാരണത്തിനായിക്കൊണ്ട് ഗുണദോഷം ഉപദേശിക്കയുണ്ടായി. പണം വാങ്ങുന്നതിന്നെതിരായുള്ള യുക്തികളൊന്നും അവിടെ സ്വീകരിക്കയില്ല; ഒരുസമയം

തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കാൎയ്യങ്ങളെ കേൾക്കുവാൻ ഒരുങ്ങു
ന്നതായാൽതന്നെ, അവയെ കേൾക്കാതിരിപ്പാനുള്ള ആ
ളുകളും തെയ്യാറുണ്ടു. * * * സർവ്വാധി എന്റെ ഒരു സ്നേ
ഹിതനല്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലൊ. അയാളാണു തിരു
മനസ്സിലെക്കൊണ്ടു ഈ വക അകാരണങ്ങളായ കല്പനക
ളെ അയപ്പിക്കുന്നതു. പണംകിട്ടിയാൽ, താൻവഴി തിരുമ
നസ്സിലേക്കു വലിയൊരു തുക കിട്ടിയെന്നുള്ള മാനത്തിന്നു
ഹേതുവായി; ഇല്ലെങ്കിലൊ, എന്നെക്കുറിച്ചു തിരുമനസ്സിൽ
ദുരഭിപ്രായം ജനിപ്പിക്കുവാനുള്ള നല്ലൊരു മാൎഗ്ഗവുമായി.
നിങ്ങൾ വന്നതിന്നശേഷം, ആദ്യമായി ഇങ്ങനെ ആവശ്യ
പ്പെടുന്നതാകകൊണ്ടു സർവ്വാധിയുടെ തുകയിൽ മൂന്നിലൊ
ന്നു അനുവദിക്കുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്നു എനിക്കു തോ
ന്നുന്നു."

റസിഡണ്ടു ഈ അഭിപ്രായപ്രകാരം പ്രവൃത്തിച്ചു.
സാമാനങ്ങളുടെ വില വളരെ കൂടിയകാരണം, മഹാരാജാ
വുതിരുമനസ്സിലേക്കും വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലേ
ക്കും നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ള വക പോരാതെ വരികയാൽ
൧൦൩൫-ൽ ഇവയെ കൂട്ടിവെക്കുന്നതിന്നു തിരുമനസ്സുകൊ
ണ്ടു ആവശ്യപ്പെട്ടു. കൂട്ടികൊടുപ്പിക്കുന്നതിന്നു ശങ്കുണ്ണി
മേനോൻ നല്ലപോലെ ഉത്സാഹിച്ചു. കൂട്ടിക്കൊടുക്കുന്ന
തോടുകൂടി ശങ്കുണ്ണിമേന്നു മറെറാരുകാൎയ്യവുംകൂടി സാധിക്കേ
ണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു.

"ഈ കൂടുതൽ ഊഴിയം നടപടികളിൽ വല്ല ദുൎഗ്ഗ
തികളും വരുത്തുന്നതിന്നു ഒരു കാരണമായിതീരുന്നാപക്ഷം,
രാജ്യത്തിന്നു അതൊരു വലിയ അനുഗ്രഹമായി തീരുന്നതാ
ണു. കൂടുതൽ അനുവദിക്കുന്നതോടുകൂടി, കോവിലകങ്ങ
ളിലേക്കുള്ള സാമാനങ്ങൾ അങ്ങാടിയിൽനിന്നു ശരിയായ
വിലയ്ക്കു വാങ്ങുന്നതിന്റെ ഔചിത്യത്തെയും, സ്വല്പശമ്പ
ളക്കാരായ സൎക്കാരുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ മുഖേന ഊഴിയംപ്രകാ

ും അവരെ വാങ്ങി പ്രജകളെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നതിനും വഞ്ചിക്കുന്നതിനും പല അവസരങ്ങളും ഉണ്ടാകുന്നതിന്റെ അനൗചിത്യത്തെയും കുറിച്ച് നിങ്ങൾ ഉപദേശിക്കുന്ന പക്ഷം അതു ഫലിക്കാൻ എടയുണ്ട്." * "ഊഴിയം വേരൂന്നിപ്പിടിച്ചിട്ടുള്ള ഒരു ദോഷമാണ്; അതിനെ സാവധാനത്തിലും സൂക്ഷിച്ചും പറിച്ചുമാറേണ്ടതാണ്. ഒന്നായി അതിനെ നിർമ്മൂലനംചെയ്യുക എന്നത് ക്രമസാദ്ധ്യമല്ല. പ്രവൃത്തി ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർക്ക് പീഡനത്തിനു ഒരു യന്ത്രമാകാതെയും കുടിയാനവന്മാർക്ക് ഏറ്റുകവഹിയാത്ത ഒരു ഭാരമാകാത്തവിധത്തിലും അതിനെ ഭേദപ്പെടുത്തിയാൽ കൊള്ളാമെന്നാഗ്രഹമുണ്ട്. ഊഴിയം പുരാതനകാലംമുതൽ അനുഭവിച്ചുവന്നിട്ടുള്ള തങ്ങളുടെ ഒരു വിശേഷാധികാരമെന്നാണ് രാജാക്കന്മാരുടെ വിചാരം. അതിനെ വിട്ടുകൊടുക്കുന്നതിൽ അവർക്ക് വിസമ്മതമാണുള്ളത്; എങ്കിലും കരുണാശീലനായ ഇപ്പോഴത്തെ മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് പ്രജകളുടെ ക്ഷേമത്തിന് കഴിയുന്നതു ചെയ്യാൻ ഒരുക്കമായിരിക്കും."

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അഭിപ്രായത്തോട് അനുകൂലിച്ചുള്ള മദിരാശിഗവമ്മേണ്ടിന്റെ തീൎപ്പ് ഈ കാൎയ്യത്തിൽ ജനഹിതമായി പലതും പ്രവൎത്തിപ്പാൻ അദ്ദേഹത്തിനു വഴി തുറന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ഉദ്യോഗകാലത്തിലെ ആദ്യത്തെ നാലുകൊല്ലത്തെ സുഖഗതി പരമേശ്വരപട്ടരുടെ കുമന്ത്രങ്ങളാൽ വളരെ തടയപ്പെട്ടു "മഹാരാജാവിന് ചെറുപ്പമായിരുന്നപ്പോൾ, ഇദ്ദേഹം ഒരുശിഷ്യന്റെ നിലയിൽ ജീവിതമാരംഭിച്ചു. തിരുമനസ്സിലേക്ക് എപ്പോഴും ശരീരാസ്വാസ്ഥ്യം നേരിട്ടിരുന്നതുകാരണം, അദ്ദേഹം തന്റെ പ്രവൃത്തികളെക്കൊണ്ട് തിരുമനസ്സിലേക്ക് അദ്ദേഹത്തിനെ കൂടാതെ കഴികയില്ല എന്ന സ്ഥിതിയിലെത്തിച്ചു. ഡോ

നാരോഹണശേഷവും ഈ പ്രവൃത്തികൾക്ക് ഒരു വിഘ്നം വരുത്താതെ, പരമേശ്വരപട്ടർ സർവ്വാധികാരിയായി നിയമിക്കപ്പെടുകയുംചെയ്തു. ഈ കാരണങ്ങളാൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് പഴയശിഷ്യനിൽ പ്രീതികാണിക്കുന്നതിൽ അത്ഭുതമില്ലല്ലൊ. തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഇപ്പോഴും സ്വാമിയുടെ വശഗതനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു സ്വാമിയാകട്ടെ, അദ്ദേഹത്തിന്നു ലഭിച്ച വിശ്വാസവും ശക്തിയും അദ്ദേഹത്തിൻെറയൊ മഹാരാജാവിൻെറയൊ യശസ്സിന്നായി ഒരിക്കലും ഉപയോഗിക്കുന്നതുമില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്നു ഒരു പഠിപ്പുമില്ല, പ്രമാണവുമില്ല. അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഉന്നതിക്കായിക്കൊണ്ടുമാത്രം അദ്ദേഹം പ്രയത്നിച്ചുതുടങ്ങി; അതിലേക്കുള്ള മാർഗ്ഗങ്ങളുടെ നന്മതിന്മകളെക്കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിന്നു ആലോചനതന്നെയില്ല."

മഹാരാജാവ് ശങ്കുണ്ണിമേനനിൽ അനുകൂലമനസ്സോടുകൂടിയിരുന്നു. അവിടുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനൻെറ പ്രകൃതിയേയും പ്രാപ്തിയേയും കുറിച്ചു വളരെ നല്ലതായ അഭിപ്രായമുണ്ടായിരുന്നു; കുട്ടിക്കാലംമുതല്ക്കു ശങ്കുണ്ണിമേനനെ ഇഷ്ടവുമായിരുന്നു. ഏതു കാര്യവും ദിവാൻ നേരിട്ടുണർത്തിച്ചാൽ, അവിടുന്ന് അതോടു അനുകൂലിച്ചിരുന്നു; പക്ഷെ, പിന്തിരിഞ്ഞുകഴിഞ്ഞാൽ ഉടൻ തിരുമനസ്സിലെ പ്രീതിഭാജനമായിരുന്ന പരമേശ്വരപട്ടർ കാര്യക്കാരുടെ ശക്തി അവിടത്തെ ബാധിക്കയായി. ഈ ദ്വൈധനിമിത്തം ദിവാന് അനവധി കഷ്ടാരിഷ്ടങ്ങൾ നേരിട്ടു എന്നാൽ മിസ്റ്റർ മാൿട്ടബിയുടെ സാമനയത്തോടുകൂടിയ സമതയുടെയും, വേണമെങ്കിൽ, ദാരുണമായ പ്രഭുത്വത്തിൻെറയും സഹായത്താൽ ആക്കാലത്ത് പല അത്യാവശ്യങ്ങളായ പരിഷ്കാരങ്ങളെയും ശങ്കുണ്ണിമേനനു നടപ്പിൽ വരുത്തുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

മഹാരാജാവ് ശരീ[illegible]പ്രകാരം ഭീരുവായിരുന്നു

എന്നു പ്രസ്താവിക്കയുണ്ടായല്ലൊ. ശീലായ്മ കൂടിക്കൂടിവന്നു. ൧൮൬൪ ഫെബ്രുവരി ൧-ാംനു- തീപ്പെട്ടുകയും ചെയ്തു. ശീലായ്മ കലശലായസമയം, ശങ്കുണ്ണിമേനൊന്റെ ശുശ്രൂഷകൾ അശ്രാന്തങ്ങളായിരുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ട് അദ്ദേഹത്തെയും ദീനം പിടിപെട്ടു; അതു ഭേദമായി എങ്കിലും, പിന്നീട് ഒരിക്കലും അദ്ദേഹത്തിനു പൂൎണ്ണസുഖം കിട്ടീട്ടില്ല.

സർ രാമവൎമ്മമഹാരാജാവുതിരുമനസ്സിലെ സിംഹാസനാരോഹണത്തോടുകൂടി ശങ്കുണ്ണിമേനൊനു കോവിലകത്തുനിന്നു നേരിട്ടുകൊണ്ടിരുന്ന ക്ലേശങ്ങളെല്ലാം അവസാനിച്ചു. ആ കാലത്തായിരുന്നു പരമേശ്വരപട്ടർ കാൎയ്യക്കാർ കൈകടത്തിപ്രയോഗിച്ചുനോക്കിയത്. തീപ്പെട്ട മഹാരാജാവിന്റെ ശീലായ്മ മാറില്ലെന്നുകണ്ടസമയം, പിന്നത്തെ മഹാരാജാവിനും തന്നിൽ സ്നേഹവിശ്വാസങ്ങൾ കുറയാതെ നിലനിന്നുപോരുന്നതിൽ ഉണ്ടായേക്കാവുന്ന തടസ്സങ്ങളെ മാറ്റുന്നതിൽ അദ്ദേഹം ജാഗരൂകനായിത്തീൎന്നു. എളയരാജാവിനു ഇഷ്ടനായ ഒരു മാനേജരുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം തന്റെ ഒരു ശത്രുവായിത്തീൎന്നെങ്കിലൊ എന്നു ശങ്കിച്ച് കശലകൗശലങ്ങളെ പ്രയോഗിച്ച്, തീപ്പെടുന്നതിന്മുമ്പ് എളയരാജാവിനെക്കൊണ്ട് മഹാരാജാവിന്റെ അടുക്കൽ ശുപാൎശചെയ്യിച്ചു. മഹാരാജാവായശേഷം വാഗ്ദാനത്തെ ഫലിപ്പിച്ചു എങ്കിലും, അദ്ദേഹത്തിനു പരമേശ്വരപട്ടരെ കണ്ടുകൂടാതെയായി. കൗശലങ്ങളുടെ കലാശം ആ മാതിരിയാകുമെന്നു കാൎയ്യക്കാർ വിചാരിച്ചിരുന്നില്ല. തിരുമനസ്സിലേക്കു കാൎയ്യക്കാരുടെ പേരിൽ നീരസത്തിനും ആക്ഷേപത്തിനും മറ്റുകാരണങ്ങളുമുണ്ടായിരുന്നു. മഹാരാജാവിനു തന്നിലും തന്റെ ശുശ്രൂഷകളിലും തൃപ്തിയില്ലെന്നു കണ്ടപ്പോൾ, പരമേശ്വരപട്ടർ പണി രാജികൊടുത്തു. പിന്നീട് അദ്ദേഹം എളയതമ്പുരാന്റെ മന്ത്രിയായി കൂടി.

പുതിയ രാജാവിന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനവനിൽ നിർവ്യാജമായ സ്നേഹവും ബഹുമാനവുമുണ്ടായിരുന്നു; അദ്ദേഹത്തിന്നു തന്റെ മന്ത്രിയിലുണ്ടായിരുന്നു അനിതരസാധാരണമായ വിശ്വാസത്തെ മന്ത്രിക്കു തന്റെ സ്വാമിയുടെ നേരെ ഉണ്ടായിരുന്ന പ്രഭുഭക്തിനിഷ്ഠയോടുമാത്രം ഉപമിക്കാം. മഹാരാജാവിനോടു ചോദിക്കാതെയോ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അറിവുകൂടാതെയോ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ യാതൊരു പ്രവൃത്തിയും ചെയ്തിരുന്നില്ല. തിരുമനസ്സിലെ സമ്മതം ആവശ്യമില്ലാത്ത കാര്യങ്ങളെക്കുറിച്ചു അവിടെ അറിവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ആഴ്ചയിൽ ഒരിക്കൽ ദിവാൻ തിരുമുമ്പാകെ ചെല്ലാതിരിക്കയില്ല. പോകുമ്പോൾ, ഒന്നും രണ്ടും മണിക്കൂറു നേരം, ഓരോ സംഗതികളെ വിശദപ്പെടുത്തിയും ഭിന്നാഭിപ്രായങ്ങളുടെ ഗുണദോഷങ്ങളെ വിവേചനംചെയ്തും തിരുമനസ്സറിവിച്ചുപോന്നിരുന്നു. തന്റെ അവകാശങ്ങളെയും അധികാരങ്ങളെയും കവിയുകയോ നാട്ടാചാരങ്ങളെ ബാധിക്കയോ ചിലവധികരിക്കയോ നാശസംശയത്തെ സൂചിപ്പിക്കയോ ചെയ്യാത്ത തന്റെ മന്ത്രിപുംഗവന്റെ എല്ലാ അഭിപ്രായങ്ങളോടും മഹാരാജാവു പൂർണ്ണമായി യോജിച്ചുവന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്റെ തമ്പുരാനോട് ഒരിക്കലും എതിർത്തു പറഞ്ഞിട്ടില്ല. വല്ല കാര്യത്തിലും തന്റെ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി തിരുമനസ്സു യോജിക്കുന്നില്ലെന്നു കണ്ടാൽ, തൽസമയം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതിനെക്കുറിച്ചുള്ള സംസാരം അവിടെ നിറുത്തും. പിന്നീടു കാണുന്ന അവസരത്തിൽ പുതിയ യുക്തികളോടും വിവരണങ്ങളോടും കൂടി വീണ്ടും ആ വിഷയത്തിൽ പ്രവേശിക്കും. അപ്പോഴും മഹാരാജാവ് അപ്രിയത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതായാൽ, കാര്യം വളരെ ഗൗരവമുള്ളതല്ലെങ്കിൽ, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്റെ യജമാനന്റെ ഹിതത്തിന്നു ഭോഗിയിൽ

വശംഗതനാകയും ചെയ്യും. എല്ലാകാൎയ്യങ്ങളിലും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ യഥേഷ്ടം പ്രവൃത്തിക്കാമെന്നായിരുന്നു അക്കാലത്തെ ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലുണ്ടായിരുന്ന വിചാരം. ആ വിചാരം ശരിയായിരുന്നില്ലെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വകാൎയ്യറിക്കാൎഡ്കളിൽനിന്നു വിശദമാകുന്നുണ്ട്.

മഹാരാജാവും റസിഡണ്ടുമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കാൎയ്യങ്ങൾ നടത്തിവന്നിരുന്ന സമ്പ്രദായത്തെ അദ്ദേഹം രേഖപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ട്. ൧൮൭൨-ൽ ജൂലൈ, തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവും ദിവാൻ മാധവരായരുമായി ഉണ്ടായിരുന്ന നീരസത്തെ ശമിപ്പിച്ചു് അവരെ യോജിപ്പിക്കുവാൻ മദിരാശി ഗവർണ്ണരുടെ സഭയിലെ മുഖ്യാംഗമായ മിസ്റ്റർ ആർബത്ത്നട്ട് തിരുവനന്തപുരത്തുപോയി തിരിച്ചുവരുന്നവഴി ദേപാനിക്കയിൽ താമസിക്കുകയും അന്ന് അദ്ദേഹത്തെ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ചെന്നുകാണുകയുമുണ്ടായി.

"മൂന്നുമണിക്ക് മിസ്റ്റർ ആർബത്ത്നട്ടിനെ ചെന്നുകണ്ടു. അദ്ദേഹമായി ദീർഘമായൊരു സംഭാഷണവുമുണ്ടായി. മഹാരാജാവിനെയും ദിവാനെയും യോജിപ്പിക്കുവാനാണ് താൻ പോയിരുന്നതെന്നും, തല്ക്കാലം സാധിച്ചു എങ്കിലും യോജിപ്പ് എത്രകാലത്തേക്കു നില്ക്കുമെന്നു പറവാൻ സാധിക്കയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. x x മുഖ്യമായ കാൎയ്യങ്ങളെ ഇവിടെ ഏതുപ്രകാരത്തിലാണ് നടത്തിക്കൊണ്ടുപോകുന്നത് എന്ന് അദ്ദേഹം എന്നോടു ചോദിച്ചു. ഞാൻ ആഴ്ച്ചയിൽ ഒരിക്കൽ മഹാരാജാവിനെക്കണ്ട് ആവക സംഗതികളെക്കുറിച്ച് തിരുമനസ്സറിവിച്ച് അവിടത്തെ അനുവാദം വാങ്ങുമെന്നുപറഞ്ഞു. ചില്ലറ ഭാഗങ്ങളിൽ വല്ല ആക്ഷേപങ്ങളും അവിടെക്കുണ്ടെങ്കിൽ, ഞാൻ അവയെ അനുസരിച്ചു വേണ്ട ഭേദഗതികൾ ചെയ്യും. പിന്നീട് ഞാൻ ആ കാൎയ്യങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചു റസിഡണ്ടിനെഴുതി

അയയ്ക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുമതിയുമുള്ള പക്ഷം, തിരുമനസ്സിലെ അനുവാദത്തിനായി നടപ്പനുസരിച്ച് സർവ്വാധികാര്യക്കാർക്ക് എഴുതി അയയ്ക്കും. ഈ നടപടികൊണ്ട് കാര്യങ്ങളെല്ലാം നിർവ്വിഘ്നമായും ശരിയായും നിർവ്വഹിക്കുവാൻ സാധിക്കുന്നതാണെന്നും ഞാൻ അദ്ദേഹത്തെ ധരിപ്പിച്ചു. മിസ്റ്റർ അർബത്ത്നട്ട് ഇതൊരു നല്ല വഴിയാണെന്നു സമ്മതിച്ചു."

ഈ രാജാവിന്റെ പ്രീതിപാത്രമായിട്ട് ചെറുവള്ളി നമ്പൂരി എന്നൊരാളുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം പരമേശ്വരപട്ടരെപ്പോലെ ഒരു ദുരാചാരനായിരുന്നില്ല. പരമേശ്വരപട്ടര് എന്നപോലെ അദ്ദേഹത്തിനു രാജാവു സ്വാധീനനുമായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹത്തിനു ശങ്കുണ്ണിമേനോനിൽ ഭയമുണ്ടായിരുന്ന കാരണം, രാജ്യകാര്യങ്ങളിലൊന്നും അദ്ദേഹം പ്രവേശിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ പരിചയവും ആത്മവിശ്വാസവും കൂടിവന്ന സമയം, അവയിൽ കയറി ചിലതെല്ലാം പ്രയോഗിക്കുവാൻ തുടങ്ങി. അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്റെ ഡയറിയിൽ (ദൈനികവൃത്തപുസ്തകത്തിൽ) ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചുകാണുന്നു: "ചെറുവള്ളി നമ്പൂരി ബുദ്ധിമുട്ടിക്കാൻ തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. സർക്കാരുദ്യോഗങ്ങൾക്കുള്ള നിയമങ്ങളെയും നിലവിലുള്ള വ്യവഹാരങ്ങളെയും കുറിച്ച് ചിലർക്ക് ചില ഉപദേശങ്ങൾ അയയ്ക്കുന്നതായി അറിയുന്നു. അദ്ദേഹം തിരുമനസ്സിലെ ഒരു വലിയ സേവനാണ്; അതിനു സംശയമില്ല. എങ്കിലും തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഈ വിവരം അറിഞ്ഞാൽ, നമ്പൂരിയുടെ ഈ വകചാപല്യങ്ങളെ ഒരിക്കലും അവിടുന്നു സഹിക്കയില്ല. ഈ സംഗതികൾ തിരുമനസ്സറിയിക്കേണ്ടിവരുമെന്നു തോന്നുന്നു." അപ്രകാരം തിരുമനസ്സറിവിക്കയും നമ്പൂരി പിന്നീട്ട ശരിയായ മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടിമാത്രം ചരിക്കയും ചെയ്തു. വെള്ളപ്പാ

മ്പു നമ്പൂരിയും ചെറുവള്ളുരനമ്പൂരിയുമായി വളരെക്കാലം മുമ്പുമുതൽനടന്നുവന്നിരുന്ന തൎക്കം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വെള്ളപ്പുറമ്പുനമ്പൂരിക്കനുകൂലമായി തീൎച്ചയാക്കിയതിൽ ചെറുവള്ളുര നമ്പൂരിക്ക് ഒട്ടും രസിച്ചില്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനു് അതുകൊണ്ടൊരു ഇളക്കവും ഉണ്ടായില്ല.

ശങ്കുണ്ണിമേനെൻറ ഉദ്യോഗകാലത്ത് എട്ടു റസിഡണ്ടന്മാരായി അദ്ദേഹത്തിനു ഇടപെടേണ്ടതായി വന്നിട്ടുണ്ട്. അവരെല്ലാവരുമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ലൌകികനിലയിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടുകയും, അവർ ശങ്കുണ്ണിമേനെൻറ പ്രാപ്തിയെയും സ്വഭാവവിശേഷത്തേയും കുറിച്ച് വളരെസ്തുതിച്ച് എഴുതുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. മിസ്റ്റർ മാൽട്ട്ബിയെയായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എല്ലാവരിലും അധികമായി സ്നേഹിക്കയും ബഹുമാനിക്കയും ചെയ്തിരുന്നത്. മിസ്റ്റർ മാൿഗ്രിഗരുടെ ഉദ്ധതവും അസുഖവും ആയിരുന്നരീതി ശങ്കുണ്ണിമേനു് അതൃപ്തികരമായിരുന്നു. ആ തരത്തിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ബ്രിട്ടീഷ് ഭരണത്തെ മലിനപ്പെടുത്തുന്നതായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പല അവസരങ്ങളിലും അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബ്രിട്ടീഷായുള്ള ബന്ധത്തിൻെറ പ്രണാലനായ ഒരു പാലകനും ബ്രിട്ടീഷുകാരുടെ ഗുണഗണങ്ങളുടെ നിഷ്കളങ്കനായ ഒരു ശ്ലാഘിയുമായിരുന്നു. "മെഡോസ് ടെയിലർ അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് എഴുതിട്ടുള്ള ബുക്ക് ഇപ്പോൾ വായിച്ചുതീൎന്നു. യൂറോപ്യന്മാരായ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എല്ലാവരും അദ്ദേഹത്തെപ്പോലെ ആയിരിക്കേണമെന്നു ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. അങ്ങനെ എങ്കിൽ ബ്രിട്ടീഷ്കാരുടെ ഭരണം ഇതിലും ജനഹിതമായി തീരുന്നതാണ്." എന്നു ൧൮൭൭-ൽ അദ്ദേഹം ഡയറിയിൽ എഴുതിയിരിക്കുന്നു.

---

൩ നിയമഭരണം.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബ്രിട്ടീഷിൽ വളരെക്കാലം ഒരു നിയമഭരണകൎത്താവായിരുന്നു. ആയതുകാരണം, ഒരു രാജ്യത്ത് സത്യം, പ്രാപ്തി, സ്വാതന്ത്ര്യം എന്നിവയോടുകൂടി നിയമഭരണകൎത്താക്കന്മാർ ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യത്തെ നല്ലപോലെ ഗ്രഹിക്കാനിടയായിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം മന്ത്രിപദത്തിൽ എത്തിയ ഉടനെ കൊച്ചിയിലെ നിയമഭരണത്തിന്റെ കാൎയ്യത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനസ്സ നിൎത്തി. അതിനുമുമ്പ് അപ്രാപ്തന്മാൎക്കും ആ വകുപ്പിൽ പണികിട്ടിയിരുന്നു; അവരുടെ അധികാരങ്ങളെയും പണികളെയും വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്തിയിരുന്നില്ല; അവർ സാധാരണമായി കുറഞ്ഞശമ്പളക്കാരും കൈക്കൂലിയിലും ശുപാൎശിയിലും പ്രിയമുള്ളവരുമായിരുന്നു. നാട്ടാചാരങ്ങളെ അവലംബിച്ചും, നല്ലപോലെ ക്രോഡീകരിക്കപ്പെടാത്തതുമായ ഒരു നിയമത്തെയായിരുന്നു അവർ നടത്തിയിരുന്നത്; തോന്നിയവൎക്കൊക്കെ വക്കീലന്മാരുമാകാമായിരുന്നു. ജഡ്ജിമാർ ആദ്യം ദിവാൻജിയുടെ കീഴിലായിരുന്നു. അന്ന് അവൎക്കുവേണ്ട ഉപദേശങ്ങളെ കൊടുത്തിരുന്നത് അദ്ദേഹമായിരുന്നു. ജനറൽ കല്ലൻ റസിഡണ്ടായതുമുതൽ, രാജാവിന്റെ ആക്ഷേപത്തെ ഗണിക്കാതെ, ആ അധികാരത്തെ അദ്ദേഹമെടുത്തു!

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാനായിവന്നു രണ്ടുകൊല്ലത്തിനകത്ത് ഇതിനെല്ലാം ഒരു മാററമുണ്ടായി. അപ്പീൽകോടതിയിലും രണ്ടു ജില്ലാക്കോടതികളിലും അക്കാലത്ത് മൂന്നു ജഡ്ജിമാരായിരുന്നു. എല്ലാക്കോടതികളിലും അവരിലൊരാൾ ഹിന്തുശാസ്ത്രത്തിൽ നിപുണനായ ഒരു പണ്ഡിതൻവേണമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. കൊള്ളരുതാത്ത ജഡ്ജിമാരുടെ സ്ഥാ

നങ്ങളിലേക്ക ഉവരെ ആളുകളെ നിയമിച്ചു; ശമ്പളം ഇരട്ടിച്ചു. ഇതുകൊണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തൃപ്തിപ്പെട്ടിരുന്നു. എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സന്തോഷം അധികനാളെയ്ക്കുനിന്നില്ല. ഒരു സംവത്സരത്തിനകത്ത് സത്യവാന്മാരായ ന്യായാധിപതിമാർ സാമർത്ഥ്യമില്ലാത്തവരെന്നും സാമർത്ഥ്യമുള്ളവർ സത്യവാന്മാരല്ലെന്നും അദ്ദേഹത്തിനു മനസ്സിലായി. അപ്പീൽ കോടതിയിലെ ഒന്നാംജഡ്ജിയായി എല്ലാപ്രകാരത്തിലും നല്ലതായൊരാളെ കിട്ടുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെ ശ്രമിച്ചു. മുത്തുസ്വാമിഅയ്യർ അന്ന് മംഗലാപുരത്ത് സമരമിനായിരുന്നു. മാധവരായർ ഉപദേശിച്ചപ്രകാരം, മുത്തുസ്വാമിഅയ്യരെ ഈ ജോലിക്കു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ക്ഷണിച്ചു. പക്ഷെ, ദേഹസുഖത്തെയും മേലാലുണ്ടാകാവുന്ന ഗുണത്തെയും ഓർത്തു തനിക്ക് അതു സ്വീകരിപ്പാൻ തരമില്ലെന്നും, ഉപേക്ഷിക്കുന്നതിനെക്കുറിച്ചു മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ക്ഷമിക്കേണമെന്നും അദ്ദേഹം മറുപടി അയച്ചു. ഒടുവിൽ, അന്ന് ആലപ്പുഴയിൽ ജില്ലാജഡ്ജിആയിരുന്ന സുബ്രഹ്മണ്യപിള്ളയെ ആ പണിക്കു വെച്ചു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിയുന്നകാലത്ത് കോടതികൾ നിയമപരിജ്ഞാനവും സത്യസന്ധതയും ഉള്ള ന്യായാധിപതിമാരാൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്ത് ഏഴു ജഡ്ജിമാർ ഉണ്ടായിരുന്നവരുടെ ആകെ ശമ്പളം ൭൫൦-ഉറുപയിൽനിന്നു ൨൭൦൦-ഉറുപാവരെയാക്കി.

നിയമത്തിന്റെയും മലയാളഭാഷയുടെയും ജ്ഞാനം ഉള്ളവർക്ക വക്കീലന്മാരായി സന്നതുകൊടുക്കുകൂട എന്നും കാലേകൂട്ടി ഒരു നിയമം നടപ്പിൽ വരുത്തി. വക്കീൽ പരീക്ഷ ഏർപ്പെടുത്തുകയും രണ്ടുകുറി അതു നടത്തുകയുംചെയ്തു. ആ പരീക്ഷകളിൽ ജയിച്ച പലരും പിന്നീടു പ്രമാണി

കളായിതീൎന്നിട്ടുണ്ടു്. ബാരിസ്റ്റർ മിസ്റ്റർ ഗോവൎക്കു കൊച്ചി
യിലെ കോടതികളിൽ വക്കീലായി പ്രവൎത്തിക്കുന്നതിന്നു ഒരു
സന്നതു കൊടുക്കേണ്ടകാൎയ്യത്തിൽ ൧൮൯൯-ൽ അന്നത്തെ
റസിഡെണ്ട് ശുപാൎശിചെയ്യുകയുണ്ടായി. അതിന്നു "മിസ്റ്റർ
ഗോവർ ഇവിടത്തെ പരീക്ഷ ജയിച്ചിട്ടില്ല; അദ്ദേഹത്തിന്നു
മലയാളവും അറിഞ്ഞുകൂട. അതുകാരണം അദ്ദേഹത്തിന്നു
ഈ രാജ്യത്തെ സിവിലും ക്രിമിനലും കോടതികളിൽ ക
ക്ഷികൾക്കുവേണ്ടി വ്യവഹരിക്കുന്നതിന്നു തരമുണ്ടെന്നു് എ
നിക്കു തോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു ഞങ്ങളുടെ
കോടതികളിലെ വക്കീലന്മാരെ സഹായിക്കുന്നതിന്നു വിരോ
ധമുണ്ടാകുമെന്നു തോന്നുന്നില്ല. അപ്പീൽകോടതിയിലെ
ഒന്നാംജഡ്ജിയോടു ഈ കാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു ചോദിക്കുന്നതു
നല്ലതായിരിക്കുമെന്നു കരുതി ചോദിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്നും മുൻ
പ്രസ്താവിച്ച അഭിപ്രായമാണുള്ളതു്." റസിഡെണ്ടിന്റെ
നിൎബ്ബന്ധംകൊണ്ടു് പിന്നീടു നിയമത്തിൽ ഈ ഭാഗത്തെ
മാറേറണ്ടതായിവന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ കാലത്തു സ്ഥാപിച്ച കോടതികളുടെ
യും നടപ്പാക്കിയ നിയമങ്ങളുടെയും ഒരു പട്ടിക ഇവിടെ
കൊടുത്തിട്ടു വലിയ പ്രയോജനമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.
ചുരുക്കത്തിൽ അവയുടെ സ്വഭാവത്തെ ഇവിടെ കാ
ണിച്ചിരിക്കാം. ഓരോ താലൂക്കിലും ഓരോ മുൻസിപ്പുകോ
ടതിയെ സ്ഥാപിച്ചു. ജില്ലാക്കോടതിക്കു സെഷ്യൻകോട
തിയുടെ അധികാരംകൊടുത്തു. തൂക്കിക്കൊല, ജീവപൎയ്യന്തം
തടവു് എന്നീ രണ്ടു ശിക്ഷകൾക്കു മാത്രമെ മഹാരാജാവു്
തിരുമനസ്സിലെ അനുമതി വേണ്ടു എന്നും തീൎച്ചയാക്കി. സി
വിൽനടവടി, കാലഹരണം, റജിസ്ട്രേഷൻ, ശിക്ഷാക്രമം
എന്നീ സംഗതികൾക്കു നിയമങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കി നടപ്പാക്കി.
യൂറോപ്പുരാജ്യക്കാരായ ബ്രിട്ടീഷുപ്രജകൾ നാട്ടുരാജ്യങ്ങളിൽ

വെച്ചു കുററംചെയ്താൽ, അവരെ ആ രാജ്യങ്ങളിലെ കോടതികൾ അവിടങ്ങളിലെ നിയമമനുസരിച്ചു തെളിവെടുത്തു ശിക്ഷിക്കയൊ വിട്ടയക്കയൊ ചെയ്യുന്നതിൽ ആരും ആ ക്ഷേപം പറഞ്ഞിരുന്നില്ല. എന്നുതന്നെയല്ല, ആ അവകാശത്തെ ഇന്ത്യാഗവൎമ്മെണ്ട് സമ്മതിക്കുകൂടി ചെയ്തിരുന്നു. എന്നാൽ, ൧൦൨൨-ൽ, തിരുവിതാംകൂറിലെ ഒരു യൂറോപ്യൻ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ സൎക്കാർ പണമപഹരിച്ചതിന്നു രണ്ടുകൊല്ലത്തെ കഠിനതടവിന്നു വിധിച്ചസമയം, മദിരാശി ഗവൎമ്മെണ്ട് ആ ശിക്ഷാവിധി തെററെന്നു കല്പിച്ചു. പക്ഷെ, മെയിൻ സായ്പുമുതലായ നിയമപണ്ഡിതന്മാർ വിധി നിയമപ്രകാരം ഉണ്ടായിട്ടുള്ളതെന്നു അഭിപ്രായപ്പെട്ടകയാൽ, ഗവൎമ്മെണ്ടിന്റെ കല്പനയെ പിൻവലിച്ചു. എങ്കിലും, മേലിൽ അങ്ങിനെയുള്ളവരെ റസിഡെണ്ടിന്റെ തെളിവെടുത്തെ ശിക്ഷിച്ചുകൂടു എന്നുതീർച്ചയാക്കി. ഇതിനെ എതിർത്ത് സകാരണം പ്രബലമായി തിരുവിതാംകൂറിൽനിന്നു ശേഷയ്യാശാസ്ത്രിയും കൊച്ചിയിൽനിന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനവനും എഴുതി. അതുകൊണ്ടുഫലമൊന്നുമുണ്ടായില്ലെന്നു പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പ്രസ്താവിക്കേണ്ടതില്ലല്ലൊ.

ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ കാലത്ത് നിയമഭരണസംബന്ധമായി മറെറാരുപ്രധാനസംഗതിതീൎച്ചയാക്കിയത് അപ്പീൽകോടതിയിലെ ചിലതീൎപ്പുകളിൽ നിന്നു തിരുമുമ്പാകെ അപ്പീലിന്നു പ്രജകൾക്ക് അവകാശമുണ്ടായിരിക്കേണമെന്നുള്ളതാണ്. ൧൦൨൭ മുതൽ ഇതിന്നുവേണ്ട ഏൎപ്പാടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ൧൦൩൦-ൽ ഇവയെ ഇല്ലായ്മചെയ്തത് നന്നായില്ല. ജനറൽ കല്ലൻ കൈവശപ്പെടുത്തിയ അവകാശം തിരുമുമ്പാകെ അപ്പീലുകൾ തുടങ്ങിയതോടുകൂടി അസ്തമിതപ്രായമായി. രാജ്യം ഭരിക്കുന്നവരും നിയമം നടത്തുന്നവരും തമ്മിൽ മത്സരമില്ലാതിരിക്കുന്നതിന്നും ജഡ്ജിമാർ അവ

രുടെ ജോലിയെ സംബന്ധിച്ച പൂൎണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതിനു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കഴിയുന്നവണ്ണം ഉത്സാഹിച്ചു. എന്നാൽ ചിലപ്പോഴും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രമം നിഷ്ഫലമായിത്തീൎന്നു. ആദ്യകാലങ്ങളുണ്ടായിരുന്ന ജഡ്ജിമാർ ദിവാൻജിക്കു് അടിമപ്പെട്ടവരെന്നപോലെ പ്രവൎത്തിച്ചിരുന്നു. എങ്കിൽ, അവരുടെ പിൻഗാമികൾ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെ ക്രമത്തിലധികം കാണിക്കുന്നതിൽ ഉത്സുകന്മാരുമായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരു കലഹപ്രിയനായിരുന്നില്ല; മല്ലിട്ടിരുന്നവരോടു വളരെ ക്ഷമയോടുകൂടി പലസന്ദൎഭങ്ങളിലും അദ്ദേഹം പെരുമാറിവന്നു. ഒടുവിൽ, സഹിക്കവഹിയാതെയായി, സംഗതികൾ എല്ലാം തിരുമനസ്സാകെ സമൎപ്പിക്കുന്നതിനു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തീൎച്ചയാക്കി. അതിനുമുമ്പ്, ഈ വിഷയസംബന്ധമായി അതുവരെ നടന്ന സംഗതികളെ എല്ലാം ക്രമത്തിൽ ചുരുക്കി കാണിച്ചു് അദ്ദേഹം റസിഡണ്ടിനു എഴുതിയയച്ചു അതിലൊരുഭാഗത്ത് ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു:—

"ജഡ്ജിമാൎക്കു സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടായിരിക്കേണമെന്നുള്ള പ്രമാണത്തോടുകൂടി ഞാൻ പൂൎണ്ണമായി യോജിക്കുന്നു. ഇവിടെ സ്വാതന്ത്ര്യം എന്നു വെച്ചാൽ, വ്യവഹാരസംബന്ധമായി അവരുടെ നിയമപ്രകാരമുള്ള നടപടികളിലും തീൎപ്പുകളിലും ആരും കയറിപ്രവേശിക്കരുതെന്നാണു് ഞാൻ മനസ്സിലാക്കുന്നതു്. ഒരു വ്യവഹാരത്തെ ഇന്നപ്രകാരം കേൾക്കേണം, ഇന്നമാതിരി വിധിക്കേണം എന്നു് അവരോടു ആരും പറഞ്ഞുകൂട. അതല്ലാതെ, നാട്ടിൽ നടപ്പുള്ള നിയമങ്ങൾക്കും, നിയമങ്ങളുടെ പ്രാബല്യമുള്ള ആചാരങ്ങൾക്കും വിപരീതമായി വിധികല്പിക്കുന്നതിലും, മററുള്ള ഭരണവകുപ്പുകളുടെ അധികാരങ്ങളെയും അവകാശങ്ങളെയും തടയുന്നതിലും, അവരുടെ കൈവശംവരുന്ന സൎക്കാർപണത്തെ

യഥേഷ്ടം ചിലവാക്കുന്നതിനും, അവരുടെ അറിവും അനുവാ
ദവും കൂടാതെ കോടതിയിലെ ദിവസങ്ങളിൽ അവിടെ ഹാ
ജരാകാതെ മറ്റു കാര്യങ്ങൾക്കായി താമസിക്കുന്നതിലും അ
വരോടു മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ പ്രധാനമന്ത്രികൂടി
ചോദ്യപ്പെട്ടുകൂടെന്നുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യപദത്തിനു അവർ
അർത്ഥം കൊടുക്കുന്നത് എങ്കിൽ, ഞാൻ അവർക്കു അത്തരം
സ്വാതന്ത്ര്യം കൊടുക്കുന്നതിൽ തീരെ വിരോധിയാകുന്നു."

റസിഡണ്ടു ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അഭിപ്രായങ്ങളോടു
യോജിച്ചു. എഴുത്തുകുത്തുകളിൽ ചെയ്തിട്ടുള്ള ദോഷാരോ
പണങ്ങളെ പിൻവലിപ്പിച്ച് മിസ്റ്റർ സുബ്രഹ്മണ്യൻ പി
ള്ള ശങ്കുണ്ണിമേനോനോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യേണ്ടതാ
ണെന്ന് അദ്ദേഹം മഹാരാജാവിനെ ഉപദേശിച്ചു. തിരുമ
നസ്സുകൊണ്ട് ഇതനുസരിച്ച് തീർപ്പും കല്പിച്ചുവച്ചു. രണ്ടാം
ജഡ്ജി മിസ്റ്റർ ക്ലാർക്ക് രാജികൊടുത്തു പോയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ
അദ്ദേഹവും ഇപ്രകാരം ചെയ്യേണ്ടതായിരുന്നു എന്നും റസി
ഡണ്ട് പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

മിസ്റ്റർ സുബ്രഹ്മണ്യൻ പിള്ള കല്പനപ്രകാരം ചെ
യ്തു എന്നുമാത്രമല്ല, പിറ്റെന്നാൾ ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ വന്നുക
ണ്ടു, വലിയ സ്നേഹിതന്മാരായി പിരികയും ചെയ്തു.

൯. ശങ്കുണ്ണിമേനോനും ഇളയരാജാവും

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ജീവകാലം മുഴുവനും പശ്ചാത്താപ
ത്തിനു ഇടകൊടുക്കാതെ, ഏതെന്നില്ലാതെ ശങ്കുണ്ണിമേ
നോന്റെ മനസ്സിനെ ഒരു സംഗതി അനവരതം ദുഃഖിപ്പിച്ചു
കൊണ്ടിരുന്നു. ആ സംഗതി ൧൮൭൭-ൽ അദ്ദേഹവും അ
ടുത്ത കിരീടാവകാശിയും തമ്മിൽബന്ധമായി ഉണ്ടായ

നീരസമായിരുന്നു. ആ വിഷയത്തെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വന്തവാക്കുകൾകൊണ്ടുതന്നെ ഇവിടെ വിശദപ്പെടുത്താം.

"൯൫൦-ലെ ഒരു തീട്ടൂരപ്രകാരം പാലിയത്തച്ഛന് കൃഷ്ണപ്രവൃത്തിയിലെ കോയ്മസ്ഥാനവും അവിടത്തെ ക്ഷേത്രത്തിലെ സമുദായഭരണവും നൽകിയിരുന്നു; എന്നുതന്നെയല്ല, അദ്ദേഹത്തിനു ആ പ്രവൃത്തിയിലെയും ക്ഷേത്രവസ്തുക്കളുടെയും കരം പിരിച്ചെടുത്ത് രശീതികൊടുപ്പാനും ഉള്ള അധികാരവും ഒരുമിച്ച് അനുവദിച്ചിരുന്നു. അന്നുമുതൽ ആ ക്ഷേത്രസംബന്ധമായ സകലകാര്യങ്ങളും പാലിയത്തച്ഛൻ നടത്തിവന്നിരുന്നു. ആ ക്ഷേത്രകാര്യങ്ങളെ നടത്തുന്നതിൽ ഒരു നമ്പൂതിരിക്കുംകൂടി ഊരാണ്മസ്ഥാനം ഉള്ളതായി കാണുന്നു.

"ഈ രണ്ടുകക്ഷികളുടെ അധികാരങ്ങൾ ഇന്നിന്നവയെന്നു നല്ലവണ്ണം വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്തീട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. എങ്കിലും, ൧൦൩൩-വരെ അവർ തമ്മിൽ യോജിപ്പായി കഴിഞ്ഞുകൂടിയിരുന്നു. ആ സംവത്സരത്തിൽ, നവമ്പ്രമാസത്തിൽ, പാലിയത്തച്ഛനും നമ്പൂതിരിഊരാളനും തമ്മിൽ രസക്കേടു ഉണ്ടാകയും, ക്ഷേത്രകാര്യങ്ങൾ അന്വേഷിപ്പാനായി പാലിയത്തച്ഛൻ നിശ്ചയിച്ച ഒരു നമ്പൂതിരികാരണം, ക്ഷേത്രത്തെയും അതുസംബന്ധിച്ച വസ്തു അവകാശത്തെയും പററി ഇരുഭാഗക്കാരും തമ്മിൽ വാദം ആരംഭിക്കയും ചെയ്തു. ശരിയായ അന്വേഷണം നടത്തിയതിന്റെ ഫലമായി പഴയകാലത്തു ചെയ്തുകാണുന്നവിധം പാലിയത്തച്ഛന്റെ ആ പാട്ടാളിതന്നെ ക്ഷേത്രകാര്യങ്ങൾ നോക്കിക്കൊള്ളുന്നതാണെന്നു തീർച്ചയാക്കി.

"മററ ഊരാളനു ആ തീർപ്പു സമ്മതമായില്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവകാശത്തെ സ്ഥാപിപ്പാനായി വാ

ടിക്കേണ്ടതായിരുന്നു. എന്നാൽ അതിനുപകരം അദ്ദേഹം ക്ഷേത്രവും അതുസംബന്ധിച്ച വസ്തുക്കളും കൈവശം വരുത്തുന്നതിനും അച്ഛനെബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നതിനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവകാശങ്ങളെ എളയതമ്പുരാൻതിരുമനസ്സിലേക്കു തീറുകൊടുത്തു എന്നാണ് എനിക്കു തോന്നുന്നത്. വളരെ ചെറുപ്പക്കാരനും ലൗകികവിഷയങ്ങളിൽ വലിയ പരിചയമില്ലാത്ത ആളുമായ ആ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്, അവരുടെ അപേക്ഷയെ സ്വീകരിച്ചു. ചില കലഹപ്രിയന്മാരുടെ ദുരുപദേശപ്രകാരം ൧൦൪൨-ലെ ഉത്സവകാലത്ത് ക്ഷേത്രകാര്യങ്ങളുടെ ഭരണവിഷയങ്ങളിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് പ്രവേശിക്കയും, താമസിയാതെ, ക്ഷേത്രത്തിലേക്കവകാശമുള്ള നികുതി പിരിപ്പാനും, ക്ഷേത്രവസ്തുക്കളിൽ ചിലതു കൈവശപ്പെടുത്തുവാനും ശ്രമിക്കയും ചെയ്തു. ഈ അവസരങ്ങളിൽ ആരും എളയതമ്പുരാൻതിരുമനസ്സിലെ ആളുകളോട് അലൌകികമൊന്നും പ്രവൃത്തിക്കാതിരിപ്പാനായി ഞാൻ തഹസിൽദാരെ ഏല്പിച്ചിരുന്നു. ഈ കൊല്ലത്തിലും ഉത്സവകാലത്ത് തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് കഴകക്ഷേത്രകാര്യത്തിൽ പ്രവേശിക്കയും, ഉത്സവത്തിന്റെ ഏഴാംദിവസം, ദേവസ്വം ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ഇഷ്ടത്തിനു വിപരീതമായി, ദേവനെ മതിലിനകത്തുനിന്ന് പുറത്തേക്കെഴുന്നള്ളിപ്പാൻ ഏർപ്പാടുചെയ്യുകയും ചെയ്തു. അതുമൂലം തിരുമനസ്സിലെ അനുചരന്മാരും പാലിയത്തച്ഛന്റെ ആൾക്കാരും തമ്മിലുള്ള സ്പർദ്ധ വർദ്ധിച്ചു. ഒടുവിൽ അവർ തമ്മിൽ അടികലശലും നടന്നു.

"അനാവശ്യമായുള്ള ഈ കാര്യത്തിൽനിന്ന് തിരുമനസ്സിലെ പേർ പിൻവലിപ്പിക്കുവാൻ എന്നാൽ സാധിച്ചില്ല. തിപ്പെട്ട തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ സർവ്വാധികാര്യക്കാരായിരുന്ന പരമേശ്വരയ്യരുടെ സ്വഭാവദോഷ

ത്തെക്കുറിച്ച് റസിഡണ്ടിന്റെ ആപ്പീസ്സു റിക്കാർട്ടുകളിൽനിന്നു അറിയാവുന്നതാണ്. നിർഭാഗ്യത്താൽ, ഈ മനുഷ്യനു എളയതമ്പുരാൻതിരുമനസ്സിൽ ഒരു വശ്യശക്തി സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ളപോലെയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരമാണ് തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ഈവക കാൎയ്യങ്ങളിൽ പ്രവേശിക്കുന്നത് എന്നാണ് സംസാരം. തിരുമനസ്സിലെ സ്വന്തമാനേജർ, മൂത്തതുകാൎയ്യക്കാർ, കാൎയ്യപ്രാപ്തിയും വീണ്ടുവിചാരവും ഇല്ലാത്ത ആളായതുകൊണ്ടു തിരുമനസ്സിലേക്ക് ദുരുപദേശംകൊടുക്കുന്നതിൽ പരമേശ്വരയ്യരുമായി യോജിച്ചു. ഈ രണ്ടുപേരെയും തൃപ്പൂണിത്തുറയിൽ നിന്നു നാടുകടത്തുന്നത് ആവശ്യമെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നു.

"പള്ളിനായാട്ട്" എന്ന സങ്കല്പത്തോടുകൂടി ദേവനെ മതിൽക്കെട്ടിനു പുറത്തേക്കു എഴുന്നള്ളിക്കുന്ന പതിവ് സാധാരണമാണെന്നും, അതുകൊണ്ടു ഈ എഴുന്നള്ളിപ്പു കഴിക്ക് ദേവനും വിരോധമില്ലാത്തതാണെന്നും, അതു കഴിഞ്ഞ സംവത്സരത്തിൽ എളയതമ്പുരാൻതിരുമനസ്സിലെ കല്പനപ്രകാരം നടത്തീട്ടുള്ളതാണെന്നും ഇവിടെ പ്രസ്താവിക്കാതെ തരമില്ല. ഈ കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ടും തിരുമനസ്സിലെ പ്രായവും ലൌകികവിഷയങ്ങളിലുള്ള പരിചയക്കുറവും ഓൎക്കുമ്പോഴും പാലിയത്തച്ചൻതന്നെയാണ് തെറ്റുകാരൻ എന്നെനിക്കുതോന്നുന്നു. പാലിയത്തച്ചനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആൾക്കാരും ഇതിനെപ്പററി ആലോചിക്കാഞ്ഞതിൽ എനിക്കു വ്യസനമുണ്ട്."

അടുത്ത കിരീടാവകാശിയുടെയും നാട്ടിൽ പ്രമാണിയുടെയും ആളുകൾ തമ്മിലുള്ള ഈ കലഹം നാട്ടുകാരിൽ വലിയ ക്ഷോഭമുണ്ടാക്കിത്തീൎത്തു. നാട്ടുകാർ മുഴുവനും വാശിയോടുകൂടിയ രണ്ടു കക്ഷികളായി തിരിഞ്ഞു എന്നു പറയു

ന്നതിൽ ഒട്ടും അതിശയോക്തിയില്ല. ഈ സംഗതിയെ
പ്പററി പല കെട്ടുകഥകളും വർത്തമാനക്കടലാസ്സുകളിൽ
പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. റസിഡണ്ടിന്റെ അടുക്കലും മദിരാ
ശി ഗവർമ്മെണ്ടിലും പലവിധമുള്ള ഹർജികൾ ചെന്നു.
ഈ കലാപത്തിൽ യാതൊരു പതറിച്ചയുംകൂടാതെ ഇരു
ന്നിരുന്നവർ രാജ്യഭരണത്തിന്റെ വലിയ ചുമതലക്കാരായ
മഹാരാജാവും ദിവാനും മാത്രമായിരുന്നു. മഹാരാജാവിന്റെ
പ്രാപ്തിയുള്ള ചില ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർമുഖാന്തരം ഈ ലഹ
ള രാജിയാക്കുവാനായി ദിവാൻ കഴിയുന്ന ശ്രമം ചെയ്തു. റ
സിഡണ്ടുമായി പല എഴുത്തുകുത്തുകൾ നടത്തിയശേഷ
മാണ് വളരെ വൈമനസ്യത്തോടുകൂടി മുൻപറഞ്ഞ വിവ
രങ്ങൾ ദിവാൻ വെളിപ്പെടുത്തിയത്. എന്നിട്ടും അതി
നെ അയയ്ക്കുന്നതിനുമുമ്പ് "കഴിഞ്ഞതിനെപ്പററി ഒരു വി
വരണം ഞാൻ എഴുതിച്ചിട്ടുവെച്ചിട്ടു കുറെ ദിവസമായി;
എങ്കിലും എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെക്കു വിരോധമാ
യി എഴുതുന്നതിലുള്ള മടികൊണ്ടും, ഈ വാദത്തെ രാജി
യാക്കാമെന്നു മോഹമുണ്ടായിരുന്നതുകൊണ്ടും അതിനെ ത
ക്കസമയത്ത് അയയ്ക്കാതിരുന്നതാണ്. പാലിയത്തച്ചന്
രാജിയാകുന്നതിൽ വിസമ്മതമുള്ളതായി കാണുന്നില്ല. തി
രുമനസ്സുകൊണ്ടും രണ്ടുദിവസത്തിനകം അദ്ദേഹത്തിന്റെ
നിശ്ചയത്തെ അറിയിക്കാമെന്നും വെച്ചിരിക്കുന്നു. അതു
കൊണ്ട് അതയയ്ക്കുന്നതിന് രണ്ടോ മൂന്നോ ദിവസത്തെ
താമസത്തിനുകൂടി അനുവദിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു." റ
സിഡണ്ടിന് എഴുതിഅയച്ചു നാലുദിവസം കഴിഞ്ഞശേ
ഷം അദ്ദേഹം "എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു പാ
ലിയത്തച്ചനുമായുള്ള തക്കത്തിൽ ഇതുവരെ ഒരു നിശ്ചയ
വും ചെയ്തിട്ടില്ല." എന്നു പറയുകകാരണം ൧൮൭൭ ഫി
ബ്രുവരി ൪-ാംനു- ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തന്റെ റിപ്പോർട്ടു റ

സിഡെണ്ടവർകൾക്കും അതിന്റെ ഒരു പ്രതി എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലേക്കും അയച്ചുകൊടുത്തു.

ഈ കൃത്യത്തെപ്പററി അന്വേഷിപ്പാൻ ബാദ്ധ്യതപ്പെടുത്തിയിരുന്നത് അന്നത്തെ ദിവാൻപേഷ്കാരും ഡിസ്ത്രിക്ട് മജിസ്ത്രേട്ടും, പ്രാപ്തിയും ധൈര്യവുംകുറഞ്ഞ ആളും ആണെങ്കിലും, സത്യവാനും ന്യായജ്ഞനുമായിരുന്ന വെങ്കിടസുബ്ബയ്യരെയായിരുന്നു. അന്വേഷണം നടത്തുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിനു പലവിധ ബുദ്ധിമുട്ടുകളും നേരിട്ടിട്ടുണ്ട്. കുററക്കാരനും സാക്ഷികളും എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ പരിചാരകന്മാരായിരുന്നതുകൊണ്ട്, സമനയക്കുന്നസമയത്തെല്ലാം അവർ ഹാജരാകാതിരിക്കയും, അഥവാ വല്ലപ്പോഴും ഹാജരായാൽതന്നെ അവർ പേഷ്കാരെ കഠിനമായി അപമാനിക്കയും ചെയ്തു. ആ ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഒട്ടുംതന്നെ സാഹസം പ്രവർത്തിക്കുന്ന ആളല്ലായിരുന്നു. ദിവാൻപേഷ്കാർ എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ ആശ്രിതനായിരുന്നതുകൊണ്ടു വളരെക്കാലംകൊണ്ടെങ്കിലും അന്വേഷണം മുഴുവൻ നടത്തുവാൻ സാധിച്ചു. ആഗസ്റ്റ്മാസത്തിൽ കുററക്കാരായ ഇരുകക്ഷിയിലെ ആൾക്കാരെയും സെഷ്യൻകോടതിക്കു കമ്മിററുചെയ്തു. അവിടെ തിരുവെങ്കിടാചാര്യരും ജാജ്ജ് ഗന്തരും ന്യായാധിപതിമാരായിരുന്നു.

അന്വേഷണം നടക്കുന്നകാലത്ത് റസിഡെണ്ട് ഈ അപവാദത്തെ ഒതുക്കുന്നതിനായി വളരെ ഉത്സാഹിക്കയും എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലേക്ക് ഈവിധം എഴുതി അയക്കയും ചെയ്തു.

"ഇതു തിരുമനസ്സിലെ അവസ്ഥയ്ക്കു് ഒട്ടും ചേരാത്ത പ്രവൃത്തിയാണ്. തക്കം തുടങ്ങുന്നതുവരെ ആക്ഷേപമില്ലാതെ ഇരുന്നിരുന്ന പുലിയത്തച്ഛന്റെ അവകാശങ്ങളും

ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതുവരെ ഈ ന്യായവുമാകയില്ല. തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും ഈ ആലോചനയില്ലായ്കയാൽ സാധാരണ പ്രജകളെപ്പോലെ കോടതിവിധിക്കു കീഴടങ്ങേണ്ടിവരുന്നതാണ്. ഇപ്രകാരം തർക്കപ്പെട്ട ഒരു സംഗതിയിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ചെയ്യേണ്ടിയിരുന്നത് ദിവാൻ മുഖാന്തരം അന്വേഷണംനടത്തി ഒരു തീർപ്പുണ്ടാക്കുകയായിരുന്നു.

“തിരുമനസ്സിലെ വിശ്വാസത്തിന്നനർഹനായ പരമേശ്വരയ്യരാണ് തിരുമനസ്സിലെ ഈവക ദുർമ്മാർഗ്ഗങ്ങളിൽക്കൂടി ചരിപ്പിക്കുന്നത് എന്നറിഞ്ഞിരുന്നു എങ്കിൽ, ഞാൻ തിരുമനസ്സിലെ അതിൽനിന്നു പിൻവലിപ്പിക്കുമായിരുന്നു; തിരുമനസ്സിലെ കാര്യക്കാരും ഈ ദുരുപദേശത്തിൽ പങ്കുകാരനായി കാണുന്നു. ഇനിയും തിരുമനസ്സിലെ അന്തസ്സിനെയും ബഹുമാനത്തെയും മലിനപ്പെടുത്തുന്ന ഈ ഭാഗ്യംകെട്ട തർക്കത്തിൽനിന്നും ഒഴിയുവാൻ നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നതിലുള്ള അധികാരവുംകൂടി ഞാൻ എടുക്കുന്നു.”

മേൽപറഞ്ഞ എഴുത്തിന്റെ ഒരു പകർപ്പ് മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്കും റസിഡണ്ടയച്ചുകൊടുത്തു.

മാർച്ച് ൮-ാംനു- മദിരാശി ഗവർണ്ണർ കൊച്ചിയിൽ വരികയും നാലുദിവസം താമസിക്കയും ചെയ്തു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പലപ്രാവശ്യവും അദ്ദേഹത്തിനെ കാണുകയും ഉണ്ടായി.

ഗവർണ്ണർ മദിരാശിയിൽ തിരിച്ചുചെന്ന ഉടനെ മഹാരാജാവിനെഴുതിയ എഴുത്തിൽ ഇങ്ങനെ എഴുതിയിരുന്നു:—“എളയരാജാവിന് ഇപ്പോഴും സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള അവകാശങ്ങളെ അദ്ദേഹം സ്വീകരിച്ചതിനെക്കുറിച്ചു ഞാൻ വ്യസനിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം ഈ തർക്കത്തിൽനിന്നു പിൻവാങ്ങുവാനും അദ്ദേഹത്തിനു കിട്ടീട്ടുള്ള അവകാശങ്ങളെ തിരിച്ചേല്പിക്കാനും ഇപ്പോഴും വിരോധമുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല.

എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ബുദ്ധിശാലിയും തി
രുമനസ്സിലെ നേരെ കിഴ്‌വണക്കമുള്ളാളും അടുത്ത സഹോ
ദരന്മാരാണെന്ന് എനിക്കറിയാം. ഞാൻ പറഞ്ഞതുപ്രകാ
രം തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ആവശ്യപ്പെടുന്ന എങ്കിൽ, നിശ്ച
യമായും അദ്ദേഹം തിരുമനസ്സിലെ കല്പനയുടെ ഗൌരവം
മനസ്സിലാക്കുന്നതാണ്. തിരുമനസ്സിലെ കുടുംബത്തിന്റെ
അവസ്ഥയ്ക്കും രാജ്യത്തു സമാധാനത്തിനും, എളയതമ്പുരാ
നും ദിവാനും ജഡ്ജിമാരും തമ്മിലുള്ള ഐക്യത്തിന്നും ഇപ്ര
കാരമുള്ള പൊതുകാര്യങ്ങളിൽ തിരുമനസ്സിലെ സഹോദര
ന്മാർ പോരാതിരിക്കേണ്ടത് അത്യാവശ്യമാകയാൽ ഇ
പ്പോൾതന്നെ ഇതിനു ഒരു ഏർപ്പാടു ചെയ്യേണ്ടതാ
കുന്നു." അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവകാശത്തെ സ്ഥാപിക്കേ
ണ്ട സംഗതി ഒഴിച്ചു ബാക്കിയെല്ലാം റസിഡണ്ടിന്റെ ഉ
പദേശപ്രകാരം പ്രവൃത്തിക്കാമെന്ന് എളയതമ്പുരാൻ സ
മ്മതിച്ചു.

"എളയരാജാവ് ഇപ്പോഴത്തെ നിശ്ചയത്തെ തെ
റ്റി പ്രവർത്തിക്കുന്നതായാൽ, എന്നെ അറിയിക്കേണമെ
ന്നും, അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതായാൽപിന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്
എളയരാജാവ് എന്ന സ്ഥാനം അനുഭവിക്കയില്ലെന്നും, മൂ
പ്പുകിട്ടിയാൽതന്നെ രാജ്യഭരണത്തിന് അവകാശമുണ്ടാക
യില്ലെന്നും" റസിഡണ്ട് എഴുതിഅയച്ചു.

എളയതമ്പുരാനെ ഇപ്രകാരം തെറ്റിച്ചു നടത്തുന്ന
തു പരമേശ്വരയ്യരാണെന്നു വലിയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സു
കൊണ്ടു മനസ്സിലാക്കി. അതുനിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിനെ
തൃപ്പൂണിത്തുറയിൽനിന്നു നാടുകടത്തുവാൻ മഹാരാജാവ്
ദിവാനെ നിർബ്ബന്ധിച്ചുതുടങ്ങി. പരമേശ്വരയ്യരെ നാടുക
ടത്തേണ്ടതിനെപ്പറ്റി ദിവാൻ റസിഡണ്ടിന് എഴുതിഅ
യച്ചു. എളയതമ്പുരാന്റെ ബാധയൊഴിപ്പാനായി ഈ ആ

രാചാരനെ നാട്ടുകടത്തുന്നതിലുള്ള ഔചിത്യം റസിഡണ്ടു ക്ഷണത്തിൽ സമ്മതിച്ചു. ജൂൺ പതിനെട്ടാംതിയ്യതി പരമേശ്വരയ്യരെ പിടിച്ചു; ഗിറാഫ്ഷ് കൊണ്ടുപോകയും പിന്നെ ഒരു കല്പന വരെ സ്ഥലംവിട്ടു പോകാതിരിപ്പാൻ രക്ഷിപ്പാനായി അവിടത്തെ താസീൽദാർക്കു കല്പന അയക്കുകയും ചെയ്തു. പരമേശ്വരയ്യർ എവിടെയായിരുന്നു എന്നു വളരെ ദിവസം കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷമെ എളയരാജാവു കൂടി അറിഞ്ഞുള്ളു.

കഴൂർ ലഹളയിലെ കുററക്കാരുടെ പേരിലുള്ള നമ്പ്ര് സെഷ്യൻകോടതിയിൽ വളരെ ദിവസം വിസ്തരിച്ചു. മഹാരാജാവിന്നു ശീലായ്മതുടങ്ങിയിരുന്നതുകൊണ്ടു, തിരുവെങ്കിടാചാര്യർ ആ കേസ്സ് എളയതമ്പുരാന്നനുകൂലമായി വിധിച്ചേക്കാമെന്നു ജനങ്ങൾ സംശയിച്ചിരുന്നു.

൧൮൭൧ ഡിസമ്പർ ൧൬-ാംനു- ശനിയാഴ്ച വൈകുന്നേരം വിധിപറഞ്ഞു. രണ്ടാം ജഡ്ജി കോവിലകത്തെയും പാലിയത്തെയും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ ശിക്ഷിച്ചു; എന്നാൽ ഒന്നാം ജഡ്ജിയായിരുന്ന ആചാര്യർ കോവിലകത്തെ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ നിർദ്ദോഷികളാക്കുകയും കുററക്കാരിൽ ഒമ്പതുപേൎക്കു തടവുശിക്ഷവിധിക്കുകയും അതിൽവിശേഷിച്ച് കൊച്ചുകൃഷ്ണമേനന് ജഡ്ജിക്കധികാരമുള്ളേടത്തോളമായ മൂന്നുകൊല്ലത്തെ കഠിനതടവു വിധിക്കയുംചെയ്തു. കൊച്ചുകൃഷ്ണമേനോൻ മരിച്ച ഒരു വലിയച്ചന്റെ മകനും അക്കാലത്ത് പാലിയം മാനേജരും ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹം നല്ലൊരു മര്യാദക്കാരനും കുററസ്ഥലത്തില്ലാതിരുന്നാളുമായിരുന്നു. തടവുകാരിൽ ചിലൎക്കു അടിയും ശിക്ഷയായി വിധിയിൽ കല്പിച്ചിരുന്നു. ബഹുമാനപ്പെട്ട അപ്പീൽകോടതി അപ്പീൽ എടുത്ത് വിധിനിൎത്തിവെക്കുവാൻ കല്പനയായിട്ടുണ്ടെന്നു വക്കീൽമിസ്റ്റർ ഗോവർ ബോധിപ്പിച്ചതിനെ വക

വെക്കാതെ, ആ ചാർജ്ജർ തടവുകാരെ വിലങ്ങുവെക്കുവാനും അടിക്കപ്പെട്ടേടങ്ങൾവരെ ദുക്കാലിയുടെ അടുക്കലേക്ക് കൊണ്ടുപോകുവാനും കല്പിച്ചു. ഉടനെ നിൎത്തിവെക്കാനുള്ള കല്പന വന്നു. വിലങ്ങുവെട്ടി തടവുകാരെ ജാമ്യത്തിൽ വിടേണ്ടതിനുപകരം, വിലങ്ങോടുകൂടിതന്നെ അവരെ ജയിലിൽ നിന്നു കോടതിക്കും നടത്തിച്ചു. കൊച്ചിതിരുവിതാംകൂർ രാജ്യങ്ങളിലേക്കു അന്നു വസിച്ചു ധനവാൻമാരിൽ ഒരാളായിരുന്ന പാറായി തരകനെ ജാമ്യത്തിനുകൊണ്ടുവന്നിട്ട്, ആ ആളുടെ ജാമ്യം കോടതി സ്വീകരിച്ചില്ല. കൊച്ചുകൃഷ്ണമേനോനെയെങ്കിലും ജാമ്യത്തിൽ വിടുവിക്കുവാൻ അയ്യായിരംരൂപ കൊണ്ടുവന്നപ്പോഴും കോടതിപിരിയുകയും ചെയ്തു. അതുകാരണം, തിങ്കളാഴ്ചവരെ പ്രതികൾ തടവിൽ പാൎക്കേണ്ടതായിവന്നു.

ജനുവരി മുടക്കത്തിനുശേഷം, അപ്പീൽകോടതി കേസു തീരുമാനിച്ചു. കൊച്ചുകൃഷ്ണമേനോനും വേറെ രണ്ടുപേരും നിൎദ്ദോഷികളായി വിട്ടു; ശേഷം പേരുടെ ശിക്ഷാവിധി കുറയ്ക്കുകയും ചെയ്തു. റസിഡണ്ടായി വന്ന മിസ്റ്റർ ബല്ലാർഡ് ഈ കേസ്സിലെ എല്ലാറിക്കാർട്ടുകളും ദിവാന്റെ ഇതു സംബന്ധിച്ച മെമ്മൊറാണ്ടവും പരിശോധിച്ചശേഷം, മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സിലേക്ക് ഇപ്രകാരം എഴുതി അയച്ചു. "ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ട എല്ലാപ്രതികൾക്കുംമാപ്പു കൊടുത്ത് അവരുടെ തടവും പിഴയുംഒഴിവാക്കപ്പെടേണ്ടതാണെന്ന് ഞാൻ ശുപാൎശിചെയ്യുന്നു. ഇവർ കുറ്റക്കാരെന്നുള്ളതിന് എനിക്കു സംശയമില്ല. എന്നാൽ വിട്ടകേസ്സിലെ പ്രതികളും ഇവരെപ്പോലെതന്നെ കുറ്റക്കാരാകുന്നു......തിരുമനസ്സിലെ ന്യായസ്ഥലങ്ങളിലെ നിയമഭരണത്തിന്റെശുദ്ധിയേയും പക്ഷപാതരാഹിത്യത്തെയും മലിനപ്പെടുത്തത്തക്കവണ്ണം വിവേകശൂന്യമായി പ്രവൃത്തിച്ചു ര

ദ ജഡ്ജിയെ ആ ജോലിയിൽ വെച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്നത് വിഹിതമോ എന്നു കൂടി മഹാരാജാവു പ്രത്യേകമായി ആലോചിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു." അദ്ദേഹത്തിനെ ഉടനെ സ്ഥലം മാററുകയെങ്കിലും ചെയ്യണമെന്ന് മിസ്റ്റർ ബല്ലാർഡ് ദിവാന് സ്വകാര്യമായി എഴുതി അയച്ചു.

പ്രതികളെ മാപ്പു ചെയ്തു വിട്ടയച്ചു. തിരുവെങ്കിടാചാര്യരെ തൃശ്ശിവപേരൂർക്കു സ്ഥലംമാററുകയും ചെയ്തു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ ഈ സന്ദർഭത്തിൽ റസിഡണ്ട് സ്തുതിച്ച് എഴുതിഅയച്ചിരുന്നു. ആ ദുർഘടസംഗതിയിൽ ആദ്യാവസാനം ദിവാൻ കാണിച്ചിട്ടുള്ള ബുദ്ധിശക്തിയേയും നിർവ്യാജമായ സ്വസ്ഥിരതയെയും പററി പ്രത്യേകം അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

ഈ തക്കം തുടങ്ങിയതിൽപിന്നെ എളയതമ്പുരാൻ ദിവാനെ കാണുകയോ അദ്ദേഹത്തിനു നേരിട്ടു വല്ല രേഖകളും അയയ്ക്കുകയോ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. "തൃപ്പൂണിത്തുറയ്ക്കു പോകുന്നവഴിക്കു ഞാൻ എളയതമ്പുരാൻ കതിരസ്സവാരി ചെയ്യുന്നതു കണ്ടു. അദ്ദേഹം എന്റെ മുഖം കാണരുതെന്നു വിചാരിച്ച് തിരിഞ്ഞുനോക്കാതെ കടന്നുപോയി.'' എന്നുംമററും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പലതും എഴുതിവെച്ചിട്ടുള്ള കൂട്ടത്തിൽ കാണുന്നു. തമ്പുരാനെയും ദിവാനെയും തമ്മിൽ യോജിപ്പിക്കുവാൻ സ്നേഹിതന്മാരിൽ പലരും ശ്രമിച്ചുനോക്കി. എളയതമ്പുരാനെ കണ്ടു തമ്മിൽ സമാധാനമായാൽ കൊള്ളാമെന്ന് ദിവാനു മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും അദ്ദേഹം ഒരു തെററും ചെയ്തിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് മാപ്പുചോദിക്കുവാൻ ഒരുക്കമുണ്ടായിരുന്നില്ല. എളയതമ്പുരാന് പ്രായമായതോടുകൂടി, ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ പ്രവൃത്തികളെപ്പററി അദ്ദേഹം അഭിനന്ദിക്കാൻ തുടങ്ങി. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അടുത്തൂൺവാങ്ങി ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നും പി

റിഞ്ഞശേഷം, തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോനെപ്പോലെ ഇനി ഒരു ദിവാൻ ഉണ്ടാകയില്ലെന്നും ഇനിയും അദ്ദേഹം ദിവാനായിരുന്നുകണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്നു മോഹമുണ്ടെന്നും തിരുമനസ്സിലെ ഒരു സ്നേഹിതനോടു പറകയുണ്ടായി. ഇതു കഴിഞ്ഞ് അധികകാലം കഴിയുന്നതിനുമുമ്പ്, ശങ്കുണ്ണിമേനൻറ പേരിൽ തിരുമനസ്സിലേക്കു യാതൊരു മുഷിച്ചിലും ഇല്ലെന്നും കൊച്ചിയും തിരുവിതാംകൂറും തമ്മിലുള്ള അതിർത്തിതൎക്കത്തിൽ വേണ്ടതു പ്രവൃത്തിച്ചാൽകൊള്ളാമെന്നും ഒരു നമ്പൂതിരിയുടെ അടുക്കൽ പറഞ്ഞയച്ചു. ഒടുവിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനവനുമായി എഴുത്തുകുത്തുകൾ നടത്തിത്തുടങ്ങി.

൭ മുതലെടുപ്പും ധനസ്ഥിതിയും.

ശങ്കുണ്ണിമേനു പല പരിഷ്കാരങ്ങളും വരുത്തേണമെന്നു മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. പക്ഷെ, പണച്ചുരുക്കംകൊണ്ട്, അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആഗ്രഹംപോലെ എല്ലാം സാധിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. സ്കൂളുകളും ആസ്പത്രികളും സ്ഥാപിക്കേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു; വഴികൾ തുറക്കുക, മരാമത്തുകൾ നടത്തുക, പാലങ്ങൾ പണിയിക്കുക ഈവക പണികൾ അത്യാവശ്യമായി ചെയ്യേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ശമ്പളം വളരെ മോശസ്ഥിതിയിലായിരുന്നു. കോവിലകത്തേക്കു നിശ്ചയിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്ന തുക തുച്ഛമായിരുന്നു. ഈവക ന്യൂനതകളെ പരിഹരിക്കുവാൻ പണം കൂടാതെ കഴിയുമൊ? അദ്ദേഹം ഭരിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയകാലത്ത് ഏറക്കുറെ എട്ടുലക്ഷം രൂപ മുതലെടുപ്പ് മാത്രമെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. കരം കൂട്ടി ജനങ്ങളെ ബുദ്ധിമുട്ടിക്ക എ

ന്നത് ശങ്കുണ്ണിമേനന് വളരെ നീരസമായ നടപടിയായിട്ട
തോന്നി. എങ്കിലും പണം കൂടാതെയും കഴികയില്ല. ശ
ങ്കുണ്ണിമേനന്റെ കാലത്തിന്ന മുമ്പുണ്ടായ കണ്ടെഴുത്തിന്നശേ
ഷം, ആളുകൾ സ്ഥലങ്ങളെ തരിശുപറമ്പുകളും നിലങ്ങ
ളും ആക്കുകയും, പറമ്പുകളിൽ കരം ചുമത്തത്തക്ക വൃക്ഷ
ങ്ങൾ വെച്ചുപിടിപ്പിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു; നെല്ലിന്നും വി
ല വളരെ കൂടിയിരുന്നു. ആവക നിലങ്ങളെയും പറമ്പുക
ളെയും കണ്ടെഴുത്തുകയും വില തരത്തിൽ കൂട്ടുകയും ചെയ്തു.
നെല്ലിയാമ്പതിമലയിൽ കൃഷിത്തോട്ടങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നതി
ന്നായി സ്ഥലങ്ങൾ ഓരോരുത്തൎക്ക പതിച്ചുകൊടുത്തു. ചി
റ്റൂര് ഒരു അണ വാങ്ങിയും വേറെ ജലാശയങ്ങളെ നി
ൎമ്മിച്ചും കൃഷിചെയ്യത്തക്കതായ സ്ഥലങ്ങളെ വൎദ്ധിപ്പിച്ചു.
ഈ വിധം നിലനികുതി രണ്ടുലക്ഷത്തിൽ കൂട്ടി, ആകെ കൂ
ട്ടുതൽ ആറേകാലിൽ എത്തിച്ചു. കറുപ്പും കഞ്ചാവും സ
ൎക്കാരുവക കുത്തകച്ചരക്കുകളാക്കി. ഇതിൽനിന്നും, ആ
ധാരം റജിസ്ത്രാക്കുന്ന സമ്പ്രദായം ഏൎപ്പെടുത്തിയതിൽനി
ന്നും, കോർട്ടുഫീസ്സുസംബന്ധമായ നിയമം പരിഷ്കരിച്ച
തിൽനിന്നും കൂടുതൽ മുതലെടുപ്പുണ്ടായി.

"സൎക്കാരിലേക്ക തീരുവ അടക്കേണ്ടതായ ഉപ്പ്, പു
കയില, കുരുമുളക് എന്നീ പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ പരസ്പരമുള്ള
വ്യാപാരത്തെ സംബന്ധിച്ച് മൂന്നു സംസ്ഥാനങ്ങൾ ത
മ്മിൽ കരാറുകളൊന്നുമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ, ആവക പദാ
ൎത്ഥങ്ങളിന്മേൽ സൎക്കാരിൽനിന്നും നടത്തിവന്നിരുന്ന അധി
കാരവും ഉൾപ്രദേശങ്ങളിൽ ചുമത്തിവന്നിരുന്ന ചുങ്കവും
ഇതേവരെ ജനങ്ങൾക്കും മേല്പറഞ്ഞ മൂന്നു ഗവൎമ്മേണ്ടുകൾ
ക്കും ഒരുപോലെ വലിയ ഉപദ്രവത്തിന്നും ബുദ്ധിമുട്ടിന്നും
ഇടയായിത്തീൎന്നിരുന്നു. കൊച്ചിസ്സീമയുടെ അതിരുകൾക്ക്
അതിന്റെ വലിപ്പത്തിന്നുതക്ക നീളത്തിനേക്കാൾ വളരെ

അധികമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ, ഈ സംഗതി കൊച്ചിയെ സംബന്ധിച്ചു വിശേഷിച്ചും ഉപദ്രവകരമായിരുന്നു. കള്ളപ്പുകയില കൊച്ചിക്കും വ്യാജഉപ്പ് കൊച്ചിയിൽനിന്നും മററുരാജ്യങ്ങളിലേക്കും കടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. എഴുത്തുകുത്തുകൾകൊണ്ടൊന്നും ഫലിച്ചില്ല. ഒടുവിൽ, ൧൮൬൫-ൽ, മൂന്നുഗവൎമ്മേണ്ടുകളും തമ്മിൽ ഒരു കരാറെഴുതിമാറി. ഈ കരാറുപ്രകാരം പുകയിലക്കുത്തകയും ഉൾപ്രദേശങ്ങളിലുള്ള ചുങ്കങ്ങളും ഉപേക്ഷിപ്പാനും ഉപ്പുവില ബ്രിട്ടീഷിലുള്ളതുപോലെ ആക്കുവാനും കൊച്ചിഗവൎമ്മേണ്ടു സമ്മതിച്ചു. ഇതുകാരണം കൊച്ചിക്കുനേരിടുന്ന നഷ്ടം തീൎക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ബ്രിട്ടീഷുകൊച്ചിയിലുള്ള ചുങ്കംവക വരവിൽനിന്നു ഒരംശം ഈ സൎക്കാരിലേക്കു കൊടുക്കുന്നതിന് ബ്രിട്ടീഷുഗവൎമ്മേണ്ടും സമ്മതിച്ചു. അതിനുപുറമെ, അവർ സൎക്കാരിലെ ചുങ്കംവക മുതലെടുപ്പുവകയ്ക്കു് ഒരുലക്ഷം രൂപയും പുകയിലച്ചുങ്കംവകയ്ക്കു് ൫൦,൦൦൦ രൂപയിൽ കുറയാതെ ഒരു സംഖ്യയും വകകൊടുക്കാമെന്നും ഏററു. തിരുവിതാംകൂറുമായിട്ടുള്ള കരാറും ഇതേമാതിരിയിൽതന്നെയായിരുന്നു. പക്ഷെ ഉൾപ്രദേശങ്ങളിലുള്ള ചുങ്കങ്ങൾ മുഴുവനും തിരുവിതാംകൂർഗവൎമ്മേണ്ട് നിൎത്തൽചെയ്തില്ല. എങ്കിലും തീരുവ തീൎക്കേണ്ട പദാൎത്ഥങ്ങളുടെ ഇനങ്ങൾ കുറവുചെയ്തു. തല്ക്കാലം മുതലെടുപ്പ് അല്പം കുറഞ്ഞെങ്കിലും ഈ കരാറ് എല്ലാ കക്ഷികൾക്കും വളരെ അനുഗ്രഹമായിത്തീൎന്നു. ഉൾപ്രദേശങ്ങളിൽ കച്ചവടങ്ങൾ വൎദ്ധിച്ചു. ചുങ്കസ്ഥലങ്ങളിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ഉപദ്രവങ്ങൾ തീരെ ഇല്ലാതാകയും വ്യാജവ്യാപാരം കുറഞ്ഞുവശമാകയും ചെയ്തു. കൊച്ചിഗവൎമ്മേണ്ടിന്റെ നയത്തെയും നടവടിയേയും കുറിച്ച് ഈ കാൎയ്യത്തിൽ ഇൻഡ്യാഗവൎമ്മേണ്ടും ഇംഗ്ലീഷുഗവൎമ്മേണ്ടും കൊച്ചിദർബാറിനെ സ്തുതിച്ചെഴുതുക ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്.

മുതലെടുപ്പു കൂട്ടുന്നതിനുള്ള വഴികളെ നോക്കിയതിനു പുറമെ, ചിലവും കഴിയുന്നത്ര ചുരുക്കിവന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ കാലത്ത് ഉപകാരപ്രദങ്ങളായ പല കാൎയ്യങ്ങൾക്കുമായി അനവധി ധനം വ്യയംചെയ്യവെന്നു വരികിലും ഇരുപതുലക്ഷത്തിൽ അധികം സംഖ്യ സമ്പാദിച്ചുവെയ്ക്കുന്നതിനും കൊല്ലത്തോറുമുള്ള മുതലെടുപ്പ് എട്ടിൽചില്വാനം ലക്ഷത്തിൽനിന്നു പതിനാലുലക്ഷത്തിനു ടുത്തുകൊണ്ടുവരുവാനും അദ്ദേഹത്തിനു സാധിച്ചു.

ആദ്യകാലത്ത് ഖജനാവിന്റെ ഭരണത്തിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ, തന്റെ അച്ഛൻ ചെയ്തിരുന്നവണ്ണം നേരിട്ടു ഒന്നും അന്വേഷിച്ചിരുന്നില്ല. ആവക കണക്കുകളെ കുറിച്ച് അദ്ദേഹത്തിനു വലിയ പരിചയമുണ്ടായിരുന്നില്ല. സത്യവാനും പ്രാപ്തനും ആയിരുന്ന ഹജൂർ ശിരസ്തദാർ എടക്കുന്നി ഇട്ടുരുവാരിയർ ആ വകുപ്പിന്റെ മേലന്വേഷണം ചെയ്യുകാലത്ത് അതു കരാറൊന്നുംകൂടാതെ ശരിയായി നടക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനുശേഷം, ൧൦൪൦ ആദ്യത്തിൽ, ഖജനാവ് ഉടനെ മുദ്രവെച്ചു പരിശോധിച്ചാൽ ഒരു ലക്ഷം രൂപയോളം കുറവുകാണുന്നതാണെന്ന് ഒരു കള്ളഹൎജി കിട്ടിയസമയം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒന്നു ഞെട്ടി. ഉടനെ വേണ്ട നടപടികൾ നടത്തി കുറ്റക്കാരെ ശിക്ഷിപ്പിക്കുകയും, പോയപണം മുക്കാലും ജാമ്യമായി കാണിച്ചിരുന്ന വകകൾ വിറ്റു വസൂലാക്കുകയും ഖജനാവിന്റെ ഭരണത്തെ ശരിയായും ക്ലിപ്തമായും നടത്തുന്നതിനു ശട്ടംകെട്ടുകയും ചെയ്തു.

---

൧൭. പല സംഗതികളിലുമുണ്ടായിട്ടുള്ള

പരിഷ്കാരങ്ങൾ

ശങ്കുണ്ണിമേനൻെറ ഭരണകാലങ്ങളിലെല്ലാം മരാമത്തുവിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം പ്രത്യേകം മനസ്സിരുത്തിയിരുന്നു. ഈ വകുപ്പിൽ അദ്ദേഹത്തിനൊന്നാമതുണ്ടായ ശ്രമം, ഷൊറണ്ണൂരതി ഇന്നു കാണുന്ന പാലം പണിയുന്നതിലായിരുന്നു. അടുത്തകാലത്തുതന്നെ ഈ രാജ്യത്തു തീവണ്ടി നടപ്പാക്കുമെന്നുദ്ദേശിച്ച് അതിന്നുകൂടി ഉപയോഗമാകത്തക്കവിധത്തിലായിരുന്നു അന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആ പാലം പണിയിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളത്. അന്നത്തെ പണിക്കാർ അത്ര മിടുക്കന്മാരായിരുന്നില്ലെന്നിലും, മുപ്പതാണ്ടു കൊല്ലത്തിന്നുശേഷം തീവണ്ടി നടപ്പാക്കിയ കാലത്ത്, വിശേഷജ്ഞന്മാരായ ഇഞ്ചിനീയരന്മാർ ആ പാലത്തിന്നു യാതൊരു കുറവുമില്ലെന്നു കാണുകയുണ്ടായി.

ശങ്കരവാരിയരുടെ കാലത്തു വെട്ടീട്ടുള്ള വഴികളെല്ലാം കല്ലിട്ടിടിച്ച് ഉറപ്പുവരുത്തുകയും ഇരുവശവും കാന കെട്ടിക്കകയും ചെയ്യാത്തവയായിരുന്നു. വാഹനങ്ങളുടെ ഗതാഗതംനിമിത്തം ഇതുകൊണ്ടു നേരിട്ട കുറവു വല്ലാതെ കണ്ടുതുടങ്ങി. ആ വഴികളിൽ മിക്കവയും കല്ലിട്ടിടിച്ച് ഇരുഭാഗവും കാനകെട്ടി നിരപ്പാപ്പിക്കുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെ ബുദ്ധിമുട്ടീട്ടുണ്ട്. അദ്ദേഹംതന്നെ അററകുററംകൂടാത്ത അനവധി പുതിയ വഴികൾ വെട്ടിച്ചിട്ടുമുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിൻെറ അച്ഛൻെറ കാലത്തു പണിയിച്ചിട്ടുള്ള മരപ്പാലങ്ങളിൽ മിക്കവയും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഇരിമ്പുപാലങ്ങളാക്കി. ജനങ്ങൾക്കു ജലക്ഷാമമുണ്ടാകാതിരിക്കുവാനുള്ള വഴിയും അദ്ദേഹംതന്നെയാണ് പല സ്ഥലങ്ങളിലുമുണ്ടാക്കിയത്.

കൂടാതെ കൊച്ചിരാജ്യത്തെ സകല വലിയ കെട്ടിടങ്ങളുടെയും കാരണഭൂതൻ ശങ്കുണ്ണിമേനവനാണ്. മിക്ക പബ്ലിക്കാപ്പീസ്സുകളും എറണാകുളം തൃശ്ശിവപേരൂര് എന്നല്ല പ്രധാനപ്പെട്ട മററു താലൂക്കുകളിലെ സ്രാംകെട്ടിടങ്ങളും പണിതീൎന്നതൊ അല്ലെങ്കിൽ തുടങ്ങിയതൊ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തായിരുന്നു. അതിന്നുംപുറമെ രാജകുടുംബത്തിലെ ആവശ്യത്തിന്നായി അദ്ദേഹം പത്തൊ പന്ത്രണ്ടൊ കോവിലകങ്ങളും പണികഴിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രധാനപ്പെട്ട മിക്ക കെട്ടിടങ്ങളും മിസ്റ്റർ സൽമ എന്ന തച്ചുശാസ്ത്രജ്ഞന്റെ ആലോചനാപൂൎവമായ ഉപദേശത്തോടുകൂടിയാണ് അദ്ദേഹം പണിയിച്ചിട്ടുള്ളത്. എറണാകുളം കായൽതീരങ്ങളെ ശരിയായി നീട്ടി കെട്ടിപ്പടുത്തു, എറണാകുളത്തിന് ഒരു പട്ടണഛായ വരുത്തിയതും അദ്ദേഹമാണ്. പുതിയ വഴികൾ വെട്ടിയും മററും പട്ടണത്തെ പരിഷ്കരിക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹത്തിന് അന്നത്തെ ദിവാൻപേഷ്കാരായിരുന്ന ശങ്കരയ്യരുടെ സഹായം വളരെ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ട്.

അക്കാലത്തുതന്നെ കൊച്ചിയിൽ തീവണ്ടി നടപ്പാക്കുന്നതിന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനന്ന വളരെ മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. ൧൮൬൨-ൽ മലബാറിൽ തീവണ്ടി വന്നതുമുതൽ ഈ സംഗതിയെപ്പററി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആലോചിച്ചുതുടങ്ങുകയും, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്യോഗകാലം മുഴുവൻ ആ സംഗതിയെപ്പററി റയിൽവെ അധികാരികളുമായി എഴുത്തുകുത്തു നടത്തുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. തൃശ്ശിവപേരൂര്, ചെറുതുരുത്തി, എറണാകുളം അല്ലെങ്കിൽ വയ്പ് എന്നീ ദിക്കുകളിൽകൂടി പോകത്തക്കവണ്ണമുള്ള തീവണ്ടിപ്പാതയുടെ ഒരു ശാഖ കൊച്ചിയിൽ നടപ്പാക്കേണ്ടതിലേക്ക പല കമ്പനിക്കാരുമായി ആലോചന നടത്തി എങ്കിലും ഒന്നല്ലെങ്കിൽ മറെറാരു കാരണംകൊണ്ട് ഇവിടെ സമ്മതമി

ല്ലാതെ അതു വേണ്ട എന്നു വെക്കേണ്ടിവന്നു. ആദ്യമെല്ലാം സർക്കാരിൽനിന്നു സ്ഥലം കൊടുക്കുന്നതിന്നു പുറമെ ഏകദേശം ഏഴുലക്ഷം ഉറുപ്പികയോളം ചിലവാക്കാമെന്നു സമ്മതിച്ചു. അതിൽപിന്നെ കൊച്ചി തിരുവിതാംകൂർ സംസ്ഥാനങ്ങളിൽക്കൂടി തീവണ്ടിനടപ്പാക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ ആസ്റ്റിൻ ചാറംകമ്പനിക്കാരായി ഒരു കരാർചെയ്തു. ഇതുണ്ടായത് ആയില്യംതിരുനാൾ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ കാലത്തായിരുന്നു. ഈ വിഷയത്തിൽ മാധവരായരും ശങ്കുണ്ണിമേനവനും വളരെ ഉത്സാഹിക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ വിശാഖംതിരുനാൾ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്ക് ആ കരാറനുസരിച്ചു നടത്തുന്നതിൽ വൈമനസ്യം ഉണ്ടാകയാൽ അതുപ്രകാരം ഒന്നും നടത്തുക ഉണ്ടായില്ല. ഇതു ശങ്കുണ്ണിമേനോന്ന് ഒരു വലിയ ആശാഭംഗത്തിന്ന് കാരണമായി തീൎന്നു. തീവണ്ടി കൊച്ചിയിൽ അടുത്തകാലത്തു നടപ്പാക്കുവാൻ സാധിക്കുമെന്നു ബലമായ ആശ അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഡയറിയിൽ ഒന്നുരണ്ടു സ്ഥലത്തുനിന്നു നമുക്കു മനസ്സിലാക്കാം.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാനാകുന്നതിനുമുമ്പും അതിന്നുശേഷം കുറച്ചുകാലത്തേക്കും സർക്കാർവക എല്ലാപണികളും റവന്യൂഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരാണ് നടത്തിവന്നിരുന്നത്. എന്നാൽ ഇവവക ജോലികൾ അധികമായി വന്നതോടുകൂടി അതിന്നായി ഒരു പ്രത്യേകവകുപ്പ് ആവശ്യമായി വന്നതിനാൽ ൧൦൪൩-ൽ ഇഞ്ചിനിയർ ഡിപ്പാർട്ടുമെണ്ട് ആരംഭിച്ചു. മോറിസിനെ അതിൽ ഇഞ്ചിനീർ ആയിവെക്കുകയും ചെയ്തു. സായ്പിന്നു ജോലിയെപ്പററി നല്ല അറിവുണ്ടായിരുന്നു എങ്കിലും, അദ്ദേഹം ഒരു അലസനായിരുന്നതുകൊണ്ട് പണികൾ തൃപ്തികരമായി നടന്നില്ല. കണക്കുകളിലും പലതെററുകൾ നേരിട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു; ശങ്കു

ണ്ണിമേനോൻ അദ്ദേഹത്തെ നേരെയാക്കുവാൻ പലപ്പോഴും ശ്രമിച്ചു എങ്കിലും ഗുണമൊന്നുമുണ്ടായില്ല. അതുകാരണം ൧൦൭൭-ൽ സാസ്സിനെ ജോലിയിൽനിന്നു ഒഴിവാക്കി. കണക്കു ശരിയാക്കുവാനായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജാമ്യസംഖ്യയിൽനിന്നു പണമെടുക്കേണ്ടിവന്നു. പിന്നെ വന്നത് മാക്ഡൊനാൾഡ്സായ്പായിരുന്നു. അയാൾ ശരിയായി ജോലി എടുത്തിരുന്നില്ലെന്നുതന്നെയല്ല കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ജോലി എടുക്കുന്നതിൽ പല തടസ്സങ്ങളും നേരിടുവിച്ചുകൊണ്ടുമിരുന്നു. ആൾ ബുദ്ധിമാനും സത്യവാദിയും സമർത്ഥനും ആയിരുന്നു എങ്കിലും എപ്പോഴും സുഖക്കേടായിരുന്നതുകൊണ്ട് ജോലിചെയ്യാൻ സമയം കുറെ കുറവായിരുന്നു. ഈ സംഗതികളെക്കൊണ്ട് ൧൦൭൯-ൽ അദ്ദേഹത്തിനു ജോലി രാജിവെക്കേണ്ടിവന്നു. പിന്നത്തെ എഞ്ചിനിയർ ആയിവന്ന ഹഡ്സൺസായ്പ് ഇരുപതുകൊല്ലത്തോളം ആ പണി നോക്കി.

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ കാലത്ത് മല, കാട് എന്നിവയുടെ സംരക്ഷണത്തെപ്പററിയോ അതിന്റെ ആവശ്യത്തെക്കുറിച്ചോ ആൎക്കും അത്ര അറിവുണ്ടായിരുന്നില്ല. നെൽകൃഷിക്കായി ഭൂമി നന്നാക്കുക, നികുതി പിരിക്കുക എന്നിവയിലാണ് എല്ലാവരും അവരവരുടെ ശ്രദ്ധ പതിച്ചത് എന്നു തോന്നും. ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ഉത്സാഹത്തിന്മേലായിരുന്നു ഒന്നാമതായി തേക്കു വെച്ചുപിടിപ്പിക്കുവാൻ തുടങ്ങിയത്. പാലപ്പിള്ളിമലയിൽ പാറക്കടവുപുഴയ്ക്കു സമീപം ആദ്യമായി ൧൦൬൭-ൽ തേക്കു നട്ടുതുടങ്ങി. ൧൦൮൨ ആയപ്പോഴേക്കും ഏകദേശം എട്ടുലക്ഷത്തോളം മരം പിടിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. ഈ തേക്കുകൾ നല്ലതായിരുന്നു എങ്കിലും മററു ചിലഭാഗങ്ങളിലെപ്പോലെ ഇവ പുഷ്ടിയുള്ളവയായിരുന്നില്ല. ഇതിനുപുറമെ നോട്ടക്കുറവുകൊ

ണ്ട്. ഇവയിൽ പല മരങ്ങളും ഉണങ്ങിപ്പോയി. ഇപ്പോൾ
ആ പുഴവക്കത്ത് ഏകദേശം നാലുലക്ഷത്തോളം മരങ്ങളു
ണ്ട്. മലവക ഡിപ്പാർട്ടുമെണ്ടിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനായി മ
റ്റു പലപരിഷ്കാരങ്ങളും വരുത്തുക ഉണ്ടായി.

ഇംഗ്ലീഷുവിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ കാര്യത്തിൽ ശങ്കുണ്ണി
മേനോൻ പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധവെച്ചിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ
ദിവാനായ കാലത്ത് ആകെ രണ്ടു ഇംഗ്ലീഷുസ്കൂളുക
ളെ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഒന്നു തൃശ്ശിവപേരൂരും ഒന്നു എറ
ണാകുളത്തും ആയിരുന്നു. എറണാകുളം സ്കൂൾ ഹെഡ്
മാസ്റ്റർ മിസ്റ്റർ കെല്ലിയും തൃശ്ശിവപേരൂരെ റോസ്മേയരും
നല്ല അദ്ധ്യാപകന്മാരായിരുന്നില്ല. കൊച്ചിയിൽ വിദ്യാ
ഭ്യാസവകുപ്പു പരിഷ്കാരത്തിന് ബ്രിട്ടീഷ് ഇന്ത്യയിലെ പാ
ഠശാലകളെ അടിസ്ഥാനമാക്കിയുള്ള വിദ്യാഭ്യാസരീതിയെ
ഇവിടെ ഏർപ്പെടുത്തുകയും സമർത്ഥനായ ഒരു യൂറോപ്യൻ
അദ്ധ്യാപകനെ മേലദ്ധ്യക്ഷനായി നിയമിക്കുകയും ചെയ്യു
ന്നതിന് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ നിശ്ചയിച്ചു. ഇതിന്നായി ഒരാ
ളെ തിരഞ്ഞുതുടങ്ങി. പത്രങ്ങളിലെ പരസ്യമനുസരിച്ച്
പല ആളുകളും ഹർജികൾ അയച്ചു എങ്കിലും റസിഡണ്ടി
നും ദിവാൻജിക്കും തൃപ്തിയായ ഒരാളെ കിട്ടിയില്ല. ഒടു
വിൽ ൧൮൭൧-ൽ മിസ്റ്റർ എ. എഫ്. സീലിയെ ഈ ജോ
ലിക്കായി നിയമിച്ചു. തന്റെ ഈ പ്രവൃത്തിയെപ്പറ്റി ശങ്കു
ണ്ണിമേനോന് വളരെ തൃപ്തിയുണ്ടായി. "ഞാൻ സർക്കാർ
ജോലി ചെയ്തു തുടങ്ങിയതിൽപിന്നെ ഞാൻ ചെയ്ത ഒരു
കാര്യത്തിലും മിസ്റ്റർ സീലിയെ തിരഞ്ഞെടുത്തമാതിരി ചാ
രിതാർത്ഥ്യം ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നു ഏകദേശം അഞ്ചുകൊല്ല
ങ്ങൾക്കുശേഷം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പറകയുണ്ടായി." ഈ
അഭിപ്രായം അദ്ദേഹത്തിനു മാറേണ്ടിവന്നിട്ടുമില്ല.

മിസ്റ്റർ സീലിയുടെ മേലദ്ധ്യക്ഷതയിൽ എറണാ

കളും സ്കൂളും വേഗത്തിൽ അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചു. മൂന്നുകൊല്ലംകൊണ്ടു് കുട്ടികളുടെ എണ്ണം വളരെ കൂടുകയും മട്രിക്കുലേഷൻപരീക്ഷക്കു് കുട്ടികളെ അയച്ചുതുടങ്ങുകയും ചെയ്തു. ൧൮൭൫-ൽ അതു് ഒരു കോളേജാക്കിത്തീർക്കേണമെന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോന്നു മോഹമുണ്ടായിരുന്നു. എങ്കിലും അതിലേക്കു വേണ്ടു കുട്ടികൾ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ൭൯-ൽ മിസ്റ്റർ ക്രൂക്ഷാംക് വന്നതോടുകൂടി സ്കൂളിന്നു് ഒരു പുതിയ ജീവൻ വെച്ചു. അന്നു അതു ഒരു രണ്ടാംഗ്രേഡ് കോളേജാക്കി. എറണാകുളം കോളേജ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാൻപണിയിൽനിന്നു ഒഴിഞ്ഞസമയം തെക്കെ ഇന്ത്യയിലെ കോളേജുകളിൽ വെച്ചു് ഏററവും നല്ല സ്ഥിതിയിലായിരുന്നു. എല്ലാതാലൂക്കുകളിലും പുതിയ സ്കൂളുകൾ തുറന്നു. ക്രമേണ ഈ സ്കൂളുകൾക്കു് നല്ല സ്ഥലങ്ങളും നല്ല അദ്ധ്യാപകന്മാരെയും സമ്പാദിച്ചു. സ്കീലിസായ്വിന്നു ഡയറക്ടർ എന്ന സ്ഥാനം കൊടുക്കുകയുംചെയ്തു.

ശങ്കരവാരിയരുടെ കാലത്തു് എറണാകുളത്തു് തുടങ്ങിയിട്ടുള്ള ആസ്പത്രി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ വളരെ പരിഷ്കരിച്ചു. അതു ഒരു നല്ല സ്ഥലത്തേക്കു മാററി. തൃശ്ശിവപേരൂർ ഒരു പുതിയ ആസ്പത്രി തുടങ്ങി. തൃപ്പൂണിത്തുറയും കുന്നംകുളത്തും ചിററൂരും ആസ്പത്രികൾ സ്ഥാപിക്കുവാനായി വേണ്ടു ഏർപ്പാടുകളും ചെയ്തു; എങ്കിലും പിന്നത്തെ ദിവാന്റെ കാലത്തേ അതു സഫലമായുള്ളു. അദ്ദേഹം ഇരുന്ന കാലത്തോളം ഈ ഡിപ്പാർട്ടുമെണ്ട് ബ്രിട്ടീഷുകൊച്ചിയിലെ സിവിൽസർജ്ജന്റെ മേൽനോട്ടത്തിൽ ആയിരുന്നു. ഈ സംസ്ഥാനത്തു് ഇംഗ്ലീഷുമരുന്നുകളിൽ ആളുകൾക്കു വളരെ സാവധാനത്തിൽ മാത്രമെ വിശ്വാസം ഉണ്ടായിവന്നുള്ളു. ജനങ്ങളുടെ ആവശ്യങ്ങളെയും രാജ്യത്തിന്റെ ഗുണത്തെയും അറിഞ്ഞു് രാജ്യം ഭരിക്കുന്നതിൽ

അതിചതുരനായിരുന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ജനങ്ങൾക്കു ഇംഗ്ലീഷുവൈദ്യത്തിൽ അഭിരുചി ഇല്ലെന്നും നല്ല നാട്ടുവൈദ്യന്മാർ ഇവിടെ അധികം പേർ ഉണ്ടെന്നും അറിഞ്ഞു് ഇംഗ്ലീഷുവൈദ്യം കൊച്ചിരാജ്യത്ത് പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിന് അദ്ദേഹം വലിയ ഉത്സാഹമൊന്നും ചെയ്തു ഉണ്ടായില്ല.

ആധാരങ്ങൾ രജിസ്റ്റർചെയ്യുന്നതിനു വേണ്ട ഏർപ്പാടു തുടങ്ങിയത് ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ കാലത്തായിരുന്നു. ഇതു് സ്വത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്കു നല്ലതാണെന്നു ജനങ്ങൾ ക്ഷണത്തിൽ മനസ്സിലാക്കി അഭിനന്ദിക്കയാൽ ഈ ഡിപ്പാർട്ട്മെണ്ട് വേഗത്തിൽ അഭിവൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചു. ഇതോടുകൂടി ഗവൺമെണ്ടിലെ മുതലെടുപ്പു വർദ്ധിക്കയും ചെയ്തു.

അഞ്ചലും തപാലും ഏർപ്പെടുത്തിയതും ശങ്കുണ്ണിമേനോനായിരുന്നു. ആദ്യം അഞ്ചലാപ്പീസുകൾ എഴുത്തുകളുമാത്രമെ അങ്ങും ഇങ്ങും കൊണ്ടുപോയിരുന്നുള്ളു. പിന്നീടു സാധാരണകത്തുകൾ വാങ്ങിക്കയാനും അഞ്ചൽമാസ്റ്റരന്മാരെ അധികാരപ്പെടുത്തി [illegible]-ലായിരുന്നു കത്തുകളിന്മേൽ പണം വാങ്ങി ശരിയായി കൊണ്ടുപോയി തുടങ്ങിയത്.

[illegible]-മുതൽക്കു് രണ്ടാഴ്ചകൂടുമ്പോൾ ഒരു സർക്കാർ ഗസററും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിത്തുടങ്ങി. ആ കൊല്ലംമുതല്ക്കു തന്നെ രാജ്യഭരണറിപ്പോർട്ടും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിത്തുടങ്ങി. ആദ്യകാലത്ത് റിപ്പോർട്ടുകളുടെ മലയാളതർജ്ജമയും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിവന്നിരുന്നു. എന്നാൽ ആളുകൾക്ക് അതു വായിക്കുന്നതിൽ വലിയ ഉത്സാഹം കാണായ്കയാൽ അതു വേണ്ടെന്നുവെച്ചു. [illegible]-ൽ സർക്കാർ അച്ചുക്കൂടം സ്ഥാപിച്ചു. ഗസററും റിപ്പോർട്ടും മററും അവിടെ അടിച്ചുതുടങ്ങി.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എല്ലാഡിപ്പാർട്ടുമെണ്ടുകളും ഒന്നിലധികം പ്രാവശ്യം പരിഷ്കരിച്ചു. ഭാരമേറിയ ഉദ്യോഗ

ങ്ങൾക്കെങ്കിലും സമൎത്ഥന്മാരായ ആളുകളെ കിട്ടുവാൻ അദ്ദേഹം ശ്രമിക്കാതിരുന്നില്ല. എല്ലാപേരുടെയും ശമ്പളം കൂട്ടി. ഇതിന്നുപുറമെ പെൻഷ്യൻ കൊടുക്കൽ ഏൎപ്പെടുത്തി. ഇതുകളെക്കൊണ്ടും സ്വന്തനടപടികളെക്കൊണ്ടും അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഒരു ഉണൎച്ചവരുത്തി. എല്ലാപേരുടെയും ബഹുമാനത്തിന്നും വിശ്വാസത്തിന്നും അദ്ദേഹം പാത്രമായിത്തീരുകയും ചെയ്തു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരു കണ്ടെഴുത്തുകഴിച്ച് നികുതി വേണ്ടപോലെ വ്യവസ്ഥപ്പെടുത്തുന്ന കാൎയ്യത്തിൽ പരിശ്രമിച്ചുതുടങ്ങിയ സമയം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരത്തിന്നുണ്ടായിരുന്ന അസ്വാസ്ഥ്യം അധികമാകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉത്സാഹം വ്യസനത്തോടുകൂടി നിൎത്തിവെക്കേണ്ടതായി വന്നിരിക്കുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹം റിക്കാൎട്ടാക്കീട്ടുള്ളതായി കാണുന്നു. അദ്ദേഹം രാജിവെച്ചൊഴിഞ്ഞ് ഇരുപത്തുകൊല്ലം കഴിഞ്ഞശേഷമെ അതു പിന്നീടു നടത്തുവാൻ സാധിച്ചിട്ടുള്ളു.

൯ ചില ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ.

എല്ലാരാജ്യങ്ങളിലെ ആളുകളും ചില അസൌകൎയ്യങ്ങൾകാരണം ബുദ്ധിമുട്ടാറുണ്ട്. കേരളത്തിൽ പ്രത്യേകിച്ചുള്ള ചില ആചാരങ്ങളും നടപടികളും കാരണം അവിടെ പഴയകാലംമുതൽക്കുതന്നെ ഈ വക ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ വളരെ അധികമായിരുന്നു. ഈ ബുദ്ധിമുട്ടുകളിൽ അടിമവൃത്തി, ഊഴിയം, ജാതിവ്യത്യാസംകൊണ്ടുള്ള കുഴപ്പങ്ങൾ എന്നിവയെ പ്രത്യേകിച്ചും കഴിയുന്നതും ഇല്ലായ്മചെയ്വാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ശ്രമിച്ചു. പിന്നീടുണ്ടായ സാമുദായികപരിഷ്കാരികൾക്ക് അദ്ദേഹം ചെയ്തതു മതിയായില്ല എന്നു തോന്നുമാ

യിരിക്കാം. പക്ഷെ അക്കാലത്തെ സമുദായസ്ഥിതിയും യ
ഥേഷ്ടം പ്രവൃത്തിക്കുന്നതിനു നേരിട്ട സ്വാതന്ത്ര്യക്കുറവും
ഈ സന്ദർഭത്തിൽ വിസ്തരിക്കത്തക്ക സംഗതികളല്ല. അന്ന
ത്തെ മഹാരാജാവിന് പഴയ ആചാരങ്ങളെ മാറ്റുന്നത്
ഇഷ്ടമായിരുന്നില്ല.

൧൮൫൪-ലെ വിളംബരപ്രകാരം ശങ്കരവാരിയരുടെ
കാലത്ത് തന്നെ അടിമകൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം നൽകിയിരു
ന്നു. അനുകമ്പാപൂർണ്ണമായ ഈ വിളംബരം കൊച്ചിയിലെ
അടിമജാതിക്കാരെ ബ്രിട്ടീഷിലുള്ള അവരുടെ സഹോദര
ന്മാരോടൊപ്പം ഉയർത്തി. അതുകൊണ്ട് വിചാരിച്ചിരുന്നി
ടത്തോളം ഗുണം ഉണ്ടായില്ലെങ്കിലും, ഈ അടിമകളുടെ
കഷ്ടപ്പാടുകൾ അതുനിമിത്തം വളരെ കുറഞ്ഞു. വാസ്തവം
പറയുകയാണെങ്കിൽ ഈ കൂട്ടർ ഇപ്പോഴും ചെറിയകുടിലു
കളിൽ താമസിച്ചുവരികയും വളരെക്കുറച്ചു വസ്ത്രവും ജീവി
തത്തിനു അത്യാവശ്യമായ ഉപകരണങ്ങളുംകൊണ്ട്
തൃപ്തിപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ അവരുടെ ഭ
ക്ഷണം സ്വാദുള്ളതും പോഷിപ്പിക്കുന്നതും ആണത്രെ. അ
വർ ദേഹസുഖം ഉണ്ടെങ്കിലേ പണിയെടുക്കാൻ സാധിക്ക
യുള്ളൂ എന്ന കാര്യം അവരുടെ യജമാനന്മാർക്ക് അറിയാം.
ഒരിക്കലും ഇവർ ഈ അടിമകളെ കഠിനമായി ഉപദ്രവി
ക്കാറില്ല. പിന്നെ, മുമ്പിലത്തെപ്പോലെ അവരെ തങ്ങളു
ടെ കീഴിൽതന്നെ ജോലിയെടുക്കുവാൻ നിർബ്ബന്ധിക്കുവാനും
നിവൃത്തിയില്ലാതെ ആയതിനാൽ പഴയ ഉടമസ്ഥന്മാർക്ക്
അവരോടു നല്ലവണ്ണം പെരുമാറുന്നതല്ലാതെ വേറെ വഴി
യുമില്ല.

"ഈ കൂട്ടരിൽ സ്വന്തം നിലയുള്ളവർ വളരെ ചുരു
ക്കമെയുള്ളൂ. ചിലർ തങ്ങൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം ലഭിച്ച ഉട
നെ പഴയയജമാനന്മാരെവിട്ടു മറ്റുള്ളവർക്കുവേണ്ടി ജോലി
എടുപ്പാനായി വേറെ സ്ഥലങ്ങളിലേക്കു പോയി. എന്നാൽ

മിക്കവാറും പേർ തങ്ങൾ പഴയകാലംമുതൽക്ക് താമസിച്ചു വന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽതന്നെ താമസിച്ച് പഴയ യജമാനന്മാൎക്കുവേണ്ടി ജോലിയെടുത്തുവരുന്നു. സാധാരണമായി അവർ വളരെ യജമാനപ്രീതിയുള്ളവരും വിശ്വസ്തന്മാരും ആണ്. അവരെ നല്ലപോലെ നോക്കി രക്ഷിക്കുകകാരണം ചില യജമാനന്മാർ അതിന്നു അൎഹന്മാരുമാണ്. ചിലപ്പോൾ ഇവരിൽ ഒരുവന്റെ യജമാനനൊ അന്യനൊ നിൎബ്ബന്ധിച്ചുപിടിച്ചുനിൎത്തി പണിയെടുപ്പിക്കുവാൻ ശ്രമിച്ചുവരാറുണ്ട്. ആ അവസരങ്ങളിൽ അവന് ഇഷ്ടമുള്ള ആളുടെ കൂടെ താമസിക്കുവാൻ ഞാൻ അനുവദിക്കാറുമുണ്ട്."

"ഇങ്ങനെയാണെങ്കിലും ൧൦൨൯-ലെ വിളംബരം അടിമവ്യാപാരം ചെയ്യുന്നവരുടെ ശിക്ഷയെപ്പറ്റി ഒന്നും പ്രസ്താവിക്കുന്നില്ലായ്കകൊണ്ട് നിലമുടമസ്ഥന്മാർ നിലം കൊടുക്കുമ്പോൾ അതിൽ വേലചെയ്യുന്നവരെയും കൂടി സാധാരണമായികൊടുത്തതു് പ്രതിഫലം പററാറുണ്ട്. വേലക്കാരെ ഇങ്ങനെ കച്ചവടംചെയ്യുന്നതായ ഉടമ്പടിക്കു യാതൊരു പ്രാബല്യവും ഇല്ലെന്നു ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ധാരാളം ബോധമുണ്ടെങ്കിലും അവർ ഇനിയും ഈവക പ്രവൃത്തികളിൽനിന്നു തീരെ പിൻമാറിക്കാണുന്നില്ല. എന്നാലും ഇത്ര ആഭാസമായ ഈ കച്ചവടം നിൎത്തൽചെയ്യുവാൻ സൎക്കാർ കഴിയുന്നിടത്തോളം ശ്രമിക്കേണ്ടതാണ് എന്നും, തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഇന്ത്യൻശിക്ഷാനിയമത്തിലെ ൩൭൦-ാം വകുപ്പ് അനുസരിച്ച് ഒരു വിളംബരം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയാൽ കൊള്ളാമെന്നും എനിക്കു തോന്നുന്നു. അടിമകച്ചവടം അവരുടെ തൊഴിലായി കരുതീട്ടുള്ളവർ ഇവിടെ ചുരുക്കമാണ്. അതുകാരണം പെനൽകോടിലെ ൩൭൧-ാംവകുപ്പ് വിളംബരത്തിൽ ചേൎക്കണമെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല". എന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്

“ഊഴിയവും വളരെക്കാലം മുമ്പുമുതൽക്കുള്ള ഒരു നടപ്പായിരുന്നു. ജനങ്ങളുടെ വീടുകളിൽനിന്നു സാമാനങ്ങൾ വാങ്ങിക്കുകയും അവരെക്കൊണ്ടു കൂലികൊടുക്കാതെ വേലയെടുപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു് ഊഴിയത്തിൽ പെട്ട പ്രവൃത്തികളായിരുന്നു. നമ്പൂതിരിമാരുടെയും ശങ്കരവാരിയരുടെയും കാലത്തു് ഈ ചട്ടംകൊണ്ടൊന്നു ഭേദപ്പെട്ടതി, ഫ്രാൻസിസ്മേയിൽ അയച്ച ഒരു എഴുത്തിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഇതിനെപ്പററി വിസ്തരിച്ചു് എഴുതീട്ടുണ്ടു്; പലജാതിക്കാർ ചെയ്യേണ്ടജോലികൾ ഇന്നിന്നവയാണെന്നു വിവരിച്ചശേഷം, അദ്ദേഹം ഇങ്ങിനെപ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നു:—

“ദേഹാദ്ധ്വാനം, സാമാനങ്ങൾ കൊടുക്കൽ—ഇങ്ങിനെ രണ്ടുപ്രകാരം സർക്കാർ നടവേണ്ടി ജനങ്ങൾ ബുദ്ധിമുട്ടാറുണ്ടു് മൂന്നുവിധത്തിൽ പ്രവൃത്തി എടുക്കേണ്ടതുണ്ടായിരുന്നു. (൧) കോവിലകത്തെയും മററു സർക്കാർ സ്ഥലങ്ങളിലെയും ആവിശ്യത്തിലേക്കു്; (൨) വഴിനന്നാക്കുന്നതിലും പോലീസിനെ സഹായിക്കുന്നതിലും; (൩) സ്വന്തം വില്ലേജുകൾ കാക്കുന്നതിൽ.

“കോവിലകത്തും മററും ചെയ്യുന്ന ജോലിക്കു് വളരെ ലഘുവായ ഒരു വേതനംകൊടുക്കാറുണ്ടു്. ചിലപ്പോൾ അതുചോറായിരിക്കും, അല്ലെങ്കിൽ ഒരു ചെറിയസംഖ്യയാവാനും മതി. എന്നാൽ ഊഴിയം വേണ്ടെന്നുവെച്ചതിൽ പിന്നെ സാധാരണ ആളുകൾ കൊടുക്കുന്ന കൂലി കോവിലകത്തു ജോലി എടുത്താലും കൊടുക്കാറുണ്ടു്. പോലീസിനെ സഹായിക്കേണ്ടതു് എല്ലാവരുടെയും മുറയാണെല്ലോ. പബ്ലിക്ക് റോഡുകൾ എല്ലാവരുടെയും പണംകൊണ്ടാണല്ലോ ഉണ്ടാക്കാറുള്ളതും നന്നാക്കാറുള്ളതും. വർഷകാലത്തു് ആ വഴിയുടെ ഒരു ഭാഗം എങ്ങാനും കുറച്ചുചീത്തയായാൽ, അതിൻെറ രണ്ടുഭാഗവും താമസിക്കുന്നവർ അതു നന്നാക്കുന്നതു് അത്രക്രമകരമാകയില്ല. ഈവക നിസ്സാ

രമായജോലികൾ മാത്രമെ പ്രതിഫലംകൂടാതെ ചെയ്വാൻ സൎക്കാർ ആവശ്യപ്പെടാറുള്ളു. ഇതുബ്രിട്ടീഷിലും പതിവാ യിരുന്നു. അതത്രകഷ്ടവുമല്ല. സ്വന്തംവില്ലേജുകാക്കുന്നതി ന്ന് സൎക്കാരിൽനിന്നു അവൎക്ക് എന്താണുമോഹിക്കാവുന്ന ത്? ഇതുഎല്ലാവരും ചെയ്യുന്നതും ചെയ്യേണ്ടതും ആക കൊണ്ട് ആൎക്കും വിശേഷിച്ച് ഒരു ബുദ്ധിമുട്ടു ഉണ്ടാക യില്ല

"സാമാനങ്ങൾ കൊടുക്കുന്നതിന്നു നിൎബ്ബന്ധിച്ചിരുന്ന തു കഷ്ടംതന്നെയായിരുന്നു. വേണ്ടതിലധികംസാമാനങ്ങൾ ജനങ്ങളുടെ അടുക്കൽനിന്നും വാങ്ങിക്കുക, ശരിയായി അവ രവൎക്കുചെല്ലേണ്ടപണം കൊടുക്കാതിരിക്കുക, എന്നിങ്ങ നെ പല ദോഷങ്ങളും സാമാനങ്ങൾ ഈ വിധം വാങ്ങുന്നതു കൊണ്ട് ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

"ഇതു ഒരു വിധത്തിൽ പ്രജാപീഡനം തന്നെ ആയി രുന്നതുകൊണ്ട്, ക്ഷേത്രങ്ങളിലേക്കും ഊട്ടുപുരകളിലേക്കും വേണ്ട സാമാനങ്ങൾ അങ്ങാടികളിൽനിന്നു വാങ്ങേണ്ടതാ ണെന്നു ഞാൻ നിഷ്കൎഷയായി കല്പന അയച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇ പ്പോൾ, തിരുവന്തളി, ഉത്രാളിചാത്ത് എന്നിങ്ങനെ ചി ല അസാധാരണങ്ങളായ അടിയന്തരങ്ങൾക്കുമാത്രമെ പാൎവ്വ ത്യക്കാരന്മാരും മറവുംവഴിസാമാനങ്ങൾ ശേഖരിക്ക പതി വുള്ളൂ. ഈ നടപടിയിലും കഴിയുന്നത്രഭേദഗതി വരുത്തു വാൻ ഞാൻ ശ്രമിക്കുന്നതാണ്.

"ഊഴിയംനിൎത്തൽ ചെയ്യുന്നതു നല്ല ഉത്സാഹം ആ ദ്യമായി എന്നിൽനിന്നാണ് ഉത്ഭവിച്ചതെന്നു ജനങ്ങൾ അ റിയുന്നില്ല. അതു അവരുടെ ഹൎജികളുടെ ഫലമെന്നു കരു തി, ചിലസമയം, പരമാൎത്ഥത്തിന്നു വിരുദ്ധമായ സംഗതി കൾ ചേൎത്തും അവർ ഹൎജികൾ അയച്ചുവരുന്നു. ഞാൻ ചെയ്വാൻ വിചാരിക്കുന്നതിലധികം ഇപ്പോൾ ഒന്നും ചെ യ്യേണ്ടആവശ്യമില്ലെന്നാണ് എനിക്കുതോന്നുന്നത്"

൧൦൪൫-ൽ, കൊച്ചി, തിരുവിതാംകൂർ, മലബാർ എന്നീ ദിക്കുകളിൽ അധഃകൃതവർഗ്ഗക്കാർ അനുഭവിച്ചുവന്നിരുന്നവയും അപ്പോൾ അനുഭവിക്കുന്നവയും ആയ ബുദ്ധിമുട്ടുകളെക്കുറിച്ച് റിപ്പോർട്ടുകൾ അയപ്പാൻ മദിരാശിഗവർമ്മെണ്ടിൽനിന്നു മൂന്നു സംസ്ഥാനങ്ങളിലേക്കും എഴുതിഅയച്ചു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അയച്ച റിപ്പോർട്ടിന്മേൽ ഈ വിധം കല്പനയായി. "ജാതിനിമിത്തം നേരിടുന്ന അസൌകൎയ്യങ്ങളെ കഴിയുന്നതും ഇല്ലായ്മചെയ്യാൻ കൊച്ചിസംസ്ഥാനത്തുനിന്നു ഫലപ്രദമായ ഏർപ്പാടുചെയ്യുകയുണ്ടായതിൽ ഗവർമ്മെണ്ടു സന്തോഷിക്കുന്നു. ഇതിനെ പൂർത്തിയാക്കുന്നതിനു വേണ്ടതുമെല്ലാം ചെയ്യുന്ന കാൎയ്യം വിസ്മരിക്കയില്ലെന്നുള്ള വാഗ്ദാനത്തെ ഗവർമ്മെണ്ട് അംഗീകരിക്കയും ചെയ്യുന്നു." ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആരംഭിച്ച സാമുദായികപരിഷ്കാരം അദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുഗാമികൾ അതിനനുസരിച്ചു പ്രവൃത്തിച്ചിരുന്നു എന്നുവരികിൽ, ആ വിഷയത്തിൽ ഇന്നുള്ള അതൃപ്തിക്കു യാതൊരുകാരണവും ഉണ്ടാകുന്നതല്ലായിരുന്നു.

---

൧൦. മനുഷ്യത്വം സംഭവങ്ങളും.

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ജീവദശയിൽ നടന്ന ചില സംഭവങ്ങളെ കഴിഞ്ഞ അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ ചേർക്കുവാൻ തരമില്ല. അവയെ ഈ ജീവചരിത്രത്തിൽ ചേർക്കുന്നത് ആവശ്യവുമാണ്. അതുകാരണം അവയെ ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

വിശാഖംതിരുനാൾ മഹാരാജാവ് ൧൦൫൭-ൽ കൊച്ചിരാജ്യത്തേക്ക് എഴുന്നെള്ളുക ഉണ്ടായി. അന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തിരുവിതാംകൂറ് വീരെളയതമ്പുരാന്റെ സ്ഥാനത്തായിരുന്നു. കൊച്ചിയെ സന്ദർശിച്ച് അവിടുന്നു വളരെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി തിരിച്ചെഴുന്നള്ളി.

രാമവർമ്മമഹാരാജാവ്, ശീലായ്മയായി അധികകാലം കിടന്നശേഷം, ൧൮൬൪ ഫെബ്രുവരി ൭-ാം൹, തീപ്പെട്ടു. അവിടത്തെ രോഗശമനത്തിനും ശുശ്രൂഷയ്ക്കുമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അഹോരാത്രം കായക്ലേശം ചെയ്തു. ഈ മനശ്ശല്യവും ദേഹാദ്ധ്വാനവും നിമിത്തം ഒടുവിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അതി കലശലായ ദീനത്തിൽ അകപ്പെട്ടു. പിന്നത്തെ മഹാരാജാവിന്റെ സ്ഥാനാരോഹണസമയത്തു വളരെ പണിപ്പെട്ടിട്ടാണ് ശങ്കുണ്ണിമേനോനു ഹാജരാവാൻ സാധിച്ചത്. രോഗത്തിൽനിന്നു കാലക്രമത്തിൽ വിമുക്തനായി എങ്കിലും, ആദ്യകാലത്തെ ദേഹസുഖം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പിന്നീട് ഒരിക്കലും അനുഭവിക്ക ഉണ്ടായിട്ടില്ല.

തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ പ്രത്യേകക്ഷണപ്രകാരം, കൊച്ചി മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ൧൮൬൫-ൽ ആ സംസ്ഥാനത്തേക്ക് എഴുന്നള്ളുക ഉണ്ടായി. ടിപ്പുവിന്റെ കാലത്തിന്നുശേഷം, ഇരുസംസ്ഥാനങ്ങളിലേയും മഹാരാജാക്കന്മാർ അന്നായിരുന്നു ആദ്യമായി കൂടിക്കാഴ്ച ഉണ്ടായിട്ടുള്ളത്. ഇതുനിമിത്തം അവർക്കുന്നല്ല, നാട്ടുകാർക്കൊക്കെ ഈ സമ്മേളനത്തിൽ വലിയൊരു ചിത്താഹ്ലാദം ഉണ്ടായി. കൊച്ചി മഹാരാജാവിനെ അതി പ്രതാപത്തോടുകൂടി എതിരേറ്റു. രണ്ടു തിരുമേനികളും ഏകോദരസഹോദരന്മാരുടെ നിലയിൽ പെരുമാറി.

അടുത്ത ജനവരിമാസത്തിൽ, മതിരാശിക്ക് എഴുന്നള്ളുന്ന അവസരത്തിൽ, തിരുവിതാംകൂർ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കൊച്ചിവഴിക്ക യാത്രതിരിച്ചു. പിന്നീടു ൧൮൭൦-ലും ൧൮൭൫-ലും അവിടുന്ന കൊച്ചിരാജ്യത്തെ ക്ഷണം സ്വീകരിക്കയുണ്ടായി. ഈ സന്ദർഭങ്ങളിലെല്ലാം കൊച്ചി മഹാരാജാവും അവിടത്തെ പ്രജകളും തിരുവിതാംകൂർ

മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ അത്യധികം സ്നേഹാദരങ്ങളോടുകൂടി ബഹുമാനിക്കയും സല്ക്കരിക്കയും ചെയ്തു.

൲൮൱൨-ൽ അന്നു മദിരാശി ഗവർണ്ണരായിരുന്ന നേപ്പിയർപ്രഭുവും ഭാര്യയും കൊച്ചിക്കു വരികയുണ്ടായി.

മേൽ പ്രസ്താവിച്ച സന്ദർശന സന്ദർഭങ്ങളിലെല്ലാം വേണ്ട ഒരുക്കങ്ങൾ ചെയ്തതു ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അഭിപ്രായപ്രകാരമായിരുന്നു. സദ്യ, വിതാനം, വിളക്കുവെപ്പ്, വെടിക്കെട്ടു തുടങ്ങിയ ഇനങ്ങൾക്കൊക്കെ ഒരു തോതുണ്ടായത് ആ കാലത്തായിരുന്നു. അതിഥികൾ ഭാസുരമായും വിശേഷമായ ഔദാര്യത്തോടുകൂടിയും ഉള്ള ഉപചാരങ്ങളാൽ സന്തോഷഭരിതരായി ദിവാനെ പ്രത്യേകം സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടായിരുന്നു യാത്രപറഞ്ഞു പിരിഞ്ഞതു്.

൲൮൱൭-ൽ വലിയവരുടെ ഛായാശില്പികളോടുകൂടി ജാൻസൺ എന്ന പ്രസിദ്ധനായൊരു ചിത്രമെഴുത്തുകാരൻ കൊച്ചിയിൽ വരികയുണ്ടായി. അന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ഉപദേശമനുസരിച്ചു മഹാരാജാവ്, എളയരാജാവ്, വീരകേരളത്തമ്പുരാൻ എന്നീ മൂന്നു തിരുമേനികളുടെ ഛായ അയാളെക്കൊണ്ടു് എഴുതിച്ചു. ആ ജോലി നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന സമയം, സർക്കാർ ചിലവിന്മേൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ഛായകൂടി എഴുതിക്കുന്നത് ഉചിതമായിരിക്കുമെന്നു റസിഡണ്ടു തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. "ദിവാൻ തിരുമനസ്സിലെ നേരെ ഏറ്റവും ഭക്തിവിശ്വാസത്തോടുകൂടി പ്രവൃത്തി എടുത്തുവരുന്നു. മേൽകോയ്മയുടെ ആനുകൂല്യവും, നാട്ടുരാജ്യങ്ങളുടെ ഗണനാപ്രസംഗത്തിൽ കൊച്ചിരാജ്യത്തിനു പ്രഥമസ്ഥാനവും, അർഹിക്കത്തക്കവിധമാകുന്നു അദ്ദേഹം കാര്യം ഭരിച്ചുവരുന്നതു്." എന്നു റസിഡണ്ട് ഈ സന്ദർഭത്തിൽ മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സിലേക്കു് എഴുതിഅയച്ചു. "നമ്മുടെ ദിവാനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങൾ എഴുതി അയച്ചതിനോടുകൂടി ഞാൻ മനഃപൂർവ്വം യോജിക്കുന്നു. ദിവാന്റെ സ്വ

ഭാവങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച് നമുക്ക് ഏററവും നല്ലാഭിപ്രായമാണ് ഉള്ളത്. നാട്ടിലേക്ക് ഏററവും ഗുണപ്രിയന്മാരായ ദിവാന്റെ പ്രവൃത്തികളെ കണ്ട് ഞാം അത്യന്തം സന്തോഷിക്കയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്" എന്നു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു റസിഡണ്ടിനു മറുപടി അയക്കുകയും തന്റെ മന്ത്രിപുംഗവന്റെ മേന്മയെ എഴുതികയും ചെയ്തു.

൧൮൬൬-ൽ മഹാരാജശ്രീ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്ക് കെ. സി. എസ്. ഐ. എന്ന സ്ഥാനം നല്കി. ൧൮൬൭ മാർച്ച് ൫-ാം൹- അതിന്റെ ചിഹ്നങ്ങൾ എറണാകുളത്തു പുത്തൻകോവിലകത്തുവെച്ച് റസിഡണ്ട് തിരുമനസ്സിലേക്ക് കൊടുത്ത ദിവസം വെടികെട്ടും സകലർക്കും സദ്യയും ഉണ്ടായി.

൧൮൬൮-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനവന്നു സി. എസ്. ഐ. എന്ന സ്ഥാനംകിട്ടി. ൧൮൬൭-ൽതന്നെ ഇതു കൊടുക്കേണ്ടതിനായി മിസ്റ്റർ മിഞ്ചിൻ എഴുതിയിരുന്നു. "എന്റെ തമ്പുരാന്നോടുസ്ഥാനം കിട്ടാത്ത കാലത്തോളം ഞാൻ സ്വീകരിക്കാമോ എന്നു സംശയിക്കുന്നു." എന്നുള്ള ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ അഭിപ്രായമായിരിക്കാം അന്നു കൊടുക്കാതിരിപ്പാനുള്ള കാരണം. ആ സ്ഥാനത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളെ ശങ്കുണ്ണിമേനന്നു റസിഡണ്ടു കൊടുത്തതു പോണത്തിക്കരയിൽവെച്ചായിരുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും കൊച്ചിതമ്പുരാക്കന്മാരും പ്രധാനപ്പെട്ട എല്ലാ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ അനേകജനം മക്കളും അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. കൊച്ചിയിൽനിന്നു പല സായ്പന്മാരും മദാമ്മമാരും വന്നിരുന്നു. ഈ സ്ഥാനദാനത്തെക്കുറിച്ച് ഒരു വർത്തമാനപത്രത്തിൽ ഈവിധം എഴുതിയിരുന്നു: "ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ കൊച്ചി സംസ്ഥാനത്തേക്ക വളരെ നന്മകൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിലേക്ക ഭേദപക്ഷമില്ല. അദ്ദേ

ഹത്തിന് ഇതിനേക്കാൾ ഉയൎന്നതായൊരു ബഹുമതി കിട്ടുവാൻ അവകാശമുണ്ട്. രാജ്യഭരണത്തിൽ അദ്ദേഹം കാണിക്കുന്ന ഔദാൎയ്യവും രാജ്യത്തിന് അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹം ചെയ്യുന്ന താല്പൎയ്യവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സത്യവും തിരുമനസ്സിലെയും പ്രജകളുടെയും സ്നേഹവിശ്വാസങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തെ പാത്രമാക്കിട്ടുണ്ട്. അടുത്തകാലത്ത് അദ്ദേഹത്തെ സർ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എന്നു വിളിക്കുവാൻ സംഗതിയുണ്ടാകുമെന്നു ഞങ്ങൾ ആശംസിക്കുന്നു.”

൧൮൭൨-ൽ ടി. മാധവരായർ തിരുവിതാംകൂറിലെ മന്ത്രിപദത്തിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞു. ആ സന്ദൎഭത്തിൽ “എന്റെ ഉദ്യോഗകാലത്തു നമ്മുടെ പെരുമാറ്റത്തിൽ നിങ്ങൾ എന്നോടു കാണിച്ചിട്ടുള്ള ഐക്യത്തിന്റെയും ലൌകികത്തിന്റെയും ലക്ഷണങ്ങളെ ഞാൻ ഹൃദയപൂൎവ്വമായി അനുസ്മരിക്കുന്നു. വളരെക്കാലമായി നമ്മളിൽ അന്യോന്യമുള്ള സ്നേഹം നമ്മുടെ ഉദ്യോഗബന്ധത്തെ അതിക്രമിച്ചും ഉണ്ടായിരിക്കുമെന്നു എനിക്കു തീൎച്ചയുണ്ട്.” എന്നു മാധവരായർ ശങ്കുണ്ണിമേനോനും, “എന്റെ സ്നേഹശക്തികളെക്കുറിച്ചുള്ള നിങ്ങളുടെ സൂചനം എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. നമ്മളിൽ അന്യോന്യമുള്ള സ്നേഹബഹുമാനങ്ങൾ ഉദ്യോഗബന്ധങ്ങൾ കടന്നും നില്ക്കുമെന്നു ഞാൻ ഉറപ്പായി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ” എന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മാധവരായൎക്കും എഴുതി അയച്ചിരുന്നു.

മാധവരായരുടെ അനുഗാമിയായിട്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ പേർ അക്കാലത്ത് ആളുകളുടെ ഇടയിൽ ധാരാളം പറഞ്ഞുവന്നിരുന്നു. ഈ സംസാരം ഒരു അവാസ്തവവും ഇല്ലാത്തതായിരുന്നില്ല. മാധവരായരുടെ സ്ഥാനത്യാഗത്തിനുള്ള ഹേതുക്കളിൽ ഒന്നു പൊലിറ്റിക്കൽ ഏജന്റുമായുള്ള രസക്കേ

ളുണ്ടായിരുന്ന ദിവസമായിരുന്നു. മുതലിയാർജഡ്ജി അന്ന ത്തെ മഹാരാജാവിന്റെ സേവകനും ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ പരമ മിത്രവുമായിരുന്നു.

“ഫെബ്രുവരി ൧൩. മാധവരായരുടെ അനന്തരഗാമിയായി എന്നെ വെക്കുമെന്നൊരു സംസാരമുണ്ടെന്നും, ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ സ്വീകരിപ്പാൻ നിങ്ങൾ ദേഹസുഖമുണ്ടെന്ന വിശ്വസിക്കുന്നു എന്നും വേലാദ്രി എഴുതിയിരിക്കുന്നു.”

“ഫെബ്രുവരി ൧൪. എനിക്കു തീരെ ശരീരസുഖമില്ലെന്നും, അതുകാരണം ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ സ്വീകരിപ്പാൻ സാധിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നില്ലെന്നും എന്റെ സ്നേഹിതൻമുതലിയാർക്കു മറുപടി അയച്ചു. എന്റെ മനസ്സറിവാൻ, കല്പനപ്രകാരം, കാര്യക്കാർ എഴുതി അയച്ചതുപോലെ എനിക്കു തോന്നുകയാൽ, ഇങ്ങനെ ഇവിധം മറുപടി അയച്ചതു നന്നായി എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.”

“കല്പനപ്രകാരം” എന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ശരിച്ചതിൽ അത്ഭുതമില്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലെ പ്രീതിഭാജനമായിരുന്നു. അവിടുന്നു ൧൦൫൫-ൽ തീപ്പെട്ട വർത്തമാനം അറിഞ്ഞസമയം, ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഇപ്രകാരം എഴുതുകയുണ്ടായി: “അതിവ്യസനകരമായ വർത്തമാനംകേട്ടു് വളരെ ദുഃഖിക്കുന്നു. തിരുമനസ്സിലേക്കു എന്റെ നേരെ വളരെ കൃപയുണ്ടായിരുന്നു. അവിടുന്ന് എന്റെ ഒരു പക്ഷപാതിയായിരുന്നു; അവിടത്തെ ശീലം മനസ്സിനെ ഹരിക്കുന്നതായിരുന്നു. ഒരിക്കൽ കണ്ടുപിരിയുന്ന സമയം, വളരെ സന്തോഷവും സംതൃപ്തിയും ഉണ്ടാകുന്നു. എന്റെ തമ്പുരാനും ഇതുകേൾക്കുന്നസമയം വളരെ മനോദുഃഖം ഉണ്ടാകും. അവർ വളരെ നാളായി വലിയ സ്നേഹിതന്മാരായിരുന്നു.”

൧൦൫൬-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അത്യന്തമിത്രവും ഒരു ബന്ധുവുമായിരുന്ന എടക്കുന്നി കൃഷ്ണവാരിയർ തഹശീൽദാർ

എറണാകുളത്ത് ദിവാന്റെ സ്ഥലത്തുവെച്ചു മരിച്ചു. അച്ഛന്റെയും ഭാൎയ്യയുടെയും മരണത്തിനുശേഷം, അദ്ദേഹത്തിനെ ഇതിലധികം ദുഃഖിപ്പിച്ചതായ ഒരു സംഗതി ഉണ്ടായിട്ടില്ല.

൧൮൭൨-ൽ കവളപ്പാറെ മൂപ്പിൽനായർ മരിച്ചു. ബ്രിട്ടീഷ് മലബാറിൽ ഉള്ള ആ പ്രഭുകുടുംബത്തിൽ പിന്നെ പ്രായംചെല്ലാത്ത ഒരു പെൺകുട്ടിമാത്രമെ അന്നു ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അതുകാരണം ആ കുടുംബത്തിലെ ഭരണം കലക്ടർ കൈയേറ്റു. കവളപ്പാറവക കൊച്ചിരാജ്യത്തുള്ള അനവധി വസ്തുക്കളുടെയും ഭരണം വിട്ടുകൊടുക്കണമെന്നു ആഗ്രഹം ദിവാനെഴുതിഅയച്ചു. ആ വിധം ആവശ്യപ്പെടുവാൻ കലക്ടൎക്കധികാരമില്ലെന്നും, അവയുടെ ശരിയായ ഭരണത്തിനുവേണ്ട ഏൎപ്പാടുകൾ എല്ലാം കൊച്ചിസൎക്കാരിൽനിന്നും ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും മറുപടി അയച്ചു. കലക്ടർ ഉടനെ റെസിഡണ്ടിനു എഴുതിഅയച്ചു. അതുകൊണ്ടൊന്നും ഫലമുണ്ടായില്ല. സ്റ്റോറി, ഫില്ലിമോർ മുതലായ നിയമജ്ഞന്മാരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എഴുതിയ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടിയായിരുന്നു കോൎട്ട് ഓഫ് വാൎഡ്സ് യോജിച്ചതു്.

പ്രശംസാവഹങ്ങളായ പ്രവൃത്തികൾക്കായി, ൧൮൭൬-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ശമ്പളം മാസത്തിൽ ൨൫൦൦ രൂപയാക്കി. അതിനുമുമ്പൊരുദിവാൻജിക്കും ൨൦൦൦ രൂപയിൽ അധികം ശമ്പളം കൊടുക്കുകയുണ്ടായിട്ടില്ല. ശമ്പളം കൂട്ടുന്നകാൎയ്യത്തെക്കുറിച്ചു മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് റെസിഡണ്ടിനു് ഈ വിധം എഴുതിഅയച്ചു. "നമ്മുടെ ദിവാന്റെ ഗുണഗണങ്ങൾ നമുക്കെന്നപോലെ നിങ്ങൾക്കും നല്ലവണ്ണം അറിവുള്ളതാണല്ലോ. ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ഈ പതിനാലു സംവത്സരത്തെ ഭരണകാലത്തു രാജ്യത്തു്

ഐശ്വൎയ്യവും ക്ഷേമവും എപ്പോഴും ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്; എൻെറ ചില പൂൎവ്വന്മാരുടെ കാലത്തു രാജാവും മന്ത്രിയുമായുണ്ടായിരുന്ന യാതൊരു നീരസമൊ തെററിദ്ധാരണയൊ ഉണ്ടായിട്ടുമില്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ദിവാനായതിനുശേഷം, ഈ സംസ്ഥാനത്തെ പ്രധാനപ്പെട്ട മിക്ക ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെയും ശമ്പളം രണ്ടും മൂന്നും ഇരട്ടിയാക്കീട്ടുണ്ടു്; എന്നാൽ ശങ്കുണ്ണിമേനൻെറ ഭരണനൈപുണ്യത്താൽ കൂടീട്ടുള്ള മുതലെടുപ്പുകൊണ്ടു് ശങ്കുണ്ണിമേനന്നു യാതൊരുഗുണവും സിദ്ധിക്ക ഉണ്ടായിട്ടില്ല. ദിവാൻെറ ഉത്തമങ്ങളായ പ്രവൃത്തികളെ നാം അറിഞ്ഞു് അനുമോദിക്കുന്നുണ്ടെന്നു കാണിക്കുന്നതിന്നായി മാസം മുന്നൂറു ഉറുപ്പിക വീതം ശമ്പളം കൂട്ടി കൊടുക്കേണമെന്നു നാം വിചാരിക്കുന്നു. ഇതിന്നു നിങ്ങളും അനുകൂലിയായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു."

മിസ്റ്റർ ബല്ലാർഡ് അതിന്നു ഈവിധം മറുപടി പറഞ്ഞു. "അവിടത്തെ ദിവാൻെറ സ്വഭാവഗുണവും പ്രവൃത്തിവിശേഷവും അവിടത്തെ പ്രശംസക്കു അൎഹങ്ങളെന്നു ഞാൻ വളരെ സന്തോഷത്തോടുകൂടി വിശ്വസിക്കുന്നു; അവയെ ഇത്ര ദയയോടും ഭംഗിയായും പ്രകാശിപ്പിച്ചതു, ശമ്പളത്തിൻെറ തുക കൂട്ടുന്നതിൽ എത്രയോ അധികം ദിവാനു സന്തുഷ്ടിക്കു കാരണമാകുമെന്നുള്ളതിന്നു എനിക്കു സംശയമില്ല."

൧൮൭൫-ൽ വെയിത്സ്‌രാജകുമാരൻ മദിരാശിയെ സന്ദൎശിക്കുന്നതിന്നു ആഗതനായ അവസരത്തിൽ, ഗവൎണ്ണരുടെ ക്ഷണമനുസരിച്ചു കൊച്ചിമഹാരാജാവും യുവരാജാവിനെ കണ്ടു് അഭിവന്ദിക്കുന്നതിന്നായി എഴുന്നള്ളുകയുണ്ടായി. ഈ ഒരവസരത്തിൽ മാത്രമെ മഹാരാജാവു മദിരാശിക്കു എഴുന്നള്ളുക ഉണ്ടായിട്ടുള്ളു. അവിടുത്തെ യാത്രാക്ലേശം സഹിക്കുന്നതിന്നും ദിനചൎയ്യയിൽ ഭേദഗതി വരുത്തു

നേതിനും ഒട്ടും തരമില്ലായിരുന്നു. മഹാരാജാവ് രാജകുമാരനും രാജകുമാരൻ മഹാരാജാവിനും വിലപിടിച്ച സമ്മാനങ്ങൾ നൽകുകയുണ്ടായി. സതർലണ്ട്പ്രഭു ശങ്കുണ്ണിമേനെ ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ യുവരാജാവിനു പരിചയപ്പെടുത്തുകയുണ്ടായി.

൧൮൮൯-ൽ വീരളയതമ്പുരാനായിരുന്ന രാമവർമ്മതമ്പുരാൻ തീപ്പെട്ടു. മഹാരാജാവിനെ കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ ശങ്കുണ്ണിമേനന് ഈ തമ്പുരാനെയായിരുന്നു കൂടുതൽ ഇഷ്ടവും ബഹുമാനവും ഉണ്ടായിരുന്നത്. അതുകാരണം, ഈ ദേഹവിയോഗം ശങ്കുണ്ണിമേനനെ വല്ലാതെ പീഡിപ്പിച്ചു. ആ വർഷത്തിൽതന്നെ എടക്കുന്നി കൃഷ്ണവാരിയരുടെ മരണത്തെക്കുറിച്ചും വ്യസനിക്കേണ്ടതായി വന്നു. "ഇത്ര പഠിപ്പും വിവേകവും ഉണ്ടായിട്ട് എടക്കുന്നിയിൽ വേറെ ഒരാളില്ല. വളരെ സംവത്സരങ്ങൾക്കുമുമ്പ്, കുട്ടിയുടെ ആകൃതിവിശേഷം കണ്ടിട്ട്, ഞാൻ എറണാകുളത്തു കൊണ്ടുവന്നു താമസിപ്പിച്ച് പഠിപ്പിച്ചു. കുട്ടി എല്ലാ പരീക്ഷകളും വേഗം ജയിച്ച് എന്റെ ആശകളെ സഫലീകരിക്കയും ചെയ്തു. ഇതുനിമിത്തം ഞാൻ മദിരാശിക്കയച്ചു. അവിടെ ബി-എയും ബി-എല്ലും ജയിച്ചു നല്ലൊരു സത്സ്വഭാവിയാകയാൽ കൃഷ്ണവാരിയർക്ക് എവിടെ ചെന്നപ്പോഴും സ്നേഹിതന്മാരുടെ ക്ഷാമം ഉണ്ടായിട്ടില്ല."

മുഖ്യ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ പ്രീതിഭാജനമായിരുന്നതു ശങ്കരയ്യരായിരുന്നു. പുത്രനിർവ്വിശേഷമായ സ്നേഹത്തോടുകൂടിയാണ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അദ്ദേഹത്തോടു പെരുമാറിയിരുന്നത്. ശങ്കരയ്യന്റെ ബുദ്ധി, പാണ്ഡിത്യം, എഴുത്തുകുത്തുകളിലുള്ള സാമർത്ഥ്യം, സൗഹൃദയം, എന്നിവയെ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ബഹുമാനിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദൃഢഗതിയും മിതഭാഷണവും ചില അ

സാധാരണ സമ്പ്രദായങ്ങളും എല്ലാം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ രസിപ്പിക്കയും ചെയ്തിരുന്നു. ൧൮൬൬-ൽ അദ്ദേഹത്തെ ഒരു ജില്ലാജഡ്ജിയായി നിയമിച്ചു ൧൮൭൭-ൽ ദിവാൻപേഷ്കാരാക്കി. "അദ്ദേഹം നല്ലൊരു പരിഷ്കൃതനാളാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സത്യസന്ധതയെക്കുറിച്ച് ആർക്കും തർക്കമുണ്ടായിട്ടില്ല. കൂടപ്രബന്ധങ്ങളിലൊന്നും അദ്ദേഹം ഏർപ്പെടുകയുമില്ല." ഞാൻ പണി രാജിവെച്ചൊഴിയുന്നസമയം ശങ്കരയ്യനെ ദിവാനാക്കേണമെന്നായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ കരുതിയിരുന്നത്. മഹാരാജാവായി അടുത്തുപെരുമാറി പരിചയിക്കുന്നതിനു പലകുറി അദ്ദേഹത്തെ തനിക്കു പകരമായി ദിവാൻ വെപ്പിക്കയും ചെയ്തു. പക്ഷെ, നിർഭാഗ്യം ഹേതുവായിട്ട്, അദ്ദേഹത്തിനു മഹാരാജാവിൽ വിശ്വാസം ജനിപ്പിക്കുവാൻ സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തിന് ആലോചനയും കൌശലവും കുറഞ്ഞുകണ്ടതിനെക്കുറിച്ചു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പരിതപിച്ചു. ശങ്കരയ്യർക്കു ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ വലിയ ബഹുമാനമായിരുന്നു; ഭക്തിയോടെ തന്റെ മേലധികാരിയുടെ കീഴിൽ പണി എടുക്കുകയും ചെയ്തു. ശങ്കരയ്യർ കല്പനാശക്തി കൂടിയ ഒരാളായിരുന്നതിനാൽ, എപ്പോഴും ഓരോ മാററങ്ങൾ ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനും തനിക്ക് ഉദ്യോഗശക്തി കൂട്ടികിട്ടുന്നതിനുമായി ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ അദ്ദേഹം സദാ അലട്ടിക്കൊണ്ടിരുന്നു. "സകല അധികാരത്തിന്റെയും അവലംബം ഹജൂർ കച്ചേരിയായിരിക്കുന്നതിനെപ്പററി ശങ്കരയ്യർ വിലപിക്കുന്നു. എല്ലാ അധികാരത്തിന്റെയും ആധാരം ശങ്കരയ്യനായാൽ വിരോധമില്ലെന്നുള്ള വിചാരംകൂടി അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടോ എന്നു ശങ്കിക്കുന്നു." "എന്റെ ജീവചരിത്രം ഞാൻ എഴുതേണമെന്നു ശങ്കരയ്യർ ആവശ്യപ്പെടുന്നു. അതു പരീക്ഷിക്കുവാൻ എനിക്കു സുഖമില്ല, എഴുതത്തക്കതാണെന്നും എനിക്കു തോന്നുന്നില്ല."

ഡെപ്യൂട്ടിപേഷ്കാർ മാധവനെളയതും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻറെ വലിയൊരു വിശ്വാസ്യനായിരുന്നു. വളരെക്കാലം അദ്ദേഹം ശങ്കുണ്ണിമേനോൻറെ കീഴിൽ ഹെഡ് രായസമായിരുന്നു. ൧൦൪൫-ലാണ് ഒരു തഹശീൽദാരാക്കിയത്. അദ്ദേഹം നല്ല പ്രാപ്തിയും പരിചയവും ഉത്സാഹവും സത്യവുമുള്ള ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥനായിരുന്നതിനാൽ ൧൦൫൦-ൽ ഡെപ്യൂട്ടിപേഷ്കാർപണിക്കുവെച്ചു. എല്ലാ തമ്പുരാക്കന്മാർക്കും എളയതുപേഷ്കാരെ വലിയ കാര്യമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന് ഇംഗ്ലീഷു പരിചയമില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ അദ്ദേഹത്തിൻറെ മലയാളത്തിലുള്ള പല റിപ്പോർട്ടുകളും ആവക വിജ്ഞാപനപത്രങ്ങൾക്കു മാതൃകകളായിരുന്നു.

ശങ്കരവാരിയരുടെ ഏകസഹോദരനായിരുന്ന ഇട്ടുവാരിയർ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻറെ ഉദ്യോഗകാലം മുഴുവനും ഹജൂർ ശിരസ്തദാരായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻറെ അന്യൂനമായ സ്വഭാവഗുണവും ഉദ്യോഗസംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിലുള്ള പ്രാപ്തിയും പ്രഭാവവുംകൊണ്ട് ശങ്കുണ്ണിമേനോന് ൧൦൫൯-ൽ അദ്ദേഹത്തെ ദിവാൻപേഷ്കാരായി വെച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. ദിവാനായുള്ള അടുത്ത ചാർച്ചകൊണ്ട് ആയത് ഉചിതമല്ലെന്നും ഒരു ജഡ്ജിയായി വെക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ലെന്നും റസിഡണ്ട് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. ഇട്ടുവാരിയരുടെ കാലത്തു സർക്കാർവക കണക്കുകൾ ഉത്തമമായ രീതിയിൽ വെച്ചുവന്നു.

അപ്പാത്തുരയ്യർ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻറെ വിശ്വാസ്യന്മാരായിരുന്ന പ്രതിപുരുഷന്മാരിൽ മറ്റൊരാളായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ആദ്യം വെള്ളിയങ്കോട്ടു മുൻസിപ്പുകോടതിയിൽ ഒരു വക്കീലായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അദ്ദേഹത്തെ ഇവിടെ ഒരു മുൻസിപ്പായി വരുത്തി; പിന്നീട പൊല്ലീസ്സ് ശിരസ്തദാരായി ഹജൂരിലേക്കു മാററി. അതിർത്തിക്കുവിഷയങ്ങളെ

ളിലും ഉൾപ്പെടമായ മററു വ്യവഹാരകാൎയ്യങ്ങളിലും അപ്പാത്തു
റയ്യർ ശങ്കുണ്ണിമേനനു വലിയ സഹായമായിരുന്നു. അദ്ദേ
ഹം നല്ലൊരു സത്യവാനും കാൎയ്യശീലമുള്ളൊരാളും ആയിരുന്നു.
അദ്ദേഹം ഒരു മുൻകോപിയായിരുന്നു. ആ സ്വഭാവം ശ
ങ്കുണ്ണിമേനനു നേരംപോക്കിനു ഒരു മാൎഗ്ഗമായിരുന്നു. "ഇന്നു
ശീട്ടുകളിയിൽ ഒരു രൂപ ഞാൻ നേടി. അപ്പാത്തുരയ്യന്റെ
കുറച്ചുണ്ടു പോയതോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സുശീലവും
പോയി."

സുബ്രഹ്മണ്യൻപിള്ളയെ അപ്പീൽ കോടതിയിൽ ഒ
ന്നാം ജഡ്ജിയായിവെച്ചതിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനനുണ്ടായിട്ടുള്ള
തൃപ്തിയെക്കവിഞ്ഞു് ഒരു തൃപ്തി അദ്ദേഹത്തിനു മററൊരു
ഉദ്യോഗനിയമനത്തിൽ നന്നും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അദ്ദേഹം ആ
ധൎമ്മാസനത്തിന്റെ മഹിമയേയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയും നി
ലനിൎത്തുകയും നീതിയെകരുണയോടുകൂടി വിതരണംചെയ്യു
കയും ചെയ്തു. നീതിന്യായക്കോടതികളുടെ കീൎത്തി അദ്ദേഹ
ത്തിന്റെ കാലത്തായിരുന്നു ഉച്ചസ്ഥാനത്തിൽഎത്തിയതു്.
രണ്ടാൾക്കും അന്യോന്യം വലിയ ബഹുമാനമായിരുന്നു. ഉ
ദ്യോഗനിലയിൽ രണ്ടുമൂന്നു സംഘൎഷങ്ങൾ കഴിഞ്ഞിട്ടും, അ
വർ കൂടക്കൂടെ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും പോയി കണ്ടുകൊണ്ടി
രുന്നു. ഒരുനല്ലവനെന്നുറപ്പുള്ളാളും ഉള്ളിലുള്ള ആഹങ്കാരങ്ങ
ളെ പുറത്തുകാട്ടാത്താളും ആയിരുന്നിട്ടും ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ മൃ
തശരീരം കണ്ടമാത്രയിൽ സുബ്രഹ്മണ്യൻ പിള്ളയുടെ ക
ണ്ണിൽനിന്നുവെള്ളം ധാരയായി ഒഴുകുകയുണ്ടായി.

സ്വാമിരായയ്യൻ ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ ഗൃഹാഗതന്മാരിൽഒ
രാളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹത്തെ സ്വാധീനമാക്കുന്നതി
നു് ഉത്സുകനും ആയിരുന്നു. വിശാഖംതിരുനാൾ മഹാരാജാ
വിന്റെ അനുശാസനപ്രകാരം ൧൦൫൦-ൽ അദ്ദേഹത്തിനെ ഒ
രു ജില്ലാജഡ്ജിയായിവെച്ചു; ൧൦൫൮-ൽ അപ്പീൽകോട

തിയിലേക്ക കയറുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഒരു സമൎത്ഥ
നും, അറിവുള്ളാളും നിയമജ്ഞനും ആയിരുന്നു; ഭംഗിയിൽ
ഇംഗ്ലീഷ് എഴുതുവാനും ശീലമുണ്ടായിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനു
ഇദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ച് വലിയൊരു അഭിപ്രായമുണ്ടായിരുന്നു.
അതുകാരണം, പലകാൎയ്യങ്ങളും ഇദ്ദേഹവുമായി ആലോ
ചിക്കാറുമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, ൧൮൭൦-ൽ, ശങ്കുണ്ണി
മേനു തന്റെജീവകാലത്തെ ദാരുണമായ സംഭവങ്ങളിലൊ
ന്നു നേരിട്ടു. "ജൂലായി ൧൦-ാംനു- ൨ന്നാം, സുബ്ബരായ
യ്യൻ അപ്പാത്തുരയ്യരെ തന്റെ സ്ഥലത്തെക്കുവിളിച്ചു. അത്
എന്റെ അനുജനെ ദിവാനായിവെക്കുന്നതിന്നു തിരുമന
സ്സുകൊണ്ടു തീൎച്ചയാക്കി എഴുതിഅയച്ചു ഉടനെയാണ്. അ
ന്നു ഗവൎമ്മെണ്ടിന്റെ മറുപടി എത്തിയിരുന്നില്ല. എന്റെ
അനുജന് ആ പണി ഒരിക്കലും കിട്ടില്ല എന്നും, വേറെ ഒ
രാളെവെച്ചതിന്നശേഷം, ഞങ്ങളുടെ കൈവശമുള്ള വസ്തു
ക്കളെ സംബന്ധിച്ച് വ്യവഹാരങ്ങൾ സ്വീകരിച്ച് അവ
യെഎല്ലാം ഞങ്ങൾക്ക വിരോധമായി വിധിക്കുന്നതിന്നു ത
നിക്ക സന്തോഷമുണ്ടാകുമെന്നും അദ്ദേഹം അപ്പാത്തുരയ്യ
നോടുപറകയുണ്ടായി. എന്തൊരു.........! എന്നിട്ട് അ
ദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ അനുജനെ അനുമോദിക്കുവാൻ വന്നിരി
ക്കുന്നു."

പലയൂറോപ്യന്മാരും ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ കീഴിൽ പണി
എടുക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അവരിൽ സിപ്പ്ലിയൊവേൎണി
ഡ്രായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ ആത്മസ്നേഹിതൻ. കുട്ടി
ക്കാലം മുതൽ ശങ്കുണ്ണിമേനനുമായി വെൎണീഡ് പരിചയ
മായിരുന്നു. അതുകാരണം, ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ ഉദ്യോഗക്രമ
ത്തിൽവെൎണീഡ് ഈ സംസ്ഥാനത്ത് ഇരുപത്തിനാലുസം
വത്സരം പണിഎടുത്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. പിന്നീടു ശങ്കുണ്ണി
മേനന്റെ കീഴിലും പത്തുവൎഷം ജോലിനോക്കി, ഒടുവിൽ

൧൮൮൦-ൽ ആകസ്മികമായി മരിച്ചു. വെർണീഡിന്റെ കല്യാണം കഴിക്കാത്ത നാലുസഹോദരിമാൎക്കും മാസം മുപ്പത്തഞ്ചുരൂപവീതം അടുത്തുണ്ടൎകൊടുത്തുവന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ യൂറോപ്യന്മാരിൽവെച്ചു് ഏററവും സ്നേഹവും ബഹുമാനവും സീലിസായ്പിനെയായിരുന്നു. സായ്പിനു ശങ്കുണ്ണിമേനോനെയും ആ വിധംതന്നെയായിരുന്നു. എറണാകുളത്തു് ഹൈസ്കൂൾ ഹെഡ്മാസ്റ്ററായിട്ടായിരുന്നു സായ്പിനെ വരുത്തിയതു്. കൊച്ചിരാജ്യത്തു് ഇംഗ്ലീഷുവിദ്യാഭ്യാസം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിന്നു് സീലിസായ്പു് അത്യദ്ധ്വാനം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഇതരവിഷയങ്ങളിലും സായ്പു് ശങ്കുണ്ണിമേനോനു് വലിയൊരു സഹായമായിരുന്നു. [illegible]കളെയും സൎക്കാർസ്ഥലങ്ങളെയും അളക്കുന്നതിനും ആവശ്യമായ ഉപകരണങ്ങളെ വരുത്തുന്നതിനും സീലിസായ്പു് അനവരതം അദ്ധ്വാനിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഒരിക്കൽമാത്രം സായ്പു് ശങ്കുണ്ണിമേനോനായി ഒന്നു ഉരസിനോക്കി. അതിലും പരാജിതനാകയും ചെയ്തു. സായ്പിനുകിട്ടുന്നശമ്പളം പോരെന്നും അതു ചില നാട്ടുകാർ ബി. എ. ക്കാൎക്കുകൊടുത്തുവരുന്നതിൽ കുറച്ചാണെന്നും സായ്പു് റസിഡണ്ടിന്റെ അടുക്കൽ സങ്കടം പറഞ്ഞു. “ശമ്പളം കൂട്ടികൊടുക്കുന്നതിൽ സൎക്കാരിന്നു ആയാളുടെ യോഗ്യതമാത്രംനോക്കിയാൽ മതിയാകുന്നതല്ല. സൎക്കാരിന്റെ മുതലെടുപ്പും, മററുപ്രധാനപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ശമ്പളവും, മററുദിക്കുകളിൽ ആ പണിക്കുകൊടുത്തുവരുന്ന ശമ്പളവും, എല്ലാം ആലോചിക്കേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. സീലിസായ്പിന്റെ വിലാപത്തിന്നു ഒരു ഹേതുവുമില്ല. സായ്പിനെക്കാളും കൂടുതൽ ശമ്പളമുള്ള നാട്ടുകാർ ദിവാനും അപ്പീൽകോടതിയിൽ ഒന്നാം ജഡ്ജിയും മാത്രമാകുന്നു. ആ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെയും സായ്പിന്റെയും ഗുണഗണങ്ങൾ താരതമ്യപ്പെടുത്തിനോക്കുന്നസമയം ഏതുവിധമായാ

ലും അവരുടെ ശമ്പളം ഒരു ഹൈസ്കൂളിലെ ഹെഡ്മാസ്റ്ററു
ടെതിലും കൂടിയിരിക്കേണമെന്നു നിങ്ങളും സംശയം കൂടാ
തെ സമ്മതിക്കുമല്ലൊ!!

ക്രൂക്ഷാങ്കും ശങ്കുണ്ണിമേനവനുമായി വളരെ അടുത്തുപെ
രുമാറിയിരുന്നില്ലെങ്കിലും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ആദ്ദേഹത്തെ
വളരെ ബഹുമാനിച്ചുവന്നു. ഒരു അദ്ധ്യാപകന്റെ വൃത്തി
യിൽ ആയാൾ പ്രദൎശിപ്പിച്ച അസാധാരണമായ സാമ
ൎത്ഥ്യം, പ്രശംസാവഹമായ പരിശ്രമശീലം, ചിന്താസക്തി,
ഇവയെല്ലാം ശങ്കുണ്ണിമേനനിൽ ക്രൂക്ഷാങ്കുസായ്പിനെ കുറി
ച്ച് നല്ലൊരഭിപ്രായത്തെ ജനിപ്പിച്ചു. ൧൮൬൦-ൽ സായ്പ്
ഈ സൎക്കാർ ജോലിവിട്ടു മലബാറിൽ തന്നെ പണിക്കായി
പോകയുണ്ടായി. "കുട്ടികളെ പഠിപ്പിക്കുന്നതിനും ആയാൾ
ക്കുള്ള പാടവം അനിതരസാധാരണമായിട്ടുള്ളതാണ്. ജോ
ലിയിൽ കാണിക്കുന്ന [illegible] സ്തുത്യൎഹവുമാണ്. അദ്ദേ
ഹത്തിന്റെ അഭ്യുദയമാൎഗ്ഗത്തിൽ ഞാനൊരു തടസ്ഥമായി
നില്പാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും, ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ പി
രിയുന്നത് വ്യസനത്തോടുകൂടിയാണെന്നു പറയാതെ കഴിക
യില്ല. ക്രൂക്ഷാങ്കിനെപ്പോലെ വേറെ ഒരു മനുഷ്യനെ കി
ട്ടുവാൻ വളരെ പ്രയാസമാണ്." ൧൮൮൯-ൽ ക്രൂക്ഷാങ്ക് തി
രിച്ചു കൊച്ചിക്കുവന്നു.

൧൧. അധികാരത്യാഗവും പിൻകാലവും.

൧൮൭൦-ൽ വലിയൊരു സുഖക്കേടു ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ
പിടിപെട്ടു; അതിനുശേഷം, ഒരിക്കലും അദ്ദേഹം പൂൎണ്ണ
സുഖം അനുഭവിക്കയുണ്ടായിട്ടില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വ
യററിനു സുഖമുണ്ടായിരുന്നകാലം വളരെ കുറവായിരുന്നു

അതിന്ന മററാരെയും കുററംപറവാനും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പല വിഭവങ്ങളോടുകൂടി ഭക്ഷിക്കുന്നതിൽ അതികുതുകത്തോടുകൂടിയ ഒരാളായിരുന്നു. അമിതമായി ഭക്ഷിക്കയും ചെയ്തുവന്നു. ൧൮൭൪-ൽ ഹൃദ്രോഗം വന്നുകൂടി; അതിൽപ്പിന്നെ, കഠിനമായ വേദന ഇല്ലാത്ത ദിവസങ്ങൾ ചുരുക്കമായിരുന്നു. ഒടുവിലത്തെ അഞ്ചാറു വൎഷത്തെ ഡയറികളിൽ ദിവസവും ദീനവും വേദനയും നിമിത്തമായുള്ള വിലാപനങ്ങൾ കാണുന്നുണ്ട്. അദ്ദേഹത്തിന്ന നേരിട്ടിരിക്കുന്ന പീഡകളെ ധീരതയോടെ സഹിച്ചുവന്നു; അടുത്തു പെരുമാറിയിരുന്നവർ മാത്രമെ അവയുടെ കാഠിന്യത്തെ ധരിച്ചിരുന്നുള്ളു.

൧൮൭൮-മുതൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പണിയിൽനിന്ന പിരിഞ്ഞ് വിശ്രമിക്കുന്നതിനായി മോഹിച്ചുതുടങ്ങി. എന്നാൽ മററുള്ളവൎക്കു ആ വലിയ പണി കിട്ടുവാനല്ല, ബുദ്ധിമുട്ട് അദ്ദേഹത്തിന്ന അതിൽനിന്ന പിരിയുന്നതിന്ന നേരിട്ടു. അദ്ദേഹം രാജിവെക്കുന്നകാൎയ്യത്തിൽ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് വളരെ വൈമനസ്യം കാണിച്ചു. ൧൮൭൯-ഒടുവിൽ അടുത്തൂൺ വാങ്ങുന്നതിന്ന ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഗൌരവമായി ഒന്നു ശ്രമിച്ചുനോക്കി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വാക്കുകളിൽതന്നെ ആ കഥ പറയാം.

"൧൮൭൯ ഡിസമ്പർ ൯-ാംനു- സൎവ്വാധികാൎയ്യക്കാൎക്കുള്ള എന്റെ മറുപടിയിൽ, നാലഞ്ചു ദിവസമായി എന്റെ പുറത്ത് സഹിക്കവഹിയാത്ത വേദനയുണ്ടെന്നും, ഞാൻ ദിവാനായിട്ട് പതിനേഴുവൎഷമായെന്നും, ദേഹംകൊണ്ടും മനസ്സുകൊണ്ടും എനിക്കിനി ഗൌരവമായ പണിയൊന്നും നിൎവ്വഹിക്കുവാൻ തരമില്ലാത്തതിനാൽ, കൊല്ലവൎഷാവസാനത്തോടുകൂടി പെൻഷ്യൻവാങ്ങി പിരിയുന്നത് എനിക്കു സന്തോഷമായിരിക്കുമെന്നും ഞാൻ എഴുതി."

൧൮൭൨ ഫെബ്രുവരി ൮-ാംനു- എനിക്കു തന്നിട്ടുള്ള രണ്ടുമാസത്തെ 'അവുധികാലം ഊട്ടിയിൽപോയി താമസിക്കേണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു. പോകുന്നതിനുമുമ്പായി തിരുമനസ്സിലെ കണ്ടു. കുറച്ചുനാളത്തേക്കുള്ള ഈ വേർപാടിനെക്കുറിച്ചുകൂടി അവിടുന്നു് ആകുലപ്പെടുന്നതായി കാണുന്നു. കുറച്ചുദിവസം മുമ്പ്, കൊല്ലാവസാനത്തോടുകൂടി പിരിഞ്ഞാൽകൊള്ളാമെന്നു ഞാൻ സർവ്വാധികാര്യക്കാർവഴി തിരുമനസ്സറിവിക്കയുണ്ടായി. പിന്നെ കാണുന്ന സമയങ്ങളിൽ, എനിക്കു കഴിവുള്ളടത്തോളം കാലം പിരിയാതിരിക്കുമെന്നു വാഗ്ദാനംചെയ്യാൻ അവിടുന്ന് എന്നോടു നിർബ്ബന്ധപൂർവ്വം ആവശ്യപ്പെട്ടു; പണിയെടുത്തു ക്ഷീണിച്ചു; അടുത്തൂൺ മേടിക്കുവാൻ സാവധാനത്തിൽ തിരുമനസ്സിലെ സമ്മതം വാങ്ങുവാൻ സാധിക്കുമെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നു. ഭാഗ്യദോഷംകൊണ്ടു്, പൊല്ലൂരിലും മററാരിലും തിരുമനസ്സിലേക്കു വിശ്വാസമില്ലാതിരിക്കുന്നു."

ദിവാൻജിയുടെ അവധികാലത്ത് ശങ്കരയ്യൻ പണി പകരംനോക്കിവന്നു. ദിവാൻജി ഒഴിയേണ്ടസംഗതിയെക്കുറിച്ച് ഫലമില്ലാതെ തിരുമനസ്സറിവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പിന്നീടു റസിഡെണ്ട് മിസ്റ്റർ സള്ളിവനും മഹാരാജാവിന്റെ അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി യോജിച്ച് പിരിഞ്ഞുപോകരുതെന്നു അദ്ദേഹത്തോടു നിർബ്ബന്ധിച്ചു.

"ഡിസമ്പർ ൧൮-ാംനു-പന്ത്രണ്ടുമണിയ്ക്കു പോഞ്ഞിക്കരയ്ക്കുപോയി. മിസ്റ്റർ സള്ളിവൻ എറങ്ങിവന്നു...... മുകളിലേക്കു ഞങ്ങൾ പോയതിനുമുമ്പ്, എന്റെ ദേഹസുഖത്തെക്കുറിച്ച് ഞങ്ങൾ സംസാരിച്ചു. ഞാൻ പിരിയുന്നകാര്യത്തെക്കുറിച്ച് സൂചനകൾ കേൾക്കുന്നതിൽ അദ്ദേഹം വ്യസനിച്ചു ഒരു കൊല്ലത്തെ അവധി എടുത്താൽ എല്ലാം സുഖമാകുമെന്നു അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. മറെറാരുപോള്ളാ

ഒ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെപ്പെടുത്തി വെച്ച്, ശങ്കരയ്യനെ എന്റെ ദിത്ത്യനി ദാനത്തെ പണികൾ നോക്കുവാൻ ഒരുക്കി. ഞാനു പ്രധാ നകാര്യങ്ങളിൽമാത്രം മനസ്സുവെയ്ക്കുകയും തിരുമനസ്സിലേ ക്കു വേണ്ട ഉപദേശങ്ങൾ കൊടുക്കുകയും ചെയ്താൽ മതി യെന്നും അദ്ദേഹം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു."

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരു സംവത്സരംകൂടി ബുദ്ധിമുട്ടി കഴിച്ചുകൂട്ടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ വേദന കൂടിയും ശരീരസു ഖം കുറഞ്ഞും വന്നിരുന്നു. പതിവായുള്ള പണികൾക്കുപു റമെ, തിരുവിതാംകൂറും കൊച്ചിയുമായുള്ള അതിർത്തിതൎക്ക വിഷയങ്ങൾക്കുകൂടി മനസ്സിരുത്തേണ്ടതായിവന്നു. ആ വ ക കാര്യങ്ങളെ തീൎപ്പെടുത്തുവാൻ മദിരാശിഗവൎമ്മെ ണ്ട് ഒരു മദ്ധ്യസ്ഥനെ നിയമിക്കുന്നതിന്നു നിശ്ചയിച്ചു. ആ കാരണം, ഓരോന്നിലും കൊച്ചിസൎക്കാരിന്റെ വാദങ്ങളെ കാണിച്ച് പത്രികകൾ തയ്യാറാക്കിക്കൊടുക്കേണ്ടതുണ്ടായി രുന്നു. അതിന്നായി ഏകദേശം ഒരു നൂറ്റാണ്ടുകാലത്തെ റി ക്കാൎട്ടുകൾ നോക്കുവാനും അനവധി ലിഖ്യങ്ങളുടെയും ആ ധാരങ്ങളുടെയും പരിഭാഷകൾ പരിശോധിച്ചു ശരിപ്പെടു ത്തുവാനും ഉണ്ടായിരുന്നു. ആ രണ്ടു ജോലികളുംകൂടി നോ ക്കുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്ന് സാധിക്കാതെയായി. അതിനാൽ ണം, ൧൮൭൯-ൽ, ശങ്കരയ്യനെ സാധാരണ ജോലികൾ നോ ക്കുവാനും, ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ അതിൎത്തിതൎക്കകാൎയ്യങ്ങളിൽ പരിശ്രമിക്കുവാനും ആയി മഹാരാജാവു കല്പിച്ചു. ആ ഏ ൎപ്പാടു വേഗത്തിൽ തിരുമനസ്സിലേക്കു അപ്രീതികരമായി ത്തീൎന്നു

"൧൮൭൯ ജനുവരി ൨൧-ാം൹ ഞാൻ അതൎത്തിത ൎക്കകാൎയ്യങ്ങൾ മാത്രം നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നകാലത്ത് പേ ഷ്കാർ എന്തെല്ലാം ഉത്തരവുകളാണ് പതിവിക്കുന്നത് എ ന്നു നിശ്ചയമില്ലായ്കയാൽ ഞാൻ വീണ്ടും പണിയിൽ പ്രവേ

ശിക്കുന്ന സംഗതിയിൽ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അക്ഷമനായി ത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ജഡ്ജിമാൎക്കും മററും പേഷ്കാരുടെ നേരെ അത്ര തൃപ്തിയില്ല. അവർ പോയി ഓരോന്നൊക്കെ തിരുമനസ്സറിവിക്കും, അതെല്ലാം അവിടുന്നു വിശ്വസിക്കയും ചെയ്യും. പേഷ്കാരും വളരെ അവിവേകിയാണു്. ആളും തരവും നോക്കാതെ മനസ്സിൽ തോന്നിയതെല്ലാം പുറത്തു പറയും."

"മാൎച്ച് ൩൧-ാംനു-—ശങ്കരയ്യർ സമൎത്ഥനാണു്, രാജഭക്തനുമാണു്, എന്നു് തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു സമ്മതിക്കുന്നു. പക്ഷെ അവിടുത്തേക്കു അദ്ദേഹത്തിന്റെ തീൎപ്പുകളിലൊന്നും തൃപ്തിയില്ലാതെയാണു് കാണുന്നതു്. ശങ്കരയ്യർ വല്ലാതെ തുറന്നുപറയുന്ന ഒരാളാണു്; എല്ലാം സമൂലം മാററിയാലെ നന്നാവു എന്ന അഭിപ്രായക്കാരനുമാണു്. എന്റെ പിൻഗാമിയായി വരുവാനുള്ള വഴികാണുന്നില്ല; ജ്യോതിഷത്തിൽ ഇത്രധികം അദ്ദേഹത്തിനു വിശ്വാസം ഉണ്ടായതാശ്ചൎയ്യം!... അദ്ദേഹത്തിനു ഒരു ജ്യോത്സ്യനുണ്ടു്. ഓരോരുത്തരുടെ ജാതകത്തിലെ ഫലഭാഗം പറയിക്കലാണു് എപ്പോഴും തൊഴിൽ."

"മേയ് ൨൭-ാംനു-—എന്റെ ശരീരസുഖമെങ്ങനെയിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള സൎവ്വാധികാൎയ്യക്കാരുടെ ഒരു എഴുത്തിനുമറുപടിയായി എനിക്കു തീരെ സുഖമുണ്ടായിരുന്നില്ലെന്നും, അതിൎത്തിത്തൎക്കകാൎയ്യസംബന്ധമായ പത്രികകൾ ഞാൻ പൂൎത്തിയാക്കുവാൻ ശ്രമിക്കാമെന്നുവരികിലും തിരിയെ പണിയിൽ പ്രവേശിക്കുവാൻ (അന്നു അവധിയിലായിരുന്നു.) ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ലെന്നും എഴുതിയിരുന്നു. മുഖ്യകാൎയ്യങ്ങളിൽ മാത്രം മനസ്സിരുത്തി ഞാൻ പണിയിലിരിക്കണമെന്നുള്ള തിരുമനസ്സിലെ ആഗ്രഹം കാണിച്ചു് ഇന്നു സൎവ്വാധികാൎയ്യക്കാരുടെ എഴുത്തു് എനിക്കു വന്നിരിക്കുന്നു."

"മെയ് വന്ന-൨൦നു — തൃപ്പൂണിത്തുറയ്ക്കു പോയി, ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിയുവാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതായി ഞാൻ എഴുതിക്കണ്ടതിൽ വളരെ വ്യസനിക്കുന്നു എന്നും മൂന്നുകൊല്ലത്തോളം കൂടി ഞാൻ പണിയിൽ ഇരിക്കേണമെന്നാണ് അവിടുത്തെ ബലമായ മോഹമെന്നും തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്തു. താനൊരു രാജ്യതന്ത്രജ്ഞനല്ലെന്നും തനിക്കു പൂർണ്ണമായി വിശ്വസിക്കാവുന്നതായി ഒരാളില്ലാതെ തന്നാൽ സാധിക്കുന്നതല്ലെന്നും തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്തു. ശങ്കരയ്യരെക്കൊണ്ടാവില്ലെന്നു തിരുമനസ്സിലേക്കു ബോദ്ധ്യമായി. കഴിഞ്ഞുവന്നപോലെ എല്ലാം മേലിലും കഴിയേണമെന്നാണ് തിരുമനസ്സിലെ മോഹം; എല്ലാം മാറേറണമെന്നാണ് ശങ്കരയ്യർ വിചാരിക്കുന്നത്. തിരുമനസ്സിലേക്കു ശങ്കരയ്യരുടെ ഭാഷയും മനസ്സിലാകുന്നില്ല. പരദേശിയോ മറുനാട്ടുകാരനായ മലയാളിയോ തിരുമനസ്സിലേക്കാവശ്യമില്ല. പ്രധാനവിഷയങ്ങളിൽ മാത്രം മനസ്സുവെച്ച് അതിർത്തിതർക്കകാര്യത്തിൽ ഞാനെത്രനാളെങ്കിലും പരിശ്രമിക്കുന്നതിനു അവിടേയ്ക്കു വിരോധമില്ല... എന്റെ അനുജനെ ദിവാനാക്കുവാൻ വിരോധമില്ലെങ്കിൽ, ഞാൻ ഇപ്പോൾതന്നെ പിരിയുവാൻ വിരോധമില്ല; എന്നാൽ എല്ലാം ശരിയായി നടക്കുമെന്നാണ് അവിടുന്നു വിചാരിക്കുന്നത്. അതിർത്തിതർക്കത്തിന്റെ റിപ്പോർട്ടു തയ്യാറാവുന്നതുവരെ ഞാൻ പണിയിൽ ഇരിക്കാമെന്നും ശേഷം കാര്യം പിന്നീടു തീർച്ചയാക്കാമെന്നും തിരുമനസ്സറിയിച്ചു."

ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ അനുജനെ ദിവാനായി വെക്കുക എന്നുള്ള തിരുമനസ്സിലെ അഭിപ്രായം ശങ്കുണ്ണിമേന്നു് ആശ്ചര്യത്തെ ജനിപ്പിച്ചു. ശങ്കരയ്യരെ ദിവാനാക്കി തന്റെ അനുജനെ ദിവാൻപേഷ്കാരാക്കിയാൽ നന്നെന്നായിരുന്നു ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ പക്ഷം. പക്ഷെ അതുപ്രകാരം ചെയ്യാൻ

മഹാരാജാവ് സമ്മതിച്ചില്ല. അതുകാരണം, ഗോവിന്ദമേനോനെ ദിവാനായി വെക്കുവാൻ നിശ്ചയിച്ചു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു ജൂൺമാസത്തിലായി റസിഡണ്ടിന് എഴുതിഅയച്ചു. റസിഡണ്ട് മിസ്റ്റർ മാക്ഗ്രിഗർ കൊച്ചിയുടെ നേരെ അപ്രിയമായി പ്രവൎത്തിച്ചുവന്നിരുന്നതിനാൽ ഈ കാൎയ്യത്തിൽ ഏതുപ്രകാരം ചെയ്യുമെന്നു തിരുമനസ്സിലേക്കു ശങ്കയുണ്ടായി. "റസിഡണ്ട് തടസ്സങ്ങൾ ഉണ്ടാക്കുമൊ" എന്നു കല്പിച്ചുചോദിച്ചു. ഉണ്ടാക്കുമെന്ന് എനിക്കു തോന്നിയില്ല. തനിക്കു ഹിതമുള്ളാളെ ദിവാനായി കിട്ടാത്തപക്ഷം, യാതൊരു ചൊദ്യതയും എടുക്കുവാൻ ഭാവമില്ലെന്നും സ്ഥാനത്തുനിന്നു ഒഴിവാനാണ് വിചാരിക്കുന്നതെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു. "മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ട് മഹാരാജാവിന്റെ അഭിപ്രായത്തെ അംഗീകരിച്ചു; ആ അനുവാദത്തെ അറിയിക്കുന്നതോടുകൂടി റസിഡണ്ട് ഒഴിയുന്ന ദിവാനെക്കുറിച്ചു സ്തുതിച്ചെഴുതുകയും അത്ര വിശ്വസ്തനായ ഒരു മന്ത്രിയുടെ വേർപാടിനെപ്പററി മഹാരാജാവിനോട് അനുതപിക്കയും ചെയ്തു. തിരുമനസ്സിലേക്കു വിശ്വാസവും ഒഴിയുന്നാളുടെ ഉപദേശങ്ങൾ കിട്ടുവാൻവഴിയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒരു ബന്ധുത്വവും ഉള്ള ഒരാൾ പിന്തുടൎന്നതിൽ സന്തോഷിക്കുന്നതായും, സൽഭരണകാംക്ഷയുടെ ഫലം ഇഷ്ടകരമാകുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നതായും അദ്ദേഹം എഴുതിയിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒന്നു ദീൎഘമായി നിശ്വസിച്ച് ആശ്വസിച്ചു. പിറേറദിവസം രാജികൊടുത്തു. ആഗസ്റ്റ് ൨൦-ാംനു- പണിയിൽനിന്നു പിരിയുകയുംചെയ്തു. അദ്ദേഹത്തിന് അറുനൂറു രൂപ അടുത്തൂൺകൊടുത്തു.

"ഫവ്യൻ. ആഗസ്റ്റ് ൨൧-ാംനു- അനുജനോടുകൂടി ഇന്നുകാലത്ത് ഏഴരമണിക്കു തിരുമുമ്പാകെ ചെന്നു. ഉള്ളിൽതട്ടി കണ്ണീരോടുകൂടി ഞാൻ പിരിയുന്നതിനെക്കുറിച്ചു

തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അരുളിച്ചെയ്തു. എനിക്കൊരു പ്രശംസാപത്രവും തൃക്കൈകൾ രണ്ടും എന്റെ ശിരസ്സിൽവെച്ചു് അനുഗ്രഹവും തന്നു. അനുജനേയും അനുഗ്രഹിച്ചു; സർവ്വാധിയെ ഏല്പിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. എല്ലാ പ്രധാന വിഷയങ്ങളിലും എന്നോടു ചോദിച്ചു നടക്കേണമെന്നു് അനുജനോടും, എന്തെങ്കിലും തെററായി നടക്കുന്നതു കണ്ടാൽ ശാസിച്ചു ശരിപ്പെടുത്തുവാൻ ഒട്ടും സംശയിക്കരുതെന്നു് എന്നോടും അവിടുന്നു കല്പിച്ചു. അതിർത്തിതർക്ക കാര്യത്തിൽ ഞാൻ പ്രത്യേകം മനസ്സിരുത്തേണമെന്നും അരുളിച്ചെയ്തു.''

"ഡിസംബർ ൩൧-ാംനു-. ൧൮൯൨-ാമത്തെ സംവത്സരം അവസാനിച്ചു. ഈ സംവത്സരം എനിക്കു വലിയ ഗുണമുള്ളതൊന്നായിരുന്നില്ല. ഈ ആണ്ടുമുഴുവനും ദേഹസുഖമുണ്ടായിരുന്നില്ല, അതുനിമിത്തം പണി രാജികൊടുക്കേണ്ടതായും വന്നു. അനുജനു കിട്ടി എന്നാശ്വാസമുണ്ടു്."

പിരിഞ്ഞ ദിവാനു തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് കൊടുത്ത സർട്ടിഫിക്കേററ് സംസ്തുതിവചനപത്രികയായിരുന്നു. "മന്ത്രിയുടെയും പത്തൊമ്പതു സംവത്സരത്തോളം ഈ രാജ്യത്തിന്റെ പ്രധാനകാര്യവിചാരിയായിരുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെയും നിലയിൽനിന്നു് ഒഴിയുവാൻ നിങ്ങൾ തീർച്ചയാക്കിയിരിക്കകൊണ്ടു്, ഈ അവസരത്തിൽ, പ്രശംസാർഹമായ വിധം നിങ്ങൾ നിർവ്വഹിച്ചുവന്നിരുന്ന രാജ്യകൃത്യങ്ങളിൽ നമുക്കു എപ്പോഴും തോന്നിയിരുന്ന ബഹുമാനത്തെയും വലിയ വിലയേയും അനുരൂപമായവിധത്തിൽ പ്രദർശിപ്പിക്കേണമെന്നു നാം വിചാരിക്കുന്നു. സുരക്ഷിതനും വിവേകിയുമായൊരു രാജ്യധുരന്ധരൻ നമുക്കു നിങ്ങളിൽ നഷ്ടമായിത്തീരുന്നു; മേലിൽ നിങ്ങളുടെ ബുദ്ധിപൂർവ്വവും ചതുരവുമായ ഉപദേശം

കാൎയ്യനടപടികൾക്കു മാൎഗ്ഗദൎശനമായി ഉണ്ടാകയില്ലെന്നുള്ളതു് എപ്പോഴും ഒരു വ്യസനഹേതുവായിരിക്കും."

"നിങ്ങളുടെ ഉദ്യോഗകാലത്തു് ഭൌതികമായ ഭാഗ്യത്തിൽ രാജ്യത്തിനു വളരെ അഭിവൃദ്ധി ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു നാം നല്ലപോലെ അറിയുന്നു; ധനാഗമമാൎഗ്ഗങ്ങൾ പ്രശസ്തമാകുംവണ്ണം കൂടീട്ടുണ്ടു്; കൃഷിയുടേയും കച്ചോടത്തിന്റേയും വ്യാപ്തിയും അധികമായിട്ടുണ്ടു്; നികുതി മുതലായ ആദായങ്ങളുടെ തുകകളുക ഇതിനുമുമ്പു കിട്ടാത്ത ഒരു സംഖ്യയിൽ എത്തീട്ടുമുണ്ടു്. നമ്മുടെ രാജ്യത്തിനും പ്രജകൾക്കും സംതൃപ്തിയും സന്തോഷവും ഭരണത്തിനു മാനവും ജനിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള പല ഉപകാരപ്രദങ്ങളും ആലോചനാസന്താനങ്ങളുമായ പരിഷ്കാരങ്ങളും യുക്തിയുക്തങ്ങളായ നിയമങ്ങളും കോടതി കച്ചേരികൾ മുതലായ വകുപ്പുകളുടെ അഭിവൃദ്ധിക്കായിട്ടുള്ള പല സാധുമാൎഗ്ഗങ്ങളും നിങ്ങളുടെ പാലനദൃഷ്ടിയിൽ തുടങ്ങീട്ടുണ്ടെന്നു് ഇവിടെ പ്രസ്താവിക്കുന്നതു് ഉചിതമായിരിക്കും. നിങ്ങളുടെ ഈ പ്രവൃത്തികളെ ബ്രിട്ടീഷുകോയ്മ അറിഞ്ഞഭിനന്ദിക്കയും അവരുടെ പ്രസാദത്തെയും ഗുണഗ്രാഹിതയെയും വെളിപ്പെടുത്തുവാൻ സാരവത്തായ ഒരു മുദ്ര നിങ്ങൾക്കായി തരികയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ."

"നമ്മുടെ രാജകുടുംബവും ബ്രിട്ടീഷുകോയ്മയുമായി ഭാഗ്യത്താൽ നിലനിന്നുവന്ന സൌഹാൎദ്ദത്തെ നിങ്ങളുടെ ഭരണകാലത്തു് ഇളകാതെ പാലിച്ചു പോഷിപ്പിച്ചുവന്നു. രാജഭക്തിക്കനുരൂപമായ യാതൊരു കൃത്യവും രാഷ്ട്രീയമായ ഭാരവും ഒന്നും വിട്ടിട്ടില്ല. ഉദ്യോഗകാലം മുഴുവനും പൂൎണ്ണവും അനിരുദ്ധവും ആയ നമ്മുടെ വിശ്വാസത്തിനു നിങ്ങൾ പാത്രമായിരുന്നു. എത്രയും അൎഹിക്കുന്നതും മാനകരവുമായ നിങ്ങളുടെ വിശ്രമകാലത്തു നിങ്ങൾക്കു സകല

ഭാഗ്യവും അനുഗ്രഹവും ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കേണമെ എന്നുള്ള നമ്മുടെ ആഗ്രഹത്തെ ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളട്ടെ."

അദ്ദേഹത്തിന്നു സ്വസ്തിപത്രം സമൎപ്പിക്കേണ്ടതിന്നേയും അദ്ദേഹത്തെക്കുറിച്ചു ജനങ്ങൾക്കുള്ള സ്മരണയെ നിലനിൎത്തുവാൻ ഒരു ഏൎപ്പാടു ചെയ്യേണ്ടതിനെയും സംബന്ധിച്ച് ആലോചിപ്പാൻ അദ്ദേഹം പണിയിൽനിന്നു പിരിഞ്ഞദിവസം നാട്ടുകാരുടെ ഒരു മഹായോഗം എറണാകുളത്തുവെച്ചു കൂട്ടുകയുണ്ടായി. അന്നു കൂടിയതുപോലെ ആളുകൾ ചേൎന്നൊരു സഭ കൊച്ചിയിൽ അത്ഭുതപൂൎവ്വമായിരുന്നു. അന്നു തീൎച്ചയാക്കിയതനുസരിച്ച് കൊടുത്ത സ്വസ്തിപത്രത്തിലെ ചില ഭാഗങ്ങളെ ഇവിടെ ചേൎക്കുന്നു:—

"നിങ്ങൾ, കൊച്ചി മഹാരാജാവിന്റെ നിലയിലിരുന്ന ദീൎഘമായ പത്തൊമ്പതു സംവത്സരംകൊണ്ടു കൊച്ചി രാജ്യനിവാസികൾക്കു മാത്രമല്ല, നിങ്ങളുമായി എടപെടുവാൻ സംഗതിയുണ്ടായിട്ടുള്ള എല്ലാവൎക്കും നിങ്ങളെ സ്നേഹിപ്പാനും വളരെ ബഹുമാനിപ്പാനും സംഗതിവരുത്തീട്ടുണ്ട്. അതുകാരണം നിങ്ങൾ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിയുന്നതിന്നു മുമ്പ് നിങ്ങളുടെ യഥാൎത്ഥസ്നേഹിതന്മാരും ഗുണകാംക്ഷികളുമായ ഞങ്ങൾക്കു നിങ്ങളോടുള്ള ഹൃദയംഗമമായ സ്നേഹത്തെ വെളിപ്പെടുത്താതെ കഴികയില്ല. കൊച്ചി രാജ്യത്തെ മന്ത്രിപദത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള എല്ലാവരിലും അധികകാലം നിങ്ങൾ ആ സ്ഥാനത്തെ അലങ്കരിച്ചിട്ടുണ്ട്. നിങ്ങളുടെ ബഹുമാനപ്പെട്ട അച്ഛന്റെ ആ ഉദ്യോഗകാലത്തിലും മൂന്നു സംവത്സരം അധികമായി നിങ്ങൾ ദിവാൻപദത്തിൽ ഇരുന്നിട്ടുണ്ട്. നിങ്ങളുടെ ദീൎഘമായ രാജ്യഭരണംകൊണ്ടു നാട്ടിലേക്കു അനവധി ഗുണങ്ങളുണ്ടായിട്ടുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കുന്നതോടുകൂടി, ആ ദീൎഘകാലം നി

ങ്ങളുടെ ഭരണകാലത്തു നിങ്ങൾ പ്രദർശിപ്പിച്ചിട്ടുള്ള അച
ഞ്ചലരായ ധൎമ്മത്തിന്റെയും ജ്ഞാനത്തിന്റെയും ഫലമാ
ണെന്നും ഞങ്ങൾ ഭക്തിപുരസ്സരം അനുസ്മരിച്ചുകൊള്ളു
ന്നു. നിങ്ങളുടെ ഉപദേശവഴി നടപ്പിൽ വരുത്തീട്ടുള്ള പ
ല പരിഷ്കാരങ്ങളെയും ഇവിടെ എടുത്തുപറയുന്നതു സര
സമാണെന്നാലും അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നത് ഈ മംഗളപത്ര
ത്തെ അസാമാന്യമായി ദീർഘിപ്പിക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ട് അവ
യിൽ ചില പ്രധാനസംഗതികളെ മാത്രം ഇവിടെ എടു
ത്തുകാണിക്കുന്നു."

"രാജ്യത്തിന്റെ ആകമാനമായുള്ള ക്ഷേമം ക്ഷണ
ത്തിലുണ്ടായ ധനവർദ്ധനം, വ്യവസായാഭിവൃദ്ധി, ഇത്രയധി
കം ജനബാഹുല്യമുള്ള ഒരു രാജ്യത്തു ജനങ്ങളുടെ ഇടയിലു
ള്ള സമാധാനവും സാഹസമില്ലായ്മയുമെല്ലാം നിങ്ങളുടെ
ഭരണനയം മഹാരാജാവിന്റെ പ്രജകളുടെ ഗുണത്തിനാ
യിക്കൊണ്ടു പ്രവൎത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിനുള്ള തൃപ്തികരങ്ങ
ളായ തെളിവുകളാണ്. നിങ്ങളുടെ ഉൽകൃഷ്ടപ്രവൃത്തി
കൾകൊണ്ടു നിങ്ങൾ മഹാരാജാവിന്റെ അഭിനന്ദനത്തി
നും ശ്ലാഘയ്ക്കും പാത്രമായി എന്നും ബ്രിട്ടീഷുഗവൎമ്മെണ്ടു
നിങ്ങൾക്കു സി. എസ്. ഐ. എന്ന സ്ഥാനം നൽകിയെ
ന്നും അറിയുന്നതിൽ ഞങ്ങൾ സന്തോഷിക്കുന്നു."

ശങ്കുണ്ണിമേനന്റെ മറുപടിയിൽനിന്നും ചില ഭാഗങ്ങ
ളെ ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കുന്നു:—"എന്റെ ഉദ്യോഗനിൎവ്വാണ
സമയത്തു നിങ്ങളുടെ സ്നേഹത്തെയും ബഹുമാനത്തെയും
സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഇത്ര ഭംഗിയുള്ളതും സാരമേറിയതും ആയ
ഒരു സാക്ഷ്യവസ്തുവിനെ തരുന്നതിന് നിങ്ങളോടും ഈ പ്രവൃ
ത്തിക്കാദ്യമായി ഉദ്യമിച്ച എന്റെ ദയയുള്ള സ്നേഹിതന്മാ
രോടും ഇതിനു ധനസഹായംചെയ്തവരോടും എനിക്കുള്ള
കൃതജ്ഞതയെ ശരിയായവിധം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിനു

വേണ്ടു വാക്കുകളെ ഞാൻ കാണുന്നില്ല. ഈ ഗവൎമ്മെണ്ടിൻെറ കീഴിൽ ഇരുപതു സംവത്സരത്തോളം ഒരു ഉൽകൃഷ്ടമായ സ്ഥാനം വഹിച്ചിരുന്ന ഒരാൾക്ക്, അതിൽനിന്ന് ഒഴിയുന്ന അവസരത്തിൽ, തൻെറ ജോലിയെ കണ്ടറിഞ്ഞ വരുടെ അനുമോദനത്തെ ലഭിക്കുന്നതു സന്തോഷാവഹമായിട്ടുള്ളതാണ്. ഈ അനുമോദനം പുറപ്പെടുന്നതു കമ്മിററിയിലും വരിപ്പട്ടികയിലും കാണുന്നവരെപ്പോലെയുള്ള മാന്യന്മാരിലും ബുദ്ധിമാന്മാരിലും നിന്നാകുന്നസമയം എൻെറ സന്തോഷം അതിരുകവിയുന്നു."

"നിങ്ങളുടെ മംഗളപത്രത്തിലടങ്ങീട്ടുള്ള മിക്ക പ്രശംസകളും എൻെറ പ്രവൃത്തിഗുണത്തിനേക്കാളധികം നിങ്ങളുടെ സ്നേഹപക്ഷപാതത്തെയാണ് അവലംബിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന് ഞാൻ സന്തോഷത്തോടുകൂടി പ്രസ്താവിക്കുന്നു. എങ്കിലും നമ്മുടെ നാട്ടിൽ ഉത്തമമായ രാജ്യഭരണരീതി ഏൎപ്പെടുത്തേണമെന്നും ഇവിടെ ആവശ്യമായ പരിഷ്കാരങ്ങളെ നടപ്പിൽ വരുത്തേണമെന്നും ഉള്ള ഏകാഗ്രമനസ്സോടുകൂടിയാണ് ഈ കാലം മുഴുവനും ഞാൻ പണിയെടുത്തിട്ടുള്ളതെന്നു എനിക്കിവിടെ സമ്മതിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല. ഒരു ദിവാൻെറ പിരിയലും കാൎയ്യശേഷിയുള്ള റസിഡണ്ടായിരുന്ന മിസ്റ്റർ മാൽട്ടബിയുടെ കീഴിൽ പ്രതിഷ്ഠാപിതമായിരുന്ന ഒരു പുതിയ ഭരണക്രമത്തിൻെറ ആരംഭവുമായ ൧൮൬൦-ൽ ആകുന്നു ഞാൻ പണിയിൽ പ്രവേശിച്ചതു്. അപ്പോൾ നിശ്ചയിച്ച രാജ്യഭാരം നിൎവ്വഹിക്കുന്നതിനു, പ്രതിബന്ധങ്ങളെ അതിക്രമിക്കേണ്ടതായും, ദുരാഗ്രഹങ്ങളോടു മല്ലിടേണ്ടതായും, ഇഷ്ടത്തെ പ്രതിരോധിക്കേണ്ടതായും പഴയ നടവടികളെ ഭേദപ്പെടുത്തേണ്ടതായും വന്നു. എങ്കിലും, ആ ഭരണക്ലേശങ്ങളിൽ എന്നെ സഹായിക്കുന്നതിനും എൻെറ ജോലിയെ ലഘുകരിക്കുന്നതിനും കഴി

പ്രാപ്തിയും ഉത്സാഹവുമുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഉണ്ടായിരു ന്നു. അവരിൽ പലരും ഇന്ന് എന്നെ ബഹുമാനിക്കു വാൻ കൂടിയവരുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഉണ്ടെന്നു ഞാനറിയുന്നു. എന്റെ ഭരണം നിങ്ങൾക്കു പൊതുവിൽ 'സന്തോഷത്തി ന്നിടയാക്കീട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, ഈ രാജ്യത്തെയും അതിലെ സ്ഥാ പനങ്ങളെയും മുമ്പിലത്തേതിലും ഒരു നല്ല സ്ഥിതിയിൽ വ രുത്തിയാണ് ഞാൻ പിരിയുന്നത് എന്ന സംഗതി എനി ക്ക് നിരന്തരമായ സന്തോഷത്തിന്നു കാരണമാകുന്നുണ്ട്.

"എന്റെ ഭരണകാലത്ത് ഓരോ വകുപ്പുകളിലുണ്ടാ യിട്ടുള്ള പ്രവൃത്തിഫലങ്ങളെയോ നിങ്ങളുടെ മംഗളപത്ര ത്തിൽ പറയുന്ന മററു സംഗതികളെയോ ഞാൻ ഇവിടെ വിവരിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ല. ഇത്ര മഹത്തായ സമ്മാനംകൊ ണ്ട് ബഹുമാനിക്കപ്പെട്ട എന്റെ മനസ്സ് നിങ്ങളുടെ അ പാരമായ ദയാശീലത്തിന്നു ശരിയായ നന്ദിപറയുവാൻ സാധിക്കാതെ കുഴങ്ങുന്നു എന്നുപറഞ്ഞാൽ മതിയാകുന്ന താണ്. ഈ സമ്മാനത്തെ ഇത്ര ഭാസുരമാക്കിത്തീർത്ത കാ ൎയ്യത്തിൽ വളരെ സുമനസ്സുകൾ താല്പൎയ്യപ്പെടുകയും പ്രവ ൎത്തിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നു എനിക്കറിയാം. എന്റെ ശ ക്തിക്കൊത്തവണ്ണം ഞാൻ രാജ്യത്തെ ഭരിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള എന്റെ സവിനയമായ അനുഭവത്തിന്നു പുറമെ, എന്റെ പ്രവൃത്തികളെ വിവേചിക്കുവാൻ സൌകൎയ്യമുള്ള എന്റെ സമീപവാസികളായ നിങ്ങളുടെ അനുമോദത്തിന്നുമേലെ യായി മറെറാരു പ്രതിഫലവുമില്ല

"ഒരു വാക്കുകൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. എന്റെ ഈ പിരിവ് കേവലം ഖേദമാപൂൎണ്ണമായിട്ടുള്ള ഒരു ക്രിയയ ല്ല. എന്റെ കീഴിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ എന്റെ നേരെയുള്ള ആദരവും ധൈൎയ്യവും വരുന്ന ബ്രിട്ടീഷ്‌റസി ഡണ്ടന്മാരുടെ ഹാൎദ്ദമായ സഹായവും എന്റെ സ്വാമി

ക്ക് എന്നിൽ പ്രത്യേകമായുള്ള വിശ്വാസവും എൻെറ സ്ഥിതിയെ എനിക്ക ഏററവും സുഖാവഹമാക്കിത്തീൎത്തിട്ടുണ്ട്. ദേഹാസ്വാസ്ഥ്യം ഒന്നമാത്രമാണ് ജോലിയിൽ നിന്ന എന്നെ പിന്മാക്കംവലിപ്പിക്കുന്നത്. ഉദ്യോഗരംഗത്തിൽനിന്ന നിഷ്ക്രമിക്കുവാൻ ഞാൻ നിൎബ്ബന്ധനെങ്കിലും, ഇപ്പോഴുള്ള എല്ലാ ഏൎപ്പാടുകളിലും എൻെറ ഗാഢമസ്നേഹമുണ്ടായിരിക്കുകയും അവയുടെ ഭാവിവിജയങ്ങളെയും അഭിവൃദ്ധിയെയും സന്തോഷത്തോടുകൂടി നോക്കിവരികയും ചെയ്യുന്നതാണ്."

അന്ന പിരിച്ചു ഒരു വലിയ തുകയുടെ പലിശകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശ്രാദ്ധദിവസം സാധുക്കൾക്ക് യഥേഷ്ടം ഭക്ഷണംകൊടുത്തുവരുന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പെൻഷൻവാങ്ങി നാലുകൊല്ലം ഇരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്ന വേദനയും ക്ഷീണവും കൂടി വന്നു. എങ്കിലും പതിവായി ദിവസേന ഏതാനും സമയം അതിർത്തിതൎക്കകാൎയ്യങ്ങളെ നോക്കുന്നതിലും മുഖ്യസംഗതികളിൽ വേണ്ട ഉപദേശം കൊടുക്കുന്നതിലും എഴുത്തുകൾ തയ്യാറാക്കുന്നതിലും വിനിയോഗിച്ചു. ഉദ്ദേശം ഒരു വൎഷം കഴിഞ്ഞതിനശേഷം ഉപദേശംകൊടുപ്പാനും തയ്യാറാക്കിയ എഴുത്തുകളെ പരിശോധിച്ച് ഒപ്പിടുന്നതിനും മാത്രമേ സാധിച്ചുള്ളു. മരിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ഇരുസംസ്ഥാനങ്ങളായ വാദങ്ങൾ മിക്കവയും കൊച്ചിക്കനുകൂലമായി തീൎച്ചയാക്കിക്കാണ്മാനുള്ള ഭാഗ്യം അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായി.

൧൦൭൧-മുതൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോന് മഹാരാജാവിനെ കാണ്മാൻ തൃപ്പൂണിത്തുറക്കുപോകുന്നതിന സാധിക്കാതെയായി. ഇതു അദ്ദേഹത്തിന വലിയ ദുഃഖത്തിനഹേതുവായിത്തീൎന്നു. തിരുമനസ്സിലേക്കും ശങ്കുണ്ണിമേനോനെ കാണുന്നതിന വലിയ താല്പൎയ്യമായിരുന്നു. അതിനായി അവിടുന്ന് എറ

ണാകുളത്ത് ചില ദിവസങ്ങളിൽ എഴുന്നെള്ളി താമസി ക്കയും ചെയ്തുവന്നു. രാജകുടുംബത്തിലുള്ള എല്ലാവരും ഈ കാലത്ത് ശങ്കുണ്ണിമേനായി സ്നേഹത്തോടും അനുകമ്പ യോടും പെരുമാറിവന്നു.

"൧൮൯൯ ഏപ്രിൽ ൧൨-ാംനു- തിരുനാളിന്നു ഞാൻ തൃപ്പൂണിത്തുറക്കുചെന്നു. ബുദ്ധിമുട്ടരുതെന്നും തിരുമനസ്സു കൊണ്ട് ഇരിങ്ങാലക്കുടെക്കു എഴുന്നെള്ളുന്ന സമയം എറ ണാകുളത്ത്‌വെച്ച് കണ്ടാൽമതിയെന്നും മഹാരാജാവ് ദ യാപൂർവ്വം അനുജനോട് പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു. അമ്മത മ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും മററും അപ്രകാരംതന്നെ ഞാൻ ആയാസപ്പെട്ടു സുഖക്കേടു അധികമാക്കരുതെന്നു പറയുന്നു. എളയതമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എ ന്നെകാണ്മാൻ എൻെറ മഠത്തിലേക്കുവരുമെന്നു പറയുന്നു"

"൧൯൦൦-ജനുവരി ൩൧-ാംനു-. ഉത്സവത്തിനുമുമ്പു ണ്ടായിരുന്നതിനേക്കാറും അധികസുഖം എനിക്കിപ്പോറം തോന്നുന്നതുകൊണ്ട് ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നു. മഹാരാ ജാവു വന്നതുമുതൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ കരുണാമസൃണവും നിഷ്കപടവുമായ മുഖം ദിവസംതോറും കാണുന്നത് സ ന്തോഷകരംതന്നെ."

"൧൯൦൦-നവമ്പർ ൩൦-ാംനു- മഹാരാജാവു തിരു മനസ്സുകൊണ്ട് ഞങ്ങളുടെ പടിക്കൽക്കൂടി കടന്നുപോകുന്ന ത് കാണ്മാനുള്ള ഭാഗ്യം എനിക്കുണ്ടായിരുന്നു. തിരുമന സ്സുകൊണ്ട് ദയവായി വണ്ടിനിർത്തി എന്നോടല്പം സം സാരിച്ചു.

"ഡിസമ്പർ ൩൧. കഴിഞ്ഞതിനേക്കാളധികം കഷ്ട തയോടും വേദനയോടുംകൂടി ഒരുകൊല്ലംകൂടി കഴിഞ്ഞു കൂടി."

അദ്ദേഹത്തിൻെറ വേദനയും കഷ്ടതയും അവസാനി

ക്കാരായി. ൧൮൮൧. ആഗസ്റ്റ് ൨൬-ാംനു അദ്ദേഹം ഭക്ഷണംകഴിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സമയം അദ്ദേഹത്തിനു പെട്ടെന്നു പക്ഷവാതംതുടങ്ങി: അദ്ദേഹത്തിനു സംസാരിക്കാൻ പാടില്ലാതെയായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ വലത്തെക്കയ്യിനും കാലിനും ചേഷ്ടയില്ലാതായി. അദ്ദേഹം ക്രമേണ ക്ഷീണിച്ച്, ൨൩-ാംനു പതിനൊന്നുമണിയോടുകൂടി ഇഹലോകവാസം വെടിഞ്ഞു. മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനപ്രകാരം പട്ടാളക്കാരുടെ അകമ്പടിയോടുകൂടി പിറെറദിവസം രാവിലെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശവസംസ്കാരംകഴിച്ചു. കൊച്ചി രാജ്യം അന്ധകാരമയമായി.

---

൧൮ ആകൃതിയും പ്രകൃതിയും

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സാമാന്യം ദീൎഘകായനും ദൃഢഗാത്രനും ആയിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരം വളരെ കെല്പുള്ളതായിരുന്നു. വയസ്സാകുന്നതിനു മുമ്പ് ധാരാളം പ്രയത്നം ചെയ്യുന്നതിനും കായക്ലേശമനുഭവിക്കുന്നതിനും അദ്ദേഹത്തിനു ശേഷിയുണ്ടായിരുന്നു. കാഴ്ചയിൽ വിശേഷവിധിയായുള്ള അംഗസൌഭാഗ്യവും, പ്രഭാവവും, ഉജ്ജ്വലിക്കുന്ന ദൃഷ്ടികളും, വിശാലമായ നെററിത്തടവും, ശുകനാസികയും, ഗംഭീരവും പ്രസന്നവും ആയ മുഖഭാവവും, യദൃച്ഛയാ കാണുന്നവർകൂടി തിരിഞ്ഞുനോക്കി ആരെന്നുള്ള തപ്പെടത്തക്ക ഫിരിസ്ഥിതയും അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടാക്കിയിരുന്നു. നന്ന അടുത്തു പരിചയപ്പെടുവാൻ സംഗതിവന്നവൎക്ക് ഒന്നാമതായി ഉണ്ടായ അഭിപ്രായം അടുപ്പംകൊണ്ടു ദൃഢപ്പെട്ടുതന്നെ വന്നിരുന്നു.

അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തിലും, വാക്കിലും, പെരുമാററത്തിലും ഗൌരവവും, പൂർവ്വികന്മാൎക്കുണ്ടായിരുന്ന പ്രത്യേക ഔദാൎയ്യവും, കുലീനതയും ഏററവും പ്രകാശിച്ചിരുന്നു. ഇവ ഘോരകലികാലമായ ഇക്കാലത്തു ദുൎല്ലഭമായിട്ടുള്ളതെന്നല്ല അപരിഷ്കൃതം കൂടിയാണത്രെ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമകാലീനന്മാരായിരുന്ന ചില ബ്രിട്ടീഷു റസിഡണ്ടന്മാർ പ്രാപ്തിയുള്ള ഭരണകൎത്താക്കന്മാൎക്ക് ആവശ്യം വേണ്ടതെന്ന് കരുതിയിരുന്ന വാക്പാരുഷ്യവും കൎക്കശസ്വഭാവവും അദ്ദേഹത്തിന്നു ദുസ്സഹമായി തോന്നിയിരുന്നു. കുലീനാനൎഹമായ വാക്കൊ പ്രവൃത്തിയൊ യഥാൎത്ഥത്തിൽതന്നെ സ്പൎശിക്കപോലും ചെയ്യാതിരിക്കെ, കുലീനന്മാരെന്നു അഭിമാനിക്കുന്നവൎക്ക് ഇത്തരം ദുസ്സ്വഭാവം എങ്ങനെ ഉണ്ടായി എന്നും അദ്ദേഹം അത്ഭുതപ്പെട്ടിരുന്നു. സ്വതവേ തീവ്രവികാരങ്ങളുള്ള ആളായിരുന്നെങ്കിലും, അവയെ അമൎത്തി നിയന്ത്രിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം ശീലിച്ചിരുന്നു. തന്നിമിത്തം, കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാരോടെന്നല്ല, ഭൃത്യന്മാരോടുപോലും, അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും പരുഷവാക്കുപയോഗിച്ചിട്ടില്ല. ആയതിന്റെ അപൂൎവ്വതയും കാരണസ്വഭാവവുംനിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിന്റെ സാമപൂൎവ്വവും ശ്രേഷ്ഠവും ആയ ശകാരം, ആ നൂററാണ്ടവസാനകാലത്തു തങ്ങളും ഏററിരുന്ന കഠോരങ്ങളും ദുസ്സഹങ്ങളും ആയ എല്ലാ ശകാരങ്ങളേക്കാളും അസഭ്യവാക്കുകളേക്കാളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴുദ്യോഗസ്ഥന്മാൎക്ക് അധികം ഉള്ളിൽ തട്ടുന്നതായിരുന്നു. ഒരു കീഴുദ്യോഗസ്ഥനെ ശകാരിക്കേണ്ടിവന്നാൽ സാധാരണമായി അദ്ദേഹം വാക്കുകൊണ്ടു കഴിക്കാറാണ് പതിവ്. എന്നാൽ നന്ന ചുരുക്കമേ രേഖാമൂലമായി ചെയ്തുവന്നിരുന്നുള്ളു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോവൻ മനുഷ്യരെയും കാൎയ്യാകാൎയ്യങ്ങളേ

യും യഥായോഗ്യം സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിക്കത്തക്ക നിശ്ചഞ്ച
ലമായ ഉൾക്കരുത്തുണ്ടായിരുന്നു. സ്വകാൎയ്യവൈരമൊ വി
വേകരഹിതമായ പക്ഷഭേദമൊ തന്റെ നിശ്ചയത്തെ
തെറ്റിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും ഇടകൊടുത്തിരുന്നില്ല.
എന്നുതന്നെയല്ല, സ്വന്തകാൎയ്യം കരുതി മറ്റാരുത്തനെ
ഒരിക്കലും ഉപദ്രവിച്ചിട്ടുകൂടിയില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്നു ധാരാ
ളം സഹനശീലമുണ്ടായിരുന്നു. മനുഷ്യൎക്കുള്ള വിട്ടുവീഴ്ചകൾ
ധൎമ്മബുദ്ധിയോടെ അദ്ദേഹം ക്ഷമിച്ചിരുന്നു. ചില്ലറ അ
ബദ്ധങ്ങൾ അദ്ദേഹം ഗൌരവമായി കരുതുകയൊ യാതൊ
രു തെറ്റും തന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽപെടാതെ പോകാൻ അനു
വദിക്കുകയൊ ചെയ്തിരുന്നില്ല.

ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ മറ്റൊരു സ്വഭാവഗുണം യാ
തൊന്നുകൊണ്ടും കലുങ്ങാത്ത മഹാമനസ്കതയാണ്. ഇത്
അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തുള്ളവർതന്നെ നല്ലവണ്ണം അറി
ഞ്ഞു സ്തുതിച്ചിരുന്നു. അയോഗ്യങ്ങളായ ഉദ്ദേശങ്ങൾ ത
ന്നിൽ ആരോപിക്കുന്നതു ചിലപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്നു മ
നോവേദനയുണ്ടാക്കിയിരുന്നു എങ്കിലും, എന്തുതന്നെ തോ
ന്നിയാലും, ദുസ്സഹമായിട്ടുള്ളതുകൂടി പരമശാന്തതയോടെ
അദ്ദേഹം സദാ സഹിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാല
ത്ത് അദ്ദേഹത്തെപ്പറ്റി ഇടക്കിടെ ദുഷിച്ചുപറഞ്ഞിരുന്ന
തൊന്നും തന്നെ ശല്യപ്പെടുത്തുന്നതിന്നൊവ്യാകുലപ്പെടുത്തു
ന്നതിന്നൊ അദ്ദേഹം അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. പത്രപ്രവൎത്ത
കന്മാരുടെയും വാറോല ഹൎജ്ജിക്കാരുടെയും കുത്സിതങ്ങൾ
അദ്ദേഹം വകവെക്കാതെ നികൃഷ്ടങ്ങളായി തള്ളിയതേയു
ള്ളു. മദിരാശിയിൽ അക്കാലത്തെ ഒന്നുരണ്ടു പ്രതിദിനപ
ത്രങ്ങളിൽ തിരുവിതാംകൂറിലെയും കൊച്ചിയിലെയും രാജ്യ
ഭരണത്തെ അധിക്ഷേപിച്ചുകൊണ്ടു ഒന്നിലധികം പ്രാവ
ശ്യം എഴുതിയിരുന്നു. മദിരാശിയിൽ ജനസ്വാധീനമുണ്ടാ

യിരുന്ന പത്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു മാധവറാവു ആ അധിക്ഷേ
പങ്ങൾക്കു തക്ക മറുപടി എഴുതിക്കുകയും അതേപ്രകാരം
ചെയ്യുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനവനോടുപദേശിക്കുകയും ചെയ്തു.
"അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടു നമ്മെപ്പററിയും നമുക്കെ
തിരായും എഴുതുവാൻ ആ പത്രത്തിന്നു തരംകൊടുക്കുകമാ
ത്രം ഫലമായി ഭവിക്കുന്നതിനാൽ അവിവേകമായ ആ പ്ര
വൃത്തി ചെയ്യുവാൻ ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ വിസമ്മതിച്ചതേയു
ള്ളു. ദിവാനെയും ദിവാന്റെ രാജ്യഭരണത്തേയും ഒരു നാ
ട്ടുവർത്തമാനപത്രത്തിൽ തുടരെത്തുടരെ ആക്ഷേപിച്ചിരുന്ന
ത് ഒരിക്കൽ റസിഡണ്ട് മിസ്റ്റർ നെവീൽ ഭദ്രേഹത്തി
ന്റെ ദൃഷ്ടിയിൽകൊണ്ടുവന്നു. മറുവടിയായി ശങ്കുണ്ണിമേ
നോൻ ൧൮൭൫ ജൂലായി ൨൰-ാംനു- ഇപ്രകാരം എഴുതി
അയച്ചു. "പശ്ചിമതാരക പറയുന്നതിൽ വാസ്തവം നന്നെ
അപൂർവ്വമേ ഉണ്ടാകാറുള്ളു. ആകയാൽ അതിൽ പറഞ്ഞു
കാണുന്ന അടിസ്ഥാനരഹിതങ്ങളായ പ്രസ്താവങ്ങൾ അവ
അർഹിക്കുംപോലെ തുച്ഛങ്ങളായി നിരസിക്കുകയാണ് ഞാൻ
ഇതുവരെ ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. മററുതരത്തിൽ പ്രവർത്തി
ക്കുന്നതു ബുദ്ധിമുട്ടാണ്. എന്റെ മര്യാദകൊണ്ടു പകരം
ചോദിക്കുന്നില്ല. എന്നുതന്നെയല്ല, അതിലെ ആക്ഷേപ
ങ്ങൾക്കു മറുപടിയെഴുതുക എന്നുള്ളതു കാര്യമേ ഞാൻ ഗ
ണ്യമാക്കിയിട്ടില്ല. പത്രങ്ങളിൽ എഴുത്തുകുത്തുകൾക്കു ചി
ലവിടാൻ മാത്രം എനിക്കു സമയംപോരാ. പത്രാധിപൎക്കു
വേറൊന്നും ചെയ്യുവാനും ഇല്ല. ഒരിക്കലല്ലെങ്കിൽ, പി
ന്നൊരിക്കൽ അയാൾക്ക് അബദ്ധം പിണയും." ക്ഷണ
ത്തിൽ അയാൾക്ക് അബദ്ധം പിണയുകയും ചെയ്തു. ത
ന്റെ ശത്രുവിന്നു പരാജയം വന്നതിൽ അസാരം സന്തോ
ഷിച്ചുള്ള ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെപേരിൽ തെററല്ല. "൧൮൭൭
മേയ് ൨൰-ാംനു—പശ്ചിമതാരകയുടെ പത്രാധിപരായ

മിസ്റ്റർ പാൽക്കർക്ക് കാപ്ററൻ റിങ്കൾസിൻെറ അടുത്തു
നിന്നും നല്ല കൊട്ടുകിട്ടി. മിസ്റ്റർ പാൽക്കർ സകലരേയും
ശകാരിക്കുകയും സകലരോടും ഗുണദോഷം പറയുകയും
ചെയ്യുന്നു. യാതൊരാൾക്കും ഗുണമുള്ളതായി അയാൾ
കാണുന്നില്ല. അയാളുടെ ധിക്കാരത്തിനു കിട്ടിയ ശിക്ഷ
യിൽ എനിക്കു സന്തോഷിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല. കൊട്ടു
കിട്ടിയത് അത്യധികം കണക്കിലായിയെന്നാണ് തോന്നു
ന്നത്. അതിനെപ്പററി സന്തോഷിക്കാത്തവർ കൊച്ചി
യിൽ ആരുംതന്നെയില്ല."

മേൽപ്പറഞ്ഞ റസിഡണ്ട് മിസ്റ്റർ നെവിൽ ദിവാൻ
ജി അവർകൾക്കു വാറോലഹർജികൾ അയയ്ക്കുകയും അ
വയെപ്പററി വിവരം ചോദിക്കുകയും ചെയ്യുക പതിവായി
രുന്നു. അങ്ങനെ ചെയ്ത ഒരവസരത്തിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ
താഴെ കാണുന്നപോലെ എഴുതിഅയച്ചു: "ഈ കടലാസ്
എനിക്കയച്ച ഒന്നിൻെറ പകപ്പാണെന്നു പറയുന്നുണ്ട്.
അതിൻെറ അസ്സലും അതേ തരത്തിലുള്ള ഒന്നുരണ്ടു 'കട
ലാസ്സുകളും എനിക്കു കിട്ടുകയുണ്ടായി. ഈവക വാറോല
ഹർജികൾ നികൃഷ്ടങ്ങളായി, മറുപടിപറയാതെ തള്ളുക
യാണ് അവയെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഉത്തമമാർഗ്ഗം
എന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തിന്മേൽ ഞാൻ അവയെ വകവെ
ച്ചില്ല." അതുപോലെയുള്ള വേറൊരു ഹർജിയെപ്പററി
അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഡയറിയിൽ അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം എ
തിയിരിക്കുന്നു: "ദിവാൻജിയേയും ദിവാൻജിയുടെ ബന്ധു
ക്കളേയും സകലവിധകുററങ്ങളും ചുമത്തി, തങ്ങളെ ഉദ്യോ
ഗത്തിൽനിന്നു പിരിച്ചതിനു സങ്കടം ബോധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു
വി. * * * മല്ലനും...കെ...മേനവനും മഹാരാജാവുതിരു
മനസ്സിലേക്കു അയച്ച ഒരു ഹർജിയുടെ പകർപ്പ് സർവ്വാധി
കാര്യക്കാർ അയച്ചുതന്നു. സദാ അവരിൽ ദയയോടും ദാ

ക്ഷിണ്യത്തോടും പെരുമാറിവരുന്ന എന്റെ പേരിൽ ഈ
വക അകാരണവും അവാസ്തവവും ആയ കുററങ്ങൾ ചുമ
ത്തുക എന്നതു കൃതഘ്നതയുടെ മൂർദ്ധന്യമായി പരിണമിക്കു
മെന്നിരിക്കെ, ഈ പറഞ്ഞ ഹർജികളെല്ലാപ്പൂവെച്ചുണ്ടാ
ക്കിയിട്ടുള്ളതാണെന്നാണ് ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നത്. ത
ന്റെ ഉദ്ദേശങ്ങൾ മററുള്ളവർ തെററിദ്ധരിക്കാതെ ആ
ർക്കും അവനവന്റെ കൃത്യം നിർവ്വഹിക്കാമെന്നു തോന്നു
ന്നില്ല."

സ്വയം പരസ്യപ്പെടുവാൻ താല്പൎയ്യമുള്ള ജനങ്ങളെ
യാണ് സാധാരണമായി പൊതുജനാഭിപ്രായം ഏററവും
തട്ടുക. ഈ സംഗതിയിൽ ശങ്കുണ്ണിമേനവനും അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ സ്നേഹിതൻ മാധവറാവുവും തമ്മിൽ അജഗജാന്തര
മുണ്ടായിരുന്നു. എല്ലാ ആഡംബരത്തിനും പരബോദ്ധ്യ
ത്തിനുമുള്ള പരസ്യങ്ങൾക്കും ശങ്കുണ്ണിമേനവനുണ്ടായിരുന്ന
അനിഷ്ടം ഒരു സൂചക്കേടുപോലെയായിരുന്നു. പത്രങ്ങ
ളിൽ അവനവനെ സ്തുതിച്ചിരിക്കുന്നതിൽ ഒന്നെങ്കിലും അ
ദ്ദേഹത്തിന്റെ കയ്യടയാളമുള്ള പുസ്തകങ്ങളിൽ സൂചിപ്പി
ച്ചിരിക്കുന്നതായി കണ്ട ഓർമ്മ ഇല്ലെന്നു തീൎത്തുപറ
യാം. അദ്ദേഹം ഉദ്യോഗം ഒഴിഞ്ഞശേഷം, സംസ്ഥാനം
വക അടുത്തവൎഷത്തെ ഭരണറിപ്പോർട്ടിൽ അദ്ദേഹത്തി
ന്റെ ദീർഘകാലഭരണത്തെപ്പററി സ്തുതിച്ചുവിവരിക്കേണ
മെന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിൻഗാമിയായിരുന്ന സഹോദ
രന്റെ ചില ഗുണകാംക്ഷികൾ നിർബ്ബന്ധിക്കുകയുണ്ടായി.
ഈ അഭിപ്രായം ഇരുസഹോദരന്മാരും തീരുമാനമായി വി
സംവദിച്ചു. അക്കാലത്തെ ഹജൂർ സിക്രട്ടറിയുടെ വീണ്ടും
വീണ്ടുമുള്ള അലട്ടൽനിമിത്തം, ഒടുവിലത്തെ അദ്ധ്യായ
ത്തിൽ പകൎത്തെഴുതിയിരിക്കുന്ന മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സി
ലെ ആശംസാപത്രം റിപ്പോർട്ടിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ

എങ്ങനെയോ അവർ വൈമനസ്യത്തോടുകൂടി സമ്മതിച്ചു. തന്റെ ഉദ്യോഗസംബന്ധമായ ആഡംബരം യാതൊന്നും കൂടാതെയാണ് ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ സംസ്ഥാനത്തു സഞ്ചരിച്ചിരുന്നത്. നിത്യം രാവിലെ അദ്ദേഹം നടക്കാൻ പുറപ്പെടുമ്പോൾ ചെറുപ്രായത്തിൽ ഒരു ബന്ധുവാണ് കൂടെ ഉണ്ടാകാറ്; അല്ലാതെ വില്ലുധരിച്ച ശിപ്പായിയെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൂടെ ഒരിക്കലും കാണാറില്ല. ൧൮൮൮ മേയി ൧൮-ാംനു-യിലത്തെ ഡയറിയിൽ ഒരു പ്രത്യേകസംഭവം അദ്ദേഹം വിവരിച്ചുകാണുന്നുണ്ട്. അന്നു അദ്ദേഹം ചൊവ്വരെ വേനൽക്കു കുളിച്ചുതാമസിക്കുകയായിരുന്നു. അപ്പോൾ തിരുവിതാംകൂർ ദിവാൻജിയും ആലുവായിൽ വന്നുചേൎന്നു.

"രാവിലെ ആലുവായിൽപോയി ദിവാൻജി അവർകളെ സന്ദർശിച്ചു. അനവധി ശിപായിമാരും ഹരിക്കാരന്മാരും കടവിൽവന്നു എന്നെ എതിരേറ്റുകൊണ്ടുപോയി. പടിവാതുക്കൽ ആയുധപാണികളായ പട്ടാളക്കാർ അണിയായിനിന്നു ബഹുമാനിക്കുകയുംചെയ്തു......വൈകുന്നേരം അഞ്ചുമണിക്കു ദിവാൻജി അവർകൾ എന്നെ വന്നുകണ്ടു. എന്റെ കൂടെ ഒരൊററശിപായി മാത്രമുണ്ടായിരുന്നതിനാൽ എന്നെ ബഹുമാനിച്ചപോലെ അങ്ങോട്ടും ബഹുമാനിക്കുവാൻ എനിക്കു നിവൃത്തിയില്ലായിരുന്നു."

മഹാരാജാവിനോടും രാജകുഡുംബത്തിലെ സകലരോടും ശങ്കുണ്ണിമേനവന്നു അളവററ രാജഭക്തിയും വിശ്വാസവും ഉണ്ടായിരുന്നു. അദ്ദേഹം അവർ സകലരേയും, ശിഷ്യരായ തിരുമേനികളെപ്പോലും, ഏററവും ബഹുമാനപൂർവ്വം ആദരിക്കയും അതിശ്രദ്ധാന്തിയോടും താല്പര്യത്തോടും അവരുടെ ഹിതങ്ങൾ അനുവർത്തിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അദ്ദേഹം അവരോടും അവരെപ്പററിയും സദാ വ

ണക്കാരോടുകൂടി സംസാരിക്കുകയും മററുള്ളവരും താന
ടുത്തുള്ളപ്പോൾ അതെപ്രകാരം പ്രവൎത്തിക്കുവാൻ നിൎബ്ബ
ന്ധിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ടും തൃപ്തിതോന്നാ
ത്തവൎക്കുകൂടി കുററംപറയത്തക്ക ഒരു പദമെങ്കിലും, മററാ
ൎക്കും നോക്കാനവകാശമില്ലാത്ത അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്വകാ
ൎയ്യഡയറികളിൽകൂടി കാണുന്നതല്ല. രാജകുടുംബംക്രമമായി
വൎദ്ധിച്ചുതന്നെ വരുന്നതുകണ്ട് അവസാനകാലം അദ്ദേ
ഹം ചിന്താകുലനായിത്തീൎന്നു. ഈ സംഗതി ഏററവും
ശ്രദ്ധവെക്കത്തക്ക ഒരു കാൎയ്യമായി അദ്ദേഹം കരുതിയി
രുന്നുവെന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ കയ്യെഴുത്തുപുസ്തകത്തിൽ നിന്നു
കാണാം. "൧൮൯൭ നവമ്പർ ൨൯-ാംനു-. രാജകുടുംബം
ക്രമാതീതമായി വൎദ്ധിക്കുന്നുണ്ട്. ചെലവിനുതക്കവണ്ണം അ
വരെ പുലൎത്തുവാൻ ബുദ്ധിമുട്ടായിവന്നേക്കും." "൧൮൯൮
ജൂലായി ൨-ാംനു-. രാജകുടുംബം അസംഖ്യമാകുംവണ്ണം
വൎദ്ധിക്കുന്നുണ്ട്. അവരെയൊക്കെ ഏതുപ്രകാരം പരി
രക്ഷിക്കേണ്ടു എന്നു അറിയുന്നില്ല. ആചാരമുറയ്ക്കു അ
വർ വേലക്കു പോകാൻ തരമില്ല. അവരെ യഥായോഗ്യം
പരിരക്ഷിക്കുവാൻ സംസ്ഥാനത്തുനിന്നു നന്നാ ഞെരുങ്ങുക
യുംചെയ്യും."

രാജഭക്തിയേക്കാൾ ബലമേറിയ വല്ല ചിത്തവൃത്തി
യും ശങ്കുണ്ണിമേനവന്നുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അതു അദ്ദേഹ
ത്തിൻെറ സ്വരാജ്യസ്നേഹമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം രാജ്യത്തെ
സാകാംക്ഷം സ്നേഹിക്കുകയും അതിൻെറബഹുമാനലബ്ധി
ക്ക് അത്യൗത്സുക്യത്തോടുകൂടി യത്നിക്കുകയും ചെയ്തി
രുന്നു. രാജഭക്തിയും ദേശഭക്തിയും തമ്മിൽ നോക്കിയാൽ
ഏതാണ് വരിക്കേണ്ടതെന്നു സംശയിക്കത്തക്കതായി സ്വ
പിതാവിന്നുണ്ടായിരുന്ന ദുരവസ്ഥ ഭാഗ്യവശാൽ ശങ്കുണ്ണി
മേനവന്നുണ്ടായില്ല. ഏതാണ്ട് ഈ സ്വഭാവത്തിലുള്ള ബു

ധിമുട്ട അദ്ദേഹത്തിന നേരിട്ട ഏകാവസരം കഴ്ക്കൂർകാൎയ്യം
സംബന്ധിച്ചായിരുന്നു. എന്നാൽ ദൈവഗത്യാ മഹാരാ
ജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ തദവസരത്തിൽ കാൎയ്യത്തി
ന്റെ യഥാൎത്ഥാവസ്ഥ ഗ്രഹിച്ചു. ൧൮൭൮ നവമ്പർ ൨൫-ാം
നു- കഴ്ക്കൂർ ലഹളയുണ്ടാക്കിയവരെ അച്ചൻ ശിക്ഷിക്കാത്ത
തുകൊണ്ടുമാത്രം തിരുവുള്ളക്കേടുണ്ടെന്നും മററു സംഗതി
കളിൽ അച്ചന്റെ പ്രവൃത്തിതിരുമനസ്സിൽ ബോദ്ധ്യമായി
രിക്കുന്നുവെന്നും മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളി
ച്ചെയ്തു." ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ ചെയ്വാൻമടിക്കുന്ന നിന്ദാവഹ
മായ പ്രവൃത്തികളാൽ അച്ചനെ അടിപെടുത്തുവാൻ രാജ
കുടുംബത്തിലെ മററുചിലൎക്കു ആഗ്രഹം മുതിൎന്നപ്പോൾ
മേൽപറഞ്ഞ സംഗതി ശങ്കുണ്ണിമേനവന് വിവേകതയോ
ടെ മൌനമായിരിപ്പാൻ ശക്യമാക്കിത്തീൎത്തു. "൧൮൭൮ മാ
ൎച്ച് ൨൨-ാംനു ഇന്നാലെ വൈകുന്നേരം പൊയ്യൂർ അമ്മ
രാജാവിനെ ചെന്നു മുഖം കാണിച്ചു. ഇതു തക്കംനിമിത്തം
അവിടേക്കു വലിയ തിരുവുള്ളക്കേടായിരിക്കുന്നു. ഞാൻ
വേണമെന്നുവെച്ചാൽ കാൎയ്യം എളുപ്പത്തിൽ തീൎക്കാൻ ക
ഴിയുമെന്നു ഇനിയും അവർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നുമുണ്ട്. അ
ച്ചന്റെ കരൊഴിവുഭൂമികൾക്കു കരം ചുമത്തുമെന്നും മ
ററുപ്രകാരങ്ങളിൽ നട്ടംതിരിക്കുമെന്നും മററും ഭീഷണി പ
റഞ്ഞ് അച്ചനെ ഭയപ്പെടുത്തിയാൽ, അയാൾ ക്ഷേത്രം
എളയരാജാവിനു വിട്ടുകൊടുക്കുമെന്നാണ് അവിടുന്നു കല്പി
ച്ചരുളിച്ചെയ്തതിന്റെ സാരം, അച്ചന്റെ കരൊഴിവു വസ്തു
ക്കളെപ്പററിയുള്ള വാദം ഞാൻ വീണ്ടും തുടരേണമെങ്കിൽ
ആയതു സംസ്ഥാനത്തിന്റെ നന്മക്കായിരിക്കും; അല്ലാതെ
ഈവക തുച്ഛസംഗതികൾക്കായിരിക്കില്ല."

എല്ലാവിധതരക്കങ്ങളും ഇല്ലായ്മചെയ്വാൻ താൻ സ
ന്നദ്ധനായിരിക്കുന്നു എന്നുള്ള ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ ഈ

സ്വഭാവഗുണം ജനങ്ങൾക്കു അത്യന്തംവിശ്വാസഹേതുകവും
ആശ്വാസജനകവും ആയിരുന്നു. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോ
ഗം ഒഴിയുകയായി എന്നു തീരുമാനമായി അറിഞ്ഞപ്പോൾ,
പാലിയത്തച്ഛനെപ്പോലെ സംശയസ്ഥിതികളിൽ ഇരുന്നി
രുന്നവർ അവരവരുടെ ഗൃഹങ്ങൾ ക്രമപ്പെടുത്തുവാൻ ബ
ദ്ധപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. കഴൂർ ലഹളയ്ക്കുശേഷം, പാലിയത്തച്ഛ
ന്റെ കുടുംബത്തിൽപ്പെട്ടവൎക്കു കൊട്ടാരത്തിൽ പ്രവേശം
അനുവദിച്ചിരുന്നില്ല. നാട്ടിലെ ഒന്നാമത്തെ പ്രഭുക്കളാ
യി അവർ അനുഭവിച്ചിരുന്ന സ്ഥാനമാനങ്ങളും അവകാ
ശങ്ങളും വിലക്കിയിരുന്നു. കൊട്ടാരത്തിൽനിന്നുള്ള തിരു
വുള്ളക്കേട്ട സമാധാനിപ്പിക്കുവാൻ അവർ പലനാൾ പ
ണിപ്പെട്ടിട്ടും പ്രയോജനമുണ്ടായില്ല. ഓരോ റസിഡണ്ടു
മ്മാരും പ്രത്യേകിച്ചും മിസ്റ്റർ ബാല്ലർഡും അവൎക്കുവേണ്ടി
താല്പൎയ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ൧൮൭൨-ൽ മിസ്റ്റർ ബാല്ലർഡ്
മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സിലേക്കും അവിടത്തെ മാതാവായ
വലിയമ്മരാജാവിനും ആ സംഗതിയെപ്പററി എഴുതുകകൂടി
ചെയ്തു. അവിടത്തെ പുത്രനായ എളയരാജാവിനെ അ
ച്ഛൻ അതിയായി ആക്ഷേപിക്ക നിമിത്തം, സ്വവികാര
ങ്ങൾക്കു ഹാനിതട്ടാതെ, അമ്മരാജാവവൎകൾക്കു അച്ഛനു
മായി ഇടപെടുവാനൊ അച്ഛനെ മിത്രഭാവത്തിൽ സ്വീക
രിപ്പാൻ അവിടത്തെ പുത്രന്മാരോടു ഉപദേശിക്കുവാനൊ
അവിടുക്കു തൽക്കാലം തരമില്ലെന്നു മഹാരാജാവുതിരുമന
സ്സുകൊണ്ട് തിരുവെഴുത്തുതീട്ടൂരം അയയ്ക്കുകയും ചെയ്തു.
എന്നാൽ, കാലപ്പഴക്കത്തിൽ അനിഷ്ടമെല്ലാം തീരുമെന്നും
കൊച്ചിരാജകൊട്ടാരത്തിൽ അച്ഛൻ അനുഭവിച്ചിരുന്ന പ
ദവി പിന്നീടൊരിക്കൽ അച്ഛനു തിരികെ കിട്ടുമെന്നും മ
ഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് വിശ്വസിച്ചിരുന്നതായി ആ
തിരുവെഴുത്തിൽ എഴുതിയിരുന്നു. അച്ഛൻ കഴൂർദേവസ്വ
വും അതിലെ സ്വത്തുക്കളും വിട്ടുകൊടുക്കുകയും തൃപ്പൂണിത്തു

റെ ദേവസ്വത്തിലേക്ക ധനസംഭാവനയായി ൫,൦൦൦ ക. പിഴയൊടുക്കുകയും ചെയ്താൽ അയാളുമായി സമാധാനമാകുവാൻ എളയരാജാവു തയ്യാറായിരുന്നു.

കൊച്ചിരാജ്യചരിത്രത്തെപ്പററി പല വിവരണങ്ങളും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ശേഖരിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഭാഗ്യദോഷത്താൽ അദ്ദേഹം അതൊന്നും ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയില്ല. വാൎദ്ധക്യം ബാധിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമധേയംതന്നെയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ മിത്രമായിരുന്ന ആറം തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രം എഴുതി പുറപ്പെടുവിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹവും ആ വിഷയത്തെപ്പററി വല്ലതും എഴുതുമായിരുന്നേനെ. അദ്ദേഹത്തിനു അയച്ചുകൊടുത്തിരുന്ന തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രപുസ്തകത്തിൽ അരവിലെല്ലാം സ്വന്തഅഭിപ്രായം ധാരാളം കുറിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നതായി ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

സ്നേഹവഴിക്കുപദേശിച്ചും ഗുണദോഷം പറഞ്ഞും കുടുംബങ്ങളിലേയും ദേവസ്വങ്ങളിലേയും പള്ളികളിലേയും വഴക്കുകൾ തീൎന്നതിലേക്ക ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ അധികസമയം ചിലവഴിച്ചിരുന്നു. അദ്ദേഹം സ്വയം മാദ്ധ്യസ്ഥ്യത്തിനു ചെല്ലുകനിമിത്തം നിരവധി പ്രഭുകുടുംബങ്ങളിലും മററു കുടുംബങ്ങളിലും കലഹം ഒതുങ്ങിപ്പോകുകയും അതിനാൽ അവർ നശിക്കാതിരിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. മിക്ക സംഗതികളിലും മേലാൽ കുടുംബം ഭരിക്കേണ്ട നടപടിക്കു അംഗങ്ങളെക്കൊണ്ട് അദ്ദേഹം കരാർ എഴുതിച്ചിട്ടുമുണ്ട്. ഈവക കരാറുകൾ സാധാരണമായി അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹായിയായ അപ്പാത്തുരയ്യൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിദേശമനുസരിച്ചു തയ്യാറാക്കാറാണ് പതിവ്. എന്നാൽ ചിലതു ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ തനിച്ചും എഴുതിയുണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ദേവസ്വങ്ങളിലെ ഊരാളന്മാ

രൊ ട്രസ്റ്റികളൊ തമ്മിൽ തൎക്കമുണ്ടാകുന്ന സംഗതിയിലും അദ്ദേഹം അതേപ്രകാരം പ്രവൎത്തിച്ചു. ക്രിസ്തീയപള്ളികളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം, ശങ്കുണ്ണിമേനവനുകൂടി തീൎക്കുവാൻ സാധിക്കാതിരിക്കത്തക്കവണ്ണം മതസ്പൎദ്ധയോ കക്ഷിവാദമൊ മുഴുത്തിരിക്കുന്ന തൎക്കങ്ങൾ മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തു കോടതികേറിപ്പോയിട്ടുള്ളൂ. ഈ വിഷയത്തിൽ അദ്ദേഹം എത്രത്തോളം താല്പൎയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു എന്നു കാണിക്കുവാൻ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഡയറികളിൽ പലേടത്തും എഴുതിയിരിക്കുന്നതിൽ രണ്ടെണ്ണം താഴെ എടുത്തുചേൎക്കുന്നു.

“൧൮൭൯ മെയ് ൧൧-ാംനു. ബിഷപ്പ് മൂറിൻ ഉച്ചയ്ക്കു രണ്ടുമണിക്കു എന്നെ കാണുവാൻ വന്നു. ഈ രാജ്യത്തുള്ള റോമാ സിറിയൻപള്ളികളിലെ വാദപ്രതിവാദങ്ങളെപ്പററി ഞങ്ങൾ ഏറെനേരം സംഭാഷണം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ബിഷപ്പു ദുരാലോചനകൾ കൊണ്ടുവന്നു...... അതിനെപ്പററി എനിക്കെഴുതിഅയപ്പാനും ആ സംഗതി ഞാൻ നല്ലവണ്ണം മനസ്സുവെക്കുന്നതാണെന്നും അദ്ദേഹത്തിനോടു പറഞ്ഞു. അദ്ദേഹത്തിനെ എങ്ങനെ തൃപ്തിപ്പെടുത്തേണ്ടുവെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട. മതം പ്രസംഗിക്കുന്നതിനൊ മാർപാപ്പായുടെ കല്പനകളെ കളവായി നിൎമ്മിച്ചതിനൊ ബിഷപ്പ് മെല്ലൂസിന്റെ മേൽ ക്രിമിനാൽ നടവടി നടത്തുന്നതായിരിക്കും അദ്ദേഹത്തിന്ന് ഉത്തമമായിട്ടുള്ള മാൎഗ്ഗം..........ബിഷപ്പ് ആൾ ഒരു സൌമ്യനാണ്. എന്റെ ഉദ്യസ്ഥന്മാരുംപെടെയുള്ള സകല കത്തോലിക്കക്കാരും അദ്ദേഹത്തെ എതിരേല്ക്കുവാൻ കടവിൽ എത്തിയിരുന്നു.”

റസിഡണ്ടിനായി അയച്ച അൎദ്ധ ഉദ്യോഗനിലയിലുള്ള ഒരു എഴുത്തിൽ തൎക്കസംഗതി മുഴുവനും ബിഷപ്പ് മൂ

റിൻെറ പക്ഷാന്തരാലോചനകളും പറഞ്ഞതശേഷം അദ്ദെഹം താഴെ പറയുംപ്രകാരം എഴുതിയിരുന്നു. "ഇപ്രകാരം വിസിററർ അപ്പോസ്തോളിക് സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഇരുമാറ്റങ്ങളും വളരെ നല്ലതാണെന്നു തോന്നുന്നില്ല. എന്നാൽ, ലോക്യത്തിൽ കാൎയ്യം തീരുവാൻ കഴിയുന്നതും പ്രയത്നിക്കേണ്ടുതായിരിക്കയാലും, സാധിക്കുമെങ്കിൽ, അംഗികേടായ ഈ വഴക്കുകൾ തീൎക്കേണ്ടതു ആവശ്യമായിരിക്കയാലും, ബിഷപ്പ് മെലൂസിനെയും ഭിന്നിച്ചിരിക്കുന്ന വൎഗ്ഗക്കാരുടെ ചില പ്രമാണികളെയും കണ്ട് കാൎയ്യം കലാശിപ്പിപ്പാൻ ഞാൻ ശ്രമിച്ചുനോക്കാം. എന്നാൽ, കാൎയ്യം ഫലിക്കുമെന്നു എനിക്കു തോന്നുന്നില്ലെന്നു കാലെതന്നെ പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ."

"൧൮൭൬ സപ്തംബർ ൨൮-ാംനു- മാർ ഡയൊനിഷ്യസ് മെത്രാപ്പോലീത്ത എന്നെ വന്നു കാണുകയുണ്ടായി. ഈ വഴക്കുകൾ എപ്പോഴാണ് എങ്ങനെയാണ് അവസാനിക്കുന്നതെന്നു എനിക്കറിഞ്ഞുകൂട. സുറിയാനിക്കാരെ ഇംഗ്ലീഷുപള്ളിയിലെ ഭാഗത്തേക്കു കൊണ്ടുവരാമെന്നുള്ള വിചാരത്തോടുകൂടി പാതിരികൾ കലഹം വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്."

ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരന്റെയും ഔദാൎയ്യവും ദാനശീലവും കൊച്ചിരാജ്യം മിക്കവാറും പഴഞ്ചൊല്ലായി തീൎന്നിട്ടുണ്ട്. തങ്ങളുടെ ഗൃഹങ്ങളിൽ സുഭിക്ഷമായി കരുതിയിരുന്ന മൃഷ്ടഭോജനം പങ്കുകൊള്ളുവാൻ ധാരാളം വിരുന്നുകാരല്ലാതെ ഒരുദിവസമെങ്കിലും ഉണ്ടായിട്ടില്ല. കോലാഹലമോ ആചാരമോ കൂടാതെ ഈ വിരുന്നുകാരെയൊക്കെ സൽക്കരിച്ചിരുന്നു. ഇവൎക്കു അവിടെ സ്വസ്വാഹിതംപോലെ സൌകൎയ്യമായി പെരുമാറുകയും ചെയ്യാമായിരുന്നു. അവരിൽനിന്നു ധനസഹായമോ സമ്മാനമോ ലഭിച്ചിരുന്നവൎക്കു കണക്കില്ലായിരുന്നു. അവ

രുടെ ധൎമ്മച്ചിലവിന്മേൽ അനവധി വിദ്യാൎത്ഥികൾ വിദ്യാഭ്യാസം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഏതൊരു ബന്ധുവിൻെറയൊ, സ്നേഹിതൻെറയൊ കീഴുദ്യോഗസ്ഥൻെറയൊ, ആശ്രിതൻെറയൊ കുഡുംബത്തിൽ വല്ല കല്യാണമോ അടിയന്തിരമോ ഉണ്ടെങ്കിൽ അതിന്നു അവരിൽനിന്നു വിലയേറിയ സംഭാവന കിട്ടാതിരുന്നിട്ടില്ല. അഗതികളായ പലൎക്കും തങ്ങൾ ആവശ്യപ്പെടാതെയും നിരൂപിക്കാതെയും ഉള്ള സഹായം ലഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. "൧൮൫൯ ജനവരി ൧൩-ാംനു. ആർ. ജി. യുടെ വിവാഹം. സഹോദരനും മക്കളും പോയിരുന്നു. അയാൾക്കു ൧൦൦-കം സമ്മാനം കൊടുത്തു." "൧൮൫൭ മെയ് ൧൦-ാംനു എച്ച്. ഐ. യുടെ കുഡുംബത്തിൽ കല്യാണം. ൨൫-ക. കൊടുത്തു. ഈ സമ്മാനങ്ങൾക്കു എനിക്കു നല്ല ചിലവുവരുന്നുണ്ട്." "൧൮൫൭ മെയ് ൨൫-ാംനു മൂത്തതിൻെറ അവിടത്തെ * ഒരു അകത്തുള്ളവർ ഭൎത്താവിൻെറകൂടെ നാളെ പുതിയ ഇല്ലത്തേക്കു പോകുകയാണ്. ഭൎത്താവിന്നു സ്ത്രീധനമായി കൊടുക്കേണ്ട ൨൦൦-ക. നേടുവാൻ വയസ്സൻ മൂത്തതിനെക്കൊണ്ട് സാധിച്ചിട്ടില്ല. ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു ൫൦-ക. കൊടുത്തു."

"൧൮൫൭ ഒക്ടോബർ ൩൦-ാംനു സാധു റൈസിൻെറ മൂന്നാമത്തെ മകൻ മരിച്ചു. അതു തന്നെ ഒരു സൗകൎയ്യവും ഇല്ലാത്തവനാണ്. അയാൾക്കു കയ്യിൽ ഒരു കാശുപോലുമില്ല. അയാൾക്കും കുട്ടികൾക്കും ശേഷക്രിയാദി ചിലവിലേക്കു ഞാൻ ൫൦-ക. അയച്ചുകൊടുത്തു."

സകല കൊച്ചി ദിവാൻജിമാരെക്കാൾ മേലെയായി ശങ്കുണ്ണിമേനവനെയാണ് യൂറോപ്യന്മാർ ബഹുമാനിച്ചിരുന്നത്. അവരുടെയിടയിൽ ഏററവും ജനസ്വാധീനവും അദ്ദേഹത്തിന്നുതന്നെയായിരുന്നു. അവരുടെ വിശേഷാവസര

* ദിവാൻജി അവർകളുടെ ഉദ്യോഗസ്ഥലത്തിന്നെതിരായുള്ള ഇല്ലത്തു പാർത്തിരുന്ന ഒരു നായരായിരുന്നവരാണ്.

ങ്ങളിൽ അദ്ദേഹം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതുതന്നെ അവർ ബഹു മാനമായി കരുതുകയും അവരുടെ ക്ലബ്ബിൽ മെമ്പറാകുവാൻ അവർ അദ്ദേഹത്തെ നിർബ്ബന്ധിക്കുകയും ചെയ്തു. അവരുടെയിടയിൽ ഒരു കല്യാണത്തിന്നെങ്കിലും ശങ്കുണ്ണിമേനവനെക്കൊണ്ടു സാക്ഷിയായി റജിസ്റ്ററിൽ ഒപ്പിടുവിപ്പാനും വധൂവരന്മാൎക്കു ആശിസ്സുപറയിപ്പാനും അവരെക്കൊണ്ട് സാധിച്ചു. ആയതു മിസ്റ്റർ ക്ലാർക്കും മിസ്സ് ആസ്പിൻവാളും തമ്മിൽ ഉണ്ടായ വിവാഹത്തിന്നായിരുന്നു. ഇവ നിസ്സാരസംഗതികളാണെങ്കിലും അസാധാരണവും ഗണ്യവും ആണ്. ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഉദ്യോഗം ഒഴിയുന്ന അവസരത്തിൽ കൂടിയ പൊതുജനയോഗത്തിൽ യൂറോപ്യന്മാർ സാധാരണയിലധികം ഹാജരുണ്ടായിരുന്നു. ആ അവസരത്തിൽ പിരിച്ച വരിപ്പണത്തിൽ ഉദ്ദേശം അഞ്ചിലൊരുഭാഗം അവരുടെ പക്കൽനിന്നും കിട്ടിയതായിരുന്നു.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരു വലിയ പുസ്തകപാരായണക്കാരനായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ അവസാനകാലത്തു നോവലുകളും മാസികകളുംതന്നെയായിരുന്നു വായന. നല്ല കാലത്തു അദ്ദേഹത്തിന്റെ വായന കുറെക്കൂടി വിസ്താരപ്പെട്ടതായിരുന്നു. ലോകചരിത്രവും ജീവചരിത്രവും ആണ് അദ്ദേഹത്തിന്നു ഏറ്റവും ഇഷ്ടമായിരുന്നത്. ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ കാലത്തു, എറണാകുളത്തുള്ള പബ്ലിക്ക് ലൈബ്രറി മറ്റെല്ലാവരെക്കാൾ അധികം അദ്ദേഹമാണ് ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയിരുന്നതെന്നു അതിലെ സൂക്ഷിപ്പുകാരൻ ഒരിക്കൽ പറയുകയുണ്ടായി. അഭിപ്രായങ്ങൾ എഴുതിയിരിക്കുന്നതു വായിച്ചും സ്നേഹിതന്മാരിൽനിന്നു ധരിച്ചും തനിക്കു നന്നെന്നു തോന്നിയ പുസ്തകങ്ങൾ അതാതുസമയം എഴുതി അയച്ചുവരുത്തി സ്വന്തമായ ഒരു നല്ല ലൈബ്രറിയും അദ്ദേഹം കരുതിയിരുന്നു.

കൊച്ചിരാജ്യചരിത്രത്തെപ്പററി പല വിവരങ്ങളും ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ശേഖരിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഭാഗ്യദോഷത്താൽ അദ്ദേഹം അതൊന്നും ഉപയോഗപ്പെടുത്തിയില്ല. വാൎദ്ധക്യം ബാധിച്ചുതുടങ്ങിയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമധേയംതന്നെയുള്ള അദ്ദേഹത്തിന്റെ മിത്രമായിരുന്ന ആൾ തിരുവിതാംകൂർചരിത്രം എഴുതി പുറപ്പെടുവിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹവും ആ വിഷയത്തെപ്പററി വല്ലതും എഴുതുമായിരുന്നേനെ. അദ്ദേഹത്തിന്നു അയച്ചുകൊടുത്തിരുന്ന തിരുവിതാംകൂർചരിത്രപുസ്തകത്തിൽ അരുവിലെല്ലാം സ്വന്ത അഭിപ്രായം ധാരാളം കുറിച്ചിട്ടിരിക്കുന്നതായി കണ്ടിട്ടുണ്ട്.

“ഫെബ്രുവരി ആഗസ്റ്റ് ൧൦-ാംനു- ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ പേഷ്കാർ എന്നെ വന്നുകണ്ടു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ തിരുവിതാംകൂർ ചരിത്രത്തിലെ ആദ്യത്തെ അദ്ധ്യായം എന്നെ കാണിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിന്നു പരിപാകതവന്നിട്ടില്ല. രാജകുടുംബം വളരെ പുരാതനമാണെന്നും സാധാരണ വിശ്വസിച്ചുവരുംപോലെ സാമാന്തജാതിയിൽപെട്ടതല്ല, ക്ഷത്രിയവംശംതന്നെയാണെന്നും കാണിക്കുവാനാണ് ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ മുഖ്യ ഉദ്ദേശം എന്നു തോന്നും. അതിൽ കൊച്ചിരാജ്യത്തെപ്പററിയും അനുസാരം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. പുസ്തകം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നുവെങ്കിൽ അതിന്നു സമാധാനം കൊടുക്കണം”.

എല്ലാവരും ധരിച്ചിരിക്കുംപോലെ, ശങ്കുണ്ണിമേനവൻ നല്ലവണ്ണം എഴുതുകയും ചെയ്യും. പദപ്രയോഗത്തിലും വിഷയസംഘടനയിലും അദ്ദേഹം സമൎത്ഥനായിരുന്നു. ഇംഗ്ലീഷുഭാഷയും മലയാളഭാഷയും സുഗമമായും സുവ്യക്തമായും പ്രയോഗവൈകല്യംകൂടാതെയും അദ്ദേഹത്തിന്ന് എഴുതാമായിരുന്നു. ഭാഷയ്ക്കു മോടിപിടിപ്പിക്കുവാനുള്ള ശ്രമമോ

ഭാഷ ഫലിപ്പിക്കുവാനുള്ള ശ്രേഷ്ഠതകളൊ അവയിൽ കാണുന്നതല്ല. എന്നാൽ, അദ്ദേഹംതന്നെ മിക്കപ്പോഴും ആവലാതിപറഞ്ഞിരുന്നപോലെ, അദ്ദേഹം എഴുത്തിൽ സാവധാനക്കാരനായിരുന്നു. ആശയങ്ങൾ ക്രമപ്പെടുത്തുന്നതിനു അധികവും പദങ്ങൾ തിരയുന്നതിനു അതിൽ കുറച്ചും അദ്ദേഹം സമയം എടുത്തിരുന്നു. മററുവല്ല കാൎയ്യങ്ങളും തന്റെ മനസ്സു ബുദ്ധിമുട്ടിക്കുന്നുവെങ്കിൽ, സാരമേറിയ വല്ല എഴുത്തോ കുറിമാനമോ അദ്ദേഹത്തിനു എഴുതുവാൻ വയ്യായിരുന്നു.

"൨൨ മേയ് ൧൮-ാംതു അവസാന അപ്പീൽകോടതിയെപ്പററി റസിഡണ്ടിനു അയപ്പാനുള്ള എന്റെ മറുവടി ഇവിടെ (എറണാകുളത്തു) വന്നു പൂൎത്തിയാക്കേണമെന്നു തീൎച്ചയാക്കിക്കൊണ്ടു ഞാൻ ചൊവ്വരയിൽനിന്നു പോന്നു. എന്നാൽ നിൎഭാഗ്യത്താൽ ഞാൻ പോരുംവഴി ഒരു നോവൽ വായിക്കുവാൻ തുടങ്ങി, ഈവക സംഗതികളിൽ എനിക്കു പതിവുള്ളപോലെ, അതു തീരുംവരെ മറെറാന്നിലും എനിക്കു മനസ്സുനിൽക്കുന്നില്ല." അദ്ദേഹത്തിന്റെ സകല സ്വകാൎയ്യ എഴുത്തുകളും അക്ഷ ഉദ്യോഗനിലയിലുള്ള മിക്ക എഴുത്തുകളും വ്യക്തവും ദൃഢവും ആയ സ്വന്ത കയ്യക്ഷരത്തിൽതന്നെയാണ് എഴുതിയിരുന്നത്.

ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ ഒരു വാഗ്മിയായി ശോഭിച്ചിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം സ്വതവെ സങ്കോചവും ലജ്ജയും സ്വഭാവംകൊണ്ടു ശങ്കയും തന്റേടവും ഉള്ള ഒരാൾ ആയിരുന്നു. പ്രസംഗം നടത്തുവാൻ അദ്ദേഹം ഒരിക്കലും ശ്രമിച്ചുനോക്കിയിട്ടു കൂടിയില്ല; വാസ്തവത്തിൽ വ്യാധിയെപ്പോലെ അതു ഒഴിച്ചുനിൎത്തിയതേയുള്ളു. സൈ്വരമായിരുന്നു വിശേഷംപറയുവാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു വളരെ താല്പൎയ്യമായിരുന്നു. നല്ല നല്ല സംഭാഷണങ്ങളിൽ അദ്ദേഹം സ

സന്തോഷിച്ചുവന്നു. എന്നാൽ മുഷിക്കെട്ട് തുടസ്സാകെ‌ണ്ടിരിക്കേണ്ടതിന്നു തൊട്ടുവിടുക മാത്രമേ അദ്ദേഹം സംഭാഷണങ്ങളിൽ ചെയ്യാറുള്ളു.

ഈ സംഗതിയിൽ സുബ്രഹ്മണ്യൻപിള്ള ഏകദേശം അദ്ദേഹത്തിനോടു യോജിച്ചിരുന്നു. മൂന്നാമതൊരാൾ കൂടാതെ ഈ ഇരുകൂട്ടരും തമ്മിൽ കൂടിയാൽ സംസാരിച്ച് ഒച്ചയെടുക്കുന്നതിലധികം നിശ്ശബ്ദതയാണുണ്ടാകാറ്. ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ഫലിതവും നാടകവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉററ സ്നേഹിതന്മാരുടെ ഇടയിൽ പെട്ടപ്പോൾ ഇല്ലാതായിരുന്നു. എന്നാൽ അവരുടെ എണ്ണം ഏററവും പരിമിതമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം അവരുമായി വെടിപറയുകയും സല്ലപിക്കുകയും ചെയ്തിരുന്നു. അവരുടെ നേരെ നേരമ്പോക്കു പ്രവൃത്തികളും ചെയ്തിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്നു കുട്ടികളെ എന്തെന്നില്ലാത്ത സ്നേഹമുണ്ടായിരുന്നു. അവരുമായി നിരവധി സമയം കളയും. പ്രായമേറിയവരുടെ സംഭാഷണത്തേക്കാൾ കുട്ടികളുടെ കൊഞ്ചലിലാണ് അദ്ദേഹം അധികം സന്തോഷിച്ചിരുന്നത്. അവരും സ്വാഭാവികമായി അദ്ദേഹത്തെ കളിക്കുട്ടിയായിത്തന്നെ കരുതിയിരുന്നു. കുട്ടികളുമായി കളിക്കുന്നതിനെപ്പററി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഡയറികളിൽ നിറച്ച് എഴുതിയിരിക്കുന്നതു കാണാം. "രാവിലെ കുട്ടികളുമായി കളിച്ചു" "ഒരു മണിക്കൂർ കുട്ടികളുടെ അടുത്തു കഴിച്ചു." "പെൺകുട്ടികളുമായി കളിവാക്കുകൾ പറഞ്ഞ് ഒരു മണിക്കൂറോളം കഴിച്ചു. കുട്ടികൾ വിനോദഹേതുക്കളാണ്. സമയംകളയുവാനും ദുഃഖം തീർക്കുവാനും അവർ നന്നു." "ജോലി കുറഞ്ഞും, കുട്ടികളെ ലാളിച്ചും, പെൺകുട്ടികളുമായി ശണ്ഠകൂടിയും ഉല്ലാസപൂർവ്വം താമസിച്ചിരുന്ന കാലം സുഖമായി കഴിച്ചിരുന്നു."

൧൩. ദിവാൻ ഗോവിന്ദമേനോൻ.

ശങ്കരവാരിയരുടെ ഇളയമകനായിരുന്ന തോട്ടയ്ക്കാട്ട് ഗോവിന്ദമേനോൻ ൧൮൨൫ ആഗസ്റ്റ് ൨൭-ാം നു- എറണാകുളത്തു ജനിച്ചു. അദ്ദേഹം വളൎന്നുവന്നതും വിദ്യാഭ്യസിച്ചതും സ്വന്ത സഹോദരനൊരുമിച്ചായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവിതദശ ഏതാനംഘട്ടംവരെ ആ സഹോദരന്റെ ജീവിതദശയുടെ നേർപകൎപ്പുതന്നെയായിരുന്നു ആ ജീവിതത്തിലെ ചിലവിവരങ്ങളും എന്തുകൊണ്ടാണ് അദ്ദേഹം ആ ഘട്ടത്തിൽ പരം ഔന്നത്യം പ്രാപിക്കാഞ്ഞത് എന്നുള്ളതും ൧൮൭൯-ൽ ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ മിസ്റ്റർ. നെവീലിനു അയച്ചു ഒരു സ്വകാൎയ്യഎഴുത്തിൽ വിസ്തരിച്ചുകാണുന്നുണ്ട്.

"ഞങ്ങൾ ഇരുവരും ഒരുമിച്ച് തിരുവനന്തപുരത്തു വിദ്യാഭ്യസിച്ചു. ൧൮൪൨-ൽ ഞാൻ കോഴിക്കോട്ട് സിവിൽ ജഡ്ജിയുടെ കീഴിൽ ഉദ്യോഗം സ്വീകരിച്ചപ്പോൾ അക്കാലത്തു കൊച്ചി ദിവാനായിരുന്ന അച്ഛന്റെ കീഴിൽ, എനിക്ക പകരം, ഹെഡ് പോലീസ്ഗുമസ്തനായി അയാളെ നിയമിച്ചു ഒന്നോ രണ്ടോ കൊല്ലങ്ങൾക്കശേഷം മിസ്റ്റർ മോറിസ്സിന്റെ അപേക്ഷപ്രകാരം അയാൾ കോഴിക്കോട്ടേക്ക പോകുകയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കോടതിയിൽ ഹാജരായി നിയമിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. അതിനുശേഷം ഉടനെ കൊച്ചിയിൽ പ്രധാനസദർ ആമീൻ കോടതിയിൽ ശിരസ്തദാരായി അയാൾ എന്നെ പിന്തുടൎന്നു. മലബാർകലക്ടർമാർ അയാൾക്ക തഹസീൽ പണികൊടുക്കാമെന്നും സിവിൽ ജഡ്ജിതന്റെ കോടതിയിലെ ശിരസ്തദാരുടെ സ്ഥാനംകൊടുക്കാമെന്നും പറയുകയുണ്ടായി. എന്നാൽ, മക്കൾ രണ്ടുപേരും വിട്ടുപിരിഞ്ഞിരിക്കുവാൻ അച്ഛൻ ഇഷ്ടപ്പെട്ടാഞ്ഞു

നിമിത്തം കഴിഞ്ഞ പതിനഞ്ചുകൊല്ലത്തോളമായി അയാൾ പ്രധാനസദർ ആമീൻകോടതിയിൽ ശിരസ്തദാരായിത്തന്നെയിരുന്നു. അടുത്തകാലത്തു മിസ്റ്റർ ബൊല്ലർസ് വള്ളുവനാട് തഹസീൽ ഉദ്യോഗം അയാൾക്കകൊടുത്തതു അയാൾ കൈക്കൊള്ളുകയും യഥാൎത്ഥത്തിൽ ആ സ്ഥാനത്തേക്ക അയാളെ നിയമിക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, നിൎഭാഗ്യവശാൽ അക്കാലത്തു എനിക്ക സുഖക്കേടുപിടിച്ചു. അയാളുടെ സഹായം എനിക്കവേണ്ടിവന്നിരുന്നതുകൊണ്ട് അയാൾ ആ ഉദ്യോഗം രാജിവെച്ചൊഴിഞ്ഞു. കൊച്ചിയിലെ പ്രധാനസദർ ആമീൻകോടതിയിലെ ഉദ്യോഗവൎഗ്ഗത്തിൽപെട്ട നിശ്ചയരേഖയില്ലാത്ത ജീവനക്കാരുടെ റജിസ്തരിലെ ഇതിലടക്കം ചെയ്തിരിക്കുന്ന സംക്ഷേപത്തിൽനിന്നും അയാളുടെ സ്വഭാവവും ശേഷിയും നിങ്ങൾക്കതന്നെ മനസ്സിലാകുന്നതാണ്. അയാളെപ്പററി മെസ്സേഴ്സ്. മോറിസ്സ്, കല്ലൻ, ഡോസ്സ് എന്നിവർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന അഭിപ്രായം ആയാളെ പരിചയമുള്ള ആരും ശരിവെക്കുമെന്നു എനിക്ക നല്ലബോദ്ധ്യവുമുണ്ട്. കഴിഞ്ഞകൊല്ലം തൃശ്ശിവപേരൂർ ജഡ്ജിയുടെ ഉദ്യോഗം ഒഴിവുവന്നപ്പോൾ മിസ്റ്റർ. മെല്ലോന്റെ അനന്തരഗാമിയായി അയാളെ നിയമിക്കേണമെന്നു തിരുവുള്ളമായിരിക്കുന്ന വിവരം മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായി. എന്റെ സ്വന്തസഹോദരനു ഉദ്യോഗം ഉണ്ടാക്കികൊടുക്കുവാൻ വേണ്ടി ആ ജഡ്ജിമാരെ ഞാനാണ് മാററിച്ചതെന്നു ശങ്കിക്കുവാൻ ഇടയാക്കിത്തീൎത്തു അവരെ പിരിച്ചയച്ചതിന്റെ ബലം കുറയ്ക്കുവാൻ എനിക്കിഷ്ടമില്ലാതിരുന്നതിനാൽ ആ സ്ഥാനത്തേക്ക ഞാൻ മറെറാരാളെ ശിപാൎശിചെയ്തു."

ഒന്നാമതായി തന്റെ അപ്പന്റെയും പിന്നെതന്റെ സഹോദരന്റെയും സുഖസൌകൎയ്യങ്ങൾക്കായി ഗോവിന്ദ

മേനോൻ തന്റെ ഉദ്യോഗസംബന്ധമായ ശ്രേയസ്സു ഉപേക്ഷിക്കുകയാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. ചെറുപ്പത്തിൽതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്നു ഒരു സബ്ജഡ്ജിയുടെയൊ ഒരു ഡപ്യൂട്ടി കലക്ടരുടെയൊ സ്ഥാനത്ത് നിഷ്പ്രയാസം എത്താമായിരുന്നു. എന്നാൽ, സ്വന്ത ഉദ്യോഗക്കയററത്തെക്കാൾ അധികം ഗൌരവമായി തന്റെ പിതാവിന്റേയും സഹോദരന്റേയും ശരീരാരോഗ്യവും സുഖസൌകൎയ്യവും ആണ് അദ്ദേഹം കരുതിയിരുന്നത്. തന്റെ ആ പ്രവൃത്തിയിൽ സ്വഗുണഹാനി വല്ലതും ഉൾപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെന്നു ആരെങ്കിലും പറയുകയാണെങ്കിൽതന്നെ സ്വയം അതുല്ലംഘിപ്പെടത്തക്കവണ്ണം അത്ര അധികം അദ്ദേഹം അവരെ ഭക്തിയോടെ സ്നേഹിച്ചിരുന്നു. ശങ്കരവാരിയർക്ക മേന്മ അധികം മൂത്ത പുത്രനെക്കൊണ്ടായിരുന്നിരിക്കാം. എന്നാൽ, അദ്ദേഹം ന്ശ്ചയമായും അധികം സ്നേഹിച്ചിരുന്നത് ഇളയപുത്രനെയാണ്. ശങ്കുണ്ണിമേനവനാകട്ടെ തന്റെ സഹോദരന്റെ സഹവാസവും ശുശ്രൂഷയും ക്രമത്തിൽ കൂടാതെ നിവൃത്തിയില്ലാതായി. ഗോവിന്ദമേനോൻ തന്റെ സഹോദരന്റെ കാൎയ്യങ്ങൾ അന്വേഷിക്കുകയും, അത്യാദരശുശ്രൂഷാദിയോടും സ്നേഹഭക്തിയോടും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരാരോഗ്യത്തിന്നും സുഖസൌകൎയ്യത്തിന്നും ശ്രദ്ധിക്കുകയും, തനിക്കു പ്രത്യേകമായിരുന്ന ശാന്തതയോടും വിനയത്തോടും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സകല ബുദ്ധിമുട്ടുകളും ക്ലേശങ്ങളും അകററുകയുംചെയ്തിരുന്നു.

തന്റെ സഹോദരനെ ദിവാനായി നിയമിച്ചതിന്നു ശേഷവും തന്നെ അതെ ഉദ്യോഗത്തിന്നു നിയമിക്കുന്നതുവരെയും ഗോവിന്ദമേനവന്റെ ജീവചരിത്രം ശങ്കുണ്ണിമേനോന്റെ ജീവചരിത്രത്തിൽ ലയിച്ചിരുന്നു പ്രത്യേകമായി വിവരിക്കത്തക്ക വിശേഷസംഗതിയൊ പ്രവൃത്തിയോ ഒന്നുംഉണ്ടാ

യിട്ടില്ല. ന്യൂനതാരഹിതമായ രാജ്യഭരണം ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ ഭരണത്തിലും അതിനടുത്ത ആററകുററങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. അക്കാലത്തു, രാജ്യഭരണത്തിൽ വന്നിരുന്ന ന്യൂനതകൾക്കു ഗോവിന്ദമേനവനെ കുററം പറയുകയും അതിൽ ഉണ്ടായിരുന്ന ഗുണഭാഗങ്ങൾക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനെ പ്രശംസിക്കുകയും ചെയ്യുക പതിവായിരുന്നു. ഈ അഭിപ്രായം അറിവില്ലാത്തവൎക്കെന്നല്ല ചില റസിഡണ്ടന്മാൎക്കുകൂടി ഉണ്ടായിരുന്നു. ഗോവിന്ദമേനവനോടു അദ്ദേഹത്തിന്റെ പിന്നീടുള്ള കാലത്ത് അടുത്തു പരിചയപ്പെട്ടിട്ടുള്ളവർ മേൽപറഞ്ഞ അഭിപ്രായം ശരിയാണെന്നു സമ്മതിക്കുന്നതല്ല.

റസിഡണ്ടന്മാൎക്കു ഗോവിന്ദമേനവന്റെ പേരിൽ വിരോധം തോന്നത്തക്ക ഒരു വിശേഷസംഗതി ൧൮൦൯-ൽ സംഭവിച്ചു. പശ്ചിമതാരകയുടെ പത്രാധിപരായിരുന്ന മിസ്റ്റർ വാൽക്കർ കഷ്ടത്തിലായപ്പോൾ അയാളുടെ ചില സ്വകാൎയ്യരേഖകൾ കൊച്ചി തുറമുഖ ഉദ്യോഗസ്ഥനായിരുന്ന കാപ്റ്റൻ കാസ്റ്റർ എന്നാളുടെ കയ്യിൽപെട്ടു. അവയുടെ കൂട്ടത്തിൽ തിരുവിതാംകൂർ ഹെഡ്ശിരസ്തദാർമുതലിയാരും പി. ശങ്കുണ്ണിമേനവനും വാൽക്കൎക്ക് അയച്ചിരുന്ന ചില രാജിസമ്മതക്കത്തുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഈ കത്തുകൾ മടക്കികൊടുക്കേണമെങ്കിൽ ൫൦൦-ക പ്രതിഫലം കൊടുക്കേണമെന്നു കാണിച്ചും, അതല്ലാത്തപക്ഷം അവ റസിഡണ്ടിന്ന് അയച്ചുകൊടുക്കുന്നതാണെന്നു ഭയപ്പെടുത്തിയും കാസ്റ്ററുടെ അളിയൻ ഈ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാൎക്കു കള്ളെഴുത്തുകൾ അയച്ചു. എഴുത്തുകൾ എങ്ങിനെയും കൈവശപ്പെടുത്തി കൊടുക്കേണമെന്നു മേൽപറഞ്ഞ രണ്ടു തിരുവിതാംകൂർ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും അവരുടെ സ്നേഹിതനായിരുന്ന ഗോവിന്ദമേനവനോടാവശ്യപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം വളരെ

പണിപ്പെട്ടു ആയളു സാധിപ്പിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. കാസ്റ്റർ ആവശ്യപ്പെട്ട പണം നൂറുകൊണ്ടു കലാശിപ്പിപ്പാനും അദ്ദേഹത്തിന്നു സാധിച്ചു. ചില സ്നേഹിതന്മാരുടെ നിൎബ്ബന്ധംനിമിത്തം കാസ്റ്റർ ആ പണം അവിടത്തെ ഒരു മിത്രസംരക്ഷണസംഘത്തിന്നു കൊടുത്തു. ഈ ദുർവ്യാപാരം ക്ഷണത്തിൽ പരസ്യമായി. അതിന്മേൽ മലബാർ ഡിസ്ത്രിക്ട്മജിസ്ത്രേട്ട് അന്വേഷണം നടത്തുകയും, കാപ്റ്റൻ കാസ്റ്റരുടെ മേൽ കുററം സ്ഥാപിച്ച് അഞ്ഞൂറുറുപ്പിക പിഴ കല്പിക്കുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ, അപ്പീലിൽ കുററം ദുർബ്ബലപ്പെടുകയും പിഴ തിരിച്ചുകൊടുക്കുകയും ചെയ്തു. പക്ഷെ, കാപ്റ്റനെ മസുലിപട്ടണത്തിലേക്കു സ്ഥലം മാററി.

ഈ സംഗതിയിൽ യഥാൎത്ഥകുററക്കാർ രണ്ടു യൂറോപ്യന്മാരായിരുന്നു; എന്നാൽ, ഈവക സംഗതിയിൽ അവർ സാധാരണ ചെയ്യുംപോലെ, ഒരു ഇൻഡ്യനെ അപരാധിയാക്കി. മിസ്റ്റർ മാക്ഗ്രിഗർ ഗോവിന്ദമേനെവനു വിരോധമായി റസിഡണ്ടിന്നു എഴുതിഅയച്ചു. മിസ്റ്റർ മിഞ്ചിൻ ഉടൻതന്നെ അതിനെപ്പററി ദിവാൻജിക്കും എഴുതി. "മുതലിയാരുടെ ശിക്ഷാൎഹമായ ചാപല്യം നിമിത്തം, നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ കാപ്റ്റൻകാസ്റ്ററുടെ നിഷ്ഠൂരമായ തട്ടിപ്പറിക്കു അയാളെ ഏതുവിധത്തിലും സഹായിച്ചു എന്നറിയുന്നതിൽ ഞാനത്യന്തം വ്യസനിക്കുന്നു. നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ നിങ്ങളുമായി സഹവസിക്കുന്നതുകൊണ്ടു നിങ്ങളുടെ പേരിൽ പല ദുരഭിപ്രായങ്ങൾക്കും ഇടയായേക്കുമെന്നു നിങ്ങളെ ധരിപ്പിക്കേണ്ട ചുമതല എനിക്കുണ്ട്. ഒരു ബന്ധുവിൻെറ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു മലിനപ്പെടത്തക്കതല്ല നിങ്ങളുടെ സ്വഭാവഗുണം എന്നു സന്തോഷപൂൎവ്വം ഞാനോൎക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും, നിങ്ങളുടെ സഹോദരൻ കൊച്ചിയിൽനിന്നു മാറി വേറെ വല്ല കോടതി

ക്കും പോകുകയായിരിക്കും ഏററവും നല്ലതെന്നു നിങ്ങളുടെ ഗുണത്തിന്നായിത്തന്നെ ഞാൻ പറയുന്നു. നിങ്ങളുടെ സ്വയശസ്സു കരുതിമാത്രമാണ് ഞാനിത്രത്തോളം എഴുതിയത്." ശങ്കുണ്ണിമേനവൻെറ മറുവടി അതിവിശേഷമായിരുന്നു. "എൻെറ സഹോദരൻെറ പേർ മലിനപ്പെടുത്തത്തക്ക സംഗതികൾ താങ്കളെ ധരിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു അറിയുന്നതിൽ ഞാൻ വളരെ വ്യസനിക്കുന്നു. എൻെറ പേരിൽ കാണിച്ചിരിക്കുന്ന താൽപൎയ്യത്തിന്നു താങ്കളോടു നന്ദിപറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു. ഈ വക വാൎത്തകൾ തീരെ അവാസ്തവങ്ങളാണെന്നും എൻെറ സഹോദരനെക്കാൾ അധികം സത്യവും ധൎമ്മനീതികളും ഉള്ള ഒരാളെ ഇവിടങ്ങളിൽ കാണുന്നതല്ലെന്നും ഞാൻ തീൎച്ചപറയാം. താങ്കൾ അയാളുമായി അധികപരിചയമാകുമ്പോൾ ഞാനിപ്പോൾ പറയുന്നതിൻെറ വാസ്തവം താങ്കൾക്കുതന്നെ ബോദ്ധ്യമായിവരും."

ഇക്കാലത്തു ഗോവിന്ദമേനവൻെറ പ്രധാന തൊഴിൽ കാപ്പിച്ചെടി വളൎത്തൽ ആയിരുന്നു. നെല്ലിയാമ്പതിയിൽ ഒന്നാമത്തെ തോട്ടങ്ങളിൽ ഒന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറതായിരുന്നു. അതു് യൂറോപ്യൻ കമ്പനിക്കാരുടേതുപോലെ ഒരു വിസ്താരമേറിയ തോട്ടമല്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ, ചുരുങ്ങിയ ചിലവുകൊണ്ടും ഭരണസാമൎത്ഥ്യംകൊണ്ടും അതു സമൃദ്ധമായി നിന്ന ഇരുപത്തഞ്ചുകൊല്ലത്തിന്നിടയിൽ അസ്സലാദായമായി കുറെ ലക്ഷം ഉറുപ്പിക സമ്പാദിപ്പാൻ അദ്ദേഹത്തിന്നു സാധിച്ചു. ഭൂമിവില ഏറെക്കുറെ നിസ്സാരമായിരുന്ന കാലത്തു അദ്ദേഹം ഭൂമിയിൽ ഉറപ്പിച്ച ധനം ഒടുവിൽ സാധാരണയിലധികം ഫലപ്രദമായിപ്പരിണമിച്ചു. ഈവകയെല്ലാംകൊണ്ടു് ഈ സഹോദരന്മാൎക്കു അവസ്ഥയിൽ കഴിയുന്നതിന്നും അതേസമയംതന്നെ തങ്ങളുടെ കുടുംബത്തിലേക്കു കാൎയ്യമായ സ്വത്തു സമ്പാദിക്കുന്നതിന്നും സാധിച്ചു.

മുപ്പത്തുകൊല്ലം ഉദ്യോഗംഭരിച്ചശേഷം ഗോവിന്ദമേനോൻ ൧൮൭൨ൽ ജൂൺമാസത്തിൽ അട്ടത്തുനിന്നുമാറി പിരിഞ്ഞു. ശങ്കുണ്ണിമേനവന്നു ഉദ്യോഗം ഒഴിയാതെ നിവൃത്തിയില്ലെന്നുവന്നു. അതേസമയംതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെയും ഉദ്യോഗം ഒഴിവുവന്ന സംഗതിയായിരിക്കാം ദിവാൻജിയുടെ സ്ഥാനത്തു പിന്നൊരാളെ വെക്കേണ്ട കാൎയ്യത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേർ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്കു ഒന്നാമതായി തോന്നിച്ചത്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനെ അറിഞ്ഞിരുന്നിടത്തോളം കാലവും അത്രത്തോളം അടുത്തും മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിനെ അറിഞ്ഞിരുന്നു. പ്രാപ്തിക്കേടുകൊണ്ടോ അവസരക്കുറവുകൊണ്ടോ അല്ല, തന്റെ സ്വമനസ്സാലുള്ള തീൎപ്പുകൊണ്ടാണ്, ബ്രിട്ടീഷുദ്യോഗത്തിൽ കയററംകിട്ടാതിരുന്നതെന്നും അദ്ദേഹത്തിനറിയാമായിരുന്നു. അതെങ്ങനെയുമിരിക്കട്ടെ ഗോവിന്ദമേനോൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനെ പിന്തുടരേണമെന്നു മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു തീൎച്ചയാക്കിയിരുന്നു. ഇതു പലൎക്കും അത്ഭുതമായിരുന്നു. എന്നാൽ, എല്ലാവരെക്കാളും അധികം അത്ഭുതപ്പെട്ടതു ഗോവിന്ദമേനോൻതന്നെയായിരുന്നു. ൧൮൭൨ൽ ജൂൺ ൧-ാംനു- ശങ്കുണ്ണിമേനോൻ എഴുതിയിരിക്കുന്നു. "ഉച്ചതിരിഞ്ഞ് ഞാനും സഹോദരനും തിരുമുമ്പാകെ ചെന്നു മുഖം കാണിച്ചു. ദിവാനുദ്യോഗം സ്വീകരിക്കരുതെ എന്നു അവിടുന്നു സഹോദരനോടു കല്പിച്ചു ചോദിക്കുകയും മുമ്പൊരിക്കൽ അവിടെ ഉണൎത്തിച്ചിരുന്നപോലെ അതിനു തനിക്കു മോഹമില്ലെന്നും ആ ഉദ്യോഗം തൃപ്തികരമായി വഹിക്കുവാൻ തനിക്കു തക്ക പ്രാപ്തിയില്ലെന്നും എന്നാൽ, തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു കല്പിക്കുന്നപക്ഷം വിരോധമില്ലെന്നും അയാൾ ബോധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. അങ്ങനെതന്നെ തിരുവുള്ളമായിരിക്കുന്ന

വെന്നും, സഹോദരന്നു എന്റെ ഉപദേശവും സഹായവും ഉണ്ടായിരിക്കുകയും കീഴ്ക്കട കഴിഞ്ഞിരുന്നപോലെ സകലവും നടക്കുകയും ചെയ്യുമെന്നു അവിടേക്കു ബോദ്ധ്യമായിരിക്കയാൽ ഇനി സ്വസ്ഥനായി എന്നെ ഉദ്യോഗം ഒഴിയുവാൻ അനുവദിക്കുന്നതാണെന്നും മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു അരുളിച്ചെയ്തു." ഗോവിന്ദമേനവന്റെ പേരിൽ വിരോധമുണ്ടെന്നു പരക്കെ അറിഞ്ഞിരുന്നവനായി അപ്പോൾ റസിഡണ്ടായിരിപ്പാനിടയായ മിസ്റ്റർ മാക്ഗ്രഗറിന്റെ ഭാവം എന്തായിരിക്കുമെന്നു തിരുമനസ്സിലേക്കു സന്ദേഹമുണ്ടായിരുന്നു. ഗോവിന്ദമേനോനെ ദിവാൻജിയായി തിരഞ്ഞെടുക്കുവാൻ തിരുമനസ്സിലേക്കു തോന്നിയ കാരണങ്ങൾ അവിടുന്നു റസിഡണ്ടിനു അയച്ച തിരുവെഴുത്തു തീട്ടൂരത്തിലെ താഴെ പറയുന്ന വാക്യത്തിൽനിന്നും അറിയാവുന്നതാണ്.

"ഇനിയൊരാളെ അന്വേഷിക്കേണ്ട കാലമായി. മലയാളവും സംസ്കൃതവും ഒഴികെ മറെറാരു ഭാഷയും നമുക്കറിഞ്ഞുകൂടാത്തതിനാലും, അതിനപ്പുറമെ, രാജ്യതന്ത്രങ്ങളെന്നാണെന്നുള്ള ഭാവം സ്വയം നമുക്കില്ലാത്തതിനാലും സത്യം, വിവേകം, സാമർത്ഥ്യം എന്നിവകളിൽ നമുക്കു പൂർണ്ണബോദ്ധ്യമുള്ള ഒരാളെ ദിവാനായി നിയമിക്കേണ്ടതു ആവശ്യമാണ്. ദിവാൻപേഷ്കാർ ശങ്കരയ്യർ സത്യവാനും അസാരം പ്രാപ്തിയുള്ളവനും ആണെന്നിരിക്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിവേകത്തിലും സാമർത്ഥ്യത്തിലും നമുക്കത്ര വിശ്വാസംപോരാ. കീഴുദ്യോഗസ്ഥനായി അയാൾ നല്ലവണ്ണം ശോഭിക്കും. എന്നാൽ ഭരണനേതൃത്വം അയാൾക്കു കൊടുക്കുന്നതു നന്നായിരിക്കുമെന്നു നമുക്കു തോന്നുന്നില്ല. ഇതിനൊക്കെപ്പുറമെ, നാട്ടിലെ ക്ഷേമത്തിൽ താല്പര്യവും രാജസമ്മതി നേടുന്നതിൽ ശുഷ്കാന്തിയും ഒരു നാട്ടുകാരനെപ്പോലെ മററാ

ക്കും ഉണ്ടാകുന്നതല്ലാത്തനിമിത്തം നമ്മുടെ ദിവാൻ ഒരു നാട്ടുകാരൻതന്നെയായിരിക്കേണമെന്നാണ് നമ്മുടെ ആഗ്രഹം.

"ഇങ്ങിനെ അവശ്യം വേണ്ട എല്ലാ യോഗ്യതകളും തികഞ്ഞതായി ഇപ്പോഴത്തെ ദിവാന്റെ സഹോദരനായ ഗോവിന്ദമേനോൻ എന്നൊരാളാം മാത്രമുള്ളതായിട്ടാണ് നാം അറിയുന്നത്. അയാളുടെ സഹോദരനു സിദ്ധിച്ചിരുന്ന അതേ വിദ്യാഭ്യാസം അയാൾക്കു സിദ്ധിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ സഹോദരനെ വളർത്തിയിരിക്കുന്ന ധർമ്മനീതികളിൽത്തന്നെയാണ് അയാളെയും വളർത്തിയിരിക്കുന്നത്. നാം അയാളെ ബാല്യംമുതല്ക്കു അറിയും. നമുക്ക് അയാളിൽ വളരെ വിശ്വാസം ഉണ്ട്. അയാൾ മുപ്പതുകൊല്ലത്തോളം ബ്രിട്ടീഷുദ്യോഗത്തിൽ ഇരുന്നിരുന്നുവെന്നു നാട്ടുകാർക്കറികയും ചെയ്യാം. അയാളുടെ അച്ഛൻ കഴിഞ്ഞുപോയ ശങ്കരവാരിയർ ദിവാൻജിയുടെ കീഴിലും ഒന്നുരണ്ടുകൊല്ലത്തോളം അയാൾ ജോലിയെടുത്തിട്ടുണ്ട്. അയാൾ ഇതുവരെ നോക്കിയിരുന്ന ഉദ്യോഗങ്ങൾ ഏറെക്കുറെ പ്രാധാന്യം കുറഞ്ഞവയാണെന്നുള്ളതു വാസ്തവംതന്നെ; എന്നാൽ, അയാൾ കഴിഞ്ഞുപോയ ശങ്കരവാരിയർ ദിവാൻജിയുടെ കൂടെയും, പിന്നീട് ഇപ്പോഴത്തെ ദിവാൻജിയുടെ കൂടെയും താമസിച്ച് വളരെക്കാലത്തോളം നാട്ടിൽ നടക്കുന്നതെല്ലാമെന്നറിഞ്ഞിരിക്കയാൽ, ദിവാനുദ്യോഗം നോക്കുകയും തന്റെ പിതാവിന്റെയും സഹോദരന്റെയും മാതിരി തുടൎന്നു അവരെ അനുസരിക്കുകയും ചെയ്യുവാൻ അയാൾക്കുസമംമററാരുമില്ലെന്നാണ് നമ്മുടെ ബോദ്ധ്യം. ഒരു സഹോദരനല്ലാതെ മററാൎക്കും അത്ര സ്വാതന്ത്ര്യത്തോടെ ലഭിക്കുവാൻ സാധിക്കാത്ത ഉപദേശവും സഹായവും ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ ഇപ്പോഴത്തെ ദിവാൻജിയുടെ അടുക്കൽനിന്നു അയാൾക്കു ലഭിക്കുമെന്നുള്ള ഗുണംകൂടി ഉണ്ട്.

മഹാരാജാവുതിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ആളെ തിരഞ്ഞെടുത്തു വെച്ചതു് മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ടു് സമ്മതിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നും, "ശങ്കുണ്ണിമേനവനെപ്പോലെ വിശ്വസ്തനായ ഒരു മന്ത്രി ഇല്ലാതാകുന്നതിൽ തിരുമേനിയോടുകൂടി ഞാൻ സഹതപിക്കുന്നു. അയാളുടെ ബന്ധുവായി തിരുമേനിക്കു വിശ്വാസമായ ഒരാൾ അയാളെ പിന്തുടരുന്നതിൽ സന്തോഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ആശിച്ചിരിക്കുംപോലെ ഈ നിയമനംകൊണ്ടു രാജ്യക്ഷേമവും ഗുണങ്ങളും ഉണ്ടായി ആയവ ഈ നിയമനം യഥാൎത്ഥമാക്കിത്തീൎക്കുമെന്നു ഞാൻവിശ്വസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു." എന്നും റസിഡണ്ടു് മറുപടിയയച്ചു. അതനുസരിച്ചു് ഗോവിന്ദമേനോൻ ൧൮൭൯-ആഗസ്റ്റ് ൨൨-ാംനു- ദിവാനുദ്യോഗം കയ്യേൽക്കുകയും ചെയ്തു.

ഗോവിന്ദമേനവന്റെ നിയമനം വളരെ അത്ഭുതവും കുറെ ഇഷ്ടക്കേടും ജനിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ, സംസ്ഥാനത്തു ഉദ്യോഗം വഹിച്ചിരുന്ന യൂറോപ്യൻ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ ഉൾപ്പെടെ പലരും ആഹ്ലാദമായി കൊണ്ടാടി. ആ സഹോദരനെ വളരെ കാലത്തോളം ഗാഢമായി അറിഞ്ഞിരുന്ന ഒരു യോഗ്യപുരുഷനു ആ നിയമനം ഒട്ടും അത്ഭുതജനകമായി തോന്നിയില്ല. അക്കാലത്തു ബറോഡയിൽ ദിവാൻജി-പ്രതിരാജാവായിരുന്ന സർ. ടി. മാധവരാവു താഴെ പറയുംപ്രകാരം എഴുതിഅയച്ചു "ഇപ്പോൾ കിട്ടിയവൎത്തമാന പത്രങ്ങളിൽനിന്നും നിങ്ങളെ കൊച്ചിരാജ്യത്തു ദിവാനായിനിയമിച്ചവിവരം അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഈ പ്രധാനാവസരത്തിൽ ഞാൻ ഹൃദയപൂൎവ്വം അനുമോദിക്കുന്നു. ദീൎഘകാലം ആ ഉയൎന്ന ഉദ്യോഗം നിങ്ങൾ ഭരിക്കേണമെന്നു ഞാൻ ആശംസിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. നിങ്ങളുടെ ഉദ്യോഗത്തിൽ മുൻഗാമികളായിരുന്ന മഹിമയേറിയ നിങ്ങളുടെ പിതാവും ഭ്രാതാവും വളരെ കൊല്ലങ്ങളായിചെയ്തു പോ

ന്നിരിക്കുന്ന വിലയേറിയ കൃത്യങ്ങൾ നിങ്ങളും ചെയ്തുവൎദ്ധിപ്പിക്കുമെന്നതിന്ന സംശയമില്ല......”

ഗോവിന്ദമേനവന്റെ രാജ്യഭരണത്തിൽ ആദ്യം മൂന്നോ നാലോ കൊല്ലത്തോളം, മേൽപറഞ്ഞതുപോലെ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനിൽനിന്നും വലിയ സഹായം അദ്ദേഹത്തിന്ന ലഭിച്ചിരുന്നു. അതുപ്രത്യേകിച്ചും തിരുവിതാംകൂറുമായുള്ള അതിൎത്തിത്തൎക്കവിഷയങ്ങളിലാണ്. ഒരു മുക്കാൽ നൂറ്റാണ്ടോളം ഈ വകതൎക്കങ്ങൾ രണ്ടുസംസ്ഥാനങ്ങളും തമ്മിൽ തീക്ഷ്ണമായ എഴുത്തുകുത്തുകൾക്കു വിഷയമായും ഇരുകക്ഷികൾക്കും ഉപദ്രവജനകമായും ഇരുന്നിരുന്നു. മദിരാശിഗവൎമ്മെണ്ടിന്റെ പ്രേരണയിൽ, ൧൦൫൭-ൽ തൎക്കങ്ങൾ മദ്ധ്യസ്ഥതയാൽ തീരുമാനിക്കുവാൻ ഇരുകക്ഷികളും സമ്മതിക്കുകയും, അതനുസരിച്ച് മദ്ധ്യസ്ഥനായി മിസ്റ്റർ. ജെ. സി. ഹാനിങ്ടനെ ഗവൎമ്മെണ്ടു നിയമിക്കുകയും ചെയ്തു. ഇരു കക്ഷികളുടെയും അവകാശവാദങ്ങൾ കേട്ടശേഷം രണ്ടു സംസ്ഥാനങ്ങളുടെയും അതിൎത്തി മുഴുവൻ മദ്ധ്യസ്ഥൻ വേർതിരിച്ചു. മദ്ധ്യസ്ഥന്റെ കരാർപ്രകാരം ആ മദ്ധ്യസ്ഥന്റെ തീൎപ്പ അവസാനമായിട്ടുള്ളതായിരുന്നു. അന്നുണ്ടായിരുന്ന മേൽക്കോയ്മ ഭാഗങ്ങളിൽ മദ്ധ്യസ്ഥന്റെ തീൎപ്പു മദിരാശി ഗവൎമ്മെണ്ടിലേക്ക അപ്പീൽ ബോധിപ്പിക്കാവുന്നതായിരുന്നു. ഈ ഭാഗങ്ങൾ— ഇടിയറമാടിനും അതിന്ന സമീപമുള്ള ദേശത്തിനും ഉള്ള രാജാധികാരം ഇരിങ്ങാലക്കുട കൂടൽമാണിക്കം ക്ഷേത്രംവക കാൎയ്യഭരണത്തിന്ന തച്ചുടയകയ്മൾ സ്ഥാനത്തേക്ക ആളെ അവരോധിക്കുവാൻ തിരുവിതാംകൂറിലേക്കുള്ള അധികാരം, എളങ്കുന്നപ്പുഴ, അന്നമനട, പൊതാനം എന്നീക്ഷേത്രങ്ങൾ വകയായുള്ള ചില നിലങ്ങളിലെ രാജാധികാരവും ആ വക ക്ഷേത്രങ്ങളും അവയിലെ സ്വത്തും കൈകാൎയ്യം ചെയ്യുവാനുള്ള അധികാരവും സംബന്ധിച്ചായിരുന്നു. ഇപ്പറഞ്ഞ തൎക്കം കൊച്ചിക്ക

നുകൂലമായിട്ടാണ് മദ്ധ്യസ്ഥൻ തീരുമാനിച്ചത്. എന്നാൽ, മദിരാശിഗവമ്മെണ്ടു അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിധിമാററി തൊട്ടുകിടക്കുന്ന പ്രദേശംകൂടാതെ ഇടിയറമാട് മാത്രം തിരുവിതാംകൂർവകയാണെന്നു തീർപ്പുകല്പിച്ചു. തച്ചുടയകയ്മളെ അവരോധിക്കുവാൻ തിരുവിതാംകൂറിലേക്കുള്ള അധികാരം ആദ്യത്തേതിലും അപ്പീലിലും സ്ഥിരപ്പെടുത്തി. മററു മൂന്നു ക്ഷേത്രങ്ങളുടെയും സംഗതിയിൽ മേൽക്കോയ്മസ്ഥാനം കൊച്ചിരാജ്യത്തേക്കാണെന്നും ആണ് വിധികല്പിച്ചത്. തീരുമാനം ആകപ്പാടെ കൊച്ചിരാജ്യത്തേക്കു സന്തോഷാവഹമായിരുന്നു. എളങ്കുന്നപ്പുഴ, അന്നമനട എന്നീക്ഷേത്രങ്ങളിലെ കൈകാര്യകർത്തൃത്വാവകാശം അസൌകര്യമായിട്ടുള്ളതാണെന്നു തിരുവിതാംകൂറിലേക്കു വേഗത്തിൽ ബോദ്ധ്യംവരികയും കുറച്ചുകൊല്ലം കഴിഞ്ഞതിൻശേഷം അവ വിട്ടുകൊടുക്കുകയുംചെയ്തു.

ഗോവിന്ദമേനവന്റെ ദിവാൻഗിരിയുടെ കാലത്തു ആലോചനയിൽ ഇരുന്നിരുന്ന കോടതിസംബന്ധമായ നവീകരണം അദ്ദേഹം നിവർത്തിച്ചു. ൧൦൪൩-ലെ ൧-ാം റെഗുലേഷനാൽ ൧൮൮൮-ൽ തിരുമുമ്പാകെയുള്ള അപ്പീൽകോടതി ഏർപ്പെടുത്തി. അതനുസരിച്ച്, ചിലതരം കേസ്സുകളിലുള്ള അപ്പീൽ അപ്പീൽകോടതിയിലെ ഒരു ജഡ്ജി തനിച്ചു കേട്ടു തീർച്ചവരുത്തേണ്ടതാകിയിരുന്നു. ആ തീർപ്പിൽനിന്നും ഒരു അപ്പീൽ തിരുമുമ്പാകെയുള്ള കോടതിയിൽ ബോധിപ്പിക്കാം. ആയതു സാധാരണമായി അപ്പീൽ കോടതിയിലെ മററു രണ്ടു ജഡ്ജിമാരും, കേട്ടു തീർച്ച വരുത്തേണ്ടതും, സർക്കാർ കക്ഷിചേരാത്ത കേസ്സുകളിൽ ആ രണ്ടു ജഡ്ജിമാരും ദിവാനൊന്നിച്ച് അപ്പീൽകേട്ടു തീരുമാനിക്കേണമെന്നു കല്പിക്കുവാൻ ദിവാൻജിക്കു അധികാരമുണ്ടായിരിക്കുന്നതും ആണ്. അവരുടെ തീരുമാനം സ്ഥിരപ്പെടുത്തുവാൻ ദിവാൻജിമുഖാന്തരം തിരുമനസ്സുന

ത്തിച്ച് അവിടെനിന്നും കല്പിച്ചു സ്ഥിരപ്പെടുത്തിയശേഷം മാത്രം വിധിപറയേണ്ടതും ആണ്. രണ്ടുകൊല്ലത്തിനു ശേഷം, ബ്രിട്ടീഷിൻഡ്യൻ ആക്ടുകളിൽനിന്നും പകൎത്തി യോജിപ്പിച്ച പോലീസ് റഗുലേഷൻ, കൊച്ചിശിക്ഷാനിയമം, ക്രിമിനാൽ നടവടിനിയമം എന്നീവക നിയമങ്ങൾ ഏൎപ്പെടുത്തി. നീതിന്യായഭരണത്തിലെ ക്രിമിനാൽവകുപ്പു ആസകലം ഭേദപ്പെടുത്തി. പുതിയ രീതികളിൽ ഒരു പോലീസ്സൈന്യം നിൎമ്മിച്ചു. താസിൽദാരന്മാരുടെ പോലീസകൃത്യങ്ങളും ദിവാൻജിയുടെ മജിസ്ത്രേട്ടധികാരസംബന്ധമായ ജോലികളും ഇല്ലാതാക്കി. പുതിയ നിയമപ്രകാരം താസിൽദാരന്മാരെ കീഴ്മജിസ്ത്രേട്ടന്മാരായി നിയമിക്കുകയും ആദ്യവിചാരണാധികാരത്തോടും അപ്പീലധികാരത്തോടുംകൂടി രണ്ടു പേഷ്കാരന്മാരെയും ഡിസ്ത്രിക്ട് മജിസ്ത്രേട്ടന്മാരാക്കുകയുംചെയ്തു.

ഗോവിന്ദമേനവന്റെ കാലത്തു പലപ്രകാരത്തിലുള്ള അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ഉണ്ടായിരുന്ന പാഠശാലകൾ പരിഷ്കരിച്ചു. പഠിപ്പു കുറെക്കൂടി ഉയൎന്ന തരത്തിലാക്കി. പെൺകുട്ടികൾക്കു ഇംഗ്ലീഷുപാഠശാലകൾ ആദ്യമായി തുടങ്ങി. സഹായധനം കൊടുക്കുന്നതിനുള്ള നിയമം നടപ്പാക്കുകയും സഹായധനം ലഭിക്കുന്ന ലിസ്റ്റിൽ പല പാഠശാലകളും ഉൾപ്പെടുത്തുകയുംചെയ്തു. തൃപ്പൂണിത്തുറയും, ഇരിങ്ങാലക്കുടയും, കുന്നംകുളത്തും, ചിററൂരും ആയി നാലു പുതിയ ആസ്പത്രികൾ ഏൎപ്പെടുത്തി. നല്ല നല്ല സൎക്കാർ കെട്ടിടങ്ങൾ ധാരാളം പണിയിച്ചു. ഉലത്തൂറ അണ പുതുക്കി. ചിററൂര് വെള്ളംവിട്ടു നനക്കുന്നതിനുള്ള സമ്പ്രദായം വസ്താരപ്പെടുത്തി. സംസ്ഥാനത്തുനിന്നും ആകെയുള്ള മുതലെടുപ്പ് പതിമൂന്നിൽചില്വാനം ലക്ഷത്തിൽനിന്നും പതിനേഴിൽചില്വാനത്തോളമായി. സംസ്ഥാനത്തെക്കു ചി

ലവുകഴിച്ചു ബാക്കിയുള്ള ആദായം ഇരുപത്തെട്ടുലക്ഷത്തിൽനിന്നു മുപ്പത്തെട്ടുലക്ഷത്തോളമായി.

൧൮൩൫-ൽ തന്റെ സഹോദരൻ മരിച്ചതിന്നശേഷം ഗോവിന്ദമേനവൻ തന്റെ ചുമതല ഏറിയ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു ഒഴിഞ്ഞാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ മഹാരാജാവു അതിന്നനുവദിച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനിൽ ഉണ്ടായിരുന്നിടത്തോളം വിശ്വാസവും പ്രീതിയും തിരുമനസ്സിലേക്ക അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരിലും ഉണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ അവിടുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്നു അത്രത്തോളം യോഗ്യതയുള്ളതായി കരുതിയിരുന്നില്ല. റസിഡണ്ട് മിസ്റ്റർ മാക്ഗ്രഗർ അദ്ദേഹത്തിന്നു ശല്യമുണ്ടാക്കിയേക്കും. എന്നാൽ അയാൾ ൧൮൩൭-ൽ കാലേതന്നെ സംസ്ഥാനത്തുനിന്നും പോയി. ശങ്കുണ്ണിമേനവന്റെ കയ്യെഴുത്തുകളിൽനിന്നും താഴെ എടുത്തെഴുതുന്ന സംക്ഷേപം മാക്ഗ്രഗറിന്റെ പ്രകൃതിയും ഭാവവും വെളിവാക്കുന്നതാണ്. "൧൮൩൬ ജൂൺ ൨൯-ാംനു. ഈ റസിഡണ്ട് മഹാമര്യാദകെട്ടവനാണെന്നു തീരുന്നുണ്ട്. അമീനാമാരെ ദ്രോഹിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്നറിയുവാൻ അയാളെ വെള്ളക്കാരെക്കൊണ്ടു പരിശോധിപ്പിക്കണമെന്നു മാത്രമല്ല ഭാഷയറിയാവുന്ന വല്ല യൂറോപ്യൻ ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ മുമ്പാകെവെച്ച് അയാളുടെ വായ്മൊഴി എടുക്കേണമെന്നുകൂടി അയാൾ ശങ്കരനോട് പറയുന്നു. കളവായ വായ്മൊഴി പേഷ്കാർ എഴുതിയുണ്ടാക്കുമെന്നു അയാൾ വിചാരിക്കുന്നതിന്റെ ദോഷം താൻ നോക്കു" "൧൮൩൭ മെയ് ൨൦-ാംനു. പ്രത്യേക അപ്പീലുകളെപ്പററിയുള്ള കാര്യം ഇതുവരെക്കാലമായിട്ടും തീരുമാനിക്കാതെ കിടക്കുന്നതിന്നു തിരുമനസ്സിലെ ഗവൎമ്മെണ്ടിന്റെ പേരിൽ കുററം കണ്ടു കൊണ്ടു അതിനെപ്പററി മിസ്റ്റർ. മാക്ഗ്രിഗർ ദിവാൻജിക്കെഴുതിഅയച്ചിരിക്കുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ ആ കാര്യത്തിൽ കാലതാമസത്തിന്നു

ള്ള കാരണം മുഴുവൻ അയാളാണ്. ഞാനൊരു ക്ലിപ്തസംഗതിയെപ്പററി അയാളോടു പറഞ്ഞിട്ടു ഒരു കൊല്ലത്തിലധികമായിട്ടും അയാൾ ഇനിയും മറുവടി അയച്ചുതന്നിട്ടില്ല. ഉദ്യോഗനിലയിലുള്ള എഴുത്തുകുത്തുകളിൽ അയാൾ വളരെ നീരസം ജനിപ്പിക്കുന്നു.”

“൧൮൮൦ ജൂലായി ൧൭-ാംനു-. രാജ്യകാര്യങ്ങളിൽ തിരുമനസ്സിന്റെ അടുത്തു ദുരുപദേശം ചെയ്യുന്നവെന്നു ചെറുവത്തൂർ നമ്പൂതിരിയുടെ മേൽ കുററം ചുമത്തിക്കൊണ്ടും, തീവണ്ടിവഴിയെപ്പററിയുള്ള ആലോചന സമ്മതിക്കാത്ത പക്ഷം, അതിനെപ്പററി കൂടുതൽ അന്വേഷണം നടത്തുകയും ഗവമ്മേണ്ടിലേക്ക റിപ്പോർട്ടുചെയ്യുകയും ചെയ്യുമെന്നു ഭയപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടും മിസ്റ്റർ ബാല്ലർ എന്റെ സഹോദരനു അയാൾ ഉദ്യോഗനിലയിൽ ഒരു എഴുത്തയച്ചിരിക്കുന്നു. ആ വലിയ ഉപദ്രവത്തിനു തിരുമനസ്സിലെ സമ്മതം സിദ്ധിച്ചു ഇരിക്കും എന്നു അയാൾ തീച്ചപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. ആ സംഗതി സാധിപ്പിക്കുന്നതിനു മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം ഭയപ്പെടുത്തിനോക്കുവാനും അയാൾ ശങ്കിക്കുന്നില്ല.” മഹാരാജാവ് അതിനെ തീരെ ഗണിച്ചില്ല.

അയാളുടെ പിൻഗാമിയായിരുന്ന മിസ്റ്റർ ഹാനിങ്ടൺ അത്യന്തം സൽസ്വഭാവിയായിരുന്നു. അയാൾക്കു നല്ല കൃത്യബോധവും ഉണ്ടായിരുന്നു. അയാൾ അദ്ദേഹത്തോടു സ്നേഹനിലയിൽ പെരുമാറുകയും അദ്ദേഹത്തെ വളരെ സഹായിക്കുകയും ചെയ്തു. ചില്ലറ ബുദ്ധിമുട്ടുകൾ ധാരാളമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, ഗോവിന്ദമേനവന്റെ കാലം പ്രത്യേക കഷ്ടപ്പാടുള്ളതൊന്നല്ലായിരുന്നു.

൧൮൮൮ ഏപ്രിൽമാസത്തിൽ മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സിലേക്ക് അത്യന്തം ശീലായ്മയായി. തിരുവാലസ്യം ക്രമത്തിൽ അധികമായി. ജൂൺമാസത്തിൽ അവിടുന്നു തീപ്പെ

ട്ടകയും ചെയ്തു. ആ തിരുമേനിയുടെ . . . യ വീ
രകേരളവൎമ്മരാജാവു സ്ഥാനാരോഹണം ചെയ്തു. കഴിഞ്ഞ
ലഹളയ്ക്കുശേഷം ഗോവിന്ദമേനവനെ മുഖംകാണിക്കുവാൻ
അനുവദിച്ചിരുന്നില്ലെങ്കിലും, ഇപ്പോൾ സന്തോഷപൂൎവ്വം
ഈ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് അനുഗ്രഹത്തെ കൈക്കൊണ്ടു. അ
വിടുന്നു സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്തു നാലുമാസത്തിനു
ശേഷം, ഉദ്യോഗമൊഴിയുവാൻ കല്പിച്ചനുവാദമേകേണ
മെന്നു ഗോവിന്ദമേനോൻ തിരുമനസ്സറിയിച്ചു. എന്നാൽ
കുറെക്കാലംകൂടി ഉദ്യോഗം ഭരിക്കേണമെന്നു തിരുമനസ്സു
കൊണ്ടു നിർബ്ബന്ധിച്ചരുളിച്ചെയ്തതേയുള്ളു. പിന്നീടുവന്ന
ജൂലായിമാസത്തിൽ ഗോവിന്ദമേനോൻ ഒന്നുകൂടി സങ്കടമു
ണർത്തിച്ചു. തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് ഉദ്യോഗം ഒഴിയുവാൻ
കല്പിച്ചനുവദിക്കുകയും ചെയ്തു. അതിനെപ്പററി ഗോവിന്ദ
മേനോൻ താഴെ കാണുന്നപ്രകാരം റസിഡണ്ടിന് എഴുതി
അയച്ചു. "മഹാരാജാവു തിരുമനസ്സുകൊണ്ട് എന്നോടു
സ്നേഹപൂൎവ്വം സംസാരിച്ചുവെന്നും, ഞാനുദ്യോഗമൊഴിയു
വാനിച്ഛിക്കുന്നതിൽ അവിടേക്കുള്ള മനസ്താപത്തേയും ത
ക്ക പിൻഗാമിയെ ലഭിക്കുവാനുള്ള ബുദ്ധിമുട്ടിനേയും പ
ററി അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായിയെന്നും സന്തോഷപൂൎവ്വം
ഞാൻ താങ്കളെ അറിയിക്കുന്നു. ഒരു വിദേശീയനെ ഇറ
ക്കുമതി ചെയ്യുന്നതിൽ അവിടേക്ക് ഇഷ്ടമില്ലെന്നും, ജോ
ലിയിൽ ഇരിക്കുന്ന ആരെയാണ് തിരഞ്ഞെടുക്കേണ്ടതെ
ന്നു താങ്കളുമായി ആലോചിച്ചു തീൎച്ചപ്പെടുത്തുന്നതാണെ
ന്നും, ഉദ്യോഗത്തിലില്ലെങ്കിലും ഞാൻ ഗുണദോഷോപദേ
ശം ചെയ്ത് അവിടത്തെ സഹായിക്കേണമെന്നും അവിട
ന്ന് അരുളിച്ചെയ്യുകയുണ്ടായി." അതനുസരിച്ച്, ദിവാൻ
ജിയായി പത്തുകൊല്ലം ഉദ്യോഗംഭരിച്ചശേഷം ൧൮൮൯-ൽ
ഗോവിന്ദമേനോൻ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നൊഴിഞ്ഞു. അന്നു

അല്ലേ. അറുപത്തിനാലാമത്തെ ജന്മനക്ഷത്രം കഴിഞ്ഞു കുറച്ചുദിവസമേ ആയിരുന്നുള്ളു.

പല സംഗതികളിലും ഗോവിന്ദമേനവന് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സഹോദരനേക്കാൾ യോഗ്യത കുറഞ്ഞിരുന്നു. ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യം അത്രത്തോളമില്ലായിരുന്നു. എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തിനു അസാമാന്യമായ സാമാന്യബുദ്ധിയും അദ്വിതീയമായ യുക്തികൌശലവും ഉണ്ടായിരുന്നു. ചരിത്രവിഷയത്തിലല്ലാതെ പഠിപ്പുള്ള ഒരാളാണെന്നു അദ്ദേഹത്തിനെ പറഞ്ഞുകൂട. ചരിത്രം, പ്രത്യേകിച്ചും യൂറോപ്യൻ ചരിത്രം, അദ്ദേഹത്തിനു കേമമായിട്ടല്ലെങ്കിലും, വിശാലമായിട്ട് അറിയാമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു അക്ലിഷ്ടമായും സുലഭമായും എഴുതാമായിരുന്നെങ്കിലും, എഴുതാമെന്നുള്ള ധൈര്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഉദ്യോഗനിലയ്ക്കുള്ള ഒരു പ്രധാന എഴുത്തെങ്കിലും അദ്ദേഹം സ്വയം എഴുതിയുണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ടോ എന്നു സംശയമാണ്. എന്നാൽ ആ ഉദ്യോഗനിലയിലും സ്വകാര്യനിലയിലും അദ്ദേഹത്തിനു ധാരാളം കത്തിടപാടുകൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഭംഗിയും മേന്മയും ഉള്ള ഇംഗ്ലീഷുഭാഷയിൽ വ്യക്തവും നല്ലതും ആയ കയ്യക്ഷരത്തിൽ അദ്ദേഹം എഴുതിയിരിക്കുന്ന ഉദ്യോഗനിലയിലുള്ളതും സ്വകാര്യമായുള്ളതും ആയ എഴുത്തുകൾ വായിക്കുവാൻ സദാ രസമുള്ളവയാണ്. ഒരു ഭരണകർത്താവിന്റെ നിലയിൽ, കൊച്ചിരാജ്യചരിത്രത്തിൽ പ്രധാനമായി ശോഭിക്കത്തക്ക യാതൊന്നും അദ്ദേഹം ചെയ്തുവെച്ചിട്ടില്ല. രാജ്യഭരണചക്രം തന്റെ സഹോദരൻ നിർമ്മിച്ച രഥനേമിയിൽനിന്നു തെറ്റാതെ തെളിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ അദ്ദേഹം നല്ലവണ്ണം തൃപ്തിപ്പെട്ടു. ഇതു് അദ്ദേഹത്തിനു പ്രായേണ സാധിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഗോവിന്ദമേനോൻ സൽഗുണസമ്പൂർണ്ണനായിരുന്നു. ഇക്കാലത്തു തീരെ ദുർല്ലഭമായിട്ടുള്ളതും പൂർവ്വികന്മാർക്കുണ്ടാ